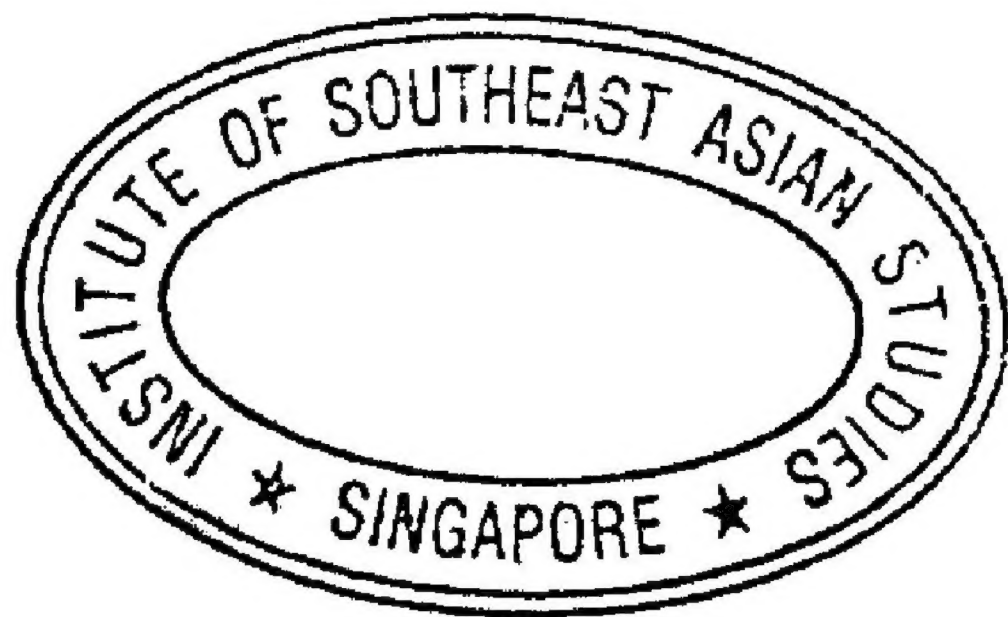
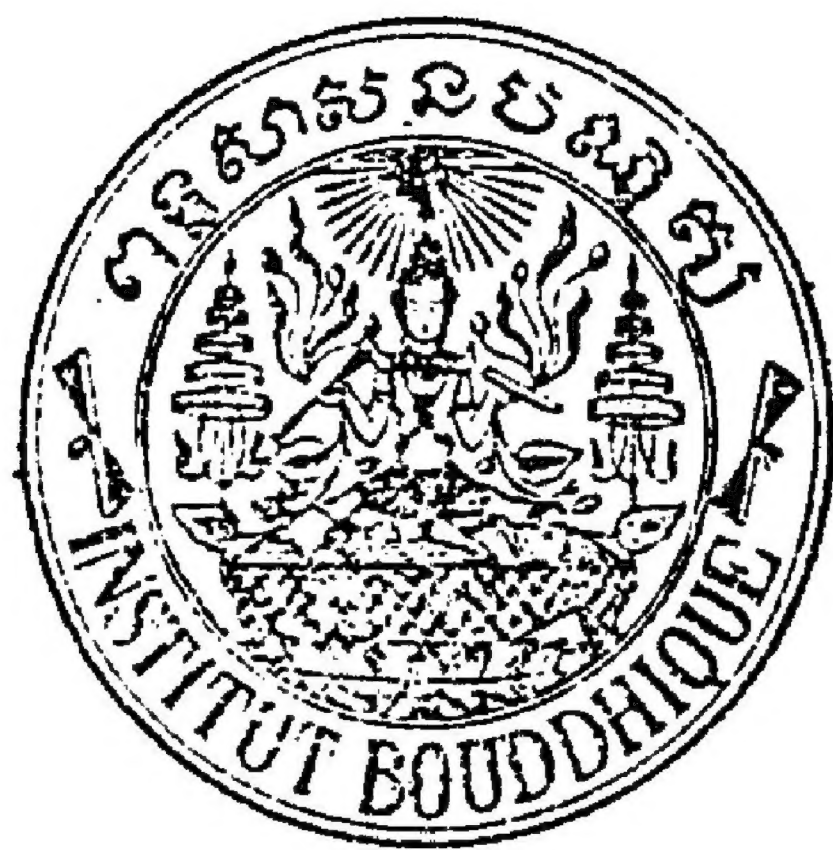

វិទ្យាស្ថានវិជ្ជា
 ភ្នំពេញស្ថាបនា
 ឆ្នាំ ទី ១

គ.ស. ១៩២៦ - ២៧
 1926 - 27

បោះពុម្ពលើកទី ២

ប្រាមការរៀបចំនៃគណៈកម្មការវិទ្យាស្ថានដែលមាន :

នាយកនៃការផ្សាយ : លាង - ហ៊ីបអាន

និពន្ធនាយក-អ្នករៀបចំ : លី - ឆាមតេង

គ.ស. ២៥១៣

គ.ស. ១៩៧០

ព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជា

កម្មវិធីសិក្សា

សៀវភៅទស្សនាវដ្តីចេញរាល់ខែ ពីព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ឆ្នាំដំបូង

ខែ ១ ដល់ ១២

កុំផ្លិយសេនាបតីបានអនុញ្ញាតហើយ

ព្រះភ្នំពេញ

រោងពុម្ពរាជការ ភូមិវណ្ណមីង

គ្រឹ. ឆ្នាំ ១៩២៦

ព. ស. ២៤៧២

សេចក្តីប្រារព្ធ

វិជ្ជាហ៍មានការពេញចិត្តនឹងរៀបចំបោះពុម្ពឡើងវិញជាថ្មី ខ្ញុំកម្រង
ឯកសារទស្សនាវដ្តី “កម្ពុជសុរិយា” តាំងពីឆ្នាំទី ១ រៀងគមក ដើម្បី
ធ្វើជាសៀវភៅមួយ ។ សម្រាប់ឆ្នើយតបចំពោះកិច្ចត្រូវការ របស់អស់
លោកអ្នកស្រាវជ្រាវអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ ។

វិជ្ជាហ៍សង្ឃឹមថា កម្រងឯកសារនេះនឹងមានប្រយោជន៍ចំពោះការ
សិក្សាស្រាវជ្រាវរបស់អស់លោក សមតាមសេចក្តីប្រាថ្នាជាប្រាកដ ។

ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ២២ ធ្នូ ១៩៦៩

លាង - ហ៊ុំបណ្ណ

នាយកវិជ្ជាហ៍នវវិទ្យាសាស្ត្របណ្ឌិត្យ

សេចក្តីបញ្ជាក់អំពីការបោះពុម្ពផ្សាយជាលើកទី ២

នៃ ទស្សនាវដ្តី កម្ពុជសុរិយា

សៀវភៅដ៏ក្រសក់នេះ ជាកម្រងទស្សនាវដ្តី “កម្ពុជសុរិយា” ដែល
បោះពុម្ពឆ្នាំទី ១ ភី.គ.ស. ១៩២៦-២៧ ។

គោលបំណងរបស់យើង ក្នុងការរើយកម្រះបោះពុម្ពជា ១ សៀវភៅ
នេះជាថ្មី គឺអាស្រ័យដោយសេចក្តីយល់ថា សត្វថ្ងៃនេះ មានអ្នកសិក្សា
ស្រាវជ្រាវខាងអក្សរសាស្ត្រ-វិជ្ជាធម៌ជាតិកាន់តែច្រើនឡើងៗ ។ ជនទាំង
នេះ តែងត្រូវការចាំបាច់កងកសារចាស់ៗដែលមានផ្សាយហើយ យក
មកធ្វើការវិនិច្ឆ័យស្រាវជ្រាវនិងជាការសំអាងហេតុផលផ្សេងៗ ក្នុងស្នាដៃថ្មី
របស់ខ្លួនផង ។ ក្នុងបណ្តាសៀវភៅអក្សរខ្មែរដែលបោះពុម្ពផ្សាយមុនគេ
គឺមានតែទស្សនាវដ្តី « កម្ពុជសុរិយា » នេះឯង ដែលកាលនោះអស់លោក
បណ្ឌិតខ្មែរយើង លោកបានតាក់តែងនិងអត្ថបទ ហែហូរតាមព្រឹត្តិ-
ការណ៍ដែលមានក្នុងសម័យនោះ អាចចាត់ទុកបានជាកសារយ៉ាងសំ-
ខានបំផុត ពុំងាយរកបាន ។ អ្នកស្រាវជ្រាវ អាចរកឃើញជាក់ច្បាស់
លាស់អំពីហេតុការណ៍ដែលកើតមានក្នុងរវាងជាង ៤០ ឆ្នាំហើយ ។

ប៉ុន្តែ យើងសូមបញ្ជាក់ថា ការបោះពុម្ពត្រានេះ យើងរៀបចំប្លែក
ចង្អុលពីច្បាប់ដើមគឺ៖

១- អត្ថបទខ្លីៗដែលមានចុះក្នុងលេខត ។ គ្នានោះ យើងស្រង់មក
ជាកម្មយុទ្ធកខាងដើម ត្រាន់តែមានចង្អុលប្រាប់ក្នុងលេខយោងថា ស្រង់

ពីក្នុងក្បាលលេខណាៗដើម្បីឲ្យអ្នកស្រាវជ្រាវស្រួលដេញតាមរកប្រភព ។

២- អត្ថបទដែលកាលនោះមានចុះត្នាច្រើនលេខ, យើងប្រមូល
មកដាក់ភ្ជាប់គ្នាតែម្តង ដើម្បីឲ្យស្រួលអាន តែមានលេខយោងបញ្ជាក់
ប្រាប់ប្រភពដើមថា ស្រង់ពីលេខណាៗដែរ ។

៣- មានអត្ថបទដែលត្រូវ ដែលមានចុះផ្សាយកាលនោះ ប៉ុន្តែឡើយ
យើងពុំបានបោះឡើងវិញទេ គឺ៖

“អភិធម្មតូស ឡូហៈ ១ និង កតិលោក ១” ។ ហេតុ

បានជាពុំបានបោះផ្សាយឡើងវិញ ព្រោះយល់ថា ក្នុងឆ្នាំនោះ អត្ថបទទាំង
ពីរនេះ ក៏ពុំបានចុះផ្សាយចប់ដែរ ហើយវិជ្ជាហ៍នព្វទូសាសនបណ្ឌិត្យក៏បាន
យកអត្ថបទទាំងពីរនេះ មកបោះពុម្ពជាសៀវភៅច្រើនដាក់ជាវាយុឆ្នាំ
មកហើយផង ។ ម្ល៉េះហើយ អ្នកស្រាវជ្រាវពុំពិបាកនឹងរកទេ ។

ចំណែកពាក្យពេចន៍ និងយូឡូ ជាសំខ្លួនរវាងហររបស់អ្នកនិពន្ធ
យើងឥតប៉ះពាល់ឡើយ ទុកនៅតាមលក្ខណៈដើមទាំងស្រុង ត្រង់តែ
តម្រូវអក្ខរកិរុទ្ធតាមបែបប្រើសព្វថ្ងៃតែប៉ុណ្ណោះ ។

ដូច្នេះ វិជ្ជាហ៍នព្វទូសាសនបណ្ឌិត្យសន្សំមថា សៀវភៅនេះ នឹង
ផ្តល់មធ្យោបាយនាំយស្រួលមួយផ្នែកធំ ចំពោះអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវជា
មុខទាន ។

ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ១ មករា ១៩៧៦

អ្នកប្រមូលរូបបោះពុម្ព

លី-ធាមតេជ

មាតិកា

អត្ថបទ

លេខរៀង

១ - ព្រះបន្ទូលក្រុមព្រះនរោត្តម រាណវង្ស ពន្យល់អំពីបង្កើតទស្សនាវដ្តី . . .	១
២ - កាលាមសូត្រ ព្រះវិមលធម្ម ថោន ប្រែ-រៀបរៀង . . .	៣
៣ - ប្រកាសក្រសួងព្រះរាជបណ្ណាល័យ . . .	១៣
៤ - និយាយពីលោក អូតុស្ត-ប៉ារី . . .	១៥
៥ - មរណភាព លោក ប៉ារីនីចេរ . . .	១៥
៦ - អធិប្បាយសង្ខេប អំពីបឋមសាលនៈ . . .	២០
៧ - សេចក្តីបង្ហាញប្រយោជន៍ អ្នកទេញ ដូន-ហែល រៀបរៀង . . .	២៦
៨ - ធម៌ពុទ្ធដ័យមង្គល (តាហ្គ៉ា) ទេញសុត្តន្តប្រិដា ឥន្ទ រៀបរៀង . . .	២៨
៩ - អាណត្តាធម្មកថិត្យសម្តែងធម៌ -និ- . . .	៣៤
១០ - សេចក្តីរំលឹកគុណលោក ឡីស៊ីដិន្ទ ដែលបង្កើតព្រះរាជបណ្ណាល័យ . . .	៣៨
១១ - វិរិយកថា ទេញសុភាធិរាជ ស៊ី រៀបរៀង . . .	៤០
១២ - ពាក្យពាក្យរឿងព្រះអង្គម្ចាស់ ន. រាណវង្ស យុនរាមតេជៈ សេក ជាអ្នកតែង . . .	៤៤
១៣ - ថេរវរ្ម័នព្រះគ្រូធម្មបរិយាវង្ស អិត ថៅអធិការវត្តដំណាក់ . . .	៦៥
១៤ - សេចក្តីអធិប្បាយទស្សនាវដ្តី និង បឋមសម្ពោធន៍ ទេញ វិរៀងដ័យ ដូន រៀបរៀង . . .	៦៨
១៥ - ធម៌ទេសនារបស់ កំប៉ង់ដង់ រូបេរ៉ា អំពីពុទ្ធសាសនានៅទីបេត លោក ដុំ ម៉ៅ ប្រែជាភាសាខ្មែរ . . .	៨២
១៦ - ពុទ្ធភិក្ខុវិការ មោនសៀ ល្វី-ហ្វីលីប្វ រៀបរៀង . . .	១៤៨
១៧ - កាយបរិភោគាវិវត្តកថា ព្រះញាណបរិវិជ្ជា ធម៌ រៀបរៀង . . .	៣០៨

ព្រះបន្ទូលក្រុមព្រះ ឆោតមហាវង្ស(១)

ទីអគ្គមហាសេនាធិបតីសមុហនាយកសេនាបតីក្រសួងមហាថៃ(ថៃ)

និងធម្មការ នៃព្រះនគរក្រុងកម្ពុជាធិបតី

ទ្រង់ពន្យល់អំពី បង្កើតទស្សនាវដ្តី សៀវភៅបោះពុម្ព

ព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជា ។

ព្រះរាជបណ្ណាល័យក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ដែលមានព្រះរាជប្រកាសពីថ្ងៃ
ៗ ២ ឆ្នាំដូចឆស័ក ត្រូវនិងថ្ងៃទី២២ ហ្សែនវ័រយ៉ែឆ្នាំ ១៩២៥ បង្កើតឡើង
សម្រាប់កម្ពុជាសាស្ត្រាបាលី គ្រឿងប្រដាប់សម្រាប់គោរពព្រះពុទ្ធសាសនា
និងលិខិតក្បួនខ្នាតក្នុងក្រៅរាជការខេមរៈគ្រប់ជំពូក បានធ្វើការសម្រេច
ដោយមាំមួនគួរឱ្យសរសើរជាប្រាកដ ព្រោះមានប្រយោជន៍ច្រើនដល់
រាជការ និងព្រះសង្ឃ និងអ្នកទាំងឡាយ ទៅមកចូលមើលឬទិសសាស្ត្រាសៀវ-
ភៅនិងសំបុត្រ កាសែតនិងរឿងរ៉ាវផ្សេងៗ យកទៅមើលឬចម្លងបានតែអ្នក
ដែលនៅឆ្ងាយខ្លះ មិនសូវស្គាល់មន្ទីរនេះ ខ្លះវិញបាត់ទៅមកដោយឥតបច្ច័យ
ឬឥតគុណសម្បត្តិបានជាព្រះរាជការទើបបង្កើតឱ្យមានទស្សនាវដ្តី ហៅ “កម្ពុជាសុរិ-
យា” បោះពុម្ព១ខែម្តង អស់ទាំងសេចក្តីដែលមានស្រាប់ ឬកើតឡើង
ថ្មី ត្រូវប្រកាសព្រះរាជបណ្ណាល័យ ជាដំណើរមានប្រយោជន៍ដល់អ្នកទាំង

១- អត្ថបទនេះ មានចុះនៅ កម្ពុជាសុរិយា ឆ្នាំទី១ ឆ្នាំ១៩២៦-២៧ ។

ឡាយ ហើយដើម្បីឲ្យអ្នកដែលមានចំណេះផ្សេងៗ បើចង់សុំឡាយដំណឹង
ការអ្វីៗ និងជូនសេចក្តីមកបោះពុម្ពក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជានោះបាន
ដោយងាយ ហើយនិងមានសេចក្តីតាមប្រសើរផង ឯអ្នកទាំងពួងគួរឲ្យមាន
ចិត្តចង់ទិញកម្ពុជសុរិយា ទុកមើលជារបស់ខ្លួនគេទៅឲ្យគ្រប់គ្នា គំនិតធ្វើ
ទស្សនាវដ្តីនេះជាវិសេសណាស់ ទ្រង់សូមបញ្ចូលចិត្តអ្នកទាំងឡាយឲ្យទិញ
មើល និងរិះគិតតែងសេចក្តីផ្សេងៗ ជាប្រយោជន៍ខាងព្រះរាជសាសនា
រួមជាចំណេះអក្សរនិងការរចនាផ្សេងៗ និងរឿងគ្រប់មុខ គួរគប្បីឲ្យអ្នកទាំង
ពួងដឹងយកគម្រាប់តាមនោះ ឲ្យបញ្ចូលមកសុំបោះពុម្ពក្នុងព្រះរាជបណ្ណា-
ល័យកម្ពុជាឲ្យរាល់ខែ ដូចនគរធំឯទៀតៗគេចូលចិត្តថ្ងៃសេចក្តីដំណឹងពី
ប្រយោជន៍ការទាំងពួងឲ្យស្គាល់យល់ភ្លឺជាប្រយោជន៍សាធារណ៍ ឲ្យបាន
ចំរើនគ្រប់ប្រការក្នុងព្រះនគរ ។

ក្នុងកាសនេះ យើងសូមឧទ្ទិសប្រាថ្នាឲ្យព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជា
ប្រកបដោយសេចក្តីបរិបូណ៌និងស្ថិតស្ថេរតទៅ ។

ក្រុមព្រះ ឧបេត្តម កាណ្ឌវង្ស ទីអគ្គមហាសេនាធិបតី

ការលាមសូត្រ

គឺព្រះមហាវិមលធម្មចាត្រហ្មង

សាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ប្រែចេញ

ភិក្ខុវិទ្យាល័យ ភិក្ខុវិទ្យាល័យ

ព្រះគ្រូវិមលបញ្ញា អ៊ុំម-ស៊ុន

អាចារ្យព្រះករុណាបណ្ឌិត

បានទទួលផ្សេងផ្សាគ្រប់រូបហើយ

ការងារសង្គ្រោះ(១)

សេចក្តីផ្តើម

ព្រះមហាវិមលធម្ម ថោង ហង់ហ្វាន សាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ សូម
ថ្វាយព្រះរាជកុសលចំពោះព្រះករុណាជាម្ចាស់ជីវិត ព្រះចៅក្រុងកម្ពុជា
ដោយអាត្មាកាពបានរៀបរៀងសៀវភៅ ការងារសង្គ្រោះ ប្រែចេញពី
បាលីគម្ពីរអង្គក្នុងកាយតិក្កនិបាត ហើយបានទាំងទទួលបាននិស្ស័យសៀវភៅ
ពុទ្ធនិក្ខេបវិការរបស់លោកមានសៀវភៅហ្នឹងចាងហ្វាន សាលាបាលីជាន់ខ្ពស់
នៅទិសបូព៌ា ដែលលោកបានរៀបរៀង ប្រែចេញពីគម្ពីរកាសាបាលី
និងកាសាសំស្ក្រឹតនិងសេចក្តីក្នុងចម្លាក់ថ្ម ដែលព្រះបាទជ័យវរ្ម័ន៧
ទ្រង់ធ្លាក់ទុកនៅក្នុងស្រុកមជ្ឈិមប្រទេស នោះមកជាកាសាបាលីជាន់ខ្ពស់
ហើយម៉ាដីម៉ូអាហ្សែលការបីឡែស បានទ្រង់ក្នុងម្ចាស់វង្សនាហ្វានវង្ស
ប្រែចេញមកជាកាសាខ្មែររួចហើយ ទើបប្រគល់មកលោកគ្រូវិមលបញ្ញា
(អ៊ឹម-ស៊ីរ) និងលោកព្រះគ្រូសំវិជ្ជា (តាត) ផ្សេងផ្ទះតាមកាសា
បាលីនិងកាសាសំស្ក្រឹតខ្លះ ហើយនិងកាសាខ្មែរ និងសៀវភៅអភិធម្មត្ថ-
សង្គហៈ ជាប់លោកព្រះគ្រូវិមលបញ្ញា (អ៊ឹម ស៊ីរ) បានរៀប
រៀងជាមួយនឹងព្រះគ្រូសំវិជ្ជា (តាត) ប្រែចេញពីបាលី អភិធម្មត្ថសង្គហ
ព្រមទាំងដឹក ហើយនិងលោកព្រះគ្រូសំសត្វា (លាត) ក៏បាន

ជួយទំនុកបំរុងក្នុងការរៀបរៀងសៀវភៅនេះដែរ និងគិតលោករបស់
ឧកញ៉ាសុភត្ថប្រីជា ៩ ឆ្នាំ បានតែងទុកមករួមគ្នាទាំងអស់ត្រូវជា ៤
សៀវភៅក៏ឃើញថាត្រឹមត្រូវតាមគតិធម៌គតិលោក ឥតមានទាស់អ្វីឡើយ
ជាប់របស់មានប្រយោជន៍ដល់ជនានុជនក្នុងលោកនេះ និងលោកខាងមុខ
ផង ។

ម្យ៉ាងទៀតដែលនឹងកើតឡើង ជាសៀវភៅទាំងនេះ នោះ ដោយ
សេចក្តីឧស្សាហ៍និងការទំនុកបំរុងរបស់ម៉ាដីមូអាវីហ្សូលការប៊ីឡែស ជា
អ្នករក្សាហោព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានចាត់ចែងឱ្យសៀវភៅទាំងនេះ បាន
ឡើងកាន់តុម្ត ដើម្បីឱ្យបានសម្រេចតាមសេចក្តីប្រាថ្នារបស់ជនានុជន
ទាំងឡាយ ។

និទានវិបស្សនៈ

ពាក្យលំនាំជាហេតុជាទីតម្កល់ខាងដើម

ព្រះពុទ្ធសករាជ ២៤៦៨

មហាសករាជ ១៨៤៧ ចូលសករាជ ១២៨៧ គ្រឹស្តសករាជ

១៩២៦ បច្ចុប្បន្នឆ្នាំឆ្លូវសប្តស័ក ។

ព្រះមហាវិបលធម្ម ឧត្តមមេធាវីមហាចរិយត្តិនាយក

បានហ្វានសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ។

យើងសូមប្រកាសសេចក្តីពិតរបស់យើង ដែលយើងបានពិនិត្យ
ពិចារណាមើលធម៌វិន័យ ដែលជាព្រះពុទ្ធវចនៈដែលមានក្នុងគម្ពីរព្រះ-
ត្រៃបិដកដោយច្រើន ហើយបានយល់ឃើញនូវយុទ្ធវិធានព្រះ
ដល់សាធុសប្បវេណីទាំងឡាយ ដែលជាអ្នកច្រត់បត្តិតាមពុទ្ធសាសនាប្រាកដ
ដើម្បីសំអាតចិត្តឲ្យស្អាតចាកមន្ទិល គឺកតាវិកលេសទាំងពួង ហើយ
ប្រាថ្នានឹងឈានចាប់យកលោកុត្តរធម៌ ជាធម៌សម្រាប់ធ្វើវិជ្ជាជីវិត
ចាកទុកក្នុងខាងមុខ ។

ហេតុសាធុសប្បវេណីទាំងឡាយសម័យនេះ ជាសម័យដ៏ឧត្តមប្រសើរ
ពេកណាស់ ដោយព្រះករុណាជាម្ចាស់ជីវិត នូវរាជការប្រតិបត្តិកិច្ចការកាន់
សេសសង់ ក៏លោកជួយឧបត្ថម្ភនូវកងរដ្ឋបាលនានាទាំងគ្រឿងរៀនសូត្រ
ទៀត ក៏មានបរិបូណ៌គ្រប់គ្រាន់ឥតមានខ្វះ អ្នកប្រាជ្ញចេះដឹងក៏មាន

ច្រើន វិជ្ជាអ្វីដែលកើតឡើងក្នុងជាន់នេះ សុទ្ធតែវិសេសសុទ្ធតែប្រា-
កដទាំងអស់ ព្រោះមានអ្នកប្រាជ្ញក្នុងប្រទេសអឺរ៉ុបដែលចេះដឹង ភាសា
បាលីព្រះត្រៃបិដក នូវភាសាសំស្ក្រឹតដ៏ចំណាប់វាក៏ច្រើន ហើយអាច
ទៅកមរកគ្នាបាន នឹងចង់ផ្សំផ្គុំគ្នាបាលីធម៌វិន័យ ទៅវិញទៅ
មកបានដោយងាយ លោកអ្នកប្រាជ្ញទាំងនោះមិនមែនចេះដឹង តែ
ដោយសារមើលគម្ពីរបាលីក្បួនខ្នាតនោះទេ គឺចេះដោយមានព្យាយាម
បានគ្រេចចរទៅមើលទឹកថ្លែង ដែលជាដំណែលធ្លាប់មានព្រះពុទ្ធសាស-
នាឯណាៗគ្រប់តំបន់ទាំងអស់ តែមានចន្លោះដោយជាក់ច្បាស់នឹងភ្នែក
ដូចជាកថ្លែងព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធច្រង់ប្រសូតក្តី ច្រង់ត្រាស់ដឹងនូវបរមាភិ-
សម្មោធិញ្ញាណក្តី ឬទឹកថ្លែងដែលព្រះពុទ្ធច្រង់យាងទៅកាន់វិណាៗក្តី ក៏
បានឃើញទាំងអស់ ហើយបានទាំងថតគ្នាជាតំរូវផងទី យកមកឱ្យ
ឃើញដល់ភ្នែកយើងរាល់គ្នាផង នេះជាការពិតណាស់ គួរឱ្យសាធ្ម
សប្បុរសទាំងឡាយរាល់គ្នា ខំយកចិត្តទុកដាក់រៀនសូត្រ ធម៌វិន័យ
ឱ្យណាស់ តទៅមុខៗថានឹងមានសេចក្តីចំរើនវិជ្ជាចំណេះ ច្រើនក្រៃ
លែងជាងនេះទៅទៀត ដោយប្រទេសយើងសព្វថ្ងៃនេះ ក៏កាន់តែរុង
រឿងស្តុកស្តម្ភមាំមួនជាងពីដើមច្រើនហើយ តែថាបើអ្នកប្រតិបត្តិធម៌
វិន័យឱ្យកាន់ច្រឡំ ដោយប្រកាន់ម៉ាក្នុងអាការទាំង ១០ យ៉ាង ដែលព្រះ
សម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ច្រង់សំដែងទុកក្នុង កាលាមសូត្រ ដែលមាន

ក្នុងគម្ពីរ អង្គត្រៃវិកាយ តិក្កនិទាន ប្រារព្ធនឹងពួកជនជាតាណាម-
 គោត្រ រោះហើយព្រះពុទ្ធសាសនា ក៏នឹងវិនាសសាចស្រឡាចបំផុត
 ទៅដោយឆាប់មិនខាន ផ្លូវប្រតិបត្តិសាតក៏នឹងកើតវិបត្តិវិបត្តិប្រែប្រួល
 រកគោលចារឹកគ្មាន ជាហេតុនាំឲ្យមនុស្សល្ងង់វង្វេងវិលវល់អាប់ឥត
 ប្រាជ្ញាយល់ខុសថាជាត្រូវ ហេតុនេះអ្នកប្រតិបត្តិធម៌វិន័យ ត្រូវឲ្យលះ
 បង្គំអាការទាំង ១០ យ៉ាង ដែលទ្រង់ហាមមិនឲ្យជឿកាន់យកនោះចេញ
 ស្រឡះពីខន្ធសន្តាន ទើបនឹងចំរើនវិជ្ជាចំណេះនឹងផ្លូវប្រតិបត្តិត្រង់ទៅ
 បាន ព្រះពុទ្ធសាសនាក៏នឹងរុងរឿងដោយសារអ្នកប្រតិបត្តិត្រឹមត្រូវមិន
 ឲ្យក៏នូវប្រឡំនោះឯងដោយជាក់ស្តែង ។

ឯអាការទាំង ១០ យ៉ាងនោះ

១. អនុស្សវេទ ប្រកាន់ជឿតាមពាក្យដែលពួកតាមៗគ្នាមក ជឿ
 ដោយពូជំណើនគន្លឹះយាយតៗគ្នាមក មិនមានពិនិត្យពិចារណាសាកសួរ
 អ្នកប្រាជ្ញ ឬរៀនសូត្រឲ្យឃើញប្រាកដដាក់ច្បាស់តាមពុទ្ធវចនៈ ស្រាប់
 តែពួកហើយ ក៏ជឿកាន់យកតែម្តងទៅ ។

២. បរម្យាយ ប្រកាន់ជឿតាមពាក្យបរម្យាយគឺពាក្យជាលំដាប់គ្នា
 មក ប្រកាន់ជឿទំនៀមទម្លាប់ឯណាខុស ៗ ដែលធ្លាប់ឃើញគេធ្វើពី
 ដើម ៗ មក (ទំនៀមទម្លាប់ខុសចាកព្រះពុទ្ធវចនៈ)

៣. ឥតិកិយ ប្រកាន់ជឿដោយចូលចិត្តថាបានឮមកថាហេតុ

នេះយ៉ាងដូច្នេះ ប្រកាន់ជឿដោយអានថាខ្ញុំបានឮមកដូច្នេះប្រាកដយ៉ាង
នេះ (ពាក្យព្រាងដែលគេនិយាយលេងត ៗ គ្នាមក) ។

៤-បិណ្ឌសម្បទាន ប្រកាន់ជឿដោយអានថាពាក្យនេះ
សមមួយអង្វើដោយរបៀបចំដករបស់យើងហើយ គឺអានក្បួនតម្រាដែល
ខុសអំពីព្រះពុទ្ធវិចារ ។

៥-តត្តហេតុ ប្រកាន់ជឿដោយសេចក្តីប្រកាន់ខ្ជាប់ហេតុដែល
គិតស្មានប្រមាណយកដោយខ្លួនឯង គឺឃើញយ៉ាងណា ក៏ជឿកាន់យក
យ៉ាងនោះ (ស្រេចតែនឹងនឹកឃើញមិនរស់ពីខុសត្រូវឡើយ) ។

៦-ឈឺហេតុ ប្រកាន់ជឿដោយគ្មាន កាត់តម្រូវផ្សេងៗ
យក គឺសំគាល់យកពាក្យឯណាមួយ ដែលមានទំនងប្រហែល ៗ គ្នា
មកផ្សេងៗផ្គុំប្រកបគ្នា ហើយក៏ឲ្យឈ្មោះតាមទំនងនោះទៅ ដូចពាក្យ
ថាអាសន្ន ៥ មាតិកា ៨ ដែលមានក្នុងកថិនិក្ខេប គឺជាសេចក្តីផ្សេងអំពី
សីល ៥ សីល ៨ ឃើញថា ៥, ៨ ។ ដូចគ្នាដូច្នោះ ក៏ពោលប្រកប
ឲ្យឈ្មោះថា អាសន្ន ៥ នោះ គឺសីល ៥ មាតិកា ៨ គឺសីល ៨ ដូច
ពាក្យព្រះត្រៃលក្សណ៍ ឃើញមានអក្សរលាក់ចូលក្នុងនោះខ្លះ ក៏សំគាល់
ថាព្រះត្រៃលក្សណ៍នោះ អ្នកណានិយាយមិនបានទេ ព្រោះព្រះពុទ្ធលោក
លាក់មិនឲ្យប្រាប់អ្នកណាទេ , ដូចពាក្យថា ឈឺហេតុ ឆ្ងាយ អក្សរ ៥
តួនេះ ជាពាក្យបាលីសម្រាប់នមស្ការថ្វាយបង្គំព្រះពុទ្ធជឺឃើញពាក្យបាលី

នេះមានអក្សរ ៥ តួដូច្នេះ ក៏យកទៅផ្សំប្រកបតម្រូវនឹងព្រះនាមព្រះពុទ្ធាង
៥ ព្រះអង្គដែលមានក្នុងក្បួនប្បនេះ ហើយពោលថា នមោពុទ្ធាយ
នេះគឺត្រូវព្រះពុទ្ធាង ៥ ព្រះអង្គ ឯពាក្យប្រកបដូច្នេះ ខុសចាកពុទ្ធជនៈ

៧- អាការបរិវិតត្ថុនេះ ប្រកាន់ដើរដោយកិរិយាត្រិះរិះ
ដោយហេតុថា ហេតុនេះឬ គឺហេតុអ្វី ។ ដែលកើតឡើងហើយ តែ
មិនមែនជាធម៌ពិតក៏យកហេតុនោះមកត្រិះរិះផ្ដេងមើល បើហេតុឯណា
ដែលពេញវិញ្ញាណខ្លួនក៏ពោលថាឬ ថាត្រូវហើយ ។ ក៏ប្រព្រឹត្តកាន់យកតាម
សេចក្ដីត្រិះរិះនោះទៅ ។

៨- ធិដ្ឋធិដ្ឋានត្ថុនិយា ប្រកាន់ដើរដោយគិតថា ហេតុនេះ
សមនឹងយោបល់យើង ដែលសម្លឹងឃើញថាគួរអ្នកកាន់យក គឺហេតុ
អ្វី ។ ដែលមិនមែនជាធម៌ពិត កើតឡើងហើយត្រូវនឹងគំនិតខ្លួនដែល
ធ្លាប់គិតទុកមក ក៏ចូលចិត្តថាហេតុនោះត្រូវហើយ ពិតហើយ ។ ក៏ប្រ-
តិបត្តិកាន់យកតាមហេតុដែលសមនឹងយោបល់គំនិតនោះឯងទៅ ។

៩- កត្វរូបតាយ ប្រកាន់ដើរដោយគិតថា លោកនេះជាអ្នក
អង្គអាចចេះដឹងគួរតែយើងដើរដើរកាន់យកតាមពាក្យលោកនេះ គឺបើមាន
អ្នកណាមួយគេចេះប្រសប់គ្នាសក្ដានុពកសំដីថ្វីមាត់ ចេះនិយាយស្រួលពិ
រោះឥតអាក់ តែពាក្យសំដីនោះមិនមែនជាធម៌ពិតទេ ស្ដាប់ហើយក៏ប្រកាន់
ដើរតាមពាក្យដែលគេនិយាយស្រួលនោះទៅ ។

១០- សមណោ នោ កុរុ ប្រកាន់ជឿដោយគិតថាសមណ
នេះជាគ្រូរបស់យើង គួរយើងកាន់យកតាមពាក្យសមណៈនេះប្រកាន់ជឿ
តាមលទ្ធិគ្រូរបស់ខ្លួនបើទុកជាគ្រូនោះនិយាយខុសក៏ដោយ ក៏ចេះតែជឿ
កាន់យកតាមទាំងអស់ ពោះមានអ្នកណាមួយក្រៅពីគ្រូរបស់ខ្លួន គេ
និយាយត្រូវតាមធម៌វិន័យរបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ដូចម្តេចៗ ក៏មិនជឿមិន
កាន់យកតាម ។

អ្នកប្រព្រឹត្តប្រតិបត្តិធម៌វិន័យក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ត្រូវតែរំលឹកតាំង
សតិបញ្ញាឱ្យមានមាំមួនកុំឱ្យអាការទាំង ១០ យ៉ាងនេះ ចូលមកដល់ពាល់
ត្រូវក្នុងចិត្តសន្តានបានឡើយ ។

មួយទៀតព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលនឹងសាចស្តុន្យថាភវយទៅ
ព្រោះអ្នកប្រតិបត្តិប្រកបដោយហេតុ ៥ ប្រការ ដែលព្រះសព្វញ្ញពុទ្ធជា
ម្ចាស់ទ្រង់សំដែងទុកក្នុងគម្ពីរ អង្គត្រៃកាយបញ្ចកនិបាត ។

ឯហេតុ ៥ ប្រការនោះគឺ:

១- ន សក្កច្ចំ ធម្មំ សុណាច្ចំ មិនស្តាប់ធម៌ដោយគោរព
គឺស្តាប់ធម៌ដោយមិនសង្រួមកាយ វាចា ផ្លូវស្មារតីគោរពធម៌ គឺមិនបង្ហោន
កាយ វាចា ចិត្តទៅរកធម៌ ។

២- ន សក្កច្ចំ ធម្មំ បរិយាបុណាច្ចំ មិនរៀនទទ្ទេញធម៌
ដោយគោរព គឺរៀនទទ្ទេញតែមាត់ មិនបានប្រុងស្មារតីកំណត់ឱ្យចាំ

ប្រាកដនូវធម៌នោះ ។

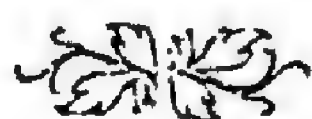
៣- ឆ សក្កច្ចំ ធម្មំ ជារេន្តំ មិនបានទ្រទ្រង់នូវធម៌ទុកក្នុង
ចិត្តដោយគោរព គឺមិនបានរៀននូវធម៌ឲ្យត្រូវតាមអត្ថព្យញ្ជនៈ គឺរៀន
ធម៌ឲ្យឃ្លាត ឲ្យភាគខុសចាកអក្ខរសម្បត្តិ ។

៤- ឆ សក្កច្ចំ ធកាធំ ធម្មាធំ អត្តំ ឧបបរិក្ខន្តំ
មិនពិចារណានូវសេចក្តីនៃធម៌ដែលខ្លួនទ្រទ្រង់ទុកនោះដោយគោរព គឺមិន
ដឹងមិនយល់ច្បាស់នូវសេចក្តីអធិប្បាយនៃធម៌ដែលខ្លួនទ្រទ្រង់នោះ ។

៥- ឆ សក្កច្ចំ អត្តមញ្ញាយ បដិបជ្ជន្តំ ដឹងនូវសេចក្តី
អធិប្បាយនៃធម៌ហើយ មិនប្រតិបត្តិតាមដោយគោរព គឺចេះដឹងធម៌វិ-
ន័យ ព្រមទាំងសេចក្តីអធិប្បាយ មិនប្រតិបត្តិឲ្យត្រូវតាមច្បាប់ធម៌វិន័យ
នោះ ។

អាការៈទាំង ១០ យ៉ាងក្តី ហេតុទាំង ៥ ប្រការក្តី ដូចបានសំដែង
ពណ៌នាមកដោយសង្ខេបនេះ ជាហេតុនាំឲ្យព្រះពុទ្ធសាសនាវិនាស ហេតុ
សូន្យទៅដោយពិត បើអ្នកប្រតិបត្តិតាំងចិត្ត ប្រុងស្មារតី គិតរៀនលេង
អាការ ១០ យ៉ាង ហេតុ ៥ ប្រការនេះហើយ ព្រះពុទ្ធសាសនានឹងថ្កុំ
ថ្កើងរុងរឿងវែងឆ្ងាយតទៅ ។

(ចប់បរិបូណ៌តែប៉ុណ្ណោះ)

ប្រកាស(១)

ក្រសួងព្រះរាជបណ្ណាល័យ គិតតាំងឲ្យប្រឡងវិជ្ជាតែងលើកជា
✓ ពាក្យរយប័យ៉ាងក្នុងមួយយ៉ាងឲ្យរង្វាន់ជាប្រាក់ពី ១០០ រៀលឡើងទៅ ។
មួយយ៉ាងឲ្យតែងលើក ដំណាលក្បួនកាល ពីដើម តែងជាសេចក្តី
ថ្លែងរឿងនីមួយៗ នៅក្នុងរាជសម្បត្តិព្រះបាទសម្តេចព្រះអង្គឌុន ឬព្រះ
អង្គចន្ទ ។

២. យ៉ាងឲ្យប្រឡងបាលីអ្វីនីមួយជាភាសាខេមរៈ ដែលពុំទាន់បោះ
ពុម្ពចេញជាភាសាខ្មែរនៅឡើយ ។

៣. យ៉ាងឲ្យតែងលើកសាស្ត្រពុទ្ធសាសនាដែលជាតិខ្មែរប្រាស្រ័យរាប់
អានគ្នាទៅវិញទៅមក គឺប្រាស្រ័យចំពោះទៅអ្នកដែលជាមិត្តសាលាហិត
ក្នុងបន្ទុកមួយជាមួយគ្នា ចំពោះមិត្តសាវ័ទី ១ ១ ត្នាក្តី ចំពោះលីមិត្ត
វិសាសៈ ឬជាអ្វីជាមួយគ្នា រកៀបបង្រៀនក្នុងមនុស្សទាំងចួន គឺ ព្រះសង្ឃ
ស្តេច មន្ត្រី កសិករ ដែលមានឧបការវិនិច្ឆ័យគ្នាទៅវិញទៅមក ។ បើឈ្មោះ
ណាចង់ប្រឡងត្រូវឲ្យតែងលើកដំណាល រឿងតាមស្ថានដែលខ្លួនយល់
គួរធ្វើ បើនឹងធ្វើតែ ១ រឿងឬច្រើនរឿងក៏បានដែរ តែក្នុង ១ រឿងកុំឲ្យ
ហួសពី ២៥០ ទំព័រ ។

ក្នុងរាជ ៤ ខែរាប់ពីខែឧកាសប្រាសាទ ១៩២៦ ឲ្យធ្វើសេចក្តីដែលតែង

នោះទៅក្រសួងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ហើយត្រូវឱ្យកត់សំគាល់នាមត្រកូល
និងទីលំនៅរបស់ខ្លួនផង ។

ឯរឿងលើកនាគា ដែលបានតែងធ្វើហើយនោះ ក្រសួងព្រះរាជ
បណ្ណាល័យ នឹងដាក់ឱ្យក្រុមជំនុំខាងបោះពុម្ព ពិនិត្យមើលវិជ្ជាការថ្វីដៃ អ្នក
ណាខ្លះនឹងឱ្យផ្លាស់ ជាប្រាក់ពី ១០០ រៀលឡើងទៅ រួចសេចក្តីដែលតែង
នោះ នឹងបោះពុម្ពចេញតាមការ ។

និយាយពីលោក អូតូស្ត ប៉ារី(១)

ដែលលោកអូតូស្តប៉ារី ទទួលអនិច្ចកម្មមួយឆ្នាំទៅហើយក្នុងអាយុ ៧៨ ឆ្នាំនេះ នគរបារាំងសែសខាតអ្នកដើរកម្រៃដែលបំពេញកិច្ចការ ដល់នគរបារាំងសែស ជាទីបំផុត ហើយនិងអ្នកម្នាក់ជាយ៉ាងសំខាន់ដែល បណ្តាលឲ្យនគរបារាំងសែស មានថ្វីដៃឱ្យកែនៅទីដែលប្រទេសទ្វីបអាស៊ី ។

លោកប៉ារីធ្វើការមុនដំបូងដោយខ្សែក្រណាស់ ក្រោយនោះមក ដល់ឆ្នាំ ១៨៦៨ លោកមកដល់ស្រុកកូសាំងស៊ីនធ្វើជាទាហានដ៏ធំទឹក ដល់ឆ្នាំក្រោយមកនោះ លោកចេញពីធ្វើទាហានបានរាក់ស្តី ១ ចូល ទៅធ្វើរាជការខ្សែលូសក្នុងស្រុកនោះ ហើយចេញពីខ្សែលូសទៅជួយ នគរបារាំងសែស ច្បាំងនឹងអាហ្វីមីក្នុងឆ្នាំ ១៨៧០-១៨៧១ ដល់ លោកប៉ារីត្រឡប់មកពីចម្បាំងវិញ គេបញ្ជូនលោកទៅកំរិត (ក្រុងកម្ពុជា) លោកក៏រៀនអក្សរនិងភាសាខ្មែរនៅស្រុកនោះ ហើយក្នុងវេលា នោះ លោកនិរៀនសេចក្តីចេះដឹងរបស់ខ្មែរពីដើម ដោយនឹងដើរ សង្កេតមើលទីដ៏ស្រស់ដ៏ឆ្នាំ ១៨៨០ លោកមើលដីវាល កាលណោះ ជាទីក្នុងវេលាដែលស្រុកកូសាំងស៊ីន ប្រើលោកប៉ារីឲ្យទៅមើលចាត់ការត ខ្សែលូសពីក្នុងរដ្ឋនោះទៅក្នុងកក លោកប៉ារីក៏ដើរមើលស្រុកគ្រប់អង្គជួន ណាជាមួយនឹងលោកប៉ារីអែនអែម៉ានីញ ជួនណាតែម្នាក់លោក ហើយ

សរសេររឿងអំពីដំណើរលោកខ្លះ ក្នុងសៀវភៅដែលមានតម្លៃ ដែលបោះ
 ពុម្ពព្រះនគរក្នុងកាលនោះ ហើយដែលហៅថា “ដើរមើលនិងពិនិត្យឲ្យ
 បានស្គាល់ស្រុកប្រទេស” (អេក្សកុរស័យុដ៍ អេ រីកុណាសសង់សេ)។

គឺក្នុង ឆ្នាំ ១៨៨០ នោះដែរ ដែលលោកបារីបាននាំក្មេងជំទង់ខ្មែរ
 ខ្លះទៅស្រុកបារាំង ដើម្បីនឹងឲ្យរៀនសូត្រ សេចក្តីនេះហើយដែល
 នាំបង្កើតឲ្យមានសាលាខ្មែរ ដែលនៅស្រុកបារាំងនោះហើយដែលជា
 ដើមកំណើតមួយ របស់សាលាស្រុកចំណុះ (អេកុលកូឡូញ៉ាល់) សព្វ
 ថ្ងៃនេះ ។

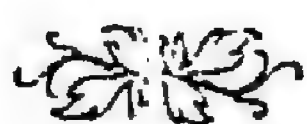
ក្រោយបន្តិចមកទៀត ដល់លោកត្រឡប់មកពីស្រុកបារាំងវិញ
 មកធ្វើជាកូនស៊ុលរងនៅស្រុកហ្លួងប្រាបាង ហើយដល់លោកបានមកកាន់
 ស្រុកនោះកាលណា មិនមែនឥតសេចក្តីលំបាកឡើយ ដោយហេតុស្បែក
 បង្កើតឲ្យមានសេចក្តីលំបាកគ្រប់ជំពូកដល់លោក លោកបារីក៏ចាប់ធ្វើ
 ការខាងវិជ្ជាសិល្បៈសាងលោកគេទៅទៀត (ខែហ្វិរេយ៍ ១៨៨៧) លោក
 បារីមិនសុខចិត្តតែនឹងសម្រេចឲ្យបាន មនុស្សស្រឡាញ់លោកប៉ុណ្ណោះ
 ឡើយ គម្រោះចររបស់លោករឿងរហូតទៅដល់ឆ្នាំ ១៨៨៩ លោក
 ចេញតំណាងឲ្យបានសម្រេច ការបង្រៀនសត្រូវនៅក្នុងស្រុកនោះឯងដែល
 មានបងប្អូន ដែលមានពួកហ្វូតិសាសនិចនិងគំនិតអាក្រក់មានទង់ជ័យ
 គ្រហម លឿង ឬខ្មៅ ធ្វើកិច្ចការដោយនូវគំណាចខ្លួន វាជាទៅហួយ
 ដែលធ្វើយ៉ាងដូច្នេះបានដោយសារតែយួននឹងស្បែកពាសគ្នា គំនិតមាន

សេចក្តីប្រាថ្នាដូចគ្នា ហើយនិងដោយសាសន៍ទាំង ២ នេះឲ្យយក ក្នុង
វេលានោះដែរ ដែលលោកបារីរកសម្គាល់ស្រុកក្នុងដែនលាវ ការដើររក
សម្គាល់ស្រុកនេះ លោកបានធ្វើវិការជាប់មុននៅដែនខ្មែរហើយ ចាប់
តាំងពីដើមខែហូរិយ៉េ ១៨៩០ ទៅ លោកបារីដើរមើលសម្គាល់ស្រុក
ទេសជាច្រើន ហើយដែលនៅជ្រៅៗក្នុងស្រុកតាខ្មិន និងស្រុកដែល
នៅកណ្តាលជួរភ្នំស្រុកអណ្តាមនិងខេត្ត ដោយសារតែការនេះហើយ
បានជាគេស្គាល់ជាមិត្តចិត្តថែមទៀតបាន ស្រុកដែលនៅជិតក្រុងកម្ពុជា
ដោយសារតែការនេះដែរ ដែលបានសង្កេតនិងត្រូវមើលស្រុកជាច្រើន
នៅត្រើយខាងស្តាំខេត្តមេគង្គ ។

រួចពីនោះមកទៀត លោកបារីបានតាំងជាទីក្នុងស៊ុលហ្សែណា-
រ៉ាល់នៅក្រុងបាងកក កាលលោកនៅក្នុងឯកស៊ុលនេះ លោកបាន
តែងសញ្ញាគ្រែតបារាំង និងសៀមចុះថ្ងៃពុធ កុកកូប ឆ្នាំ ១៨៩៧ ហើយ
ក្រោយមកទៀតក្នុងវេលាដែលរាជការចាត់ការផ្សេងៗឲ្យលោកធ្វើ លោក
បារីបានធ្វើឲ្យសម្រេចតាមសញ្ញាគ្រែតនោះ លោកបារីបានសម្រេចដែន
ស្រុកចិន និងស្រុកចំណុះបារាំងដែលនៅកណ្តាលខេត្ត “ហ្វៀលីប៊ុស”
និងខេត្តមេគង្គដែរ លោកបារីចាត់ការទាំងនេះ បានសម្រេចទាំងអស់
ហើយលោកត្រឡប់ទៅស្រុកបាងកក ទាល់តែដល់វេលាដែលលោក
ពីសារីត្រែត គឺក្នុងឆ្នាំ ១៩០៥ ហើយលោកត្រឡប់ទៅស្រុកបារាំងវិញ ។ ។

ប៉ុន្តែលោកបារីដែលជាអ្នកចេះ ទៅស្គាល់ស្រុកដែលកាលណោះ
គេមិនទាន់ស្គាល់នៅឡើយ ហើយដែលចេះនាំឲ្យគេចំណាំផ្លូវច្រវែង
ជាង ៣០.០០០ គីឡូម៉ែត្រ មិនមែននៅស្ងៀមទេ លោកចេះតែធ្វើឲ្យ
បារាំងស្គាល់ស្រុកដែលលោកបានទៅ និងស្គាល់អ្នកស្រុកដែលលោក
ដឹងចិត្ត ហើយដែលលោកស្រឡាញ់ ដោយលោកបានឲ្យបោះពុម្ព
សៀវភៅលោកដែលនិយាយអំពីការដែលពួកលោកបារីធ្វើ និងអំពីរឿង
ព្រេងនៅក្នុងស្រុកខ្មែរនិងស្រុកលាវ ។

អ្នកទាំងប៉ុន្មានដែលធ្លាប់ស្គាល់លោកបារី និងធ្លាប់សរសើរចិត្តល្អ
របស់ផងលោក កាលបើដឹងថាលោកបារីអនិច្ចកម្មហើយ និងទប់កុំឲ្យ
មានសេចក្តីទុកមិនបាន ។

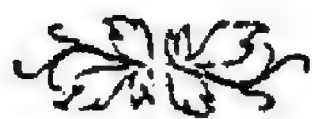

បរណកាព លោកប៉ានីចេ(១)

លោកគ្រូពេទ្យ ប៉ានីចេ ទទួលអនិច្ចកម្ម ឯក្រុងបាត់ដំបងសសទៅ
ហើយ អាយុបាន៥២ ឆ្នាំ ។

គ្រូពេទ្យ ប៉ានីចេនេះបានមកនៅធ្វើរាជការក្នុងក្រុងកម្ពុជាចំនួន ២០
ឆ្នាំ ហើយចេះភាសាខ្មែរ ដូចបណ្ឌិតស្រុកអាយមានសេចក្តីមេត្រី
រាប់អានស្រឡាញ់ជាតិខ្មែរជាប្រាកដ ។

លោកប៉ានីចេ បានតែងសៀវភៅ វចនាសព្ទ-បាត់ដំបង ប្រែជាខ្មែរ
សៀវភៅតម្រាបផ្ការៀរពេត សៀវភៅពាក្យទំនិមនៀមខ្មែរ ហើយនិង
សៀវភៅអភិធានស័ព្ទខ្មែរដែលលោកមេនេទ្រីយេ ជួយតែងផង ។

១- អត្ថបទនេះចុះក្នុងកម្ពុជសុរិយា ក្បាលលេខ ១ ឆ្នាំ ១៩២៥-២៧ ។

អធិប្បាយសង្ខេប

អំពីបរិមណសង្ខេប(១)

របស់អង្គម្ចាស់ វិទ្យា ធា យាវ ជ័យ អត្តយសិស្ស

ក្នុងបរិមណសង្ខេប គឺចក្រវាឡបណ្ណាលកើតឡើងដោយធម្មតា ក្នុងសង្គតិ
ហៅថាភពៗ នោះមានជាតិ ជីវ្គ លតាវល្លី និងឈើ ជាហេតុឡើង
អាស្រ័យដល់ជាតិសត្វប្រកបដោយវិញ្ញាណ (ល) លុះកន្លងឆ្នាំជាអង្គ
មកទើបមានមនុស្សជាតិជាឯក្រាយបំផុត ។

តាំងពីមក លុះមកដល់ចក្ខុវិស័យនេះជាតិដែលមានជីវិត ប្រ
កបដោយវិញ្ញាណ ទាំងប៉ុន្មាន នៃអាស្រ័យយកគ្នាជាភក្ត្រហារទៅវិញ
ទៅមក សត្វដែលមានជីវិត កាលកើតមកកាន់ភពលោកនេះ សុទ្ធតែមាន
គ្រឿងប្រដាប់សម្រាប់កាយ ទុកជាអាវុធការពារ និងទំនុកបំរុងជីវិត
លើកតែមនុស្សជាតិកើតមកគ្មានគ្រឿងអ្វីរក្សាការពារសត្រូវសោះ ឡើយ
អាស្រ័យតែត្រីក្ស ឬគូហាជាទីស្ថានសំណាក់តាំងពាក់ លាក់ខ្លួននឹង
សត្វសាហាវ ។ កាលបើព្រះអាទិត្យអស្ចន្ត ចូលរាត្រីទៅកាលណា
ក៏នាំគ្នាភិតភ័យដល់ជីវិត ដោយម្រិតនូវយក្សដែលជាបច្ចាមិត្តរបស់ខ្លួន
ក្រែងត្អូកត្អាងទាំងនេះមកបិទទ្វារបៀតបៀនដល់រូបកាយ ម្ល៉េះហើយក៏
បបួលគ្នាទៅរកទីសំណាក់ខ្លួនលាក់ខ្លួន បំបាំងអំពីសត្រូវទាំងឡាយនោះ

ដូនកាលក៏ស្រែកទូញយំប្រកាសរកលោកងណាដ៏មានវិទ្យា ដើម្បីឲ្យជួយ
សង្រ្គោះជីវិត លុះអរុណារះឡើងកាលណា ទើបស្ទាង់ទុកដោយហេតុជា
បញ្ហានៃខ្លួនទទឹងចាប ក៏យកសេចក្តីទុក្ខារម្មណ៍មកសន្និដ្ឋាន ថា បើកាល
ណាខ្លួនបន់ស្រន់ដោយប្រការនោះឡើង នឹងបង្កើតឲ្យមានស្នើមិនខាន
ម្ល៉ោះហើយក៏នាំគ្នាមកច្រតិស្ថាននិយមព្រមព្រៀងកំណត់ថា គឺព្រះអាទិត្យ
នេះហើយជាអង្គលោកដ៏មានប្លង់ ជាទីឧបត្ថម្ភនៃខ្លួនបានជានិរន្តរ៍តទៅ
រួចក៏មានសេចក្តីសោមនស្ស និងស្នើសុំនាថនេះ ថ្វាយសព្វសាធុការពារ
ដោយមធ្យមវិធីផ្សេងៗ នេះហើយគឺជាហេតុឲ្យកើតលទ្ធិសាសនាក្នុងត្រា
នោះ ព្រោះមនុស្សយកហេតុថា បើខ្លួនបានអធិដ្ឋានដល់លោកក្នុងត្រា
ណា លោកក៏មានមេត្តាជួយកំចាត់នូវនីតិញ្ញាតឲ្យភ្លឺឡើងបាន គឺធ្វើ
នូវទុក្ខខ្លួនឲ្យស្រាលឃ្លាយ (ប៉ុន្តែឈប់និងថ្ងៃ រមែងមានមកជាធម្មតា
ក្នុងលោក) កាលណាព្រះអាទិត្យលិចទៅ មនុស្សទាំងឡាយក៏នាំគ្នា
ប្រជុំធ្វើនូវកិច្ចអធិដ្ឋានជាថ្មី ត្រាតែអរុណារះឡើងទើបឈប់ កិច្ចច្រតិបត្តិ
នេះជាប់ជាអចិន្ត្រៃយ៍ ។

លុះកន្លងជាអង្វែងមក ខ្លួនមានគំនិតគិតឃើញថា បើជាប់កិច្ចរាល់
ប្រាណដោយប្រការនេះ ឃើញថានឹងខូចខាតអន្តរាយដល់ប្រយោជន៍
ល្បឿងជីវិត ដែលត្រូវចោលជាមួយគ្នានឹងកិច្ចគោរពនោះ ទើបចម្លង
គ្នាតាំងបង្កើតជាក្រុមមួយផ្សេង ដើម្បីទុកសម្រាប់ត្រាន់ជាអ្នកអធិដ្ឋាន

ដូចខ្លួនទាំងអស់គ្នា ។ កាលបើខ្លួនមានទុក្ខភ័យមកដល់កាលណា ក៏
ចបូលគ្នាទៅកាន់សំណាក់ក្រុមដែលខ្លួនតាំង ថ្ងៃនៃទុក្ខដែលខ្លួនមាន
ចំពោះដល់ក្រុមនោះសុំឲ្យជួយសម្រេចសេចក្តីមនោរម្យដែលខ្លួនប្រាថ្នា គឺ
ក្រុមនេះហើយបានទីអាស្រ័យនៃអ្នកទាំងពួង ។ ឯក្រុមដែលតាំងនោះគឺ
កាន់យកកេរ្តិ៍ច្បាប់អំពីជននិកររួចសន្តិសុខហៅថា យតិបាធារណៈ ឬ សង្ឃ
ក្នុងគ្រានោះ ។

ក្រុមនេះឯងដល់ប្រតិបត្តិរឿង ។ មក គេក៏សន្មតទុកដូចអ្នកមាន
ប្លង់ដែរ ព្រោះថាអ្នកបានចូលទៅដឹកសុរាថប្រើជាងបុគ្គល មនុស្សក៏
នាំគ្នាទៅធ្វើ មនុស្សការបូជាគោរពដោយគ្រឿងអមិស្សវត្ថុផ្សេង ។ គឺ
ទុកក្រុមនេះឯងដូចស្ថាន ជាអ្នកទទួលចម្លងយកនូវអមិស្សវត្ថុនោះទៅថ្វាយ
ដល់សុរាថដ្ឋសខ្លួនដោយក្រុមនេះជាអ្នកធ្លាប់មនុស្សការ ក៏និយមថា
ក្រុមនេះជាអ្នកចេះ និយាយនឹងអស់លោកដ៏មានប្លង់បាន ក្នុងចិត្តខ្លួនក៏មាន
អានសង្ឃឹមថា បើកាលណា មានទុក្ខភ័យមកដល់ក៏នឹងរត់ទៅសុំឲ្យក្រុម
នេះជួយ ។ សេចក្តីជឿកើតមកពីភ័យ ដ្បិតមនុស្សក្នុងលោកមិនដែល
មានទំនេរ គឺសុទ្ធតែមានចិត្តត្រូវទីតាំងទៅអ្នកឯណាផ្សេង ។ ជាឥរិយាបថ ។
ដល់សេចក្តីដែលជឿនូវបដិសរណៈអង្វែងមក អំណាចឥទ្ធិប្លង់នៃសុរាថក៏
ធ្លាក់មកលើពួកនេះខ្លះ រីឯឥទ្ធិប្លង់សាតក៏គង់មានរំជួលប្រែប្រួលទៅតាម
តែច្បាប់ចិត្តមនុស្សសត្វ ។

ចំណែកពួកអ្នកមានកេតកាន់តែតាមទំនៀមជាបរមរាជ ។ គ្នាមក
មិនបានជាអ្នកប្រឹក្សាជនដៃក្នុងត្រី សង្ស័យឲ្យឃើញបែបបួសគល់ផលយ៉ាង
ណាឡើយ សេចក្តីចង្វោះត្រង់ណា ក៏ត្រាន់តែអ្វីបំពេញសម្រាប់ទុកនឹង
ទទួលការអំពីបងប្អូនប្អូន ។

កាលណាជននិកវេទនាមានច្រើនឡើងសេចក្តីមនោរម្យប្រាថ្នា ក៏
មានកេតតាមជនដែលកិច្ចនៃអ្នកប្លែងកេត ក៏បង្កើតកាន់តែច្រើននាក់ ទាំង
២ពួកត្រូវជាប់កិច្ចប្រាស្រ័យគ្នាជាញឹកញាប់ ។

មនុស្សប្រាស្រ័យគ្នាដូច្នោះហើយ ក៏តាំងមានទីលំនៅ ជាមួយគ្នា
ជាប់ជាក្រសែត្រកូល ទទួលការត្រង់ត្រាទៅវិញទៅមក ឯជននិកមកបាន
សេចក្តីប្រាកដស្រឡាញ់ដោយមានទីតាំង តែនៅមិនទាន់អស់ សេចក្តីបរិតក្តី
ភិតភ័យបារម្ភទៀតឡើយ ។

លុះអង្គជននិក មានបរស្សមានបរិកាបញ្ញាឲ្យវិទ្យាតកើតឡើង ចេះ
ទេមានប្រដៅ មាននិស្ស័យ និងមនុស្សជឿជាប្រាកដ ក៏អនុលោមនិយម
យកក្បួនទាំងឡាយមកសម្លឹងបន្ថែមលើបទចាស់ នាំអតីតហេតុមកប្លែង
ឲ្យមនុស្សគួរជឿតាមរបៀបថ្មី គេសន្មតហៅថាអាចារ្យត្របាឡាយ កាល
ណាលោកសាបសូន្យទៅ សាសននៃគ្រូនោះក៏បែកផ្សាយធំឡើងដោយ
អំណាចសេចក្តីជឿ គេក៏នាំគ្នាលើកដំកើងគ្រូនៃខ្លួនទុកជាមានប្លន្ទិទាំង
ពួក (និមិត្តបដិហារបាន) ដល់សាសនសាយធំទូទៅទៀត មនុស្សលោក

ដែលខ្លាចជឿកោតគោរពវង្សសុរាជមុន ក៏ប្រែប្រួលបំភាន់សាសនថ្មី
តម្កល់ជាគ្រូជំនួយហាបុរសនោះ ជាអ្នកមានប្លន្ទិញកែលម្អសលុបក្នុងលោក។

សាសនទាំងឡាយមានលំអានតាមតំណាង ៗ មក ក្លាយថែកជា
ច្រើនភូមិមានសណ្ឋានថ្មកៗគ្នា ពួកមួយប្រៀបប្រដៅក្នុងពួកខ្លួន តាមថែប
ដែលខ្លួនយល់ខុសពីពួកដទៃ ម្ល៉េះហើយកើតទៅជាហវិន័យគ្នា បណ្តាល
ឲ្យកើតបដិបក្ខទាស់ទែងគ្នា ដោយប្រកាន់ថាខ្លួនត្រូវ តែរាល់ប្រាណ
ហើយមានអាចារ្យបាទ្យាយជាច្រើនថែប ចង់ជាក្បួនច្បាប់មាត្រាទីវិទ្យា
តែក្បួនទាំងប៉ុន្មាននោះក៏គ្មានកំណត់ឲ្យត្រូវគ្នាឡើយ សុទ្ធតែផ្លូវបដិបក្ខ
ដែលជាគ្រឿង ធ្វើខ្លួនឲ្យឡើយព្រួយរកប្រយោជន៍គ្មាន ។

ជាសរុបមក ក្នុងរឿងនេះ ឃើញថាបឋមជាតិកាំងមានសេចក្តីភ័យ
ជាដំបូង ភ័យនេះហើយជាហេតុឲ្យកើតលទ្ធិសាសនទាំងពួង សាសន
ដើមសម្គាល់ថា ព្រះអាទិត្យជាទីតាំង ដោយជឿថា មានអានុភាពច្រកប
ដោយពន្លឺទ្រទ្រង់លោក ក្រោយមកមិនជឿថា ពន្លឺជាទីនាំឲ្យស្រាកខ្ពុក
បាន ក៏នាំគ្នាសន្និដ្ឋានថា សុរាជថាដំបាំងព្រះអាទិត្យទៅទៀត ក៏
ថែកជឿក្នុងបទនោះទៅ លុះតមកឃើញថាគ្រូផ្ទាល់ ក្នុងក្រុមខ្លួន ជាអ្នក
មានប្លន្ទិញ ក៏តម្កល់គ្រូនោះជាប្រសើរវិញ គឺចេះតែប្រែប្រួលដូច្នេះឯង ។

ហេតុទាំងនេះកើតមកពីមនុស្សលោក មានភ័យ ១ និងដំរិតក្រែង
បង់ទៅ ២ និងប្រលឹងក្រែងអន្ទាលជាតិទៅអនាគតមិនប្រសើរ ក្រែង

មិនបានចូលមកកាន់ភពវិញ ម្ល៉េះហើយក៏យកអ្វីៗមកជាទីរំលឹក ដើម្បី
នឹងបានអាត្មាឱ្យស្ងួតស្ងួត មកតម្កល់កិច្ចទាំងឡាយឱ្យបដិបត្តិជាជាប់ខាត
ហើយលើកហេតុផ្សេងៗមានមហិទ្ធិការ មានក្រិត្យច្បាប់ទុកជាកង់អាជ្ញា
បង្ខំឱ្យបដិបត្តិតាម ។

ហេតុទាំងនេះ ជាភតិលោកបង្កើតបានដោយសេចក្តីជឿ គួរតប្ប
ពិចារណា រកទុក្ខហេតុនិងបច្ច័យមកផ្សំគ្នា គង់ឃើញច្បាស់ក្នុងតំនិតដែល
ប្រព្រឹត្តទុក្ខទាំងប៉ុន្មាន ដោយបញ្ញាត្រិះរិះមិនខាន ។ សេចក្តីបញ្ញា
ដែលពិចារណានោះ តប្បត្រូវតែថា ផ្លូវបដិបត្តិទាំងប៉ុន្មាន តើនឹងយក
បែបណាជាផ្លូវនឹងនាំទៅកាន់ប្រយោជន៍អ្វី តើចម្រើនដល់ខ្លួនទៅយ៉ាង
ណា ។ ល។

តាមយោបល់ខ្ញុំ ដែលបានសង្កេតមក ឃើញថា មានក្បួនខ្លះ ដែល
ជាក្បួនឱ្យប្រព្រឹត្តកិច្ចនមស្សការតែតែ តប្បចាត់ថាជាក្បួនមិនប្រសើរ
ព្រោះជាកិច្ចប្រព្រឹត្តឥតពិចារណា ហើយនាំឱ្យបិទផ្លូវសិក្សា ដែលជាការ
មានប្រយោជន៍ក្នុងលោក ។

បញ្ញាជាគ្រឿងភ្លឺ ដូចប្រទីបក្នុងឆ្នាំង ជាផ្លូវនៃអ្នកប្រាជ្ញនាំឱ្យ
យល់ហេតុផ្សេងៗ ជាខ្លឹមសារនៃការដែលខ្លួនធ្វើ ។

សេចក្តីបង្ហាញប្រយោជន៍^(១)

របស់អ្នកឧកញ៉ាពិនិត្យហោរ ជួន ហិល ទីអគ្គលេខាធិការរុក្ខា

សេនាបតីបានតែង ដើម្បីពន្យល់សេចក្តីចម្លើយរបស់ស្រុក

តាំងពីបុរាណរៀងមក បណ្តាជនខ្មែរច្រើនតែចង់ឲ្យកូនចៅចូលធ្វើ
ក្នុងរាជការ ដើម្បីឲ្យបានយសសក្តិនិងគោរពស្វាមី ព្រោះគិតឃើញថា
កូនខ្លួនបានចូលធ្វើជាខ្ញុំរាជការ នោះខ្លួននឹងបានរាជការជាទីរឹង បណ្តាជន
ឯទៀតនឹងញញើតកោតខ្លាចដល់មកខ្លួនផង សេចក្តីយល់ឃើញដូច្នេះជា
តាមប្រសើរណាស់ បានជាសព្វថ្ងៃនេះសង្កេតទៅឃើញថាពួកបណ្តាជន
ស្ទើរតែទាំងអស់ ខំរៀនសូត្រគ្រប់សាលាក្នុងព្រះនគរក្រុងកម្ពុជា ហើយ
លុះចេញពីសាលារៀនគ្នាម ទោះបានសំបុត្រសំគាល់បឋមសិក្សា ទោះ
បានសញ្ញាបត្រ ក៏រត់ចូលគ្រប់ខ្លួន សុំធ្វើរាជការជាមន្ត្រីគ្រប់ដំណែង
ព្រោះយល់ជាក់ថា ធ្វើក្នុងរាជការជាជំនុំធ្វើក្នុងរាជការឯទៀត ពិតមែន
តែសេចក្តីយល់ឃើញដូចមានខាងលើនេះជាតាមប្រសើរ តែក្នុងស្ថាននេះ
គួរឲ្យសង្កេតឲ្យមាំមួន ជាប្រយោជន៍ស្រុកនៅគ្រប់នគរ មិនមែនមកតែពី
រាជរក្ខ រាជការទេ គួរឲ្យគិតថាប្រយោជន៍ស្រុកនិមួយៗ មកពីកម្លាំងនៃ
របរគ្រប់ជំពូក ដូច្នេះគួរឲ្យគិតបង្វិលសេចក្តីប្រាថ្នារបស់បណ្តាជនឲ្យជួយ
គ្នាទៅវិញទៅមក បែរមកការបរិច្ចារ្យដំណាំសិប្បយុទ្ធការនិងកាណៈជួញដូរ

១- អត្ថបទនេះ ស្រង់ពីកម្ពុតសុរិយា ក្បាលលេខ ៦ ឆ្នាំ ១៩២២-២៣ ។

ដើម្បីឱ្យនគរមានសង្ឃឹមទីតាំងលើកម្លាំង គ្រប់ស្ថានរបស់អាណាចក្រជាតិ-
កស្រង្គតាំងអស់ ព្រោះក្នុងព្រះនគរសព្វថ្ងៃនេះ បានសង្កេតទៅឃើញថា
ចណ្តាកស្រង្គចិនយួននឹងប្រទេសក្រៅដទៃទៀត ឃើញទំនៀមរបរពាណិជ្ជ-
ការគ្រប់ជំពូក ជាមាំមួនពិតប្រាកដណាស់ ហើយកម្លាំងដែលប្រឹងទៅ
ប៉ុន្មាន ។ ឃើញបង្កើតឱ្យមានផលគាប់ច្រសើរបានចម្រើនទាំងភាគសម្បទ
សឹងតែរាល់ខ្លួន ដូចជាការបរជ័យញាណគ្រប់យ៉ាងនេះជាបរជ័យសំខាន់
មួយនៅក្នុងព្រះនគរ ហើយនឹងការបរជ័យនេសាទត្រី ព្រោះក្នុងព្រះនគរយើង
ឈឺមានតម្លៃក៏សម្បូណ៌ ខាងនេសាទសាតក៏សឹងសម្បូណ៌ ហើយការ
បរទាំងពំជំពូកនេះ ក៏ចម្រើនបានដោយងាយតាមសមត្ថភាព នឹងបែរទៅ
បរសិប្បិយការវិញក៏មានការធ្វើច្រើន ព្រោះក្នុងព្រះនគរយើងទើបនឹង
ចង្កើតបរវិបាកថ្មីៗ អ្នកដែលមានតម្រិះប្រាជ្ញា ក៏រកការធ្វើក្នុងរបរនេះ
បានដោយងាយ ។

បែរមកច្បារដំណាំវិញនោះ ដ៏ក្នុងព្រះនគរក៏មានផលច្រើន តែបើ
អ្នកដែលដឹងនោះមានគំនិត ធ្វើឱ្យដឹងនោះបានផលច្រើនទៅទៀតដោយ
យកដីមកលាយផ្សំតាមសមត្ថភាព ក៏សឹងតែល្អ ដូច្នេះបើសង្កេតឱ្យជ្រៅទៅ
នោះគួរឱ្យចណ្តាជនខ្មែរ ទំប្រឹងធ្វើការបរសិប្បិយការច្បារដំណាំនិង-
ពាណិជ្ជការដែលជាបរសំខាន់ក្នុងព្រះនគរ ហើយគួរទទួលបានកូនចៅឱ្យ
ទៅរៀនចំណេះវិជ្ជាខាងឯរបរទាំងនេះ ព្រោះការបរទាំងនេះជាសេចក្តី

សង្ឃឹមក្នុងព្រះនគរទៅឯអនាគតខាងមុខពុំខាន ។

បើបណ្តាជនខ្មែរទាំងអស់ គិតឃើញសេចក្តីដូចមានមធ្យមយោង
លើនេះ នោះនឹងនាំឲ្យព្រះនគរបានជឿនលឿនក្នុងរាជ្យមុខទៀតដោយ
បានចម្រើនក្នុងការនេះជាពិតប្រាកដ ហើយធ្វើដូច្នេះមិនមែនតែប្រយោជន៍
អ្នកមានរបស់ទ្រព្យទេ គឺជាប្រយោជន៍នៃអ្នកមានចំណេះវិជ្ជាហើយនឹង
អ្នកខ្សត់ក្រដែលមានតែកម្លាំងជួយក្នុងការរបរនេះ ។

ជួន.ហិល

ធម៌ពុទ្ធជីវមង្គល(១)

គឺឧកញ៉ាសត្តន្តប្រដា ៩ ទូ ប្រែចេញពីបាលី ហើយចងដាក់ពាក្យពាក្យ
ព្រះគ្រូសំសត្វា ជួន-ណាត គ្រូបង្រៀនសាលាបាលីដាន់ខ្ពស់ និងព្រះគ្រូ
វិមលបញ្ញា អ៊ុំម-ស្វ័រ អាចារ្យក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជា
បានផ្ញើនូវខ្លឹមសារម្រូបត្រមន្ត្រីឡើង

ពុទ្ធជីវមង្គល

១. តាហ៊ុំ សហ្មមភិទ្ឋិម្ពតសាវុធជន្ត ត្រីមេឧលំ
ឧទិតយោរសសេន មារំ នាណិទិទម្ពវិទិនា
ជិតវា មុនិទ្នោ តន្តេជសា កវតុ តេ ជយមង្គ-
លានិ ។

ព្រះមុនីនុលោកាចារ្យ ផ្ដាញ់ក្រុងមារចិត្តមោហទូ មិត្តវិជ្ជមួយពាន់
កាន់សស្ត្រាវុធនានា ។ ជីវិតមេឧលជាតិ កោតានុទទ្ធពតសុធា ព្រម
ដោយមារសេនា ពន្លឹកលាន់កងស័ក្តសារិន ។ ដោយធម្មវិធី ទានបារមី
ជាប្រធាន ក្រុងមារចាញ់ទ្រង់ញាណ ប្រណម្យកាយថ្វាយវន្តា ។ វិជ្ជយ-
មង្គល ចូរមានដល់អ្នករាល់គ្នា ដោយតេជះជ័យា ព្រះឈ្មោះមារត្រានោះ
ហោង ។

២- មាត់ត្រកមកយុជ្ឈិតសព្វវត្ថុ យោរម្យនាឡ-
 វកមក្ខមថន្ទយក្ខំ ខន្តិសុទ្ធនវិធានា ជិតវា
 មុជិទ្ធោ តន្ត្រជសា កវតុ តេ ជយមង្គលានិ ។

ព្រះមុនិន្ទតិននាយក ផ្កាញ់អាឡូវកយក្ខយោរយោ វង្សសមិនតាំង
 នៅ ក្នុងខន្តិគុណាសក្យា ។ ហេតុអស់វាត្រី ព្រះជិនស្រីទ្រង់យុទ្ធនា ក្រែ
 លែង ក្រុងមាត ក្នុងបឋមសម្ពាធិ ។
 ដោយព្រះពិធីញាណ ទ្រង់ទុនានដោយខន្តិ ញ៉ាំងចិត្តអសុរី ឲ្យបង់ព្យាសចុះ
 វន្តា ។ វិជយមង្គល ចូរមានដល់អ្នករាល់គ្នា ដោយគេដោះដីយា ព្រះឈ្នះ
 អាឡូវយក្ខហោង ។

៣- នាឡាគីរី កជវរី អតិមត្ថក្ខតំ ទាវត្តិចក្កម-
 សន្តិវ សុទានុណាឡំ មេត្តមសេកវិធានា ជិតវា
 មុជិទ្ធោ តន្ត្រជសា កវតុ តេ ជយមង្គលានិ ។

ព្រះមុនិន្ទតិនជិនស្រី ផ្កាញ់ដំរីឈ្នះនាឡា គីរីវរតជា ដ៏ហានក្លាចុះ
 ប្រេងព្រេច ។ សាហាវទាវនេះក្រែ ដូចភ្លើងព្រៃនេះកំទេច មុតដូច
 ចក្រក្រគពេជ្រ ខ្លាំងដូចកាំអសនី ។ ដោយព្រះពិធីស្រប ស្រោចទឹកអប់គឺ
 ពុរមី មេត្តាព្រះជិនស្រី ញ៉ាំងដំរីឲ្យជ្រះថ្លា ។ វិជយមង្គល ចូរមានដល់
 អ្នករាល់គ្នា ដោយគេដោះដីយា ព្រះឈ្នះនាឡាគីរី ។

៤- ឧត្តរត្ថម ក្នុងមតិបាតុស្សនារុណាភិ ឆាន្តិ យោ
 ជនបដិវត្តិមាលវត្តិ ឥន្ទ្រិកសំខតមនោ ជិតវា
 មុនិឆោ តន្ត្រេជសា កវត្តុ តេ ជយមង្គលានិ ។

ព្រះមុន្និនិពលេកក្រៃ មានព្រះវិយ័យធ្វើបាដិហារ ផ្ចាញ់ចោរអង្គុលិ-
 មាល មានកម្រងគឺម្រាមដៃ ។ នៃមនុស្សដែលគាត់កាត់ មកដោតចាត់ជា
 មាល័យ អង្គអាចកំណាចក្រៃ ដ៏មានដៃស្អាតច្រហារ ។ កាន់ដាវងាកគ្រឿ
 ដេញព្រះមុនីសាស្តាចារ្យ ចម្លាយផ្លូវកន្លា កណ្តាលព្រៃប៉ះយាដនំណា ។
 វិជ័យមង្គល ចូរមានផលអ្នករាល់គ្នា ដោយគេដេញយា ព្រះឈ្នះអង្គុ-
 មាល ។

៥- តត្វាន កុដ្ឋមុនី ឥវ កម្មិជ័យា ចិញ្ចាយ ធុដ្ឋ-
 វចនំ ជនកាយមជ្ឈេ សន្តេន សោមវិជិតា ជិត-
 វា មុនិឆោ តន្ត្រេជសា កវត្តុ តេ ជយមង្គលានិ ។

ព្រះមុន្និមានព្រះភាគ ផ្ចាញ់ខ្មែស្តុតាក្យនាងចិញ្ចា អំពើធ្វើដូចជា
 ស្រីមានគភ៌ចាល់ចើសរោះ ។ យកឈើធ្វើជាកូន ពន្លឺរោះខ្លួនរោល
 ទ្រគោះ ព្រះពុទ្ធឈ្នះកាលរោះ ដោយសមាចារីជិ ។ រម្ងាប់ពាក្យ
 ច ណ្ហាល នាកណ្ហាលដងប្រសស្រី ចិញ្ចាចាញ់បារមី គឺសច្ចៈតាក្យសត្យ ។
 វិជ័យមង្គល ចូរមានផលអ្នករាល់គ្នា ដោយគេដេញយា ព្រះសាស្តាឈ្នះ
 ចិញ្ចា ។

៦. សង្ខ វិហារយមមតិសច្ចតកវាទកេតុ វាទានិ ពេ-
 បិតមនំ អតិអន្ធកុតំ បញ្ញាបទីបដលតោ ជិតវា
 មុនិធា តន្តេជសា កវតុ តេ ជយមង្គលានិ ។

ព្រះមុនីន្ទតិកអ្នកប្រាជ្ញ រុងរឿងស្វាចដោយបញ្ញា ផ្ដាញ់សច្ចកជា
 និគ្រន្ទក្រៅពុទ្ធវិន័យ ។ អធ្យាស្រ័យលះបង់ពាក្យសត្យត្រង់តាមតាប័ព
 សរសើរខ្លួនឯងវៃ លើកកម្ពស់ដួចផងទង់ ។ បង្កើតម្លូងដឹកដោយពោល
 ឥតពាក្យទៀងត្រង់ ព្រះទ្រង់កំចាត់បង់ ដោយប្រវេណីបញ្ញា ។ រឺជ័យ
 មង្គល ចូរមានដល់អ្នករាល់គ្នា ដោយរតនៈជយា ឈ្នះសច្ចកនិគ្រន្ទ ។

៧ ធន្ទោបទន្ធកុជតំ វិតុន្ទំ មហិទ្ធិ បុត្តេន ថេរកុជ-
 កេន ធមាបយន្តោ ឥន្ទ្របទេសវិនិច្ឆា ជិតវា មុនិ-
 ធា តន្តេជសា កវតុ តេ ជយមង្គលានិ ។

ព្រះមុនីន្ទតិកទ្រង់ញាណ ញ៉ាំងមាត្តល្ងានមានអំណាច ឲ្យវិប្បដ
 ជានាគរាជ ទៅទូន្មានក្បួនកុដង្គ ។ ឈ្មោះនរោត្តមន្ទបទន្ធមាហន្តរឿង
 ប្ញដិវង្គ ទិដ្ឋិកាចទ្រង់ ទ្រង់ផ្ដាញ់ដោយពិធីឈាន ។ គឺឲ្យឧបទេស ប្ញដិ
 វិសេសដល់មាត្តល្ងាន ប្ញដិភាគអន្តរធាន ទុនចុះចាញ់ព្រះចក្ខុ ។
 រឺជ័យមង្គល ចូរមានដល់អ្នករាល់គ្នា ដោយរតនៈជយា ព្រះភគវាឈ្នះ
 នាគបារង ។

៨. ធុត្តាហានិជ្ជិកុជគេន សុទ្ធដ្ឋហន្តំ ព្រហ្មំ វិសុទ្ធិ-
 ជុតិមិទ្ធិតកាភិបាទំ ប្រាណាគគេន វិជីណា ជិ-
 តវា មុនិទ្ធោ តន្តេជសា កវតុ តេ ជយេមង្គលានិ។
 ព្រះមុនិនិទ្ធិនគោតម ផ្កាញមហាព្រហ្មល្បោះនាកា សម្គាល់ថា អាត្មា
 រុងរឿងដោយគុណវិសុទ្ធិ ។ ដៃកាន់អាសិរោស គឺចិត្តទ្រឹស្តីដ៏មួយមុត
 កាន់ខ្ពស់ផ្លូវសម្មាសម្ពុទ្ធ មិនលើកលាតលះបង់ប្រាណ ។ ទ្រង់ឈ្នះដោយវិជ្ជា
 នុសថវិសេសសម្រាន្ត ជ្ញូត្រូវតាមសន្តាន គឺព្រះញាណប្រោសទេសនា ។
 វិជ្ជយមង្គល ចូរមានដល់អ្នករាល់គ្នា ដោយគេដោះដាយ ឈ្នះព្រហ្មាសត
 មានហ្មង ។

ឯតាបិ តុទ្ធជយមង្គលអដ្ឋតាថា យោ វាចនោ-
 ទិនទិនេ សរតេ មតន្តិ ហិ ត្វាននេកវិវិដានិ ចុបទ្ធ-
 វានិ មោក្ខំ សុខំ អធិកមេយ្យ នរោ សបរោ ។
 យោនរោជនឯណា កបបញ្ញាប្រាសក្តិខ័ល ឧស្សហសាងទាន
 សីល សូត្រវិទូកព្រះធម៌វិថូ ។ គាថាប្រាំបីបទ នេះកំណត់ឈ្មោះតុទ្ធជ័យ
 ខំសូត្រសព្វៗវិថូ កើតមង្គលជានិរន្តរ៍ ។ ហេតុនេះរាជនរោះ បានរងរោះ
 រោគអាសន្ន ឧបទ្រពអនេកលនំ មានប្រការផ្សេងៗផង ។ នឹងដល់ធម៌
 ក្សេមក្សាន្ត គឺព្រះនិព្វានសុខកន្លង លែងទុក្ខទាំង ៤ កង ដោយតុទ្ធជ័យ
 មង្គលនេះ ។

ចប់តុទ្ធជ័យមង្គលប្រែតែប៉ុណ្ណោះ

អារាធនាធម្មតចិត្តសម្ព័ន្ធជមិ(១)

គឺឧញ្ញសត្តន្តបិដក ឥន្ទ ប្រែចេញពីបាលីហើយចងជាពាក្យទុកមក
ព្រះគ្រូសំសត្តា ជ្ជន - ណាត គ្រូបង្រៀនក្នុងសាលាបាលីដាន់ខ្ពស់
និងព្រះគ្រូវិមលបញ្ញា អ៊ុំម - ស្វ័រ អាចារ្យក្នុងព្រះរាជបណ្ឌាល័យកម្ពុជា
បានទទួលផ្ញើនិងផ្គត់កែសម្រួលឡើង ។

ធម្មទេសនាយាចនកថា

ពាក្យសូមអារាធនាលោកអ្នកសម្តែងធម៌

ព្រាហ្មា ច លោកាធិបតី សហម្បត្តិ
កត្តញ្ញាលី អង្គរំ អយាចថ
សង្គិច សត្តាប្បវដក្ខជាតិកា
ទេសេតុ ធម្មំ អនុកម្មំ បដិ ។
សទ្ធម្មតេរី វីនយញ្ច កាយំ
សុត្តញ្ច តង្គំ អភិធម្មធម្មំ
អាគោជយន្តោ ចតុសទ្ធពណ្ណំ
បញ្ចេន នេយ្យ បរិសាយ មន្ស័យ ។
វរំ សហម្បត្តិ ព្រាហ្មា កត្តង្គំ អយាចថ
តុណ្ហិការវេនតំ តុន្តោ

ការព្រួយបារម្ភនឹងវាសយ តម្រូវដោយ ចានេន

មិត្តនាយ តតោតតោ

បញ្ចវគ្គនិយោ ឈឿយ អម្ប ចាយសិ ធម្មតោ

តតោ បក្ខតិ សម្មន្តោ អន្ធា ធម្មនេសនំ

មាយវស្សនំ នេសេសិ សត្តានំ អត្ថសិទ្ធិកំ ។

តេន សាធុ អយ្យោ ភិទ្ធ នេសេតុ ធម្មនេសនំ

សញ្ញាយិធ បរិសោយ អនុគម្មម្យ កាតវេ ។

គ្រានោះសហម្បត្តិ ព្រហ្មជាតិសូរលោក ចូលគាល់ព្រះសាស្តា
លើកហត្ថាសិរោកប ។ ហើយពោលពាក្យទូលថា សូមករុណៈសូច
ទ្រង់ជ្រាប ដ្បិតសត្វអន់ទន់ទាប ទុលភាពបាចក្រក្រាស់ ។ ទន្ទឹមព្រះ
ធម៌ថ្ងៃ ជានិស្ស័យបច្ច័យច្បាស់ ឥឡូវទ្រង់បានត្រាស់ ក្រេកអរណាស់
ពុំកន្តើយ ។ សត្វខ្លះត្រាស់ដោយកាម មិនយល់តាមត្រៃលក្ខណ៍ឡើយ
ឥឡូវយល់ខ្លះហើយ ដោយអំណាចព្រះមានបុណ្យ ។ បើបានស្តាប់
ទេសនាបញ្ញាក្នុងខ្លាំងលើសមុន សូមព្រះដ៏មានបុណ្យ ទ្រង់និមន្តត្រាស់
ទេសនា ។ ប្រោសសត្វបំបាត់សោក ទាំងពរកេត្តបុគ្គលា ឆន្ទីតប្រែ
ជ្រះថ្លា កើតបញ្ញាកិរិយាយល់ ។ ត្រៃលោកគោកត្រៃលក្ខណ៍ សន្សំចក្រ
វិលមិនដល់ អវិជ្ជា(ក្រិ)បូសគល់ ជាបច្ច័យនៃសង្ខារ ។ នាំសត្វទិវ្យសោក
សោ លិចលង់ទៅក្នុងសង្សារ បញ្ចមារមោហន្ទការ រឹតរុំហ៊ុមជុំជាប់នៅ ។

ហេតុនោះសូមព្រះអង្គ ប្រោសស្រោចស្រង់ជាក់សំពៅ ចម្លងសត្វឆ្កែ
ទៅ កាន់ត្រើយត្រាន់និព្វាននាយ ។ ដូចកលប្រទីបធំ សាយត្រសក្ខី
ព្រាងព្រាយ បំភ្លឺសត្វទាំងឡាយ ឲ្យសប្បាយក្បានកិរម្យ ។ ព្រះសង្ឃ
ជាស្តេចជ័យ ព្រះវិន័យជាវង្ស ព្រះសូត្រជាខ្សែវ ព្រះអភិធម្ម
ជាស្បែកជាស ។

អរិយសច្ចជាអន្ទង់ សម្រាប់ទ្រង់ឲ្យពួច្យាស សត្វលោកឆោកង្គុយ
ណាស់ ឮសូរជាសក្រាកឡើងបាន ។ បរិស័ទ ៤ ចំពូក ដូចផ្កាល្អក
ក្នុងជលដ្ឋាន ខ្លះផុសចាំស្បែកបាន រះនឹងរីកដោយរស្មី ។ ព្រះធម៌ជាស្បែក
សែង រះឡើងចែងចាំងឡើង បំភ្លឺលោកទាំងបី ឲ្យយល់ផ្លូវហេតុសុខ ។

សហម្បត្តិព្រហ្ម ទុបបង្គំអារាធនា សម្តេចព្រះភគវ ដោយគាថា
យ៉ាងនេះឯង ។ ព្រះពុទ្ធឡើងអនុកូល ព្រមទទួលនិងសម្តែង ដោយតុណ្ហិ-
ភាពថ្លង់ តាមការគុណគុណ ។ ទើបក្រោកចាកទីនោះ កក្រោឆ្ពោះព្រៃ
មិត្តា យាងចេញចរលីលា ភីទីនោះដោយព្រះបាទ ។ ញ៉ាំងសត្វចូល
ពុទ្ធចក្រ បានបញ្ចវគ្គិយជាអាទិ៍ ឲ្យផឹកអម្រឹតជាតិ រស់និព្វានតាមធម្មតា ។
ចាប់ដើមភីនោះឯង ទ្រង់សម្តែងធម៌រសនា ធ្វើពុទ្ធត្រិក្យា អស់វស្សាវស-
សីបម្រាំ ។ ពុំថយពុំបន្ទុះ ប្រយោជន៍យូរអង្វែងឆ្នាំ សម្រេចបុព្វកម្ម ដល់

សព្វសត្វទាំងកតក្រៃ ។ ហេតុនោះឥឡូវនេះ យើងខ្ញុំនេះសាទរក្រៃ
បរិក្ខតព្រះគុណថ្ងៃ សូមនិមន្តប្រាសទេសនា ។ អនុគ្រោះពួកបរិស័ទ
ដែលជាប់ខាតដោយមោហា ឲ្យកើតមានបញ្ញា ប្រាកដនាទីនេះហោង ។

សេចក្តីរំលឹកគុណ លោកឡឺវ៉េស៊ីដង់ត៍ សូបេរីយ៉េបដ្ឋកាំង

ដែលបង្កើតព្រះរាជបណ្ណាល័យក្រុងកម្ពុជាធិបតី^(១)

ក្នុងសម័យដែលលោកឡឺវ៉េស៊ីដង់ត៍សូបេរីយ៉េបដ្ឋកាំង នឹងចេញពី
ទីអធិបតីប្រតិភូក្រុងកម្ពុជាធិបតី ទៅក្រុងប៉ារីសសុរិញ ជាស្រេច
ដោយដល់កំណត់ត្រូវរយបរិច្ឆេទ ហើយបានតាំងជាគូវិវរណ៍ហ្សឺណ
រ៉ាល់កិត្តិយសនេះ ស្តាយលោកជាទីបំផុតហើយសូមអំណរព្រះរាជគុណ
លោកដោយសុចរិត ព័ត៌មានខ្ពស់ដែលលោកបានគិតបង្កើតព្រះរាជបណ្ណា
ល័យ ហើយបានជួយទំនុកចំរើនជាមាំមួនឥតអាក់តាំងពី បឋមរៀនមក
បានចម្រើនដូចសេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យ នឹងមានប្រយោជន៍
ច្រើនល្បឿនទៅមុខ យើងខ្ញុំជាតិខេមរៈទាំងអស់ ទាំងអ្នកបច្ចុប្បន្ននិង
ព្រះរាជវង្សានុវង្ស នាមិនសព្វមុខមន្ត្រី និងអស់អ្នកទាំងឡាយ សូមឲ្យ
លោកគូវិវរណ៍ហ្សឺណរ៉ាល់កិត្តិយសបដ្ឋកាំង ទទួលសេចក្តីដែលយើង
ខ្ញុំស្គាល់ព្រះរាជគុណលោកជាពន្ធុកក្នុងឧកាសនេះ និងសព្វសាធុការពរ
ដ៏ប្រសើរគ្រប់ប្រការ ដែលយើងខ្ញុំខ្ចីសជូនលោកនិងញាតិដ៏ប្រពៃ របស់
លោក ។

១- អត្ថបទនេះ ប្រែពី កម្ពុជសុរិយា ក្បាលលេខ ៧ ឆ្នាំ ១៩២៦-២៧ ។

ប៉ុន្តែសេចក្តីស្តាយនេះ បានស្រាកខ្លះ ដោយក្រុងកម្ពុជាធិបតីមាន
សំណាងល្អ ព្រោះបានលោកឡឺវ៉េស៊ីដង់ត៍ស្ទូប៊ែរយ៉េ ឡឺហ្គុលមកជាអធិបតី
នៃប្រតិភូ ជាជំនួសលោកប្អូន ហើយលោកឡឺវ៉េស៊ីដង់ត៍ស្ទូប៊ែរ
យ៉េឡឺហ្គុលជាមន្ត្រីធំ ប្រកបដោយគម្រិះប្រាជ្ញាភ្នំថ្នាំនិងសុចរិតស្មោះត្រង់ជា
មិត្តដ៏វិសេសនឹងក្រុងកម្ពុជាធិបតីជាយូរហើយ យើងខ្ញុំមានសេចក្តីរីករាយ
ទទួលគំនាប់លោកដោយគោរពសោមនស្ស សូមចម្រើនសព្វសាធុការពារ
សោមនស្ស សូមចម្រើនសព្វសាធុការពារដល់លោក ដែលអញ្ជើញមកឲ្យ
បានសេចក្តីសុខគ្រប់ប្រការ ហើយយើងខ្ញុំជឿជាក់ថា លោកនឹង
យកចិត្តទុកដាក់ធ្វើរាជការ ដោយព្រមព្រៀងនឹងរដ្ឋបាលខ្មែរ ឲ្យចម្រើន
ប្រយោជន៍ព្រះនគរជាចិត្តរៀងទៅ ឲ្យសមនឹងព្រះកិត្តិយសព្រះមហានគរ
បារាំងសេសដែលទំនុកបំរុងដោយសុចរិត ។

ទ្រង់អធិបតីក្នុងរាជការព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ក្រុមព្រះ ឧបេត្តម កាណ្ឌាវង្ស ទីអគ្គមហាសេនាធិបតី ។

វិវិយកថា

គីលេបក្តីអធិប្បាយអំពីព្យាយាម^(១)

ប្រជាជនក្នុងលោក ដែលតាំងកសាងផ្ទះឡើង ជាបឋមនោះ គឺ
រៀនសិល្បសាស្ត្រទាំងឡាយ ឬស្វែងរកទ្រព្យសម្បត្តិដោយហត្ថកម្មជា
ដើម អាស្រ័យដោយអ្វី ថាអាស្រ័យដោយវិវិយព្យាយាម តែប្រាសចាក
វិវិយហើយ នឹងកសាងធ្វើការអ្វីមិនសម្រេចទាំងអស់ វិវិយនេះជាសា-
ធារណទូទៅ លើវិជ្ជាទាំងឡាយ ហើយជាទីកាត់បន្ថយទម្លាប់ខ្ជិល ច្រអូស
នេះចេញ តាមធម្មតា មនុស្សកើតមកគ្នាទីផ្ទះ ហោះហាល ជាល្ងង់ឆ្លើត លុះ
ដល់មានព្យាយាមរៀនសូត្រដោយមាតាបិតា ឬរាជការជួយឧបត្ថម្ភជាសំ-
គ្រឹះទើបកើតវិជ្ជាចេះដឹងឡើង វិជ្ជានេះជាទីផ្លូវបង្កើតប្រាជ្ញានិងទ្រព្យ
សម្បត្តិ ហេតុនេះមនុស្សយើងកុំស្ថិតនៅជាមនុស្សធម្មតា គឺកើតឡើង
ល្ងង់នៅជាល្ងង់ គ្រាន់ជាគ្រានោះឡើយ ត្រូវច្រកទៅតាមសម័យដែលរាប់
អាទថាល្អិតយកមកទមស្សការ ទុកដាក់ក្នុងចិត្តជាទីច្នៃ ក៏វិយាដែលប្រ-
ប្រលាតមនុស្សធម្មតាបានដូច្នេះ ត្រូវឲ្យលះបង់ខ្ជិលច្រអូសចេញ ឲ្យមាន
វិវិយរៀនសូត្រសិល្បសាស្ត្រ និងធ្វើការងាររកទ្រព្យសម្បត្តិឲ្យមានឡើង
គឺវិជ្ជាឬវត្ថុអ្វីដែលមិនមាន នោះត្រូវព្យាយាមរៀនរកឲ្យមានឡើង បើមាន
ឡើងហើយ ត្រូវព្យាយាមឲ្យរឹតតែចេះដឹងមានច្រើនឡើងតទៅទៀត នេះ
វិវិយខាងគតិលោក វិវិយគតិធម្មវិញ្ញាហៅថាសម្មាសម្ពាទេវតាព្យាយាម ដ៏

ប្រពៃមាន ៤ យ៉ាងគឺ ។

១. អកុសលចិត្ត ឯណាមិនទាន់បង្កើតឡើង ត្រូវព្យាយាម
បំបាត់កុំឲ្យបង្កើតឡើង ។

២. អកុសលចិត្ត ឯណាបង្កើតឡើង ត្រូវព្យាយាមលះបង់
ចោលចេញ ។

៣. កុសលចិត្ត ឯណាមិនទាន់បង្កើតឡើង ត្រូវព្យាយាមឲ្យ
មានឲ្យកើតឡើង ។

៤. កុសលចិត្ត ឯណាបង្កើតឡើងហើយ ត្រូវព្យាយាមឲ្យរឹង
រឹតតែបង្កើតឡើងតទៅទៀត រឺសិល្បសាស្ត្រខាងលោកខាងធម៌ក្តី ទ្រព្យ
សម្បត្តិធនធានក្តី កើតមានឡើងដោយកិរិយារៀន រក ដូចពាក្យទំនៀម
ថា ចេះព្រោះរៀនមានព្រោះរកតាមសតិនិងតម្រេះតិចច្រើន ប្រៀបដូច
ខ្សែស្នង់ទឹក បើខ្សែវែងក៏ដឹងជ្រៅ បើខ្សែខ្លីក៏ដឹងពក់តាមភាព វាសនា
នឹងបង្កផលប៉ុណ្ណា ឯការងារមានប្រភេទច្រើនសណ្ឋាន នឹងធ្វើការ
មួយមុខៗ អស់ការនោះហើយឈប់ដើរលេងនោះ ហៅថាមិនល្មមនឹង
ចិញ្ចឹមជីវិតបាន ព្រោះហេតុអ្វី ថាព្រោះខ្លួនក៏មាន ព្រោះមិនយល់ផ្លូវ
រកស៊ីនាំឲ្យទុញ្ចាល់គំនិតក៏មាន ដោយហេតុមិនរៀនសិល្បសាស្ត្រខាង
ជំនួញ ហេតុនេះបានជាសម្តែងថា រឺយ ជាមូលហេតុឲ្យកើតប្រាជ្ញាគ្រាស់
ដូចផែនដី តែប្រាសចាករឺយហើយ ប្រាជ្ញានោះក៏សាបសូន្យបាត់ទៅ

អធិប្បាយថា គម្រឹះវិជ្ជាទាំងពួងត្រូវស្វាធារៈឲ្យរឿយៗ តែគ្មានវិធី
 ស្វាធារៈហើយនឹងក្លាយជាធម៌បាត់ទៅ ប្រៀបដូចជ័រផ្ទះបើលិចបែកបាក់
 ត្រូវជួសជុលឲ្យឆាប់ បើមិនជួសជុលនឹងវិនាសខូចទៅជាអសារគតការ
 ម្យ៉ាងទៀត ដូចជារូបកាយឬវត្ថុជាបរិក្ខារ ត្រូវតែជម្រះឲ្យស្អាតកុំឲ្យក្អែកឬ
 ច្រេះស្និម ទើបចម្រើនស្ថិតស្ថេរចីរកាលតទៅ នេះមានឧបមាដូចម្តេច
 មានឧបមេយ្យដូចគម្រឹះវិជ្ជាដូច្នោះឯង ។

សម័យនេះនឹងចង្អុលឲ្យឃើញថាវិធីផ្អាកក្នុងស្រុក-ប្រទេសណាស្រុក
 ប្រទេសនោះច្រើនមានកោតសម្បទ ទាំងសិល្បៈសាស្ត្រច្រើនគ្រប់យ៉ាង
 ដែលត្រូវការក្នុងលោកសម័យដូច ពុទ្ធភាសិតថា តាម្លាស ធូត្តា សិប្បត្ថា
 ឯតម្កន្ត មត្តម អធិប្បាយថា សេចក្តីស្តាប់ច្រើន ទាំងរៀនយកនូវសិល្បៈ
 សាស្ត្រជាដង្ហែងដ៏ឧត្តម ជាទីឲ្យចម្រើនក្នុង លោកនិងបរលោក ភាសិត
 នេះជាពាក្យប្រដៅវិសេសណាស់ យើ គប្បីប្រតិបត្តិតាមកុំធ្វេសប្រហែស
 ដ៏ម្យ៉ាងបាត់នូវពាក្យពោលផ្សំនឹងខ្លួន ថាខំរៀនខំរកអំណរស្រេចនៅ
 សំណាងនោះចេញ ព្រោះយើងមើលមិនឃើញទៅខាងមុខដូចម្តេច សូម្បី
 ព្រះពុទ្ធអង្គកាលពុំទាន់បានត្រាស់ក្នុងចម្លើយជាតិទេ ទ្រង់បានវិធីធ្វើទុក្ខ
 ករិយា ៦ ព្រះវស្សា ទើបបានត្រាស់មិនបាននៅផ្ទះស្ងៀមចាំសំណាង
 នោះឡើយ ។

ហេតុនេះត្រូវតាំងវិធីរៀនវិជ្ជាឬធ្វើការងារឲ្យឆាប់ៗ ទើបបាន

សម្រេចប្រយោជន៍ ដោយខំផ្សំនឹងសំណាងកសាងនោះឯង សម្បូរ
 កាសិកថាឲ្យមានវិរិយ សច្ចៈ កុសល ។ និយម្មយទៀតអ្នកមានវិរិយត្រូវ
 ឲ្យប្រកបដោយឥរិយាបថ ៤ យ៉ាង គឺ ដេក ដើរ ឈរ អង្គុយឲ្យស្មើគ្នា
 តែឲ្យច្រើនជ្រុលទៅដោយឥរិយាបថណាមួយនោះ នឹងបង្កើតឡើងនៅ
 សម្បជានរោគ តែប្រទេសយើង មិនសូវមានអ្នកណាព្យាយាមជ្រុលរោគ
 នោះទេ ច្រើនតែរៀនចេះល្អមប្រើការបានសន្មតថាចេះ ហើយក៏ឈប់ទៅ

ឯអ្នកធ្វើការងារក៏ដូចគ្នា ច្រើនពេលពាក្យក៏នុច្រឡំផ្សំនឹងខ្លួនថា
 កុំលោភពេកផ្លូវធ្វើការងាររករបរ គឺជួញត្រៃ ធ្វើស្រែចំការច្បារដំណាំ
 ជាដើម នេះឈ្មោះថាធ្វើការប្រាសចាកទោស ហៅថាសម្មាសាធិវេ ចិត្តាមី
 ជីវិតដោយច្រពៃ ឯហៅថាលោកនោះ គឺចិត្តាមីជីវិតដោយមិច្ឆាជីវ មាន
 លួចទ្រព្យគេជាដើម ។

ឯកិច្ចដែលវិរិយធ្វើការងារមិនធ្វេសប្រហែស ប្រយ័ត្នមិនឲ្យខូចខាត
 នេះជាមន្ត្រីលដ៏ប្រសើរ ក្នុងឥរិយាបថនិងបរលោក ។

សម្តែងមកតាំងពីដើមបទ រហូតដល់ទីចុងបទ សន្មតថាចប់ដោយ
 សង្ខេបនេះដើម្បីឲ្យឃើញថាសិល្បសាស្ត្រនិងកោតសម្បទ បង្កើតឡើងនាំ
 ថ្លើងដល់ស្រុកនគរ នេះដោយវិរិយ វិរិយនេះជាទីទ្រទ្រង់នូវវិជ្ជានិងសម្បត្តិ
 កំចាត់ចង់នូវល្ងង់ខ្លៅ និងខ្វះខាតអត់ឃ្លានថោកថយ ជាដៃនឲ្យរុងរឿងទៅ
 អមរតតកាល ។

ពាក្យកាព្យ

រឿងព្រះអង្គម្ចាស់(១)

នរោត្តម-កាល្យាណ៍

ឲ្យបុរាណវេទិកៈ សេនា ជាអ្នកតែងសេចក្តី

ហើយទ្រង់បានជួយពិនិត្យតម្រង់សេចក្តីផង

ឱ សិទ្ធិប្រដាប់សម្រាប់ការ នៃអ្នកខេមរាជន៍ទាំងឡាយ
ដែលមានគំនិតគិតខ្វល់ខ្វាយ មើលស្តាប់អធិប្បាយរឿងនេះជា ។
កាលនោះក្នុងរាជ្យព្រះមហាក្សត្រ ព្រះបាទសុរុត្តិទិត្តិយា
ស្តេចជាចម្បងក្នុងផ្នែកលោកា ប្តីរដ្ឋកម្ពុជា ។
ដោយបាននៅដល់និសង្ស ព្រះអង្គកសាងសីលសត្វ
ទើបបានប្តូរផ្លូវឡើងសម្ភារ ពលាអនេកប្លែកណាស់ខ្លី ។
ថែមបានអំណាចពីរាជការ ប៉ុន្តែសេដ្ឋកិច្ចរាជមេត្រី
ទំនុកបម្រុងផ្ទុកផែនដី ចម្រើនសិរីក្នុងសេមា ។
ជួយរៀបចំគរទឹកថ្លែង រៀបចំផ្ទះសម្បែងថ្មលំដាប់ផ្សារ
សង់ស្ថានហើយមានសង់សាលា ស្រុកស្រែចំការស្អាតពេកក្រៃ ។
ទីវត្តអារាមតាមធម្មតា ចង្អុលសាលារៀនសព្វថ្ងៃ
សំអាតជានិច្ចអចិន្ត្រៃយ៍ ឲ្យគង់និស្ស័យព្រះពុទ្ធ ។

ក្នុងក្រុងភ្នំពេញក៏ស្គាល់ស្គាត	ជួយផ្លាស់ប្រាសាទមហាពជា	
មួយនោះឈ្មោះប្រាសាទទេវ	ទីជាប្រជុំខ្ញុំរាជការ	។
មួយទៀតទ្រង់ទ្រាយក៏ល្អស្អាត	នាមឈ្មោះប្រាសាទចន្ទនាយា	
ចំណាំប្រដាប់ទេវតា	កែវកែវលំនាំថ្វាយ	។
ប្រាសាទមួយនោះសមសោភ័	ឈ្មោះកោដ្ឋនិយមទេវតា	
ចំណាំយានសោយកំសាន្តកាយ	សប្បាយដូចជុំខ្ញុំរាជការ	។
ដំណាក់ឈ្មោះចរិតកិមាណ	ថ្មីៗថ្មីនិងកំលោះព្រះខន្ធច្វា	
និងព្រះសិវទ្ធីតបូរណ	ពួកព្រាហ្មណ៍ពលិតករលំរើលា	។
ដំណាក់ឈ្មោះសម្រាន្តកិរម្យ	ប្រជុំស្តេចថ្កានឡើងតជា	
អស់ខ្ញុំរាជការទៅជុំគ្នា	ត្រៀមចាំនៅនាទីនោះណា	។
ទ្រើសទ្រង់ពង្សពេជ្រលេចផ្លេក ។	ក្បាច់ក្បូរយ៉ាងឯកល្អថ្លៃថ្លា	
ដំណាក់ដំណែងតែងតាមការ	រចនាសម្ព័ន្ធនឹងយ៉ាងល្អ	។
លាងគ្រួសលាយខ្សាច់ដែកយ៉ាងល្អាយ	ដល់ស្អាតរឹងក្លាយវិស័យថ្ម	
ជាប់ជួនម្តងមាំសមបរវរ	ដំណាយកទៅនៅវែងឆ្ងាយ	។
យកឈើធ្វើខ្លះដាយកន្លែង	ដែលជាងតាក់តែងសឹងប្រិតប្រាយ	
ចម្លាក់ចម្លែកឯកអំបាយ	ល្អជាចំដែនអាយុឡាយលេខា	។
តំណែងតែងថ្នាំរួចទើបមាស	គំនូរគូររាសនាសប្រាស្តីប្រា	

ក្នុងក្រុងភ្នំពេញក៏ស្គាល់ស្គាត	ជួយផ្លាស់ប្រាសាទមហាពង្ស	
មួយនោះឈ្មោះប្រាសាទទេវ	ទីជាប្រជុំខ្ញុំរាជការ	។
មួយទៀតទ្រង់ទ្រាយក៏ល្អស្អាត	នាមឈ្មោះប្រាសាទចន្ទនាយា	
ចំណាំប្រដាប់ទេវតា	កែវកែវលំនាំថ្វាយ	។
ប្រាសាទមួយនោះសមសោភ័ណ	ឈ្មោះកោដ្ឋនិយមទេវតា	
ចំណាំយានសោយកំសាន្តកាយ	សប្បាយដូចជុំខ្ញុំរាជការ	។
ដំណាក់ឈ្មោះចរិតកិមាណ	ថ្មីៗថ្មីនិងកំលោះព្រះខន្ធច្វា	
និងព្រះសិវៈទ្រង់បូករណី	ពួកព្រាហ្មណ៍ពលីកាកល់វេលា	។
ដំណាក់ឈ្មោះសម្រាទ្ធកិរម្យ	ប្រជុំស្តេចថ្កាន់ឡើងតា	
អស់ខ្ញុំរាជការទៅជុំគ្នា	ត្រៀមចាំនៅនាទីនោះណា	។
ទ្រង់ស្រឡាតែងរៀបចំលេចផ្នែក ១	ក្បាច់ក្បូរយ៉ាងឯកល្អថ្ងៃថ្ងា	
ដំណាក់ដំណែងតែងតាមការ	រចនាសម្ព័ន្ធនឹងយ៉ាងល្អ	។
លាងគ្រួសលាយខ្សាច់ដែកយ៉ាងល្អាយ	ដល់ស្រូវក៏ក្លាយវិស័យថ្ម	
ជាប់ជួនម្តងមាំសមបរវា	ដំណាយកទៅនៅវែងឆ្ងាយ	។
យកឈើធ្វើខ្លះដាយកន្លែង	ដែលជាតិកាកែវសឹងប្រិតប្រាយ	
ចម្លាក់ចម្លែកឯកអំបាយ	ល្អជាចំដែនអាយុឡាយលេខា	។
តំណែងតែងថ្នាំរួចទើបមាស	គំនូរគូររាសនាសប្រាស្តីប្រា	

ក្រាលសឹងឥដ្ឋពណ៌ដ៏ក្រឡា	ក្លាយជាភ្នំផ្កាសុទ្ធវិស័យ	។
យប់អុជសឹងអគ្គិសនី	ក្នុងក្រៅមន្ទីរនោះច្រើនក្រែក	
ពន្លឺភ្លឺក្បោះស្រស់បីប្រៃ	ឧបមេយ្យប្រៀបហាក់សែនសុរិយា	។
បើស្កុះមានផ្លិតស្លាបកង្វារ	វិលខ្វល់រហើយដោយវាតា	
សម្រាប់សម្រួលព្រះកាយា	នឹងខ្ញុំរាជការផងទាំងឡាយ	។
មិនឲ្យធុញថប់អង្គកម្ពុ	ទាំងប្រុសទាំងស្រីរាល់រាងកាយ	
គំរូមានស្កុះស្កាប់ក្តៅក្រហាយ	ក្សេមក្សានសប្បាយក្នុងចិត្ត	។
នាទីចន្លោះប្រាង្គប្រាសាទ	សំអាតធ្វើស្នូនដាំបុប្ផ	
វារីសម្រាប់ឲ្យប្រើការ	ទីណាសឹងមានច្រើនកន្លែង	។
វារីភ្លើងផ្លិតប្រើគ្រឿងចក្រ	មើលហាក់វិស័យដូចកើតឯង	
តាមតែនឹងប្រើនឹងចាត់ចែង	ដំណែងមិនឲ្យខ្វះត្រង់ណា	។
កំផែងខ្លោងទ្វារជាម្លូនមាំ	រៀបចំលំអក្រឌបមា	
អ្នកផងមើលទៅមានចេស្តា	សំបុរសម្បើមក្រែមហិមា	។
រាជទ្រព្យដំរីដែលសស្កូ	នឹងព្រះរាជរថចក្រនានា	
ព្រះទីនាំងកប៉ាល់និងនាវា	មានជាគ្រប់គ្រាន់គ្នានចន្លោះ	។
ដំណែលពីព្រះបាទនរោត្តម	រាជការថែទាំមើលទាំងអស់	

ពុំឲ្យបាត់ខូចត្រង់ណាសោះ	គង់នៅរបស់ក្នុងរាជា	។
នាទីខាងក្រៅព្រះរាជកាំង	ដែលថ្មកត្រពាំងបឹងនានា	
ចាក់ដំបំពេញឲ្យស្មើគ្នា	ធ្វើឲ្យខាតខ្វែងបែងក្រឡា	។
ចាក់ក្រសូចាក់ខ្សាច់កំទេចថ្ម	បុកកំទេចបណ្តាហាក់ផ្អែការ	
ចិញ្ចឹមរៀបគ្រប់សុទ្ធផង់	អ្នកបោសរក្សាពលវេលា	។
ផ្លូវខ្លះថែមចាក់ម្រក្សណ៍បាក់រាំង	ឲ្យក្តាំងឲ្យក្តាប់គ្រាបដាច់គ្នា	
ពុំឲ្យធូលីច្រើនក្នុងឆ្នាំ	ចាក់ជាដាសដិតគ្នាទប់នោះ	។
ផ្លូវធ្ងន់ទន្លេព្រែកក៏មាន	សង់ស្ពានបែបថ្មីវិញទាំងអស់	
រៀបចំតាមការពុំឲ្យខ្ចោះ	សឹងតែរបស់មានតម្លៃ	។
ធ្វើសុទ្ធតែដែកនោះក៏មាន	ស្ពានខ្លះស៊ីម៉ង់ត៍ដែកសរសៃ	
ឲ្យជាប់ឲ្យជួនបួនមាំក្រៃ	កម្រែកម្រទឹងធ្វើបាន	។
ស្ពានខ្លះរៀបឥដ្ឋជាប់ទឹងថ្ម	ឆ័ល្អហើយខ្ពស់នាំប្រមាណ	
ទុកមានកន្លែងជាទីស្ពាន	សម្រាប់សម្រាន្តអស់កាយា	។
បូកសឹងស៊ីម៉ង់ត៍កំបោរថ្ម	លាយគ្នាជិតល្អក្រប្រះណា	
ក្រាំងគ្រាបចាប់ជាប់ហាក់ថ្មជា	យាត្រាពុំមានញញើតសោះ	។
ចេតិយវត្តភ្នំពេញប៉ុន្មាន	នាទីស្ពានដ៏ទាំងអស់	
សំភាគគ្នាសល់សព្វកៀនកោះ	គង់នៅស្រួលស្រស់ក្នុងចិន្តា	។

ដំណាំដាំដើមត្រីក្បាលាយ	នាធម្មបំសប្បាយទាំងផ្លែផ្កា	
ចិញ្ចឹមម្រឹគនិងបក្សា	នៅក្នុងសួនច្បារសព្វសារពើ	។
ទន្លេក្នុងក្រុងធម្មមុខ	រាជការទំនុកទើបនឹងធ្វើ	
រៀបចំមាត់ច្រាំងតាំងពីលើ	តាបំឈើរើរៀបរៀបជលសា	។
បញ្ជាពីព្រះបាទនរោត្តម	សាងទុកនៅចម្រោយចង្វារ	
ត្រាន់នឹងឡើងមើលអស់កិច្ចការ	នោះក៏រាជការថែប្រក្រតី	។
រៀបផ្ទះនាហ្មឺនផ្ទះអ្នកផ្សារ	ផ្ទះអ្នកធម្មតាទីលង្វើ	
សំអាតពុំឲ្យមានអប្រិយ	ចម្រើនសិរីភ័ស្តុសុខា	។
ពួកឈ្មួញកប្បាសឈ្មួញនាវា	ទៅមកនៅជានិច្ចធម្មតា	
លក់ដូរទំនិញដាក់កន្សែង	សព្វគ្រប់ប្រការរាល់វេលា	។
ផ្សារនៅលើគោកក៏សន្លឹក	ផ្សារទួលមាត់ទឹកទំនាទា	
ខ្វះវែកទូលលក់តាមផ្លូវផ្ទាល់	មានជាដរាបតែសព្វថ្ងៃ	។
មនុស្សឈឺគ្រុធចង្វារមើលរក្សា	ពុំឲ្យនាការយូររាំរី	
ទោះបីបែងលំដីវិតក្ស័យ	កែខែឲ្យស្រួលឆាតុសង្វារ	។
មើលនោះទំនេរតុយកថ្ងៃ	តុយកកម្រៃធុសថា	
ដាច់ខាតប៉ុន្មានប្រាក់រាជការ	មេត្តាជាទានដោយអាស័យ	។
សេនាទាហានមានគ្រប់ផែន	សុខសឹងវ័យខ្មែរចេះតុស្រ័យ	

ចេះបាញ់ឲ្យស្លាប់កាប់ឲ្យក្បែរ
ចាំស្ទាត់ប្រាកដក្បួនសង្គ្រាម
ចាំរបបរៀបរយដោយក្រិត្យា
ធ្លាប់មានប្តីរួមកម្រើនដង
តុំបំបំពុំពុំពុំពុំពុំពុំ
នរណាឃើញហើយមុខគួរខ្លាច
នរណាឮឮឮឮឮឮឮឮ
ឲ្យចាំក្រវែលគ្រប់កន្លែង
សង្កត់មហាជនក្នុងសមា
នគរបានសុខបានសុខយ
បានអស់សត្រូវពុំគួរការ
ដកថដល់ពុំសកលគ្រាន់
ធ្លាក់ស្លាប់ស្លាប់ស្លាប់ស្លាប់
ស្តេចបានពិនិត្យដោយសេចក្តី
ជំនុំនឹងលោកអ្នកកងការ
យល់ថាប្រទេសគេធំឡាយ
ពុំសូវខ្លាចខ្លាចខ្លាចខ្លាច

ចេះវាយបង្គំគ្រាន់សួរការណ៍ ។
ចាំមិននឹមនឹមមកចូលសារ
ចាំទាំងសាស្ត្រាវុធនានា ។
ពុំក្រែងប្រឡងល្បែងបូក
ពុំជាទុរន់ពុំទុរន់ទោរ ។
នរណាកោតកាចអាពាហ៍
នរណាមារមាហាទុក្ខា ។
ការក្រែងសត្រូវមកវាយ
នោះនឹងប្រហារក្បែរជន្មា ។
បានជនទាំងឡាយមូលត្រួត
បានជាពុំខ្វល់ដល់ប្តី ។
ពីរពាន់បួនរយហុកសិចប្រាំបី
ថ្ងៃពេញបូណ៌មីសាខា ។
ដែលលោកកុំឱ្យអគ្គសេនា
ដែលជួយរក្សាភពផែនដី ។
កិច្ចកលឧបាយគួរគប្បី
ព្រោះគេឃ្លាតឆ្ងាយខ្សែរក្សា ។

តាំងពីអាយុបួនប្រាំឆ្នាំ	ស្ដេចលោកចំណាំឲ្យសិក្សា
មានគ្រូបង្ហាញមានសាលា	ឲ្យរៀនអក្ខរាសារសេចក្ដី ។
រៀនលេខទូន្មានគន្ថុណាហារ	រៀនមើលសាស្ត្រាអត្ថបាលី
រៀនក្បួនរៀនច្បាប់សព្វសំដី	ទាំងប្រុសទាំងស្រីច្រើនគ្រឿងគ្រា ។
ប្រុសរៀនចម្បាំងរាំរងវៃ	ពុំឲ្យកើតភ័យក្រៅគម្រា
រៀនខាងតម្រិះគ្រប់ប្រការ	ថតរូបគូរចារឲ្យតប្បី ។
ផ្កាងដែកផ្កាងឈើធ្លាក់ច្រើនយ៉ាង	ជាងទង់សំអាងជ្រលក់ក្ដី
ជាងស្មិតសិក្សាវិការចាស់ថ្មី	ជាងដីបាយអរចរសីលា ។
រៀនដេករៀនដើរកុំសំភក	រៀនស៊ីរៀនចុករៀនចរចារ
រៀនដោះរៀនស្រាយអត្ថប្រសា	ឲ្យឆ្ងាតប្រាជ្ញាយល់សព្វសាយ ។
រៀនអស់កិច្ចកល់ក្នុងនាវា	ឬជារថចក្រយន្តហោះឆ្ងាយ
ឲ្យរៀនផែនទីកលកិប្រាយ	ការក្រែងអន្តរាយបង់អសារ ។
ធ្វើអ្វីឲ្យស្អាតឲ្យចំណាប់	ឲ្យល្អឲ្យឆាប់ឲ្យថ្លៃថ្លា
បើខាងតម្រិះគុណការ	ឲ្យមានមេត្តាគ្រាច្រណី ។
ឲ្យដឹងធួនស្រាលក្ដៅត្រជាក់	ឲ្យដឹងធុរៈរឿងអ្នកក្ដី
ពិនិត្យដោយសត្វកាត់ពិន័យ	រំពៃថ្មីនិទានសតាមមាត្រា ។

គេថាទើបប្លើងឡើងសក្កិយស	ប្លើងកេរ្តិ៍ប្លើងឈ្មោះព្រោះសត្វា	
ប្លើងពូជពង្សក្នុងលោកា	ប្លើងទាំងប្រាជ្ញាថាស្មារតី	។
ចៀវត្បប្រាក់ខែកាន់តែកើន	តុំបាច់ក្រវើនទៅធ្វើអ្វី	
ឲ្យមាននិន្ទាជាអប្រិយ	កើតក្តីជំនឿលង់លំអាន្តា	។
រៀនខាងយកពន្ធឲ្យគប្បី	កុំស្តីយកលើសពីអាជ្ញា	
កុំលួចកុំលាក់ប្រាក់រាជការ	ទើបឡើងសក្តាថ្វាសិរី	។
តែលួចប្រៀបដូចជាដៃកង្កែប	ទោះបីតូចធំធ្លាក់កប់ដី	
ធ្លាក់ក្នុងដំណើរជីវិតអប្រិយ	ឥតបីដៃកណ្តាអណ្តែតបាទ	។
ពុកផុយរលះនឹងច្រេះចាប់	អន្តរាយឆាប់ៗខូចមិនខាន —	
អស់ទៅតុំស្លូតនៅប៉ុន្មាន	ឥតគេរាប់អានយកធ្វើអ្វី	។
រៀនខាងចំណេះអ្នកជំនួញ	ដែលជួញលក់ដូរជាប្រក្រតី	
ឲ្យមានគំនិតគិតប្រណី	ទើបគេមេត្រីច្រើនកាសា	។
ទិញមកតាមថាភលក់តាមថ្លៃ	ដែលយកកម្រៃឲ្យគួរការ	
ប្លើងរាល់ឲ្យគ្រប់កុម្មុសា	ទើបគេស្នេហាតវៃនិរាយ	។
រៀនខាងពេទ្យហូរមើលជម្ងឺ	អ្នកឈឺដាក់ថ្នាំឲ្យរសាយ	
ឲ្យសះឲ្យជាឲ្យសច្ចៈយ	ឲ្យខ្វល់ឲ្យខ្វាយថែរក្សា	។

ស្រីរៀនតម្រិះខាងនារី	រៀនត្បាញប៉ាក់ក្នុងក្រឡា
ជ្រលក់ថ្លាស់ពណ៌លើកក្នុង	ដេរជុលវត្ថុការតាំងឡាយ ។
រៀនធ្វើម្ហូបនូវចំណី	ចែចចាស់បែបថ្មីស៊ីបាយ
ធ្វើនំច្រើនយ៉ាងវែងវែកខាយ	ប្រិតប្រាយច្នៃក្បាច់កអាហារ ។
រៀនខាងទុកដាក់រៀបតាតែតែ	នាទីកន្លែងអង្គអាត្មា
និងទ្រព្យរបស់គ្រប់ប្រការ	ឲ្យថែរក្សាខំឃ្លាតខ្ចី ។
ឲ្យគង់ឲ្យស្អាតកុំឲ្យហួន	ដុះសាងទ្រព្យផងចោះចាស់ថ្មី
តែធ្វើសប្រហែសភ្លេចស្មារតី	ទ្រព្យអ្វីនឹងខូចខាតអសារ ។
ដល់រៀនចំណាំចាំចេះជាត	ចូលដេញប្រយោគល្បងប្រាថ្នា
បានសញ្ញាច័ត្រមកកាលណា	ទើបចេញធ្វើការតាំងប្រុសស្រី ។
ផលដែលបានរៀនហើយចេះដឹង	នាំមានដំណឹងច្រើនឃ្លាតខ្ចី
នាំឲ្យបានជឿនភឿនស្មារតី	ធ្វើអ្វីចម្រើនកើនអាត្មា ។
បានទ្រព្យរបស់អស់ស្ថាន	អ្នកផងរាប់អានមានមេត្តា
ឲ្យផលប្រយោជន៍ដូចប្រាថ្នា	ជាទីសង្សារភក្តសង្ស័យ ។
បានជាប្រទេសរតន្ត្រីច្រើនថ្មី	គេចេះតែឡើងមានកម្រៃ
របស់អ្វីយ៉ាងៈថ្កុលកំបានថ្លៃ	ព្រោះមានបច្ច័យដូច្នេះណា ។
ហេតុនេះរាជការបារាំងសែស	ពុំមានប្រហែលធ្វើសកិច្ចការ

មានចិត្តអាណិតគិតមេត្តា	អស់អ្នកទេមកយើងនេះខ្ញុំ	។
មានពូជជាមនុស្សអ្នកចេះដឹង	ដំណើរដំណឹងរឿងអ្វី ។	
ទោះរឿងចរលោករឿងលោកិយ	អតីតជាតិមកក្តីណា	។
ព្រោះ មានក្បួនច្បាប់សីលសម្តី	សាស្ត្រាបាលីត្រួតអាចារ្យ	
ជាតិជាកូមប្រាជ្ញអាចឧស្សាហ៍	ត្រិះរិះកិច្ចការគ្រប់ដំណែង	។
ចេះសាងប្រាសាទសុទ្ធសាច់ថ្ម	ខ្ពស់ខ្ពង់ទ្រង់ល្អឆ័ត្រតែង	
ថ្កល់ក្នុងនគរប្រើនកន្លែង	ធ្លាក់ប្លែងក្បួនក្បាច់សាច់សិលា	។
ក្បាច់ទិព្វក្បាច់ទេសក្បាច់ភ្នំវល្លិ	ក្បាច់សត្វនិករក្បាច់ទេពា	
ក្បាច់ជារូបមនុស្សរូបយក្ស	ស្រទាប់បុណ្យល្បក់លក់លាយ	។
ដើងទៀនក្រឡឹងយ៉ាងថ្ងាសៗ	ដើងកោសខ្ពត់ខ្ពង់ចេញជ្រកជ្រាយ	
ដុំវិញកំផែងតែងបន្ទាយ	រឿងពយរបៀបរៀបសមសួន	។
ធ្លាក់ថ្មមិនហាក់អ្នកធ្លាក់ថ្ម	ធ្លាក់ល្អវិស័យធ្លាក់ក្រមួន	
ធ្លាក់នោះស្អាតណាស់រោញសមសួន	មុខគួរថែធូយរឿនរក្សា	។
ដឹកជាកសិណវែងលលេ	ប្របេធ្វររបៀបរៀបរចនា	
ថ្កល់ស្ថានឆ្លុះឆ្លងទឹករងថ្ងា	បក្សីមច្ឆាគ្មានខ្វះអ្វី	។
នាមនគរវត្តប្រាកដជាក់	ជាទីសំណាក់ពឹងបារមី	
តម្កល់ក្បួនច្បាប់សីលសម្តី	តម្កល់បាលីត្រប់ប្រការ	។

ហើយនឹងព្រះកែវស៊ីមកិត

សម្រាប់ទុកឲ្យអស់កុមារ

រាជកាំងស្តេចគង់ទ្រង់ស្អាតស្អាត

ជាទីប្រជុំមុខមន្ត្រី

ព្រះនាមឈ្មោះហៅនគរធំ

ម្តងមាំយ៉ាងឯកប្បែកនេត្រា

ប្រាសាទប្រាំមួយល្អសន្លា

និងក្បួនគម្រោចច្រើនគម្ពីរ

ធ្លាក់រូបគោថ្មល្អយ៉ាងឯក

ដាក់ខាងប្រាសាទរតន៍រេខា

ធ្វើដេកធ្វើដើរធ្វើរកស៊ី

ធ្វើហាក់បាញ់រត់ស្តុទ្ធវិស័យ

ប្រាសាទមួយនោះខ្ពស់សោតសល់

រាជទ្រព្យប្រាំយ៉ាងនេះសោតណា

តាំងតែពីព្រះកេតុមាលា

គង់ប្រាសាទថ្មករពិថ្មី

បើស្តេចអង្គរកក្កដាព្រះទ័យ

កំណត់មានទាំងទីសាលា

រៀនគ្រប់ប្រការជាប្រក្រតី ។

ប្រាសាតសឹងច្រើនល្អណាស់ខ្លី

ក៏បណ្ឌិតព្រឹទ្ធាចារ្យ ។

ទីព្រំកំផែងតែងតាមការ

គ្នានឹងគ្រងណាសារសោភ័ ។

តម្កល់ព្រះតាសិរិទ្ធ

និក្សនៅនាទីលើប្រាង្គប្រា ។

ដំណែងប្លែកៗជាចរិករ

មុខគួរស្នេហាពន់ពេកក្រៃ ។

ធ្វើគៀងកាល់ញ៉ាំងាយព្រៃផ្ស

ធ្វើពីសម័យកាលនោះណា ។

សម្រាប់តម្កល់ព្រះខ្លួនថ្វា

មន្តល្អថ្លៃថ្វាលើសអ្វីៗ ។

ស្តេចសោយរាជ្យជាម្ចាស់ផែនដី

ឥតប៉ិនណាមកស្មើបាទ ។

ចង់ប្រពាធព្រៃនៃផែនដាន

នោះមានទុក្ខនក្រៅកងស្មាន	សម្រាប់ស្តេចថ្នាក់ក្បួនចិន្តា ។
ដឹកជាបារាយណ៍មួយធំក្រៃ	ផលស៊ីយលន្ទាមហើយរងថ្នាំ
ចិត្តាមមច្ឆោន្តរម្ងា	បក្សបក្សច្រើនគណនា ។
ទុកគោកជាគោរនៅកណ្តាល	ត្រាន់ស្តេចក្រសាលឆ្លងនាវា
ទៅកោះមានស្រះមានគង្គា	មានជាថ្នល់ស្មានក្នុងស្រះស្រង់ ។
កំផែងខ្លោងទ្វារសុទ្ធច្នា	រចនាក្បួនក្បួនលេបត្បាង
ធ្វើទ្វារមាត់ស្រះក្រាស់ត្រឹមត្រង់	សម្រាប់ព្រះអង្គទតម្សិញ ។
មាត់ច្រាំងបារាយណ៍នោះលើកថ្នល់	ខ្ពស់សល់ជាអស់ដើមត្រីក្បា
សឹងតែមានផលមានច្បា	រសជាតិសាគរអាស្រ័យ ។
ចិត្តាមអម្រឹតផងសោភ័	និគ្សនៅនាទីនោះច្រើនក្រៃ
អ្នកផងគុំហ៊ានចាប់អាស្រ័យ	សម្រាប់ក្សត្រិយ៍ថ្ងៃទតកំសាន្ត ។
សួយសារអាករចរិយណិណាស់	គ្មានទីលក្ខានខ្វះគ្មានទីខាន
គ្មានកិត្តានក៏យកប្រមាណ	ក្សេមក្សាន្តអនេកឯករាជា ។
ពួកខ្ញុំរាជការក៏សប្បាយ	សម្បូរណិធូបាយត្រប់មុខងារ
ទោះកស្រីទាំងឡាយផងនានា	សុខសាន្តរាល់គ្នាទាំងប្រុសស្រី ។
ដោយបុណ្យក្សត្រទ្រង់ទសពិធា	តាំងពីអតីតដល់លោកិយ
មានព្រះប្រាជ្ញាការផែនដី	សត្រូវអប្រិយចៀសចេញឆ្ងាយ ។

បានជាមហាជនក្នុងនគរ
រកស៊ីរកចុកសុខសប្បាយ
មួយខៀតព្រំនគរប្តី
អ្នកផងធ្វើស្រែធ្វើចំការ
នទីផែនទឹកច្រើនកន្លែង
នឹងថ្លុកគ្រពាំងចងផងខ្ចី
ទន្លេសាបមួយធំចំហុត
មានអស់មហាក្នុងគង្គា
អណ្តើកកន្ទាយត្រសែផង
បង្កង់កំពស់ព្រៃនាម
ក្តាមខ្យងនឹងខ្លៅចំពុះខា
ពហូរជាតិសត្វក្នុងជលសា
ច្រើនក្រែកលែងច្រើនពន់ប្រមាណ
បើស្មានគិតវាលទឹកនឹងត្រី
ហើយមានកន្លែងវាលស្រែង
សត្វហើរពងកូនក៏ច្រើនណាស់
មិនតែទន្លេសាបមួយទេ

ពុំកើតវិវាទភយអន្តរាយ
ពុំសូវក្រហាយក្នុងចំណា
ទូលាយផែនដីធំក្តាត់ណា
បានផលហារគ្មានខ្វះអ្វី
ស្ទឹងព្រែកអូរខ្វែងក្នុងផែនដី
ទន្លេមានត្រីច្រើនគណនា
វិស័យសមុទ្រសាគរ
ច្រើនក្រែមហិមាជាប្រក្រតី
ក្រពើទន្សៀងអន្ទង់ក្តី
នៅលាយនឹងត្រីគ្រប់ប្រការ
លៀសគ្រុំនានាជាធម្មតា
ទីណាសឹងមានច្រើនណាស់ខ្ចី
ច្រើនរាប់ពុំបានជានាមអ្វី
ត្រីមួយទឹកបីប្រហែលខ្លះ
ឈើវល្លិបន្លែច្រើនក្រែក្រាស់
ពុំឈ្នះនឹងប្រៀបធៀបសេចក្តី
បឹងស្ទឹងទន្លេក្នុងផែនដី

ធុតូចនោះច្រើនសឹងមានត្រី	និងសត្វចក្ស័វ្រព្រាហ្ម	។
ប្រហែលទទេសាចនោះដែរ	មានមកតាំងតែយូរវស្សា	
ជាក្បួនដំណាលអ្នកខេមរា	ព្យាបាលដរាបរៀងមកថ្មី	។
បើទៅនេសាទសត្វសន្លឹក	លើដីក្នុងទឹកទីណាក្តី	
មច្ឆាអម្រឹតនិងចក្ស័វ	ឆាប់បានមកខ្ចីធ្វើកោត្តា	។
សត្វច្រើនក្រែកលែងពន់ប្រមាណ	ច្រើនឈើស្នូសាន្តច្រើនលតា	
ច្រើនទាំងជ្រលងទីបញ្ចតា	ច្រើននោះហៅមហាច្រើនក្រាស់ក្រែក	។
ទីប្រាក់ទីមាសត្បូងយ៉ាងល្អ	ទីស្តាន់សំណង់ថ្មចំណែក	
ថ្មកែវគ្រួសដែកក្នុងព្រៃផ្ស	យ៉ាងថោកយ៉ាងថ្លៃច្រើនប្រការ	។
អ្នកផងចង់បានដើរទៅរក	រេះតែមានមកដូចប្រាថ្នា	
លក់ជាសម្រស់របស់អាត្មា	ឲ្យតែឧស្សាហ៍គ្មានខ្វះអ្វី	។
អ្នកមានតម្រិះមានប្រាថ្នា	អ្នកជាងធ្វើការសារពើភ្នំ	
អ្នកមានជំនួញក្នុងដៃនង្គី	ច្រើនណាស់ឥតបីនឹងគណនា	។
ចម្រើនទ្រព្យធនពន់ប្រមាណ	ពុំសូវរំខានកល្បីគ្នា	
បើគ្រាត្រាន់តែតិចទ្រព្យ	មិនជាអត់ឃ្លាតគ្នានកោត្តា	។
គង់មានសុំបាយបាយស្ងៀកពាក់	ពុំសូវត្រាក់អន្ទះសា	

ព្រោះស្រុកសុខសាន្តបានធ្វើការ	ទៅរកគ្រង់ណា បានដូចចង់	។
អំណើររាជ្យក្រោយគ្រោះរដ្ឋា	កើតមនុស្សមោហាច្រើនកន្លង	
ក្នុងដែនក្រៅដែនប៉ះគិតកង	សង្កត់អ្នកផងយកទ្រព្យ	។
អស់ខ្ញុំរាជការនិងមហាក្សត្រិយ៍	ឲ្យលើកទ័ពស្តាត់ច្បាំងរាំងរា	
តប្បទិដ្ឋបះពុំឈ្នះរា	ចូលលុកក្នុងនាទីក្រុងក្រៃ	។
ទាំងស្តេចនាម៉ឺនរាស្ត្រជិតឆ្ងាយ	ភ័យរត់ខ្ចាត់ខ្ចាយដោយព្រៃផ្សៃ	
ព្រះរាជទ្រព្យទោះថាកថ្វីថ្ម	បានដៃសត្រូវទៅអសារ	។
យកទាំងតម្កល់អត្ថបាលី	ក្បួនច្បាប់អ្វីៗ ច្រើនប្រការ	
ព្រះរាជាព្រះវិហារស្តុករដ្ឋា	យកព្រះរូបាចេញចាកស្ថាន	។
ទាំងស្តេចនាម៉ឺនរាស្ត្រប្រជា	ច្បាំងយកទ្រព្យវិញពុំបាន	
កន្លងច្រើនរាជ្យពន់ប្រមាណ	ខាតខានរៀនសូត្រមកយូរក្រៃ	។
បានជាខេមរាអនុគម្រឹះ	ដែលនៅជើងចេះខ្វះសព្វថ្ងៃ	
ចេះគ្រាន់តែរកមកអាស្រ័យ	ពុំសូវថ្វីថ្ងៃដូចបុរាណ	។
បើទុកជាមានក៏មានតិច	បើចេះការក៏ច្រើនប្រមាណ	
បើទុកជារៀនពុំសូវបាន	ព្រោះពុំសុខសាន្តក្នុងភពការ	។
តាំងពីរាជការបារាំងសេស	ពុំធ្វេសប្រហែសដូចយករាំងរា	

អស់ទាំងសត្រូវផងនានា
 មិនទ្រើមតែជួយការប្តូរ
 គិតទាំងជួយសាងសង់សាលា
 ឲ្យចាំបង្រៀនអស់កុមារ
 ក្នុងក្រុងក្រៅក្រុងផងទាំងឡាយ
 ព្រះបាទស៊ីសុវត្ថិឧត្តមទ័ព
 ព្រះទ័យត្រេកអរសាមនស្ស
 ទ្រង់ឡាយព្រះទានឲ្យចាត់ចែង
 ឲ្យច្រើនថែបយ៉ាងក្នុងបូរី
 ដែលធ្វើបានរួចខ្លះទៅមែន
 ទើបបានតែឲ្យរៀនអក្ខរក
 ឥឡូវអគ្គយ័ព្រះរាជកាំង
 ជាទីកន្លែងតែងធ្វើអ្វី
 មណ្ឌលទ្រង់ស្រីសង្ហា
 តម្កល់ក្បួនច្បាប់សព្វសាសន៍សែយ៍
 រឿងពីអតីតមកក៏មាន

ពុំហ៊ានពុះពារមកឥត
 និងរៀបទីកន្លែងប្តូរណ្ហោះណា
 ជ្រើសត្រូអាចារ្យចេះអធិប្បាយ ។
 ឲ្យចេះកិច្ចការរាល់រឿងកាយ
 ឲ្យដឹងសព្វសាយក្នុងសេមា ។
 ស្តេចទ្រង់ជ្រាបសព្វគ្រប់ច្រក
 ព្រមតាមរាជការថ្វាយសេចក្តី ។
 ឲ្យធ្វើដំណែងសាលាថ្មី
 ឲ្យគួរមេត្រីចូលសិក្សា ។
 គ្រប់ដែនដីក្រុងស្រែចំការ
 និងលេខសាស្ត្រាអត្តបាលី ។
 ទើបតាំងសាងសង់សាលាថ្មី
 លុះល្អឥតបីបើឧបមេយ្យ ។
 ឈ្មោះថាព្រះរាជបណ្ឌាលីយ
 មានរឿងច្រើនក្រក្កងនោះណា ។
 និទានបច្ចុប្បន្ននេះក៏ថា

អនាគតកាលក៏ចរចា

មួយទៀតទ្រង់សក្តិហាក់មហាកាល

មានច្បាប់សម្រាប់ក្នុងផែនដី

ឧត្តររាជវាំងសាលធិសល់

សន្តតនាមឈ្មោះហៅសាលា

តាំងគ្រឿងមានសម្រាប់សិរីទ្ធី

នូវអស់ពីស្រាង្គរថៃ

ចស្តីមជ្ឈតត្ថានោះប្រាកដ

មានគ្រូបង្ហាញរឿនធ្វើការ

ប្រសរឿនតម្រិះខាងការប្រស

ជាងទងជាងស្មិតសិតអ្វីៗ

ក្រឡឹងប្រដាប់យ៉ាងប្លែកៗ

មានព្រមតាមចិត្តបងប្រាថ្នា

បើស្រីរឿនខាងការនារី

មានទីដោយខ្លួនខាងស្រីៗ

ធ្វើសាលានោះនឹងស៊ីមង្គល

សម្រាយសាស្ត្រាអត្តបាលី ។

ឈ្មោះរដ្ឋបាលនោះគប្បី

រឿនធ្វើមន្ត្រីតុលាការ ។

តម្កល់ក្បាច់ថ្មពីបូកណ៍

សារមន្ទីរវិសេសក្រៃ ។

ប្រដាប់មុនីកន័ចរណែ

ទ្រព្យមានតម្លៃគួរសហ ។

កំណត់ហៅសាលារចនា

ឲ្យចែកប្រាជ្ញាទាំងប្រសស្រី ។

ឲ្យដឹងសាយសុសវែចចេះថ្មី

គួរក៏ធ្លាក់ក៏ច្រើនប្រការ ។

ជាងដែកសូនរូបជាប់យ៉ាងណា

ឲ្យតែឧស្សាហ៍រឿនចុះខ្ចី ។

រឿនត្បាញបាក់ក្នុងដេរដុលក្តី

ប្រណីរឿនឲ្យដោយគួរការ ។

នឹងឥដ្ឋនឹងថ្មនឹងដែកជា

ក្រសួងចំនងឈើយ៉ាងខ្លីមសារ	តាមជាងរចនាហត្ថាថ្មី	។
ក្បាច់ក្បូរកំពូលហាក់ប្រោសាទ	ស្អាតក្រៃលែងស្អាតគ្មានសល់អ្វី	
ម្តងមាំចម្លែកឯកដៃនង	គច្បីទាំងអស់ស្រស់ថ្លៃថ្នាំ	។
ខាងមុខកម្រាលក្រាលឥដ្ឋពណ៌	លំអរមានជរមានក្រឡា	
ឆ្ងាយឆ្ងាក់ប្រទាក់ទងក្តីផ្កា	ពាសពេញសាលាគ្មានចន្លោះ	។
របៀបរៀបរយដោយកន្លែង	ទំនងដំណែងល្អទាំងអស់	
ពុំមានអាក្រក់បន្តិចសោះ	សុទ្ធសឹងរបស់ក្នុងរាជការ	។
ទុកចង្កូងជាក់សៀវភៅ	ក្បួនច្បាប់និពន្ធនៅទីនោះណា	
ប្រដាប់សរសេរនិងធ្វើការ	មានជាធម្មតាគ្មានខ្វះអ្វី	។
ហើយមានទាំងតុទាំងជើងម៉ា	តម្រៀបត្រៀបត្រាត្រកៅអី	
សម្រាប់ទុកប្រើជាប្រក្រតី	ពុំឲ្យអប្រិយក្តីសៅហ្មង	។
នាទីជិតខាងរបៀងសាលា	សឹងស្នូនបុប្ផាជុំវិញផង	
ក្លាយក្លិនរាជារមកម្តង ។	មុខគួរស្នេហាស្នងចងចិត្តនា	។
ហើយឲ្យមានអ្នកនៅថែទាំ	បោសជូតរៀបចំគ្រប់សាលា	
រីឯលោកគ្រូលោកអាចារ្យ	នៅប្រចាំការប្រៀនសូត្រថ្ងៃ	។
លុះនោះហៅលក្ខណៈមានយ៉ាង	រាជការស្ថិតស្ថានល្អពេកក្រៃ	

ល្អស្រស់រមែងមានកម្ម	ល្អស្រស់លាស្រីយទីនោះណា	។
ទុកឲ្យសមណៈនិងមហាជន	ទុកដូចឲ្យឆន្ទយសសីកា	
ទុកទឹកជានុវង្ស	ទុកឲ្យសេវកាមាត្យមន្ត្រី	។
នៅសល់កុមារផងទាំងឡាយ	រាល់រូបរាងកាយទោះប្រុសស្រី	
កំឡុងក្នុងនាទីប្តី	ដែលដឹងគុកម្ពុជា	។
ដែលពុំទាន់ដឹងរឿងគង់ការ	និងអង្គអក្ខរាលេខនានា	
បើចង់រៀនសូត្ររាល់គ្នា	រាជការអាធារជាប្រក្រតី	។
ហេតុនេះគួរតែចង់ចេះដឹង	គួរប្រឹងសង្វាតខំឃ្លាតខ្ចី	
គួរចូលទៅរៀនទើបគប្បី	គួរអីរៀនទៅតាមត្រូវការ	។
នឹងបានក្នុងសព្វសេចក្តី	ក្នុងចរស្ម័គ្រកែវមុខតា	
ក្នុងស្រាវជ្រាវនឹងនេត្រា	ក្នុងផ្នែកចិត្តឥតសង្ស័យ	។
តែឃើញរឿងច្រើនកើតម្រះ	តែចេះការច្រើនជាច្រើន	
តែចូលរៀនសូត្ររាល់ខែថ្ងៃ	ដូចឆ្នាំក្នុងពេលជ្រលងចរស្ម័គ្រ	។
នឹងបានសម្បត្តិសម្បណិយស	នឹងមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះខ្ពស់ល្បី	
នឹងមានប្រាជ្ញាពីលោកិយ	នឹងមានសិរីសួស្តីប្រាណ	។
និទានដូចមានខាងលើនេះ	បើពុំរៀនរិះតាមលំអាន	

ទោះខំរកស៊ីពុំស្រួលបាន
បានដែរឬនៃរកបានតិច
មិនស្មើនឹងអ្នកនេះឧបាយ
អ្នកយសឥតស័ក្តិឥតលក្ខណៈ
ឥតស្រាកលំបាកពុំមានស្បែក
មួយគូរគិតគុណព្រះរតនត្រៃ
បិតុណ្ណាអស់លោកអ្នករាជការ
បំណាច់ដែលលោកមានសប្បុរស
ឲ្យយើងរៀនដឹងតវែងឆ្ងាយ
គុណនោះវិសេសប្រសើរក្រៃ
រិតុណ្ណាបិតានិងមាតា
និងសព្វគុណផងនានា
ក៏ត្រូវរំលឹកនឹកកុំខាន
ការវិនាព្រះធម៌ប្រុងវិញ្ញាណ
កុំសាងទុច្ចរិតចិត្តមោហា
កុំមានសេចក្តីបង្ខំប្រមាថ
ឲ្យដើរតាមផ្លូវត្រូវប្រឡាយ
ទើបបានត្រឹមតាមព្រះធម៌

វិខានទីទីលំនៅក្នុងកាយ ។
ព្រោះធ្វេសរៀនកិច្ចការសព្វសាយ
ពុំស្រួលឆ្ងាយដូចគេឡើយ ។
ឥតអស់ប្រាជ្ញាសូន្យសោះហើយ
ឥតល្មើយជាទុក្ខគ្រប់ប្រការ ។
ព័តុណ្ណាភ័យត្រង់ថ្ងៃទ្រង់ករុណា
បួនគ្រូអាចារ្យអង្គអធិប្បាយ ។
សាងទុករបស់ច្បាប់ចរិយាយ
រក្សាច្បាប់កាយគ្រប់អាត្មា ។
តម្លៃគ្មានអ្វីច្រៀបឧបមា
មានច្រើនប្រការដោយសោះហ៎ន ។
ដែលជាចម្រើនយើងក្សេមក្សាន្ត
រាប់អានស្មោះស្ម័គ្រមរក្សា ។
សាងសីលសាងទានមានមេត្តា
ភ្លៀវភ្លាចភៀតចៀនគេអន្តរាយ ។
កុំធ្លាតទៅកាន់ក្នុងអបាយ
កុំប៉ឺឡើយណាយក្នុងចិត្ត ។
ជាលក្ខណ៍វត្ថុសាសនា

ទើបបានកុសលសាធុការ ទេវតាចម្រើនសុខសច្ចាយ ។
រឿងនេះខ្ញុំតែងតាមទំនង តែងតាមគន្លងកលកិប្បាយ
តែងជូនអស់លោកអ្នកទាំងឡាយ តែងតាមតម្រាយពាក្យសត្យា ។
លើកឡាត់កាត់ចង្វៃបង្ខំ សេចក្តីគ្រាន់ជាសវនាការ
យកផលានិសង្សផ្នង់ចេតនា ដោយសារសីលទាននិព្វានអើយ ។

បើបរិវត្តិ របស់ព្រះគ្រូ ធម្មចរិយាវង្ស អិត (១)

ចៅអធិការវត្តដំណាក់ ជាព្រះឧបជ្ឈាយ៍

ព្រះគ្រូធម្មចរិយាវង្ស នាមដើមឈ្មោះ អិតជាបុត្រ ចិន្ត លៀប
មាភាឈ្មោះ ស្វាយ ស្រុកកំណើត ឃុំពោធិ៍ធំ ខេត្តសៀមរាប កើត
នៅថ្ងៃ ៣ ។ ៨ ឆ្នាំចឆស័ក ពុទ្ធសករាជ ២៣៩២ ដល់អាយុ ១៣ ឆ្នាំ
បានចូលទៅរៀនអក្សរក្នុងសំណាក់លោកគ្រូ តែត ចៅអធិការវត្តដំណាក់
ដល់អាយុ ១៥ ឆ្នាំ បានចូលជាសាមណេរ អាយុ ២១ បានឧបសម្ប័ទ
ជាកិត្ត ក្នុងថ្ងៃ ២ ។ ៨ ឆ្នាំមមៃត្រីស័ក ពុទ្ធសករាជ ២២១២ , ក្នុង
ពុទ្ធសមាវត្តដំណាក់ ព្រះមហាក្សត្ររាម តែត ជាព្រះឧបជ្ឈាយ៍ ឲ្យ
នាមឈ្មោះជា សុវណ្ណតេសរ ព្រះគ្រូធម្មចរិយាវង្ស ជាអ្នកមាន
សេចក្តីព្យាយាម និងការរៀនសូត្រធម្មវិន័យជាងអស់លោកឯទៀត ចូល
បានតែពវស្សា ព្រះមហាក្សត្ររាមជាឧបជ្ឈាយ៍ អនុញ្ញាតឲ្យធ្វើជាគ្រូ
សូត្រ វត្តដំណាក់ ដល់វស្សាជាតម្រប់ ១២ លោកបានចូលទៅរៀនព្រះ
វិបស្សនាធុរៈ និងលោកគ្រូ មាស ចៅអធិការវត្តលង្កា បានសម្រេច
ដូចសេចក្តីប្រាថ្នា ហើយថយមកគង់នៅវត្តដំណាក់វិញ ហើយបានបង្រៀន
វិបស្សនាធុរៈ ដល់អស់កិត្តសាមណេរ ឧបាសក ឧបាសិកា អរហ្មត
ដល់មកឆ្នាំមមៃឆស័កពុទ្ធសករាជ ២២២៧ លោកគ្រូព្រះមហាក្សត្ររាម
ទទួលមរណភាពទៅ ព្រះគ្រូធម្មចរិយាវង្ស ធ្វើជាចៅអធិការវត្តដំណាក់

១- អត្ថបទនេះ ស្រង់ពីកម្ពុជសុរិយា ក្បាលលេខ១២ ឆ្នាំ១៩២៦-២៧ ។

ហើយធ្វើជាឧបដ្ឋាយិកាបួសកុលបុត្រ ក្នុងវត្តដំណាក់នេះ ១ វត្តអំពិល ១
វត្តប្រាសាទ ១ និងវត្តខ្នា ១ ។

កាលនៅក្នុងរាជការសៀម បានគ្រាតាំងជាព្រះគ្រូ សុវណ្ណកេត-
សរបរសត្វា លុះដល់មកថ្ងៃ ៦ ១៥ ២ ឆ្នាំមែនព្វស័ក ត្រូវនឹងថ្ងៃ
១៨ ឃ្លាំងវិយ ឆ្នាំ ១៩០៨ មានឡោយព្រះហស្តលេខាព្រះករុណាជា
ម្ចាស់ជីវិតព្រះចៅក្រុងកម្ពុជា តាំងឲ្យឡើងជាព្រះគ្រូធម្មចរិយាវង្ស មាន
និប្ហកត្ត និងក្រែង តាមភិក្ខុយស ។

ព្រះគ្រូធម្មចរិយាវង្ស យកព្រះហឫទ័យទុកដាក់ក្នុងការទំនុកបម្រុង
ព្រះពុទ្ធសាសនាជាទីបំផុត របស់លោកដែលបានសាងទុកក្នុងទីវត្តដំណាក់
គឺគម្ពីរធម៌វិន័យ រួមទាំងគម្ពីរគូប គម្ពីរធំ ៩១ គម្ពីរ ហើយនិងកសាង
ទីសេនាសនៈក្នុងអារាមទាំងអស់ មានព្រះវិហារជាដើម ក៏កើតដោយ
សារគំនិតលោក បុណ្យលោកព្រះគ្រូធម្មចរិយាវង្សទាំងអស់ ចំណែក
ការកុសលឯទៀតៗ ដែលលោកបានសាងនោះ គឺធ្វើកបិទខាង ៨ ដង
បានសាងគ្រែធម្មាសន ៦ បានសាងទៀនព្រះវស្សា ១៥ ដង បានសាង
ព្រះពុទ្ធប្រវត្តបុណ្យអភិសេក ធ្វើពីប្រាក់ខ្លះ មាសខ្លះ និងហ្វឺរខ្លះ ៧ ព្រះអង្គ
បានធ្វើឆាយចូរ វិសាខចូរគ្រប់ ៤១ ឆ្នាំ មានខានតែម្តង ក្រៅពីនោះ
មិនដែលមានខានឡើយ ។

មួយទៀតលោកបានទំនាក់ទំនងសាមណេរ ដែលជាសិស្ស-
ទុសិស្សឲ្យចេះដឹងធម៌វិន័យ ឲ្យប្រព្រឹត្តឲ្យបានត្រឹមត្រូវ តាមធម៌វិន័យ

លើកសេចក្តីប្រតិបត្តិឲ្យកាន់តែល្អត្រឹមត្រូវឡើង ដរាបដល់មកឆ្នាំឆ្នាំសប្ត-
ស័កនេះ លោកមានព្រះដង្ហែងៗ ចូលក្នុងសេចក្តីដក ចាប់អាណាធិ
មិនសប្បាយតាំងពីខែអាសាធមក លុះដល់មកថ្ងៃ ២៣ ២

ហេតុតែលោកមានព្រះហឫទ័យ អាសូរករុណាដល់ភិក្ខុសាមណេរ
ដែលជាសិទ្ធិវិហារិកអន្តរាសិក ដែលនៅជាខាងក្រោយ លោកបានឲ្យ
និមន្តលោកគ្រូសូត្រទាំងពីរអង្គ ហើយនឹងលោកអាចារ្យ ចាន់ លោក
ភិក្ខុ ភិម នឹងអស់លោកឯទៀតៗជាច្រើន ឲ្យទៅប្រជុំស្តាប់ព្រះពុទ្ធ
ដ៏ការលោកនោះ បោះត្រាទុកជាសម្គាល់ ដើម្បីជាលក្ខណ៍ហែនតទៅឲ្យ
អស់សិស្សានុសិស្សទាំងអស់ប្រព្រឹត្តតាម ដើម្បីនឹងបានចំរើនមគ្គផល
កុសលដល់លោកជាគ្រូ ជាអាចារ្យនៃយើង ព្រះពុទ្ធដ៏ការនេះ មានសេចក្តី
ដូចតទៅ ៖

ព្រះពុទ្ធដ៏ការព្រះគ្រូធម្មបរិយាវង្ស ជាព្រះឧបដ្ឋាយវត្តដំណាក់ ឲ្យ
ដម្បងនានដល់លោក ភិក្ខុ សាមណេរ ដែលជាសិទ្ធិវិហារិកអន្តរាសិកទាំង
អស់ ដែលនៅក្នុងវត្តនេះក្តី ក្រៅវត្តនេះក្តី ឲ្យទទួលប្រតិបត្តិតាមពាក្យ
បណ្តាំ ដែលមានខាងក្រោមនេះ

១- ត្រូវបង្ហាត់សូត្ររៀនធម៌វិន័យ ឲ្យបានចេះដឹងតាមចំណែក
ខ្លួន គឺភិក្ខុត្រូវឲ្យចេះដឹងធម៌វិន័យសម្រាប់ភិក្ខុ សាមណេរត្រូវឲ្យចេះដឹង
ធម៌វិន័យសម្រាប់សាមណេរ ២

២- បើរៀនសូត្រចេះដឹងហើយ ត្រូវប្រព្រឹត្តឲ្យបានត្រឹមត្រូវ តាម

ធម៌វិន័យនោះ កុំឱ្យទៅកាន់ទិដ្ឋមានប្រព្រឹត្តខុសពីព្រះពុទ្ធបញ្ញត្តិ ពុទ្ធានុ-
ញ្ញាតឡើយ ។

៣- ត្រូវនាំគ្នាឧស្សាហ៍គោរពប្រតិបត្តិ ធ្វើវត្ថុព្រឹក វត្ថុល្ងាច ក្នុង
ព្រះវិហារឱ្យបានរាល់ថ្ងៃកុំឱ្យខាន រៀបរយតែមានធុរៈឈឺថ្កាត់ ឬមាន
រាល់ជាធំ ទើបខានបាន ។

៤- ភិក្ខុភី សាមណេរភី ត្រូវស្រឡាញ់រាប់អានគ្នា ទុកដូចបង
ប្អូនបង្កើត ហើយគោរពដល់គ្នានិងគ្នា តាមចាស់ខ្ចី ។

៥- ត្រូវដាស់តឿនគ្នា ឱ្យខំជួយបោសប្រាសសំអាតទីវត្ត ទី
ព្រះវិហារ និងជួយថែរក្សាជួសជុលកុំឱ្យខាតខូចឡើយ ។

៦- លោកដែលធ្វើជាលោកអធិការភី គ្រូសូត្រភី ត្រូវជួយដាស់
តឿន គ្រូតត្រាឱ្យបានសម្រេច តាមពាក្យបណ្តាំនេះ ឱ្យសព្វគ្រប់ កុំ
ឱ្យសល់ខានឡើយ ។

បោះត្រាព្រះឧបជ្ឈាយវត្តដំណាក់

ព្រះគ្រូធម្មចរិយាវង្ស

សុំបញ្ជាក់ឈ្មោះលោកដែលទទួលព្រះពុទ្ធដីកា

- ១. លោកគ្រូសូត្រ . . . កុយ
- ២. លោកគ្រូសូត្រ . . . ឈីត
- ៣. លោកអាចារ្យ . . . ចាន់
- ៤. លោកគ្រូសូត្រ . . . ធីម

សេចក្តីអធិប្បាយអំពីទស្សនាវដ្តី និង បរិមាសម្ពោធិ៍ (១)

របស់ លោកអ្នកឧកញ៉ា វ៉ាន់វ៉ាន់ជ័យ

ក្រុងភ្នំពេញថ្ងៃ ៧ ។ ៤ ឆ្នាំឆ្នាំសប្តស័ក២២ ព្រះពុទ្ធសករាជ
២២៦៨ មហាសករាជ ១៩២៧ ចុះសករាជ ១២៨៧ ១៣ ម៉ារ ១៩២៦

រឿង ទស្សនាវដ្តី និង បរិមាសម្ពោធិ៍ ក្រុងកម្ពុជាធិបតី
មានគំនូរពណ៌

ត្រូវឧកញ៉ាវ៉ាន់វ៉ាន់ជ័យ ជួន សេនាបតីក្រសួងព្រះបរមរាជវាំង
ព្រះយ៉ាង និង រចនា បានតែងជាភាសាបារាំងសេស ។

យើងមានសេចក្តីសាមនស្សជាទីក្នុងដែរ ក្នុងសម័យនេះ អ្នកស្រី
ក្រមុំ ម៉ាដីម៉ូអាហ្សែលការប្រើខ្សែស ជាអ្នករក្សាព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក្នុង
ក្រុងភ្នំពេញ បានយកចិត្តទុកដាក់ គិតបង្កើតទស្សនាវដ្តី ជាសៀវភៅ
បោះពុម្ពនាមថា “កម្ពុជសុរិយា” ដោយរាជការធំ អនុញ្ញាតសម្រាប់បោះពុម្ព
១១ ម៉ឺន អស់ទាំងសេចក្តីដែលមានប្រយោជន៍ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាដើម្បី
នឹងចំរើនចំណេះវិជ្ជាប្រាជ្ញាឱ្យយល់ក្នុងការគោរពប្រតិបត្តិ ព្រះពុទ្ធបញ្ញត្តិ
ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ជាផ្លូវអាចនាំអ្នកទាំងឡាយ ដែលប្រព្រឹត្តបរិសុទ្ធឱ្យបាន
សម្រេចដូចសេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងនរណានេះ និងទៅបរលោកខាងនាយ ។

យើងបានតែងរឿងនោះស្រេច ក្នុងព្រះពុទ្ធសករាជ ២២៥៨ ឆ្នាំ

ថោះ សប្តស័ក ត្រូវនឹងគ្រិស្តសករាជបារាំង ១៩១៥ មកដល់ឥឡូវនេះ
ត្រូវ ១១ ឆ្នាំហើយ ។

មានគំនូរពណ៌ ៧២ សន្លឹក តាំងពីព្រះភេមីយ (នីមេ) រៀងទៅ
ដល់ធ្វើបុណ្យថ្វាយព្រះភ្លើងព្រះបរមសព ព្រះសង្ឃសម្ពុទ្ធ ដូចមានគំនូរ
ក្នុងព្រះឧបាសថព្រះកែវមកិតក្នុងក្រុងស្រាប់ ។ យើងពុំបានតែងជាអក្សរ
ខ្មែរ ព្រោះមានក្នុងសាស្ត្រស្រាប់ហើយ ។

មួយទៀតយើងបានតែងរឿងពមាយណៈ (កមរក្តី) ជាភាសាបារាំង
សែស - ខ្មែរ មានគំនូរពណ៌ ១៩២ សន្លឹក បានស្រេចពីឆ្នាំ . . . ស័ក
ត្រូវនឹងឆ្នាំបារាំង ១៩១១ សៀវភៅរឿងទាំង ២ នេះ បានទុកក្នុងព្រះរាជ
បណ្ណាល័យឲ្យគិតបោះពុម្ព ។

ពត៌មាន

ក្នុង ប័ត្រ របស់យើងដែលប្រាថ្នានឹងញ៉ាំងសេចក្តីរំលឹក ព្រះភេជ-
ព្រះគុណដល់ព្រះមហានគរក្រុងបារាំងសែស ដែលបានប្រតិភក្តីភ័ក្ត្រយ
ទំនុកបំរុងក្រុងកម្ពុជាធិបតី ឲ្យបានផលប្រយោជន៍ដោយស្មោះស្រស់ជាអនេក
នេះ យើងសន្សំវេលាដែលទំនេរក្រៅពេលធ្វើរាជការ រាជការមុខក្រសួង
លើយើងជាច្រើនណាស់ បានរៀបតាក់តែងរឿងនេះ សេចក្តីប្រាថ្នានៃ
យើង គ្រាន់តែពន្យល់យ៉ាងខ្លីៗ ឲ្យភ្ញៀវឬអ្នកដំណើរបារាំង ដែលមក
មើលក្រុមមឿងរបស់យើងឲ្យស្គាល់រឿងគំនូរ ដែលគួរលើដញ្ចាំងក្នុង
ព្រះវិហារវត្តព្រះកែវ គួរតំណាងពង្សាវតារ នៃព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់យើង គឺ

ព្រះ សមណ តោតម ឬព្រះ សាត្យមុនី ដែលខេមរជាតិទាំង
អស់ក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះកាន់ខ្ជាប់ខ្ជួន ។

មុននឹងសម្តែងរឿងព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ជាកំពូលមហាប្រសើរញ៉ាំង
ប្រយោជន៍មហាជនកម្ពុជាទាំងឡាយនេះ យើងត្រូវអធិប្បាយរាយសេចក្តី
ខ្លះឱ្យយល់ភ្លឺសិន ។

សូមគេដោះសាធុការដែលគាត់តែងនេះ ជួយបណ្តាលឱ្យសាធុជនផងទាំង
ឡាយកាន់ខ្ជាប់ក្នុងការកុសលយកតម្រាប់តាមផ្ទាំងវិសេសនេះតរៀងទៅ ។

ព្រះពុទ្ធចរិត

ព្រះពុទ្ធានុញ្ញាតនៃព្រះពុទ្ធអង្គក្នុងព្រះគ្រែលក្ខណ៍ គឺសេចក្តីសុចរិត
ប្រាកដទាំង ៣ ក្នុងវិបស្សនា គឺកេរឃើញឧបការនៃមនុស្សលោក និង
កម្មដ្ឋាន គឺដង្ហើមគឺកេរឃើញឧបការជាមូលហេតុ ស្រង់យកមកក្នុង
ព្រះគ្រឿងជគរ គឺកេរឃើញទាំង៣ដែលតម្កល់ព្រះ ពុទ្ធានុញ្ញាត ទោះ
មានគោលចារឹកសម្តែងដូច្នេះ ៖

អធិប្ប ធុត្ថ អនត្តា

អធិប្ប គឺសេចក្តីមិនទៀង គឺភ្នែកដែលឥតវិញ្ញាណ ឬមាន
វិញ្ញាណក្តី ក៏តែងតែនឹងផុតបាត់បង់ ។

ធុត្ថ គឺសេចក្តីទុក្ខរបស់សត្វដែលមានជីវិត គឺអ្វីៗ ដែលមានជីវិត
សឹងមានទុក្ខ ។

អនត្តា គឺសេចក្តីសោះស្ងួត ។

ឆន្ទាយុដែលរស់នៅជាសេចក្តីទុក្ខ, ទុក្ខនេះកើតមកពីចំណង ជាដើម
 ដែលចង់បានទ្រព្យសម្បត្តិ និងតណ្ហាពតា បានជាព្រះបរមលោកុត្តមា-
 ចារ្យ ទ្រង់សំដែងជាគោលចារឹក ត្រូវឲ្យលះបង់អាត្មាឯងកុំឲ្យគិតពីរូបខ្លួន
 ដើម្បីនឹងឲ្យរួចពីចំណងនោះ ដែលជាចុកហេតុនាំឲ្យកើត និងស្លាប់វិល
 វល់ទៅមកក្នុងវដ្តសង្សារ ដែលមានដំរីតនិងសេចក្តីទុក្ខជៀសមិនរួច ។

អរហន្តនលញ្ញាណ ដែលចេញផុតចាកសេចក្តីស្រេកឃ្លាន
 ជ្រះស្រឡះហើយ គោត្តយកព្រះនិព្វានជាស្ថានបរមសុខ ឥស្សារចម្លែកឥត
 មរណៈ ផុតសេចក្តីស្លាប់និងមិនត្រឡប់កើតវិញនិងឥតមាន ជរាព្យាធិ
 ទុក្ខឡើយ ជាមហាស្ថានដែលព្រះបរមលោកនាថ ទ្រង់ព្រះប្រាថ្នា និង
 នាំនូវជនានុជន ឧបាសក ឧបាសិកា ទាំងពួង ដែលកាន់សេចក្តីសុច-
 រិត បានសាងកុសលគ្រឹះត្រូវតាមព្រះពុទ្ធប្បញ្ញត្តិ លុះផុតឆន្ទាយុទៅឲ្យ
 បានទៅកាន់ព្រះនិព្វានបរមសុខក្នុងជាតិជាវិបស្សន៍សំបុត្រនោះ ។

គម្ពីរព្រះត្រៃបិដក

ព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលជាតិកម្ពុជា ប្តូរទេវតា គឺខ្មែរកាន់រៀនមក ដល់
 បច្ចុប្បន្ននេះ គឺព្រះពុទ្ធព្រះនាមជាព្រះសមណ តោតម ឬព្រះ សុត្តរ្យ
 មុនី ដែលចូលបរិនិព្វាន តាំងពីព្រះពុទ្ធសករាជមួយឆ្នាំរៀនមក ដល់
 ឆ្នាំរោងសប្តស័ក មហាសករាជ ១៨៣៧ ចុល្លសករាជ ១៩៧៧ ត្រូវនឹង
 គ្រិស្តសករាជបារាំង ១៩១៥ ។

ក្នុងព្រះករុណាព្រះបាទសម្តេចព្រះ ស៊ីសុវត្ថិ ចមចក្រពង្ស

ព្រះចៅក្រុងកម្ពុជាធិបតី ជាម្ចាស់ជីវិតលើត្បូងនិងក្នុងបុណ្យលោក ឡើយស្តី-
 ដង់សុប្បវេយ្យប្រាង្គស្វាបូជ្ជកុំដ ជាតំណាងប្រតិកត្តក្រុងបាព័ងសែស ក្នុង
 ក្រុងកម្ពុជាធិបតី ដែលយើងបានតែងរៀងនេះស្រេចហើយនោះ បាន
 ពុទ្ធសករាជ២៤៥៨ឆ្នាំហើយ ។ បើកប់មកដល់ឆ្នាំឆ្លូវសប្តស័ក ត្រូវនឹង
 ឆ្នាំបាព័ង ១៩២៦ នេះ ត្រូវ ២៤៦៨ ឆ្នាំជាព្រះពុទ្ធសករាជ ។ ច្បាប់
 បន្ទាត់សព្វគ្រប់ ពីព្រះពុទ្ធសាសនាដ៏វិសេស នេះផ្ទុយមានក្នុងព្រះ ក្រៃ
 បិដក គឺកញ្ជីទាំង ៣ សម្តែងព្រះទិព្វកថា ក៏ត្រូវប្រាប់ត្រា មាន
 ប្រាំបីហ្នឹងបួនរានព្រះធម្មកុដ ។

ព្រះត្រៃបិដក

ក្រៃ ប្រថាប់ បិដក ប្រថា កញ្ជី ឬកាដង់ “កញ្ជីឬកាដង់ ៣”
 គម្ពល់ ព្រះវិន័យ ព្រះសូត្រ ព្រះអភិធម្ម ចែកជា ១៧ គម្ពរ គឺ
 វិន័យបិដក ៥ គម្ពរ សុត្តន្តបិដក ៥ គម្ពរ អភិធម្មបិដក ៧
 គម្ពរ រួមជា ១៧ គម្ពរ ។

១១ ព្រះវិន័យបិដក កញ្ជី ឬកាដង់ (ជាវិគម្ពល់) ខ្ញុំព្រះវិន័យ
 គឺច្បាប់សម្រាប់ទូន្មាននូវកាយនិងកថាទ្វារៀបរយបានដល់ ១ បញ្ញត្តិ ដែល
 ចាត់ជាសិទ្ធិបទ និង អភិសមាទារ គឺប្រព្រឹត្តល្អជាគ្រឿងរក្សាគណៈ
 សង្ឃក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ។

ព្រះវិន័យបិដកនេះចែកជា ៥ គម្ពរគឺ :

១ . អាទិកម្ម “ អំពីខាងដើម ” សម្តែងពី មូលប្បញ្ញត្តិ

នៃសិក្ខាបទធំ-តូច មានចំនួន ១៧ សិក្ខាបទ មាន ចារាង ៤ ជាដើម
គម្ពីរនេះមាន ៤២០០ ព្រះ ធម្មក្កន្ធ ។

២ - ចារាងត្រួយ អំពីល្មើសញ្ញាវិស្វកុសលឲ្យគ្នាដឹង សម្តែងពី
សិក្ខាបទ មានចំនួន ២០៨ សិក្ខាបទ មាន ធម្មត្រួយ វិស្វកុសល ៣០
ជាដើម គម្ពីរនេះមាន ៥០០០ ព្រះ ធម្មក្កន្ធ ។

៣ - មហាវគ្គ (ពួកធំ) សម្តែងពីកម្មរបស់សង្ឃ មានចំនួន
១០ ខន្ធ មានបញ្ញាដ្ឋាន ១១ ក្កន្ធ គឺរឿងបំបួសជាដើម គម្ពីរនេះមាន
៥០០០ ព្រះ ធម្មក្កន្ធ ។

៤ - បុល្លវគ្គ (ពួកតូច) ពិភិទ្ធានុកិច្ចរបស់សង្ឃតូច ចំនួន ១២ ខន្ធ ក្កន្ធ
មានកម្មក្កន្ធក្កន្ធ ជាដើម គម្ពីរនេះមានព្រះធម្មក្កន្ធ ៣២០០ ។

៥ - បរិវារ (កាយវិការ) សម្តែងពីសេចក្តីបង្កបង្កើនយប្បញ្ញត្តិ
បញ្ចូលជាពួក ដើម្បីឲ្យជាក់ច្បាស់ឡើង មានសម្តែងពីមហាវគ្គ ១៦ ជា
ដើម (គម្ពីរនេះមានព្រះធម្មក្កន្ធ ៣៥០០) ។

រួមព្រះធម្មក្កន្ធក្នុងព្រះវិន័យបិដកទាំង៥ គម្ពីរត្រូវជា ១០.០០០ ព្រះ
ធម្មក្កន្ធ ។

១៦ ព្រះ សុត្តន្តបិដក គឺព្រះសូត្រ ករណីឬកថាខន្ធ ជាទី
តម្កល់នូវព្រះ សូត្រ សម្រាប់ប្រតិបត្តិរបស់ពុទ្ធបរិស័ទដោយសង្ឃបង្អង់
ពិស្តារខ្លះ ។

ព្រះសុត្តន្តបិដកនេះចែកជា៥គម្ពីរគឺ :

១. ធិយនិកាយ (ប្រជុំនៃសូត្រវែងៗ) សម្តែងពីព្រះសូត្រ
មានសេចក្តីវិស្សា ចំនួន ៣៤ សូត្រមានព្រហ្មជាលសូត្រជាដើម គម្ពីរ
នេះមានព្រះធម្មក្ខន្ធទ្វ ៣០០០ ។

២. មជ្ឈិមនិកាយ (ប្រជុំនៃសូត្រយ៉ាងកណ្តាល) សម្តែងពី
ព្រះសូត្រមានសេចក្តីមិនវែងមិនខ្លីយ៉ាងកណ្តាល មានចំនួន ១៥២ សូត្រ
មាន មូលបរិយាយសូត្រ ជាដើម គម្ពីរនេះមានព្រះ ធម្មក្ខន្ធទ្វ ៣០០០ ។

៣. សំយុត្តនិកាយ (ប្រជុំនៃសូត្រដែលរួបរួម) សម្តែងពី
ព្រះសូត្រដែលភ្ជាប់គ្នាដោយប្រភេទនៃបុគ្គលនិងធម៌មានចំនួន ៧៧៦ សូត្រ
មាន ឧបាសម្ពាសូត្រ ជាដើម គម្ពីរនេះមានព្រះ ធម្មក្ខន្ធទ្វ ៤០០០ ។

៤. អង្គត្ថនិកាយ (ប្រជុំនៃធម៌មានអង្គដ៏ក្រៃលែង) សម្តែង
ពីធម៌ជាពួកៗ តាំងពីធម៌មានពួក ១ ដល់ធម៌មានពួក ១១ មាន
ចំនួន ៩៥៥ សូត្រ មាន ចិត្តបរិយាយសូត្រ ជាដើម គម្ពីរនេះ
មានព្រះ ធម្មក្ខន្ធទ្វ ៥០០០ ។

៥- ខុទ្ទកនិកាយ (ប្រជុំនៃធម៌តូចៗ) សម្តែងរួបរួម ពី
ប្រភេទធម៌តូចៗ មានចំនួន ១៥គម្ពីរ ឈ្មោះ ខុទ្ទកបិដក និង ធម្មបទ
ជាដើម គម្ពីរនេះមាន ធម្មក្ខន្ធទ្វ ៦០០០ ។

រួមព្រះ ធម្មក្ខន្ធទ្វ ក្នុងព្រះ សុត្តន្តបិដក តាំង៥គម្ពីរ ត្រូវ
២១.០០០ ព្រះ ធម្មក្ខន្ធទ្វ ។

១ ៣ ព្រះអភិធម្មបិដក “កញ្ចី ឬ ភាជន៍ ជាវិគម្ពល
នូវ ព្រះ អភិធម្ម ” គឺធម៌អត្ថជីវ្ហាលជ្រៅបានដល់ចិត្ត ចេតសិករូប
និង និព្វាន ។

ព្រះអភិធម្មបិដកនេះ ចែកជា ៧ គម្ពីរគឺ ៖

១- ធម្មសង្កណ្ឌ “កិរិយាពោលរូបរួមនូវធម៌” សម្តែងពីធម៌ដែល
រូបរួមបញ្ចូលគ្នាជា ៤ កណ្តា មាន ចិត្តប្បាទកកណ្តា ជាដើមគម្ពីរនេះ
មានព្រះ ធម្មក្ខន្ធទ ២៣០០ ។

២- វិគង្គ (កិរិយាចេត) សម្តែងពីចំណែកនូវធម៌ ១៨ កង មាន
ខន្ធ ៥ និង ភាយតន ១២ ជាដើម គម្ពីរនេះមានព្រះ ធម្មក្ខន្ធទ ៦៥០០ ។

៣- នាតុកកថា (កិរិយាពោលនូវធាតុ) សម្តែង បរមតួធម៌
ដែលសង្គ្រោះរូបរួមជាមួយគ្នាបាន និង សង្គ្រោះរូបរួមជាមួយគ្នាមិនបានជា
ដើម គម្ពីរនេះមានព្រះ ធម្មក្ខន្ធទ ៧០០០ ។

៤- បុគ្គលប្បញ្ញត្តិ (កិរិយាបញ្ញត្តិដែលតាំងនូវបុគ្គលគឺសត្វតាំង
ពួង) សម្តែងពីបញ្ញត្តិ ៦ យ៉ាងមាន ១១ ប្បញ្ញត្តិ ជាដើម គម្ពីរនេះមាន
ព្រះ ធម្មក្ខន្ធទ ៥៦០០ ។

៥- កកថាវត្ថុ (ហេតុនៃពាក្យពោលប្រសា) សម្តែងពីពាក្យ
ពោលស្តីចំពោះបុគ្គលប្រស ស្រីជាដើម គម្ពីរនេះមានព្រះ ធម្មក្ខន្ធទ
៧១០០ ។

៦- យបត្ត (ធម៌ជាតិ) មានមូល យបត្ត ជាដើម គម្ពីរនេះ
មាន ធម្មត្ថូ ៥១០០ ។

៧- បដ្ឋាន (ហេតុ-គតិ) សម្តែងពីធម៌ដែលជាមេជាទីអាស្រ័យ
នៅនៃធម៌ទាំងឡាយមាន ហេតុប្បន្ន យជាដើម គម្ពីរនេះមាន ធម្មត្ថូ
៨៥០០ ព្រះ ធម្មត្ថូ ឬក៏ជាប់ក្នុងព្រះ ត្រៃបិដក ត្រូវប្រាំបីម៉ឺនបួន
ពាន់ (៨៦០០) ព្រះ ធម្មត្ថូ ។

ព្រះ ត្រៃបិដក ចារនឹងស្លឹករឹត ឬ នឹងស្លឹកត្នោត បែងជា ១៧
គម្ពីរធំ ឬ គម្ពីរដើមចែកទៅជាគម្ពីរបន្ទាប់ៗ គ្នា គឺគម្ពីរ អដ្ឋកថា,
ដីកា, អនុដីកា និង កណ្ណ ដែលជាគម្ពីរអធិប្បាយសេចក្តីពីគម្ពីរធំ
ឲ្យងាយស្តាប់ងាយចូលចិត្តប្រមាណជា៨៧៣ គម្ពីរ បើគិតជាខ្សែប្រមាណ
៨៧៣០ ខ្សែ ក្នុង ១ ខ្សែ ១ មាន ២២ សន្ធឹក ក្នុងគម្ពីរទាំងអស់នេះចារជា
ភាសា មគធៈ គឺភាសាភ្នំក្រៀម មគធៈ (ភាសាបាលី គឺភាសាមាន
របៀប) អំពីព្រះ ពុទ្ធបដ្ឋាន គឺពាក្យរបស់ព្រះពុទ្ធដែលទ្រង់ត្រាស់ទេសនា
ប្រោសសត្វអស់២៥ ឆ្នាំ ក្នុងរវាងដែលទ្រង់បានប្រកបជាយព្រះ សុម្មា-
សន្តោងច្រូង ។ ព្រះពុទ្ធបដ្ឋានទាំងអស់នេះ កាលព្រះបរមគ្រូ
គង់ធរមាននៅឡើយ ព្រះ មហាសាវ័ក ទាំងឡាយ ៨០ មាន
អត្តសាវ័ក ទាំងពីរ គឺព្រះ សាវ័បុត្ត និង មោក្ខល្លាន ជាដើម
និង សាវ័ក ដទៃៗ បានស្តាប់ បានរៀនទទួលអំពីសំណាក់ព្រះបរមគ្រូ

បានចាំមាត់ទេមិនបានសរសេរឬចារជាក្នុងស្លឹករឹតឡើយ ព្រោះលោក
ទាំងនោះមានញាណទិព្វវិសេសណាស់អាចទ្រទ្រង់ចាំទុកបាន ។

ក្នុងព្រះ ត្រៃបិដក មានគម្ពីរមហាវង្សសម្ព័ន្ធចា ក្រោយព្រះ
ពុទ្ធសង្ឃ បរិនិព្វានដែលសាងព្រះពុទ្ធសករាជបាន ៤ ខែ នោះព្រះសង្ឃ
បានប្រជុំគ្នា ៥០០ ព្រះអង្គធ្វើសង្គ្រាមយោធា គឺ ៖

បដមសង្គ្រាមយោធា (សង្គ្រាមយោធា ទី ១) នៅថ្ងៃ ១ រោច ខែ
ស្រាពណ៍ ឆ្នាំម្សៅ (មុនគ្រឹស្តសករាជបារាំង ៥៤៣ ឆ្នាំ) ក្នុងរាជព្រះ
បាទ អង្គរវត្តសម្រេច ព្រះចៅក្រុងរាជគ្រឹះ ព្រះមហាក្សត្រសម្រេច ជា
អ្នកស្តារ ព្រះ ឧទាល័ត្រ ជាអ្នកឆ្លើយនូវព្រះ វិន័យ និង អាណត្តត្រូវ
ជាព្រះអនុជជីដូនមួយនឹងព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ហើយជា តាម្បាញសម្រេច ជាអ្នក
ប្រាជ្ញ អធិប្បាយនូវព្រះសូត្រ និង ព្រះអភិធម្ម ដែលគង់ព្រះធម្មនៅ
ក្រោយព្រះពុទ្ធសង្ឃ បានប្រជុំអរហន្ត ៥០០ អង្គ ទេសនា សង្គ្រាមយោ
ព្រះ ត្រៃបិដក ៧ ខែចប់ ។

ទុតិយសង្គ្រាមយោធា (សង្គ្រាមយោធា ទី ២) ព្រះពុទ្ធសករាជ
១០០ ត្រូវ ៤៤៣ ឆ្នាំ មុនគ្រឹស្តសករាជបារាំង ក្នុងរាជព្រះបាទ កា-
លាមៈសាតក ព្រះចៅក្រុងវេសាលី ឬ វៃសាលី ព្រះអរហន្ត ទាំង
ឡាយមានព្រះ យុស កាកា កណ្តា បុត្តត្រូវ និង ព្រះសត្វ កាមិដេវ
ជាដើមបានរៀបធ្វើ ទុតិយសង្គ្រាមយោធា នីមន្ត អរហន្ត ៧០០ អង្គ
មកទេសនាព្រះ ត្រៃបិដក ៨ ខែចប់ ។

តតិយ សង្គាយនា (សង្គាយនា ទី ៣) ព្រះពុទ្ធសករាជ
២៣៥ គឺ ៣០៨ ឆ្នាំ មុនគ្រឹស្តសករាជបារាំង ក្នុងរាជព្រះបាទ ធម្មា-
សោក ព្រះរាជក្រុងបាងលីបុត្រ ព្រះអរហន្ត ទាំងឡាយ ១០០០
អង្គមានព្រះ មោលីបុត្តតិស្សត្ថេរ និងព្រះ មលបន្តិកេត្ថេរ ជា
ដើមបានប្រជុំបោះពុម្ពធ្វើ តតិយ សង្គាយនា ព្រះត្រៃបិដក ជា
គម្រប់ៗ ព្រះបន្ទូលវត្តអសោកាម ៧ ខែស្រេច ។

បទុត្ត សង្គាយនា (សង្គាយនា ទី ២) ព្រះពុទ្ធសករាជ ២៣៨
ថ្ងៃ ១៥ កើតខែភទ្រភ័ក ៣០៥ មុនគ្រឹស្តសករាជបារាំង ក្នុងរាជព្រះបាទ
នេកន៍បិយន៍ស្ស ព្រះរាជក្រុងសង្កា ព្រះមហា មហាទ្គត្ថេរ និង
ព្រះមហា អរហន្តត្ថេរ បានប្រជុំធ្វើ តតិយ សង្គាយនា មាន
អរហន្ត ៦ ឯងអង្គ ក្នុងវត្តថ្មបារាម ១ ឆ្នាំទើបចប់ព្រះ ត្រៃបិដក ។

ព្រះពុទ្ធសករាជ ៣៧៦ គឺ ៣៦៧ ឆ្នាំមុនគ្រឹស្តសករាជបារាំង ក្នុង
រាជព្រះបាទ ធីតាមនីអភ័យ ព្រះរាជក្រុងអនុរាជបុរី បានសាងព្រះ
វិហារមួយដ៏ធំដ៏ធំ មានប្រាសាទ៧ ហើយបានធ្វើបុណ្យជំនួញព្រះវិហារ
នេះ ហើយបានដាក់ពាន ឲ្យអរហន្ត ជាច្រើនណាស់ ។

បញ្ចម សង្គាយនា (សង្គាយនា ទី ៥) ព្រះពុទ្ធសករាជ
២៣៣ គឺ ១១០ ឆ្នាំមុនគ្រឹស្តសករាជបារាំង ព្រះបាទ វជ្ជតាមនីអភ័យ
ក្រុងសង្កា ច្រើនឆ្នាំ បញ្ចម សង្គាយនា ព្រះអរហន្ត ១០០០ អង្គឲ្យ

ប្រែព្រះ ត្រៃបិដក ជាភាសាសឹងហ៊ុន (សីហលភាសា) ហើយចារនឹង
ស្លឹករឹត ១ ឆ្នាំបានស្រេច រួចឲ្យទេសនាបាន ១២ ឆ្នាំដល់ទ្រង់ព្រះវិវត្តតៗ
ក្នុងរវាងព្រះពុទ្ធសករាជ ៩៥៦ (៤១៣ ឆ្នាំ មុនគ្រិស្តសករាជបារាំង ក្នុង
រាជមហានាម ព្រះចៅក្រុងលង្កាមានត្រកូលព្រាហ្មណ៍ ១ រូបកើតក្នុង
កណ្តាលដំពូជ ជីគង្គមរោធិព្រឹក្ស ដែលព្រះ សមណគោតម
បានគ្រាស់ ជាកណ្តាលនៃគរោធិរាណសីទៅនគរសាវត្ថី និងនគររាជគ្រឹះ
ត្រកូលព្រាហ្មណ៍នោះប្រកបដោយគម្រឹះប្រាជ្ញាខ្ពស់បានរៀនសិល្បសាស្ត្រ
ព្រះ ត្រៃបិដក ដូចព្រះពុទ្ធអង្គព្រះ វេរត ៤រ ជាគ្រូបានដាក់នាម
ព្រាហ្មណ៍នោះ ជាព្រះ តុទ្ធខេមោ សា គឺមានសម្លេងពីរព្រះ ដូចព្រះសម្មា-
សម្ពុទ្ធ ហើយចាត់ប្រើឲ្យនិមន្តទៅចម្លងគម្ពីរព្រះ ត្រៃបិដក ក្នុងក្រុង
លង្កា សេចក្តីចម្លងនោះបានចារនឹងសាស្ត្រាស្លឹករឹតជាភាសាមគធៈ ឬ
បាលី បានរក្សាទុករៀងមកដល់បច្ចុប្បន្នយើងនេះ ដូចប្រាជ្ញព្រះតុទ្ធខេ-
មោ សា បានប្រែជាភាសាខេមរៈភាសារបស់យើង សព្វថ្ងៃនេះមានតាំង
ពីក្នុងដំណើរការប្រាជ្ញនេះ គឺតមកដល់ឆ្នាំថោះសប្តស័កត្រូវនឹងគ្រិស្តសករាជ
ឆ្នាំ ១៩១៥ បាន ១៩១២ ឆ្នាំហើយ ។

ក្នុងវិញ្ញាបនបត្របង្គំពួក កើតមកពីព្រះ ត្រៃបិដក បានជាធ្វើ
ឲ្យយើងគិតរៀបការកែតង ឲ្យបង្កើតជាវិធីសិក្សាព្រះ ត្រៃបិដក ដោយ
គ្រឹះគ្រូឡើងវិញ ដូចយើងបានសម្រេចបញ្ជាក់ក្នុងព្រះរាជប្រកាសលេខ

២៧ ពីថ្ងៃ ២ ២ ខែទុតិយាសាធ ឆ្នាំរកាឯកស័ក ព្រះពុទ្ធសករាជ ២២៥២
 ត្រូវនឹងថ្ងៃ ១៣ ខែភិស្ត ឆ្នាំ ១៩០៧ បង្កើតសាលា បរិយត្តិ ជាខ្ពង់ខ្ពស់
 បង្រៀនព្រះពុទ្ធសាសនា ក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ក្នុងព្រះបរមរាជវាំង ព្រះវិហារកក
 និងសាលារៀនមួយទៀត នៅក្នុងប្រាសាទនគរវត្ត ខេត្តសៀមរាប តែ
 របៀបក្នុងខេត្តនេះមិនបានសម្រេច ព្រោះគ្មានបច្ច័យវិធានមុខងារឱ្យយើង
 ស្តាយជាពន្លឹក ព្រោះជាចំណេះខ្ពស់ប្រសើរ ដែលគេឈរឆ្នាំទាំងឡាយ
 អាចធ្វើឱ្យមានអ្នកប្រាជ្ញដូចមនុស្សត្រីដើម ដែលរចនាព្រះ ត្រៃបិដក
 បានតាក់តែងក្បួនផ្សេងៗទុកមកដល់យើង គឺត្រៃភូមិសម្តែងដំបូងទាំង៣
 ជាស្ថានយើង ស្ថានសួគ៌ និង ស្ថាននរក ត្រៃភូមិសម្តែងពីរហត្ថទាំង ៣
 មានបូជាយ៍ រុក្ខរឿងនិង ក្បួនរាជ្យ ហើយបានតែងច្បាប់ពុទ្ធចក្រ ព្រះ
 វិបស្សនា និង តេជដ្ឋាន និងក្រិក្សវិន័យផ្សេងៗ សម្រាប់មហាជន
 ទាំងឡាយ ។

សាលា បរិយត្តិ ព្រះ ត្រៃបិដក នៅនគរវត្ត បានរៀបចំ
 សម្ពោធនៅថ្ងៃ ៣ ១២ ឆ្នាំរកាឯកស័ក ព្រះពុទ្ធសករាជ ២២៥២ ត្រូវ
 នឹងថ្ងៃ ២៨ ខែសេតម្រ័ថ្នាំ ១៩០៧ តែ ២ ឆ្នាំក្រោយមកបានលើកចេញ
 ព្រះភត្តសាហ៊ុយ ។

គ្រានោះ មានសេចក្តីផងច្បាយ ២ ច្បាប់បានថ្ងៃក្នុង កាលនេះ គឺ
 ពីសម្តេចព្រះមហាសង្ឃរាជ ជា សង្ឃនាយក (ឡើង) និងពីយើងមួយ
 នោះយើងបានថ្ងៃសេចក្តីថា ៖

២៧ ពិថ្ងៃ ៦ ។ ខែទុតិយោសាធ ឆ្នាំរកាឯកស័ក ព្រះពុទ្ធសករាជ ២២៥២
 ត្រូវនឹងថ្ងៃ ១៣ ខែស្អិត ឆ្នាំ ១៩០៩ បង្កើតសាលា បរិយត្តិ ជាខ្ពង់ខ្ពស់
 បង្រៀនព្រះពុទ្ធសាសនា ក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ក្នុងព្រះធុរៈបាសងព្រះកែវមរកត
 នឹងសាលារៀនមួយទៀត នៅក្នុងប្រាសាទនគរវត្ត ខេត្តសៀមរាប តែ
 របៀបក្នុងខេត្តនេះមិនបានសម្រេច ព្រោះគ្មានបច្ច័យវិជ្ជាជីវៈមុខងារឱ្យយើង
 ស្តាយជាពន្លឹក ព្រោះជាចំណេះខ្ពង់ខ្ពស់ប្រសើរ ដែលក្មេងឆ្នាំទាំងឡាយ
 អាចធ្វើឱ្យមានអ្នកប្រាជ្ញដូចមនុស្សពិជ័យ ដែលរចនាព្រះ ត្រៃបិដក
 បានតាក់តែងក្បួនផ្សេងៗទុកមកដល់យើង គឺត្រៃកូមសម្តែងអំពីវិបទាំង៣
 ជាស្ថានយើង ស្ថានសួគ៌ និង ស្ថាននរក ត្រៃកូសម្តែងពីហត្ថទាំង ៣
 មានបូជាយ៍ វង្សរឿងនិង ក្បួនរាជ្យ ហើយបានតែងច្បាប់ពុទ្ធចក្រ ព្រះ
 វិបស្សនា និង ក្រមដ្ឋាន និងក្រឹត្យវិន័យផ្សេងៗ សម្រាប់មហាជន
 ទាំងឡាយ ។

សាលា បរិយត្តិ ព្រះ ត្រៃបិដក នៅខេត្ត បានរៀបចំ
 សម្ពោធនៅថ្ងៃ ៣ ខែ ១០ ឆ្នាំរកាឯកស័ក ព្រះពុទ្ធសករាជ ២២៥២ ត្រូវ
 នឹងថ្ងៃ ២៨ ខែសេតុប្រវត្តិ ១៩០៩ តែ ២ ឆ្នាំក្រោយមកបានរើសករណី
 ព្រោះឥតសាហ៊ុយ ។

គ្រានោះ មានសេចក្តីអធិប្បាយ ៦ ច្បាប់បានថ្ងៃក្នុងក្រុងសាលានេះ គឺ
 ភិសម្ពេចព្រះមហាសង្ឃរាជ សង្ឃនាយក (ឡើង) និងភិក្ខុយីងមួយ
 នោះយើងបានថ្ងៃសេចក្តីថា ៖

“សូមទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោស ព្រះករុណាព្រះបាទសម្តេចព្រះស៊ីសុវត្ថិ
ចមចក្រពង្សព្រះចៅក្រុងកម្ពុជាធិបតី ជាអម្ចាស់ជីវិតលើត្បូងសូមជម្រាប
លោកឡឺកូរ៉េណីហ្ស៊ីណូកាវា (ក្លាប៊ុយកូរ៉េស្គី) លោកឡឺរ៉េស៊ីដង់សុ-
បេរ៉ាយ៉េ (លុស) មុននឹងបើកសាលា បរិយត្តិ ព្រះបាលីនេះ ដែលទើប
បង្កើតនៅឥឡូវនេះ ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំ សូមក្រាបថ្វាយបង្គំទូលថ្វាយ និង
សូមជូនសេចក្តីគោរពដោយប្រតិបត្តិ ភ័ក្ត្រទាំងអស់ដែលបានមកជួបជុំ
នៅទីនេះជាតំណាងក្រុមសង្ឃ ក្រុមព្រះរាជវង្សានុវង្ស និងរាជការដែល
ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំ ជាដើមខ្សែនិងចណ្តាកស្រ្ត ហើយសូមក្រាបបង្គំថ្វាយ
និងសូមជូនសេចក្តីប្រាកដជាថ្មីដោយសុចរិតស្មោះសរព័យ័ងខ្ញុំគ្រប់គ្នា ។

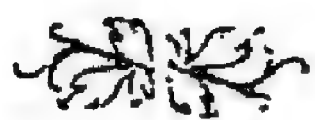
ភ្លឺតមាណបញ្ញត្តិ ១ រាជការអស់មហាជនចូលចិត្តស្រុះស្រួលណាស់
ហើយជាសំខាន់ទីបំផុតដែលទើបបានសម្រេច ក្នុងផែនដីពិសេសរបស់
ព្រះករុណា ត្រូវនឹងថ្ងៃ ១៣ ភ្ជុំត ជាន់ក្រោយបង្កើតសាលា បរិយត្តិ
ជាន់ខ្ពស់នៃព្រះពុទ្ធសាសនា ១ នៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញ និង ១ នៅទីក្រុមមឿន
ចាស់ខ្មែរនៅឥឡូវ ហើយតាក់តែងរៀបសិក្សានេះនឹងឲ្យអ្នករៀនប្រឡង
ដោយត្រឹមត្រូវ ។

សេចក្តីសិក្សាដែលរកក្រណាស់ ហើយអ្នកបួស និងឧបាសកពុទ្ធ-
សាសនា ខេមរៈដែលកាន់ខ្ជាប់ ប្រាថ្នារៀនឲ្យចេះព្រះ ត្រៃបិដក ជា
ក្បួនព្រះសាសនា ដែលព្រះពុទ្ធជាអម្ចាស់បានទ្រង់សាង នេះជាបំពេញ

ក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ការដែលបង្រៀនក្នុងវត្តធំ ៗ ក្នុងក្រុមម្យ៉ាង តែមិនបាន
រៀបច្បាប់ ហើយគិតអន្ទង់បណ្តាជនឲ្យទៅនៅឯអង្គរ ដើម្បីនឹងឲ្យកើត
សមនោគ្គត ឲ្យកុះករឡើងវិញ ក្នុងជំបន់នេះ ដែលដើមឡើយជាមហា
រុងរឿង ដូចមានប្រាសាទជាប្រសើរអស្ចារ្យដែលបាក់បែកនៅជាកសិណ
សព្វថ្ងៃនេះស្រាប់ហើយដែលយើងប្រាជ្ញានឹងភាគតែឯឡើងវិញ សេចក្តី
ប្រាជ្ញារបស់យើង ក៏គិតបង្វែរពីក្រុងស្រុកដែលបង្រៀនបាលី ក្នុងអំឡុង
រាជការទំនុកបំរុង បាននាំធ្វើឲ្យសៀមកើតជាអ្នកមានគម្រោះវិជ្ជាប្រាជ្ញាភ្នំថ្នាំ
យើងគិតបង្វែរកុំឲ្យព្រះសង្ឃ និងឧបាសកខ្មែរទៅរៀនចំពេញព្រះត្រៃបិ-
ដក ជាប្រក្រតីក្នុងក្រុងស្រុកទៀត ព្រោះនៅតែទៅគ្មានឈប់ ដោយ
ក្នុងស្រុកយើងគ្មានរោងរៀនព្រះ ត្រៃបិដក ដែលរៀបជាត្រឹមត្រូវ ពី
រាជការក្រុងកម្ពុជាបានស្គាល់ទុកជាប្រាកដនោះគ្មាន ព្រះពុទ្ធបណ្ឌិត ព្រះ
បរមគ្រូរបស់យើង ដែលមានពុទ្ធសករាជតាំងពី ២២៥២ ឆ្នាំនោះ បានហៅ
នឹងស្លឹករឹត ច្រើនពាន់សាស្ត្រាដែលមានគម្ពីរខ្លះយកមកតម្កល់នៅមុខព្រះ
កត្រូនៅនេះសម្រាប់ឲ្យរៀនចំណេះថ្នាក់លេខ១ ដូចមានបណ្ឌិតក្នុងព្រះរាជ
ប្រកាសរៀប គម្ពីរនេះ សម្តែងពី ព្រះសូត ព្រះវិជយ និង ព្រះ
អភិធម្ម ជាសិល្បសាស្ត្រ សម្រាប់ជួយបុរសទាំងឡាយ ឲ្យចំរើនវិជ្ជា
ចំណេះនឹងគម្ពីរប្រាជ្ញាសព្វគ្រប់ ហើយឲ្យកសាខ្មែរមានសព្វបរិបូណ៌នឹង
ពិរាមឡើង បើរៀនបានកាន់តែជ្រៅទៅ គម្ពីរប្រាជ្ញាក៏កាន់តែចំរើនឡើង

នៅកាន់សេចក្តីត្រឹមត្រូវ ព្រោះអង្គការនិងគម្រោងនៃកងទ័ពពលរដ្ឋខ្មែរ
និងប្រយោជន៍ក្រៃលែង សឹងមានក្នុងសាស្ត្រាវិស័យទាំងនោះ ជាភាសា
សំស្ក្រឹត បាលី ត្រូវរៀនប្រមូលជាភាសាខ្មែរយូរក្រែល ក៏ប៉ុន្តែគង់តែរៀន
រយៈពេលសម្រេច ដូចឃើញថា រាជការបានគិតនៃពេញត្រូវណាស់ ដែល
បញ្ញត្តិឱ្យរៀនបាលី ទុកជាត្រូវការបំពេញចំណេះ សេចក្តីសិក្សា ចំណេះ
ព្រះនគរសម្រាប់អស់អ្នករាជការទៅមុខ ឱ្យទ្វាភស្តុត ហើយនិងបង្កើន
ក្បួនគម្រោង មហាប្រសើរទាំងនោះឱ្យឃើញច្បាស់ឡើង បើរៀនរយៈពេល
យល់ភ្លឺច្បាស់ហើយ មាន ១ ថ្ងៃនិងអាចលើកលែងបែកគ្នាជាពីរពួក គឺ
គណៈមហានិកាយ និង គណៈធម្មយុត្តិ សព្វថ្ងៃនេះ ដើម្បីនឹងឱ្យមានតែ
គណៈ ១ ឱ្យត្រឹមត្រូវជាទី បំផុត និង ត្រឹមត្រូវពុទ្ធសាសនាឱ្យពេញជា
ចរិតសុទ្ធ ក្នុងកិច្ចសាសនា ឱ្យប្រាបត្តិជាថ្មីជាគំណាងរាជការនៃ ព្រះនគរ
ដែលព្រះករុណាទ្រង់ជាអធិបតីជាមួយនឹង លោកឡឺតូហ្គែរណេយ្យេណាល់,
(Le Gouverneur général) និង លោក ឡឺតូហ្គែរណេយ្យេណេយ្យេ (Le réci-
dant Supérieur) ឱ្យប្រាបត្តិជាថ្មី សូមឱ្យទទួលសេចក្តី ដែលយើង
ខ្ញុំសាមនស្សរដ្ឋបាលសាវត្ថ យូមសំណាញ់ព្រះរាជគុណដោយគោរពនិង
សុបរិត ជាទីបំផុត ដែលបានទ្រង់បង្គាប់ប្រាសស្តេចយាងមកនឹងអស់
លោក បានអនុញ្ញាតមកលើកមុខជាភិក្ខុយសព្វធម៌បុណ្យនេះ ដែលខ្មែរ
ទាំងអស់រាប់គោរព ទុកជាមានតម្លៃដ៏ណាស់ និងកត់ត្រាកុំឱ្យក្នុងរបាយ
ក្សត្រិយ៍ ក្រុងតម្កល់ជាធិបតី នាទៅ ។

សូមតេជៈ ដែលព្រះករុណាទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោសឲ្យឃើញជាបន្ទាល់
ក្នុងសម័យនេះ និងកុសលសីលធាន ដែលបានរៀបតាក់តែងពិធីបុណ្យ
ក្នុងឧកាសនេះ បណ្តាលឲ្យការប្រយោជន៍ខ្ពស់នេះ បានសម្រេចដូច
សេចក្តីប្រាថ្នា ជាមហាប្រសើរតទៅអនាគត ។

ព្រះរាជាធិបតេយ្យ នៃសម្តេចព្រះមហាសន្និបាត សន្និបាតយក បាន
ថ្លែងដូចមានខាងក្រោមនេះ ៖

សូមថ្វាយព្រះពរ

សូមចម្រើនពរដល់លោក ឡឺតូវ៉ែរណើរហ្សឺរណេក៏ល់ លោក ឡឺរ៉េ-
ស៊ីដង់ស៊ុប៊ែរយ៉ែរ ។

ព្រះជន្មអាត្មាកាត ចាស់ជរាដល់ ៨៦ ឆ្នាំហើយ ធ្វើឲ្យអាត្មាកាត
ស្តាយខ្លាំង ដោយពុំបានមកដឹងខ្លួន សូមចម្រើនថ្វាយព្រះពរដល់ព្រះអង្គ
ព្រះករុណា និង លោក ឡឺតូវ៉ែរណើរហ្សឺរណេក៏ល់ និង លោក ឡឺរ៉េ-
ស៊ីដង់ស៊ុប៊ែរយ៉ែរ ក្នុងក្រុមមេឡឹងខ្មែរបុរាណនេះ ។

អាត្មាកាតស្របតាមសេចក្តី ដែលប្រាថ្នាជាទីចង់ដុះនេះមិនបាន ក៏
អាត្មាកាត បានចាត់រាជានុរាជៈ មកគំណាត់អាត្មាកាតនៃទីនេះ ដោយ
ឲ្យមកនិមន្តអស់ភិក្ខុសង្ឃក្នុងដែនចាត់ដំបង ឲ្យមកជួបជុំ ជួយពិធីសម្ពោធិ
សាលា បរិយេត្តិ ជាន់ខ្ពស់ របស់ព្រះពុទ្ធសាសនា និង បុណ្យសង្គ្រា-
នាធំ ដែលព្រះករុណាទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោស តាក់តែងក្នុងប្រាសាទ
បុរាណទាំងនេះជាបន្ទាល់ ឲ្យឃើញថ្មីវែង និងសេចក្តីថ្កុំថ្កើងរឿង របស់

ជាតិទេវតាបុរាណ ។

អាត្មាកាពនិងរាជាគណៈ សូមថ្វាយព្រះពរអំណរព្រះគោតមគុណព្រះ
ករុណា និងរាជការប្រតិកត្តិបាតាំងសែស ដែលមេត្តាជួយឧបត្ថម្ភក្រុង
កម្ពុជាធិបតី និងបានធ្វើឧបការឱ្យកើតឡើងលំហូរពរស្រួល ដោយសិក្សា
ព្រះបាលី ព្រះត្រៃបិដក ដែលមានក្បួនព្រះពុទ្ធ តោតមជាអម្ចាស់
ដ៏ទ្រង់ទិព្វញ្ញាណ ប្រាថ្នាឱ្យចំរើនសតិបញ្ញា ជាប្រយោជន៍ ក្នុងលោកិយ
និងទៅបរលោក ។

ក្នុងរាជព្រះបាទសម្តេចព្រះ ហរិរក្សរាមាឥស្សរកធិបតីព្រះ
បរមគោដ្ឋ ជាសម្តេចព្រះវររាជបិតា ទ្រង់ទសពិធរាជធម៌ បានទ្រង់
ព្រះមេត្តាប្រោស រាប់អានអ្នកប្រាជ្ញរាជចណ្ឌិតជាទីបំផុត ព្រះមហាក្សត្រា
ធិរាជព្រះអង្គនេះ បានទ្រង់ចេះក្បួនព្រះពុទ្ធសាសនាពន្លឹក ដោយទ្រង់
ប្រាថ្នាឱ្យកាន់ព្រះពុទ្ធសាសន៍ ឱ្យត្រឹមត្រូវជាទីច្បាស់ត្រឹមត្រូវវិន័យ ពីអ្នក
ចាស់បុរាណនោះ បានទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោស តាំងអ្នកប្រាជ្ញមួយក្រុម ឱ្យ
ប្រែនិងបង្រៀនសំស្ក្រឹត តាមក្បួនព្រះពុទ្ធ ហើយបានទ្រង់តាំងក្រុមជំនុំមួយ
ក្រុម ឱ្យពិនិត្យដេញប្រយោគអ្នករៀនសំស្ក្រឹតនិងឱ្យរៀបតែងធម្មសព្ទ គឺ
សព្ទវចនៈ និងច្បាប់សម្រាប់ព្រះនគរ ដែលគិតបំពេញចំណេះសតិអ្នកនគរ
ដូច្នេះជាត្រឹមត្រូវនឹងព្រះពុទ្ធបញ្ញាត្តិណាស់ ។

ព្រះករុណាព្រះបាទសម្តេចព្រះ នរោត្តម ព្រះចៅក្រុងកម្ពុជាធិបតី
ព្រះសុវណ្ណគោដ្ឋ ក៏បានទ្រង់មានព្រះរាជហឫទ័យទុកដាក់ និងព្រះពុទ្ធ

សាសនា តែពុំបានទ្រង់ធ្វើតាមត្រូវការឲ្យរៀបសាលារៀនបាលី បណ្ណា-
 ពស្ត្ររបស់ព្រះអង្គ ទាំងព្រះសង្ឃនិងឧបាសកដែលកាន់ខ្ជាប់ក្នុងព្រះពុទ្ធ-
 សាសន៍ ក៏បានរៀន ព្រះត្រៃបិដកខ្លះ ក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ខ្លះក៏ទៅរៀន
 ក្នុងក្រុងបាងកក (នគរសៀម) ដែលសេចក្តីបង្រៀននេះបានរៀបត្រឹមត្រូវ
 ហើយ មានពេលរៀន បរិបូណ៌ទៅដោយសាស្ត្រាបាលីមានជាច្រើន ។

សម័យនេះ ព្រះករុណាទ្រង់ប្រកបដោយព្រះរាជកិរិយាមហាប្រសើរ
 ហើយឆ្លៀតជាក់គ្រប់ប្រការ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា រកមហាក្សត្រិយ៍ឯណា
 មកប្រៀបធៀបទុំបានពីសេចក្តីសង្ឃរស និងព្រះរាជហ្វូជ័យ ទ្រង់ព្រះមហា
 ករុណាដោយសព្វព្រះរាជហ្វូជ័យ ទ្រង់ឧបត្ថម្ភទំនុកបំរុងព្រះសាសនា និង
 ទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោសរាប់អានអស់អ្នកចេះដឹងក៏បានប្រារព្ធ ព្រមទាំងក្នុងរូ-
 សេនាចតី ហើយបានទ្រង់ព្រះបញ្ជាដោយព្រះរាជប្រកាសចុះថ្ងៃ ៦ ។ ៨
 ឆ្នាំរកាឯកស័ក ត្រូវនឹងថ្ងៃ ១៣ ខែស្អិតឆ្នាំ ១៩០៩ បង្កើតសាលារៀនក្នុង
 ក្រុងភ្នំពេញមួយនិងសាលាក្នុងអង្គរមួយឲ្យសិក្សាចំណេះខ្ពស់ព្រះបាលីនេះ
 ហៅពេញជាប្រសើរស្មារតីអាត្មាកាព ក្នុងគ្រានេះសឹងនឹកទៅដល់ក្រុង
 បាវ៉ាន់សែស ដែលទំនុកបំរុងជាវិសេស បាននឹកឲ្យបានខេត្តចាស់ បាត់
 ដំបងនិងសៀមរាប មកក្រុងកម្ពុជាឯបតីវិញ នេះឃើញជាសេចក្តីចំណង់
 របស់យើង បានសម្រេចសេចក្តីប្រាថ្នាហើយ ។

ដោយឃើញថាទ្រង់ព្រះករុណា និងរាជការប្រតិបត្តិបាវ៉ាន់សែស
 មេត្តាជួយទំនុកបំរុង សព្វគ្រប់ជាច្រើន នេះអាត្មាកាពនូវព្រះសង្ឃនិង

បណ្តាព្រះសង្ឃក៏សង្ឃឹមថា ក្រុងកម្ពុជាធិបតីបានថ្កុលរុងរឿងបរិច្ចណ៍ ហើយ
ពួកខ្មែរក៏នឹងចេះជីវិតមួយថ្ងៃមិនខាន ។

សេចក្តីដែលទ្រង់ព្រះករុណា និងរាជការប្រតិកត្តិ មេត្តាទំនុកបំរុង
ព្រះវង្ស ដោយសុចរិតនេះ ជាឥតអ្វីផ្ដើមបាន សេចក្តីអធិប្បាយនៃអាត្មា
ភាព ដោយស្មោះចំពោះត្រង់ នេះឃើញនឹងសេចក្តីដែលយើងទាំងអស់
ស្គាល់ព្រះគុណរាជការណាស់ ។

ដូច្នេះសូមអនុញ្ញាត ឲ្យអាត្មាភាព និងព្រះរាជាគណៈសង្ឃសូត្រធម៌
និមន្តការព្រះជាម្ចាស់ ដែលរក្សាក្រុងកម្ពុជាធិបតីសូមឲ្យផ្ទុយទ្រង់ព្រះ
អង្គព្រះករុណាឲ្យបានព្រះជន្មស្រាប់រំលឹកជាតិស្រីន្ត ហើយសូមឲ្យទ្រង់រាជ
សម្បត្តិ ឲ្យបានសេចក្តីសុខក្សេមក្សាន្ត កុំបីមានសត្រូវណាមកបៀតបៀន
បានឡើយ ទាំងលោកគូររាជរាជហ៊្វែណាល ភ្នំប៉ុយគូរស្តី និងលោក
ឡីវេស៊ីដង្គសុប្បាយ ប្ដូលលុស ខ្មែរញាតិរបស់លោក ក៏សូមឲ្យប្រកប
ដោយ អាយុវណ្ណៈ សម្បជានិសម្បត្តិ និងល្បីឆ្នាំក្ដីឈ្មោះជាធំ ទាំង
គេជាខុស្មាតក្រុងបាវ៉ានសេសក៏ឲ្យជ្រោយ ទៅដល់នានាប្រទេសដ៏ឆ្ងាយឲ្យ
ស្របស្រួល ។

សាលារៀនបាលីបុគ្គលព្រះពុទ្ធសាសនាបានរៀប និងសម្ពោធិក្នុងវត្ត
ព្រះវិហារក្រុងភ្នំពេញ ទៅថ្ងៃ ទី១១ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំថោះសប្តស័កគ្រូវនឹង ថ្ងៃទី
២៥ សុរយ័ត ១៩១៥ មានព្រះករុណាព្រះបាទសម្តេច ព្រះ ស៊ី សុវត្ថិ
ចម្រើនព្រះព្រះត្រង់កម្ពុជាធិបតី បានស្តេចយាង និងលោករួម គូររាជ

ណើរហើរណាស់ ដ៏ឡើងដូស្តន និងលោកយុដ្ឋន៍ រើស្បីផ្គុំស្របរើយ
ក្នុងកម្ពុជាធិបតី បានដួបជុំធិបតីជាតិភ័យសស្រាប់ ។

បុព្វជាតិ របស់បងប្អូនទាំង ៥ នេះដែលបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ

យើងត្រូវកត់ជាសំគាល់ក្នុងរឿងនេះដែលគាត់តែងតែព្រះពុទ្ធ ពង្សា
វគ្គព្រះ សមណោតោតម ឬ ព្រះ សាគ្យមុនី ដែលយើងគោរព
ក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះ មានព្រះពុទ្ធដែលបានត្រាស់ពីមុន ១ តាមដំណឹងដែល
បានស្គាល់បានស្រង់ពីក្នុងព្រះ ត្រៃបិដក នោះមាន ២៧ ព្រះអង្គមុន
ឯព្រះពុទ្ធដែលនឹងត្រាស់តទៅអនាគត ថាមានចំនួន ១០ ព្រះអង្គ ព្រះពុទ្ធ
ដែលនឹងត្រាស់ដឹង ភព្វព្រះ សមណោតោតម ទៅមុននោះ គឺព្រះ
សិការ មេត្រី ឬ អរិយមេត្តនោ ប៉ុន្តែយើងខ្ញុំដឹងជាក់នឹងថ្វាយ
បង្គំជាធម្មតាតែ ៥ ព្រះអង្គ ១- ព្រះ តេជ្យសុទ្ធោ (ទី ២៥)
២- ព្រះ តោនាតមនោ (ទី ២៦) ៣- ព្រះ តេស្សនោ (ទី ២៧)
៤- ព្រះ សមណោតោតម (ទី ២៨) គឺព្រះពុទ្ធអង្គសព្វវិជ្ជានេះ ៥ និង
ព្រះ សិការមេត្រី ជាព្រះពុទ្ធតទៅមុន ។

ព្រះពុទ្ធទាំង ៥ ព្រះអង្គនេះ ដើមឡើយជាបងប្អូន ក្នុងជាតិមុន
មួយជាពង្សនៃក្រលាំងមកហើយ ក្នុងក្រលាំងនេះសសរនេះដាក់បានជាថ្នាក់
លេខ ១ ព្រះតេជ្យសុទ្ធោ ២- ព្រះតោនាតមនោ
៣- ព្រះតេស្សនោ ៤- ព្រះសមណោតោតម សព្វវិជ្ជានេះ ៥ និង

ព្រះ សិ អាមេត្រី ព្រះពុទ្ធតទៅមុខ ។ មានសេចក្តីនិទានថាមានក្បែក
ស ១ គូរឈ្មោលញី មានសំបុក ១ លើដើម ឧទម្ពរ (គឺដើមល្វា) ជិតផ្លូវ
ស្ទឹង ១ ក្នុងសំបុកនោះមានស៊ុត ៥ ក្នុងវេលាដែលសត្វទាំង២ទៅរកអាហារ
ចិញ្ចឹមជីវិត កើតព្យុះពព្យុមា ធ្វើឲ្យធ្លាក់ស៊ុតនោះពីសំបុកទៅក្នុងស្ទឹង
ហើយស៊ុតនោះក៏អណ្តែតលើទឹក រសាត់ទៅលើផ្នែកច្រាំង គ្រានោះមាន
មាន់ញី ១ នាគញី ១ អណ្តើកញី ១ គោញី ១ និងខ្វាជញី ១ រើសបាន
ស៊ុតក្បែកសទាំង ៥ យកទៅលំនៅនៃខ្លួនថែរក្សា ដោយយកចិត្តទុកដាក់។

លុះដល់កំណត់ជាធម្មតា ពងនោះក៏ញាស់កើតជាបុរស ៥ អង្គ រូប
ពងល្អប្រពៃណាស់ ដល់ចំរើនធំឡើង ក៏លាមាតាចិញ្ចឹមទីវេ ។ ទៅកាន់
សីលនិងព្រះឥសី បានជួបគ្នាក្នុងព្រៃហេមពាន្ត (ហ៊ីម៉ាឡាយ៉ា) ប្រាថ្នានឹង
ត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ ហើយនឹងចូលព្រះនិព្វាន ឯសត្វមាតាចិញ្ចឹម ក៏បើក
ឲ្យបុត្រទៅអភិវេទន៍ស្រុកមណី ដោយនៅស្តាយឲ្យកខ្វល់ជាទីបំផុត បាន
ផ្តាំបុត្រទាំង ៥ ថា បើដល់បានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់វេលាណា ឲ្យ
ដាក់នាមមាតាដើមផងគឺ ១- ព្រះកុក្កសុទ្ធោ (មាន់ឈ្មោលប្រសើរ)
២- ព្រះតោតមមេនោ (នាគចិត្តល្អ) ៣- ព្រះកស្សរោ
(អណ្តើកប្រាជ្ញ) ៤- ព្រះតោតម ឬ ព្រះសមណតោតម (គោ
ប្រាជ្ញ) ៥- ព្រះសិ អាមេត្រី (ខ្វាដែលលះបង់គណ្តា) ជាព្រះពុទ្ធ
តទៅមុខ ។

ដូច្នេះបានជាដល់ជាតិបំផុតដែលបានគ្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ ក៏បានយក
នាមមាតាចិញ្ចឹម ដាក់ព្រះនាមនៃព្រះអង្គ មាតាទាំងនោះ លុះអស់ជន្មា-
យុទៅ ក៏ទៅកើតជាទេពធីតានៅសួគ៌ ។

ឯមាតាក្អែកសរ លុះវិលមកវិញមិនឃើញស៊ីតរបស់ខ្លួនឡើយ ក៏
កើតទុក្ខសន្ធឹកសន្ធាប់ហើយសោកសង្រេងជាទាំង ទាល់តែក្លាយទៅបានទៅ
យកកំណើតឡើងវិញជា តាកាមហាប្រាហ្ម បានចុះមកលើក្រឡា
មហាប្រថីពី ដួបនឹងចុត្រទាំង ៥ ដែលបានគ្រាស់ដឹងជាព្រះពុទ្ធ ហើយ
បានបដិញ្ញាតិជាតិដើមគ្រប់អង្គ ក្រោយមកនាងបានទទួលត្រៃព្រះទាំង ៥
ព្រះអង្គកាលទ្រង់ផ្ទុសដែលធ្វើឱ្យបានសម្រេចដូចសេចក្តីប្រាថ្នាទីបំផុត ។

ព្រះពុទ្ធទាំង ៥ ត្រូវបានគ្រាស់តា គ្នារៀងទៅ ក្នុងកំណត់កប្ប ប្តូរ
កល្យ ហៅ ភទ្ទកប្ប ឬ កទ្រកល្យ រួចនាំនោះកើតនេះកល្យ រំលាយលោកិយ
ឱ្យសោះស្ងួន ។

ធម៌ទេសនារបស់លោកកំរង់ដង រូបែរត៍ អំពីពុទ្ធសាសនា
នៅស្រុកទីបេត (ប៊ិន) ក្រុមការ ជុំ-ម៉ៅ ធ្វើរាជការ
ក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ប្រែចេញពីភាសា
បារាំងសែសជាទេសភាសា^(១)

បរិយាយដើម

លោកកំរង់ដងរូបែរត៍ ដែលជាចាស់ហ្មាន់សាលាបារាំងសែស-ចិន
នៅស្រុកចីក្វាន់ (កូសាំងស៊ីន) បានឡើងមកក្រុងភ្នំពេញពីថ្ងៃ ២៧ ខែ
មករា ឆ្នាំ ១៩២៦ ដើម្បីសម្តែងធម៌ទេសនា ក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យ
កម្ពុជា ។

លោកកំរង់ដងរូបែរត៍នេះ លោកស្រឡាញ់បណ្តាជនទាំងអស់ ដែល
នៅជុំវិញលោកក្នុងប្រទេស ហើយលោកទំសង្វាតសិក្សាលទ្ធិពុទ្ធ
សាសនាដោយជ្រៅជ្រះ តាមគម្ពីរផ្សេងៗ ក្នុងពួកហ៊ិនយានក្តី មហា-
យានក្តី លុះដល់ទៅជាអ្នកជឿប្រតិបត្តិពុទ្ធសាសនាជានិច្ច ។

តាមធម៌ទេសនាដែលលោកសម្តែងនោះ ឃើញថាលោកយល់ច្បាស់
ប្រាកដក្នុងលទ្ធិពុទ្ធសាសនារបស់យើង ។

សេចក្តីដែលលោកសម្តែងនោះ ជាភាសាបារាំងសែស ហើយខ្ញុំ
បានខ្ជិលប្រែមកជាភាសាខ្មែរដោយសេចក្តីសង្ឃឹមរបស់អ្នកស្រីក្រមុំការ-

១- អត្ថបទនេះ ស្រង់ពីកម្ពុជសុរិយាក្បាលទី ៧-៨-៩-១០-១១-១២ ឆ្នាំ ១៩២៦-២៧ ។

ថ្ងៃស ជាអ្នកគ្រប់គ្រងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ហើយជាចៅហ្វាយរបស់ខ្ញុំ
 តារាដែលប្រែនេះនាំឱ្យខ្ញុំញាតជាតន្ត្រីក ដោយខ្ញុំបានសិក្សាកាសាបារាំង
 សែសនោះស្តង់ដារណាស់ ទាំងកាសាខ្មែរក៏ចេះតិចផង តែដោយផុត
 កិច្ចប្រកែកក៏ខំយកចិត្តទុកដាក់ធ្វើតាមបង្គាប់ លុះត្រាតែសម្រេចការ ។

សេចក្តីគ្រង់ណាដែលមិនភ្លឺច្បាស់ ហើយអស់លោក-អ្នកទាំងឡាយ
 មើលមិនយល់នោះ ខ្ញុំសូមឱ្យអតីតោសផលខ្ញុំ ព្រោះការដែលខ្ញុំធ្វើនេះ
 ខ្ពស់ហួសវិជ្ជាដែលខ្ញុំនេះផង ។

ក្រមការ ធំ-មេ។

ធ្វើរាជការក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ធម៌ទេសនា

ខ្ញុំមិនប្រាថ្នាខឹងអធិប្បាយផ្លូវអស់លោក-អ្នក អំពីព្រះពុទ្ធសាសនា
 ដែលមាននៅក្នុងបូព៌ាប្រទេសនោះឡើយ ប្រសិនបើខ្ញុំអធិប្បាយ
 អំពីព្រះពុទ្ធសាសនានេះទៅ ហើយក៏ហាក់ដូចជាខ្ញុំអ្នកប្រឡងនឹងគេ
 ហើយត្រូវនឹងពាក្យទំនៀមច្បាញរបស់បារាំងសែស ដែលចាំឈ្មោះគ្រា-
 សង់ តាំងខ្លួនជាអ្នកចេះជាងសង្ឃរាជរបស់ខ្លួន ។ ឯពាក្យទំនៀម
 ច្បាញនោះអធិប្បាយទៅថាដូច្នេះ ៖ មនុស្សរូងវ៉ានចេះភ្លឺប៉ុន្មានក្នុងការ
 នោះ ហើយចង់ប្រកួតប្រណាំងការនោះជាមួយនឹងអ្នកប្រាជ្ញ ដែលគេ
 បានសិក្សាតែពីរឿងនោះ,, ខ្ញុំមានសេចក្តីសោមនស្សណាស់ទៅហើយ
 ប្រសិនបើខ្ញុំអាចនឹងអធិប្បាយផ្លូវ អស់លោក - អ្នកយ៉ាងគួរសមល្អម

ស្តាប់បានអំពីធម៌អាចារ្យរបស់អ្នក សេចក្តីជឿរបស់អ្នក ពង្សាវតារនៃ
សាសនារបស់អ្នក ដែលគេបានដឹងស្គាល់ក្នុងប្រទេសអឺរ៉ុប (បច្ចុប្ប-
ប្រទេស ឬ បច្ចុមប្រទេស) កាលណាខ្ញុំថាដែលគេបានដឹងស្គាល់នៅក្នុង
ប្រទេសអឺរ៉ុបនោះ គឺខ្ញុំជ្រើសរើសមិនចំ ព្រោះមានមនុស្សតិចណាស់ដែល
បានដឹងស្គាល់ពុទ្ធសាសនា ខ្ញុំត្រូវនិយាយថា មានមនុស្សដែលចង់
ចេះដឹងព្រះពុទ្ធសាសនានោះតិចណាស់វិញ ។ បើពាក្យរបស់ព្រះពុទ្ធ
ដូចជាពាក្យសំស្ក្រឹតថា “និវាណ”នោះ បានស្គាល់ទូទៅហើយ នោះខ្ញុំ
មិនមែនគិតដល់សតិបញ្ញារបស់ជាតិ ដែលនៅក្នុងស្រុកអឺរ៉ុបទេ គឺថា
ឯព្រះពុទ្ធសាសនាក៏មិនទៅណាឆ្ងាយ ក្នុងខគរទាំងឡាយផ្សេងៗ នោះ
បីជាមានមនុស្សមានស្មារតីបានសិក្សាជ្រៅជ្រះយ៉ាងណា ក៏គង់តែត្រូវ

ឯព្រះពុទ្ធសាសនានោះគេបានដឹងថាមានតាំងពីយូរអង្វែងឆ្នាំមកហើយ
ក្នុងប្រទេសអឺរ៉ុប ដោយពួកអ្នកដំណើរ អ្នកផ្សាយសាសនា និង អ្នក
ជំនួញនាំសេចក្តីទៅផ្សាយ ។ ឯការដែលរីករកព្រះពុទ្ធសាសនាក្នុងស្រុក
ឥណ្ឌា និងបូព៌ាប្រទេសជាដំបូងនោះ អ្នកស្រុកបារាំងសែស ស្រុក
អង់គ្លេសនិងស្រុក អាណ្លីម៉ាញ ទើបតែនឹងចាប់ផ្តើមជ្រើសរើសឡើង ក្នុង
រវាងឆ្នាំ ១៩០០ ប៉ុណ្ណោះ គឺតាំងពីវេលាដែលមានសេចក្តីប្រាស្រ័យនឹង
គ្នាទៅវិញទៅមកជាដំបូង របស់ប្រទេសអឺរ៉ុបនិងប្រទេសអាស៊ី (គឺជាតិដែល
ភ្នែកសនឹងជាតិដែលមានភ្នែកខ្មៅ) ទើបគេបានស្គាល់សេចក្តីជឿរបស់
ហិណ្ឌូ និងលទ្ធិពុទ្ធសាសនាប៉ុន្តែដោយមានសេចក្តីប្រកាសជាប្រាកដ

អំពីគម្ពីរដ៏កាតាំងឡាយដែលជាគោលចារឹករបស់សាសនា ទាំងនេះ ក៏
មនុស្សដែលជាអ្នកសិក្សា បានអធិប្បាយតែជាសេចក្តីទុក្ខកំលំទាំងអស់នឹង
បំបែកធម៌អាចទាំងឡាយនេះ ឲ្យបានភ្លឺច្បាស់បំផុតបានព្រមទាំងមិនប្រាកដ
អំពីតម្លៃនៃសាសនានីមួយៗ ផង ។

ខ្ញុំមិននិយាយអំពីពាក្យបីបួនម៉ាត់ ដែលរុំលំនៅ បានអធិប្បាយ
អំពីពុទ្ធសាសនានៅស្រុកទីបេគឺ ក្នុងសេចក្តីល្បងរបស់គាត់ អំពីទំនៀម
ទម្លាប់និងសេចក្តីជឿដែលគាត់តែងក្នុងឆ្នាំ ១៧៧៩ នោះឡើយ ។ គេ
នឹងរកប្រាសឡើងបានថា ណាប្លែកយ៉ាងណា មិនមែនមិនដឹងអំពីសេចក្តី
ប្រហែលគ្នាក្នុងពិធីបុណ្យភក្តិលិក និងវិធីបុណ្យក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនានោះ
ឡើយ ដូចមានចារឹកទុកក្នុងសៀវភៅដែលមានសារបានថា “ថ្ងៃក្រោយ
បំផុតរបស់មហាក្សត្រិយ៍” ប៉ុន្តែឯសៀវភៅជាន់ដើមដែលនិយាយអំពីពុទ្ធ
សាសនានោះ គឺសៀវភៅទាំងឡាយរបស់អាបែលដឺរេមុយសាត់ ដែល
អធិប្បាយអំពីសេចក្តីផ្សេងៗ ក្នុងបូកប្រទេសភីនា ១៧២៩ ។

គឺនោះមក កិច្ចការដែលបានប្រមូលផ្សំឡើងនាំមិនឲ្យក្រប៉ុន្មាន គឺ
ការរស់នៅមានសៀវភៅសន្និដ្ឋានហ្ន៎ ម៉ាក្សមុល្លែរ បានរៀបចំសំណុំហ្ន៎លេខ
សេណាត់ វិទ្យុជាវិទ្យុ និងមនុស្សឯទៀតជាច្រើន ហើយក្នុងវេលានោះ
មានកើតសេចក្តីប្រកាសដោយត្រឹមត្រូវទៀតក្នុងសៀវភៅធំៗ របស់ព្រះ
ពុទ្ធសាសនា គឺក្នុងព្រះសៀវភៅដែលមានសារបានថា “គម្ពីរដ៏កាក្នុង
បូកប្រទេស”

ដំនុំអ្នកតែងសៀវភៅ ដែលបានផ្សាយសេចក្តីរឿងក្នុងវិស្វបូរណ៍នៅ
ក្នុងប្រទេសឥរ៉ាបនោះ ត្រូវតែសម្គាល់ដូចមានខាងក្រោយនេះ ។

ដើមឡើយគឺអាឡិចសង់ស្កូម៉ាដីការោសដែលរក្សានៅស្រុកហុងគ្រី
ឆ្នាំ ១៧៨៤ ហើយបានសិក្សាភាសាខាងបូរណ៍ប្រទេសជាដំបូងបានសិក្សា
លទ្ធិសាសនា តំណែងជាតិដែលបង្កើតឡើងនឹងភូមិសាស្ត្រ ។ នៅវេលា
ដែលគាត់អាយុបាន ៣៦ ឆ្នាំ គាត់បានចេញពីប្រទេសឥរ៉ាបមកតំណាង
ធ្វើទុកក្នុងចិត្តថានឹងត្រឡប់ទៅវិញឡើយ ហើយលុះទំនេរទ្រាំឡើយព្រួយ
លំបាកតាមផ្លូវជាគោរកប្រការណាស់ ទើបបានដល់ទៅភ្នំទីបេត កាលពី
ឆ្នាំ ១៨២២ ដែលសេចក្តីប្រាថ្នារបស់គាត់ថានឹងទៅរកដើមកំណើតរបស់
ស្រុកហុងគ្រីនៅក្នុងទីនោះ តែលុះបានទៅដល់ពេលដែលព្រះពុទ្ធសាសនា
គាត់ក៏រួចសេចក្តីប្រាថ្នារបស់គាត់កាលត្រាមុននោះដោយមួយរំពេច
ហើយក៏ចូលទៅនៅក្នុងអាតមរផ្សង ។ ជាច្រើនឆ្នាំ ទំនៀនភាសា រឿន
លទ្ធិសាសនា រឿនគម្ពីរដ៏កា ទើបបានផ្សាយទៅក្នុងស្រុកឥរ៉ាបជាដំបូង
គម្ពីរដែលគាត់បានរៀន ដែលមានឈ្មោះហៅថាភណ្ឌដ្ឋវ និង ភណ្ឌដ្ឋវ
ដែលជាគម្ពីរដ៏ការបស់ពួកមហាយាន ជាគ្រោយដែលមានដំណើរចូល
មកក្នុងស្រុកភ្នំណាងនោះ អ្នកប្រាជ្ញជាតិឥរ៉ាប ដែលចូលមកជាដំបូងក្នុង
បូរណ៍ប្រទេសនេះ ក៏មរណភាពទៅដោយឈឺគ្រុន នៅវេលាដែលគាត់
ត្រឡប់ចូលទៅស្រុកទីបេតវិញដោយដើរនឹងជើងកាត់ដងភ្នំ ហ៊ុមឡាយ។

គបកខៀត ត្រូវរាប់មូលដង់បែរ បណ្ណាល័យ ពិតមែនតែសៀវភៅ
ទាំងឡាយ ដែលគាត់តែងអំពីពុទ្ធសាសនា ជាភាសាពាលីមិននោះមាន
សេចក្តីរត់រាយប៉ាន់ប៉ាយ ហើយចង្អៀតបន្តិចតែសៀវភៅទាំងនោះ
នឹងយកជាគោលការណ៍ដល់ជាតិអរិយ ដែលមានប្រាថ្នានឹងសិក្សាក្នុងផ្លូវពុទ្ធ
សាសនានោះបាន ។

ខាងក្រោយនេះខ្ញុំនឹងរាប់បញ្ចូលដោយឡែកខៀត សៀវភៅរបស់
ម៉ាដាមអាឡិចសង់ដ្រាដាវីទ ដែលធ្វើឆ្នាំ១៩១១ តាមសេចក្តីយល់ឃើញ
របស់ខ្ញុំ ថាសៀវភៅនេះ អាចនឹងនាំឲ្យចម្រើនយ៉ាងរហ័សដល់វិជ្ជាជីវៈ
ដែលទំសិក្សាខាងធម៌អាចិរបស់អ្នក ។

ម៉ាដាមអាឡិចសង់ដ្រាដាវីទ ជាតិជាបុរាណនៃសសក្ខីកេរដៅនៅ
ក្នុងដំបងដែលគេមិនទាន់បានទៅ គឺដំបងដែលនៅជាចន្លោះភ្នំវីលេច់ស្រុក
ភ្នំណាងស្រុកជីង សៀវភៅរបស់គាត់ដែលមានសារប៉ាន់ថា “អំពីពុទ្ធ
សាសនាបែបថ្មី នឹងពុទ្ធសាសនារបស់ព្រះពុទ្ធ” នោះឃើញជាក់ស្តែងអំពី
សេចក្តីនេះឥតមានចូលច្រឡំទៅក្នុងរឿងពីរជាពិសេស ជាផ្លូវសាសនា
ឬជាវិធីធម៌អាចិឡើយ ម៉ាដាមអាឡិចសង់ដ្រាដាវីទ បានរៀនធម៌អាចិ
ក្នុងពុទ្ធសាសនា ហើយទំសង្វាត លុះដល់ដឹងពាក្យរបស់ព្រះពុទ្ធ ហើយ
ទំរកសេចក្តីធម៌ប្បាយជាតិគន្លឹះនោះ ដោយបោះបង់ចោលពាក្យឯណាដែល
ជាពាក្យបន្តិក្នុងក្លាយចូលមក ដោយសំណាចពេលវេលាដែលកន្លងផុតមក
ជាច្រើនរយឆ្នាំហើយ គឺជាព្រះពុទ្ធសាសនាដើមបំផុត ហើយពិតប្រាកដ

ដែលធ្វើឲ្យយើងប្រាថ្នាសំចៃពោះឡើង ដល់យើងទាំងឡាយ ។

មុននឹងបញ្ចប់សេចក្តីបរិយាយក្នុងបរិច្ឆេទទី ១ នេះ យើងត្រូវសម្គាល់
ទុកអំពីស្រុកដប៉ុនទៀត គឺអំពីដែលគេបានទំសិក្សារបស់ ពុទ្ធសាសនាជា
ច្រើនណាស់ ហើយអ្នកប្រាជ្ញស្រុកដប៉ុននោះក៏បានផ្សាយវិជ្ជា ដែល
បានហាត់រៀននោះ ឯក្នុងសេចក្តីផ្សាយទាំងនោះ យើងមានត្រូវការដល់
ធម៌អាថ៌កំបាំងសម្រាប់ពុទ្ធ ជាងពង្សាវតាររបស់ព្រះពុទ្ធទៅទៀត ។

ឯធម៌អាថ៌កំបាំងនោះ ដើមឡើយ មានមោទនសៀង្សនិមិត្តរូបជាអ្នកប្រែ
ហើយផ្សាយទៅក្នុងប្រទេសអឺរ៉ុប គឺគម្ពីរលលិតវិស្ណុរហើយមានមោទន
សៀមុលដង់បែរនិងវៀងណាវីបានរៀនហើយផ្សាយគម្ពីរដ៏ការផ្សេងៗ ក្នុង
ពុទ្ធសាសនានៅស្រុកស៊ីឡង់ (កោះលង្កា) ដែលចារឹកជាភាសាបាលី
គឺ តិបិដក គម្ពីរទាំងឡាយនេះ មួយអង្គនឹងសេចក្តីប្រែឯទៀតផ្សេងៗ
បានបញ្ចូលក្នុងគម្ពីរដ៏ការរបស់បូព៌ាប្រទេស ដែលប៉ុន្មានពេលមកហើយ
នោះ ។

ដើម្បីនឹងជៀសអំពីសេចក្តីនិន្ទា នោះយើងត្រូវនិយាយតទៅទៀត
ថា បើមានពួកដែលកាន់ខាងសិល្បសាស្ត្រវិជ្ជាការឬមន្តអាគម ឧបមា
ដូចជាពួកដែលប្រព្រឹត្តតាមក្បួនផ្សេងៗ ហើយគាំទ្រថាជាពួកកាន់ពុទ្ធ
សាសនានោះត្រូវដឹងថាជាការមិនពិតទេ ដោយវិធីក្បួនខ្មាតទាំងនោះ សុទ្ធ
តែខ្លឹមកំរើវង្សៈ ពីសាសនាព្រាហ្មណ៍ខ្លះ និងពីសាសនានៅស្រុកឥណ្ឌា
សព្វថ្ងៃនេះខ្លះ ប៉ុន្តែមិនមែនជាព្រះពុទ្ធសាសនាឡើយ ។

អំពីខាងពុទ្ធសាសនាវិញ្ញាណនោះ តើយើងត្រូវដឹងអ្វីខ្លះ អំពីវារបស់
ព្រះអង្គ គឺថាតាមរឿងរ៉ាវដែលបានស្រង់មកអំពីពាណិជ្ជកររបស់ព្រះអង្គ
ឃើញថាជាបុត្រក្សត្រិយ៍ ១ ព្រះអង្គជាម្ចាស់នគរតូចមួយ នៅជាងកកដូ
ក្នុងចំណោមនគរតូចៗ ឯទៀតជាច្រើន ដែលមាននៅក្នុងដែនឥណ្ឌាកាល
ជាន់នោះ ព្រះអង្គប្រសូតនៅក្រុង កបិលវត្ថុ (កបិលវត្ថុ) នៅលើ
ព្រំប្រទល់ដែននេប៉ាល់សព្វថ្ងៃនេះ ប្រហែល ២.៦០០ ឆ្នាំហើយកាល
ក្នុងជាន់នោះ ស្រុកឥណ្ឌាមានតាំងជាត្រកូលផ្សេងៗជាច្រើន ត្រកូល
ដែលធំជាងគេនោះគឺ ត្រកូលព្រាហ្មណ៍ ចន្ទាបត្រកូលនោះមកមានត្រ-
កូលក្សត្រិយ៍ឬពួកសង្គ្រាម គឺនោះមកទៀតមានត្រកូលឈ្មួញ(ពាណិជ្ជ)
ត្រកូលអ្នកធ្វើស្រែ (កុដ្ឋម្នីក) ឬ សូទ្រ ឯព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ព្រះនាមថា
សិទ្ធិ ឬ តោតម ជាត្រកូលនៃពួកសង្គ្រាម ព្រះអង្គសិក្សាសិល្ប-
សាស្ត្រអំពីពួកគ្រូជាដើម ដែលជាពួកបង្កើតវិធីគេដែលមានជាច្រើន
ក្នុងស្រុកឥណ្ឌាកាលជាន់នោះ វិធីដែលបានសិក្សាទាំងប៉ុន្មាននោះ
នាំឲ្យកើតឡើងជាមេវិជ្ជា ហើយមេវិជ្ជានោះ កាន់តែចម្រើនឡើង ។
បណ្តាលឲ្យព្រះអង្គឃើញផ្លូវទៅខាងមុខទៀត វិជ្ជាចំណេះដែលសិក្សា
ទាំងប៉ុន្មាននេះ ព្រះអង្គពិចារណាឃើញសុទ្ធតែមិនពិត ហើយមិន
ពេញព្រះហឫទ័យព្រះអង្គសោះឡើយ ព្រះអង្គមានព្រះមហេសីពីរក្នុង
ណាស់ ហើយលុះមានព្រះរាជបុត្រក៏បង្កើតជាសេចក្តីឡើយព្រួយក្នុងព្រះ
រាជហឫទ័យ ដូចជាមនុស្សលោកយើងឆ្លង ។ ឯទៀតដែលតែងព្រួយ

ដូច្នោះដែរ តែសេចក្តីខ្សឹបស្រួយរបស់ព្រះអង្គជាប់នៅជាដាច់ខាតក្នុង
ឯគ្រឿងលំអរដែលនៅជុំវិញព្រះអង្គនោះ ព្រះអង្គគឺមានគ្រកគ្រអល
នៅរកសោះ ព្រោះឃើញសុទ្ធតែជាលាមកអាក្រក់ទាំងអស់ ព្រះអង្គពិ
ចារណាឃើញថា ឯសេចក្តីចំណង់ស្រឡាចយូរក្នុងមនុស្សពាលជាប់នៅ
លើរូបបុគ្គលពាលសេចក្តីគ្រកអាក្រក់ជាតិកំណើតជាប់នៅលើសត្វ ដែល
មានជីវិត (អង្គត្ថរនិកាស) ។ ចុះបានអ្វីនឹងសឹច បានអ្វីនឹងរឹត
រាយ នៅក្នុងលោកនេះ បើប្លែងអ្នកនៅក្នុងសេចក្តីនឹងគង់លំបិនចាំអ្វីទៀត
ក៏មិនក្របខ័ណ្ឌ (ធម្មបទ) ព្រះអង្គមានសេចក្តីព្រួយក្នុងព្រះហឫទ័យ
ហើយចង់រកកន្លែងសុខដែលជាទីនាំទៅកាន់ទីសម្រាកទុក្ខព្រួយ ទីក្បួន
ទីលេចទុក្ខ ទីរួចខ្លួន មិនចំណេះតែព្រះអង្គឯង ១ គឺចង់ឲ្យបានដល់សក្ត
ទាំងអស់ដែលនៅក្នុងកងទុក្ខ ពោលគឺសង្សារវដ្តឲ្យរួចផង ។

ក្នុងយប់ ១ នេះ សេចក្តីរឹតតុបស្រពព្រះអង្គ កាន់តែរឹតចម្រើនឡើង
ព្រះអង្គស្តេចចេញពីព្រះបរមរាជវាំងលេងរំលោភវិភាគវិយា បុត្រា ពន
សម្បត្តិទាំងអស់ ហើយចេញទៅសិក្សាចំណេះដឹងទៀតក្នុងសំណាក់
តាបស ដែលមានក្នុងពេលនោះ គឺមានតាបស អាចារ្យកាមាលាម
និង ឧទ្រករាមបុត្រ ជាដើម ប៉ុន្តែដែលសិក្សានៅនោះ គ្មានបានអ្វី
អ្វី ១ ជាទីពេញព្រះហឫទ័យព្រះអង្គសោះ ហើយក៏ព្រះអង្គមកពិចារណា
ថានឹងស្វែងរកពន្លឺនឹងសច្ចៈវត្ថុនៃព្រះអង្គឯងល្បងរមែល ព្រះអង្គចម្រើន
មិនសម្រាក ប្រែប្រួលតាមវិធីរបស់តាបស ទាំងនោះ វិភាគពាហារ សេចក្តី

ទាំងប៉ុន្មានគ្មានបានដល់អ្វីដែលព្រះអង្គសោរឡើយ រីឯរឹតតែទាំងឡាយ
 ព្រួយលំបាកទៅវិញ ហើយក៏ដួលចុះទៅលើប្រថំ ដោយយូនអាហារ
 នឹងដោយអស់កម្លាំងនៅមុខបញ្ចវត្តិយដែលតាមព្រះអង្គ ។ បើតាមធម្មតា
 សាសនាផ្សេង ៗ ដទៃនោះ គេសរសើរបស់គេថាជាវិសេសណាស់
 ទៅហើយ អ្នកណាដែលប្រព្រឹត្តឥរិយាបថក្រៅធម្មតាលើសហ្មសអំពី
 កម្លាំងដូច្នេះនេះ តែទាំងព្រះពុទ្ធសាសនាវិញនោះ ឃើញប្លែកពីគេ គឺ
 ជឿលក្ខន្តដល់កិរិយាដែលធ្វើចែបដូចល្បីក្នុងដូច្នោះវិញ ឯសេចក្តីយល់
 នេះ ឃើញជាត្រូវល្អមែន ព្រះតេជគម្ភ យល់ឃើញថា មិនមែនត្រូវធ្វើ
 ឲ្យទាស់ខុសនឹងចែបធម្មតា មិនមែនត្រូវធ្វើឲ្យថយកម្លាំងដល់ អាយតន
 តាមចែបតាបសនានោះឡើយ ដែលនឹងបានសម្រេចនោះ គឺមានតែធ្វើ
 ខ្លួនឲ្យបានស្រួលភក្តីមានរាគម្ភ រើបអាចនឹងត្រូវរកចិត្តដែលល្អនោះ
 បាន ឃើញដូច្នេះហើយព្រះអង្គក៏សោយអាហារមានកម្លាំងឡើងវិញ
 រើបតាំងចាប់ការវិនាគទៅរៀន ប៉ុន្តែសោយតែវិកដោះគោនំក្រៀបនិងផ្លែ
 ឈើ ។

ឯពួករបស់ព្រះអង្គទាំង ៥ នាក់ក៏គេចរចាលព្រះអង្គទៅគស់ ហើយ
 ព្រះអង្គគង់ចំរើនការវិនាគតែមួយព្រះអង្គឯងនៅក្រោមដើមពោធិ៍ធំ ១ ព្រះអង្គ
 សម្លឹងពិចារណាមើលភពដែលសត្វមកចាប់បដិសន្ធិជុំវិញព្រះអង្គ ពិចារ-
 ណាមើលសង្គ្រាមរបស់ជាតិនឹងមរណភយុទ្ធគ្នាហើយនឹងសេចក្តីត្អូញថ្ងា
 អារឡោះកាលយក្សរូបដែលសោយទៅវិញ ។

ក្នុងយប់នោះ សេចក្តីងងឹតងងល់ក៏អន្តរធានបាត់ទៅ ព្រះអង្គបាន
ឃើញនូវកំណើតព្រះអង្គឯង និងសត្វដទៃច្បាស់ទាំងអស់ក្នុងលោកនិង
ឃើញនូវ ចុតិ នូវបដិសន្ធិរបស់សត្វទាំងអស់ព្រះអង្គត្រាស់ដឹងដ៏ប្រពៃនូវ
ចតុរារិយ សច្ច គឺសេចក្តីពិតទាំង ៤ ប្រការដែលមានឈ្មោះថា ធុត្ត
គឺសេចក្តីព្រួយ ១ សមុទយ គឺហេតុដែលជាទីបង្កើតឡើងនៃសេចក្តី
ទុក្ខ ១ ធិរោធន គឺកិរិយាដែលរំលត់បង់នៃសេចក្តីទុក្ខ ១ ធិរោធន
តាមិធិបដិបដា គឺផ្លូវដែលទៅកាន់ទីរំលត់ទុក្ខ ១ ។ លុះបានរបស់
ទាំង ៤ ប្រការនេះហើយ ព្រះអង្គក៏បានដល់នូវព្រះនិព្វានក្នុងវេលានោះ
ព្រះនាមរបស់ព្រះអង្គ ដែលហៅថា សិទ្ធិបិកោតម នោះ ក៏ផុតត្រឹម
នោះហើយ គឺបាននាមជាព្រះពុទ្ធច្រើ ១ ព្រះអង្គវិញ ។

សេចក្តីតយុទ្ធនោះមិនខានអស់នៅឡើយទេ គឺព្រះអង្គបានត្រាស់
ដឹងច្បាស់តែមួយព្រះអង្គឯង ហើយទ្រង់ពិចារណាថា តើនឹងត្រូវផ្សាយ
វិជ្ជាដែលត្រាស់ដឹងនោះដល់ជនទាំងពួងឬទេ លុះទ្រង់ពិចារណាថា ធម៌
ដែលព្រះអង្គខំស្វែងរកនោះ ឃើញដោយលំបាកណាស់ ទើបព្រះអង្គបញ្ជា
ពរសាយគំនិតមិនចង់សម្តែងធម៌ផ្សាយដល់ជនទាំងពួង ។ ម្យ៉ាងទៀត
បើយើងបានមើលគម្ពីរមហាវគ្គនោះ យើងនឹងឃើញសេចក្តីរៀបរាប់អំពី
ចម្បាំងនិងសេចក្តីបញ្ជាទាំងនេះ ព្រះអង្គទ្រង់ពិចារណាថា “អញនឹង
ផ្សាយធ្វើអ្វីរបស់ដែលអញរកឃើញនេះ មានកម្លាំងពេកណាស់ អញ
យកសេចក្តីព្យាយាមជាអនេកទៅប្តូរយកមក ” ហើយធម៌របស់អញនេះ

មិនអាចនឹងងាយយល់ដល់មនុស្សដែលមានសេចក្តីលោភ និងសេចក្តី
ប្រាថ្នាពេញខ្លួននោះឡើយ មនុស្សលោភទាំងឡាយមានសេចក្តីប្រាថ្នា
ពេញខ្លួន មានសេចក្តីនឹងដំរើក្បាលខ្លួន នោះមិនអាចនឹងចាប់សេចក្តីពិត
នេះបានឡើយ ព្រោះជាសេចក្តីផ្ទុយទៅនឹងសេចក្តីដែលខ្លួនធ្លាប់
ជឿ ធ្លាប់ចូលចិត្តខុស ជាធម៌លំបាកនឹងយល់ ហើយជ្រៅទូលាយផង
មិនអាចនឹងជ្រាបចូលទៅក្នុងប្រាជ្ញាគ្រោតគ្រោតនោះបានទេ ។

ខាងក្រោយនេះ សេចក្តីករុណារបស់ព្រះអង្គទាញព្រះហឫទ័យគ្រប
បំបាត់មិនឱ្យស្តាយសេចក្តីដែលទំច្រើនរបស់ព្រះអង្គ ក្នុងការស្វែងរកធម៌នេះ
តាំងព្រះហឫទ័យថានឹងមិននៅស្ងៀមស្ងាត់ឡើយ ហើយទទួលព្រះអង្គនិង
ផ្សាយខ្លួនសេចក្តីខ្លួនឲ្យដឹងឱ្យល្បឿននិងស្រោចស្រង់សត្វលោក ធម៌ដែល
ព្រះអង្គសម្តែងជាដំបូងបំផុតនោះ នៅក្នុងក្រុងសព្វថ្ងៃនេះ ធម៌នេះ
សម្តែងនៅក្នុងព្រៃឈូសឆាយសិបភូមិ នៅជិតស្រុកបែណ្ណាវេស
(គឺពាក្យណាស់) ព្រៃនោះគេហៅថាប្រឹកទាយវ៉ែន ។ នៅក្នុងវត្ត
អាកម្ម អ្នកដែលកាន់ពុទ្ធសាសនាទាំងឡាយនោះ តែងតែឃើញមានគូរ
រូបសត្វឈូស២ ឬ រមាស ២ ជាតំណាងនៃព្រៃឈូសនោះ ឬ តំណាង
កន្លែងដែលសម្តែងធម៌ខេសនានៅស្រុកបែណ្ណាវេសនោះ ។ នៅទីនោះ
ហើយ ដែលព្រះអង្គផ្សាយធម៌អរិយសច្ច ទាំង ៤ ជាដំបូង ដែលជា
គោលការណ៍នៃព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយជាធម៌ពិតមែនផង ធម៌អ្វីៗដទៃទៀត
ដែលចម្លែកទៅលើ អរិយសច្ច ទាំង៤នោះ សុទ្ធតែជាធម៌បំពេញ ជា

ធម៌បន្ទាប់បន្សំពី អរិយ ស ច្ច ទាំង ៤ មក គម្ពីរមហាវគ្គមានអធិប្បាយ
 អំពីធម៌ទេសនាជាដំបូងនេះ ជាធម៌ដែលព្រះអង្គសម្តែងដល់បញ្ចវគ្គិយ
 ដែលរត់ចោលព្រះអង្គនៅវេលាកំពុងចំរើនការវិនា ហើយដែលព្រះអង្គ
 បានរកឃើញឡើងវិញ ។

ព្រះអង្គទ្រង់សំដែងថា “មានបែប២ យ៉ាង ឬ មានផ្លូវប្រតិបត្តិ ២ យ៉ាង
 ដែលអ្នកបួសត្រូវជៀសវាងចេញ បែប ១ នោះគឺប្រព្រឹត្តិធុរពាក្យមិនអាច
 ញ៉ាំង មក្ត ទឹង ដល់ ឲ្យកើតឡើងបាន គឺថា ជនឯណាដែលរស់នៅក្នុង
 សេចក្តីត្រេកត្រអាលដោយកាមគុណ ៥ ប្រការទាំងដោយភោគសម្បទ
 បែបនេះជាលាមកគ្រោតគ្រោត ហើយអាក្រក់ពេកណាស់ បែបមួយទៀត
 គឺសេចក្តីប្រតិបត្តិកិច្ចពាក្យស មក្ត ទឹង ដល់ ជាការធ្វើខ្លួនឲ្យនឿយ
 ព្រួយគឺគប្បយោជន៍ បែបនេះជាសេចក្តីលំបាកហើយអាក្រក់ផង គឺថាគត
 បានជៀសចោលបែបទាំង ២ នេះ ហើយគឺថាគតរកឃើញផ្លូវកណ្តាល
 ដែលនាំទៅកាន់ទីក្ខិច្យាស ទីអរិយ ទីសុខ ទីចេះដឹង ទីត្រាស់ដឹងច្បាស់
 ទីព្រះនិព្វាន ។

ផ្លូវល្អនោះហើយដែលបែកចេញជា ៨ (អដ្ឋង្គី គឺ មក្ត) ហើយដែល
 ឈ្មោះហៅថាសេចក្តីយល់ត្រូវ (សម្មាទិដ្ឋិ) គម្រិះប្រពៃ (សម្មាសន្តិ
 បេឡា) សម្ព័ន្ធិត (សម្មាវាចា) កិរិយាធ្វើការងារល្អ (សម្មាគម្មន្តា)
 ចិត្តមជ្ឈិកដ៏ប្រសើរ (សម្មាអាជីវេរ) ព្យាយាមដ៏ប្រពៃ (សម្មាវាយា
 មោ) សេចក្តីរលឹកដ៏ប្រពៃ (សម្មាសតិ) តាំងចិត្តទឹងក្នុង អារម្មណ៍ដ៏ប្រពៃ

(សម្មាសមាធិ) ឯពាក្យដ៏ប្រែប្រួលនេះប្រែពីពាក្យបាលីថា សម្មាគម្ម (ពាក្យ
នេះពីថ្នាក់ នឹង ប្រែចេញជាភាសាបាលីនៃសសឲ្យប្រាកដដូចគ្នាណាស់នឹង
ឲ្យនិយមថាដូច្នេះនេះក៏បាន គឺធ្វើបំពេញត្រឹមត្រូវ សមនឹងច្បាប់ដែលចិត្តម
ដ៏វិតសេចក្តីពិតនៃវត្ថុនីមួយៗ) ។

ឯសច្ចៈឬសេចក្តីពិតអំពីទុក្ខនោះ គឺជាតិ ឬ ១ ២ ៣ ៤ ប្រការក៏ជាទុក្ខ
៨ ៣ គឺសេចក្តីគ្រាំគ្រាបូកកាយក៏ជាទុក្ខ ព្យាបាទ គឺសេចក្តីឈឺចាប់ក៏ជាទុក្ខ
មរណា គឺសេចក្តីស្លាប់ក៏ជាទុក្ខប្រាសចាកអំពីវត្ថុអ្វីដែលជាទីគាប់ចិត្តក៏ជា
ទុក្ខ មិនបានសម្រេចតាមសេចក្តីប្រាថ្នាក៏ជាទុក្ខ ជាសរុបសេចក្តីមកជា
ខន្ធទាំង ៥ ដែលកើតឡើងជារូបនៃយើង ក៏សុទ្ធតែជាទុក្ខទាំងអស់
(ទុក្ខានិយមសច្ច) ។

ឯសច្ចៈ ឬសេចក្តីពិតអំពីដើមកំណើតនៃទុក្ខ គឺគណៈសេចក្តីស្រុក
សេចក្តីចំណង់នេះហើយ ដែលជាខេត្តជាដែននាំឱ្យកើតជាតិ១ ទៅជាតិ១
ទៀត ជាមួយនឹងសេចក្តីប្រាថ្នានិងចំណង់ ។ សេចក្តីស្រុកយូននេះខំ
ស្វែងរកសេចក្តីពេញចិត្តគឺជាសេចក្តីប្រាថ្នារករបស់ពេញចិត្ត រករបស់ដែល
ចង់គឺជាសេចក្តីស្រុកយូនក្នុងជាតិ ស្រុកយូនក្នុង គឺពូជសំណាងរបស់
មនុស្សក្នុងជាតិនេះនឹងជាតិខាងមុខ (ទុក្ខសមុទយានិយមសច្ច) ។

សច្ចៈ ឬ សេចក្តីពិត អំពីផ្លូវដែលនាំទៅកាន់វិវត្តន៍ទុក្ខ គឺផ្លូវដែល
បែកចេញជាមែក ៨ នោះឯង ដែលមានឈ្មោះថា សម្មាទិដ្ឋិ សម្មា-

សង្កេត ឃើញ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធា សម្មាសម្ពុទ្ធា
សម្មាសម្ពុទ្ធា សម្មាសម្ពុទ្ធា សម្មាសម្ពុទ្ធា ធុត្តនិរោធ
តាមដំបងដំបង គ្រងនេះហើយដែលជាដើមបូសនៃព្រះពុទ្ធសាសនា
របស់សង្ឃ គឺវិវាទនោះទៅទល់នឹងថ្ងៃដែលបរិនិព្វាន គឺប្រហែលជា
៥០ ឆ្នាំនោះ ព្រះពុទ្ធព្រះអង្គទ្រង់ពន្យល់ដំណើរទៅ - មកក្នុងគំបន់ស្រុកភ្នំពេញ
ខាងជើងទ្រង់សម្តែងហើយគឺប្រយោជន៍ល្អ អរិយសច្ច ទាំងនេះ
ហើយឯពុទ្ធបរិស័ទក៏ចេះតែចំរើនឡើងជានិច្ចគឺមានដាច់ឡើយ ។

លុះព្រះជន្មបាន ៨០ ឆ្នាំ ព្រះអង្គជ្រាបថាទ្រង់ជិតនឹងអស់អាយុសង្ខារ
ហើយ ថ្ងៃខាងក្រោយនោះព្រះអង្គបានសម្តែងនូវពុទ្ធភាសិតក្នុងមហាបរិ-
និព្វានសូត្រ ព្រះអង្គទ្រង់អាពាធចាប់ដៃឡើងប្រហែលជាតមកពីអាហារ
មិនរលួយ ដោយគេរៀបថ្វាយមិនពិនិត្យពិនិត្យយ ទ្រង់ព្រះចិន្តាថា នឹង
យាងទៅកាន់កន្លែងដែលជាឧត្តមរបស់ព្រះអង្គជាមួយនឹងព្រះអាទន្ធ លុះ
ទៅតាមផ្លូវទៅ ព្រះអង្គឡើយព្រះកាយពន់ពេក បានដល់ទៅហើយក៏ឈប់
សម្រាកព្រះអង្គនៅលើផែនថ្ម ១ នៅទីនោះ ហើយសម្តែងនូវសេចក្តីខ្លាច
ជាខាងក្រោយចំនុចរបស់ព្រះអង្គ (គឺជាព្រះពុទ្ធផ្តលើផែនថ្មដែលទៀប
នឹងចូលបរិនិព្វាននោះ ហើយដែលតែងតែឃើញមានសាងជាព្រះបដិមាករ
តំណាងទុក ដែលយើងតែងតែឃើញមានក្នុងព្រះវិហារទាំងឡាយ)
ព្រះពុទ្ធចូលនោះ គេសាងជាព្រះអង្គផ្តល់ព្រះរកសទៅលើព្រះហស្តស្តាំ
ដែលច្រក ។

ព្រះអង្គល្អង់លោមនូវពុទ្ធបរិស័ទទាំងអស់កុំឲ្យកើតទុក្ខ ហើយទ្រង់
គិតជាថ្មីទៀតដល់សេចក្តីកង្វល់របស់សត្វទាំងឡាយ ដែលខ្វល់ខ្វាយឲ្យ
រួចពីគ្រឿងជំពាក់ទាំងអស់របស់វិញ្ញាណ ឲ្យរួចពីគ្រឿងជំពាក់ចិត្តក្នុង
សាសនា ។

អាទន្ធ ប្រហែលជាអ្នកឯងគិតក្នុងចិត្តថាដូច្នេះ សេចក្តីទុក្ខនេះរបស់
គ្រូយើងផុតអស់ហើយ យើងគ្មានគ្រូទៀតទេ មិនត្រូវគិតដូច្នេះឡើយ
អាទន្ធ សច្ច និង ធម៌អាថ៌ទាំងឡាយដែលគេថាគតបានសម្តែងដល់អ្នក
ទាំងអស់គ្នានោះ ហើយនឹងបានជាគ្រូប្រដៅនៃអ្នកទាំងឡាយ ឯក្រោយ
ដែលគេថាគតបរិនិព្វានទៅ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងបន្តិចអំពីរូបរបស់មនុស្ស
ដែលតែងប្រែប្រួលរលាយទៅវិញ គឺជាគ្រាន់តែប្រជុំធាតុធម្មតារួចរុង ។
ឲ្យកើតជារូបបណ្តោះអាសន្នប៉ុណ្ណោះ ហើយព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ក៏បរិនិព្វាន
ទៅ ចេះជាមនុស្សធម្មតាវិញហៅថាស្លាប់ ប៉ុន្តែឯចំណែកព្រះពុទ្ធវិញ
ដោយព្រះអង្គត្រាស់ដឹងច្បាស់នូវធម្មជាតិទាំងអស់ នោះសេចក្តីដែល
ប្រាសចាកអំពីរូបនោះ មិនមែនជាការធា់មាំមួនឡើយ ។

ខ្ញុំមិនអាចនឹងទាញយកលក្ខណៈ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាទាំងអស់មក
និយាយ ឲ្យប៉ើញថាយ៉ាងដូចម្តេចខ្លះ ដែលជាតិអីរូបគេយល់នោះបាន
ឡើយ គឺធ្វើដូច្នេះទៅ លុះតែជាច្រើនថ្ងៃច្រើនឆ្នាំ បើដូច្នេះខ្ញុំចូលចិត្តថា
គ្រូយកតែគោលខ្លះមកនិយាយផ្សំនេះសំអ្នក អំពីសេចក្តីដែលយើងពេញ
គ្នាជាជាតិ នៅក្នុងបច្ច័យប្រទេសគិតឃើញអំពីធម៌អាថ៌ដែលជាទីគាប់ចិត្ត

យើងជាងរបស់ឯទៀតដោយអាងដល់គម្ពីរផ្សេងៗ ដែលខ្ញុំបានស្គាល់ ។

លក្ខណបញ្ញត្តិធម្មយក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាដែលមានក្នុងគម្ពីរដែលត្រឹមត្រូវជាងគេនោះ មានសេចក្តីថា កុំឲ្យជឿហេតុអ្វីដែលជាហេតុផ្ទុយខុសនឹងសេចក្តីត្រូវសេចក្តីពិត កុំជឿថាពិតជាមែនមុនដែលបានពិចារណាមើល ដដែលគេឃើញដោយហើយឃើញថាជាសេចក្តីពិតមែនព្រមគ្នា ហើយត្រូវជៀសវាងអំពីសេចក្តីដែលមិនបានពិគ្រោះពិភាក្សា នេះហើយជាការធម្មយក្នុងការសូត្ររៀនដែលយើងបានឃើញមានជាច្រើនកន្លែង ក្នុងសេចក្តីអធិប្បាយនេះ សេចក្តីពិតទាំងឡាយបានសម្តែងទុកសម្រាប់មនុស្សទាំងអស់ ហើយត្រូវឲ្យមនុស្សនីមួយៗ ពិចារណាមើលសេចក្តីទាំងនោះ ហើយជ្រើសរើសរក ឯកិច្ចដែលពិចារណារកនោះ តាមដោយសតិបញ្ញាខែមនុស្សនីមួយៗ ដែលជួនកាលក៏រកមិនឃើញ ជួនកាលគ្រាន់តែជាសង្ស័យ ឬជួនកាលក៏រកមិនឃើញភ្លឺយ៉ាងស្តួចស្តើង ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធគ្រាន់តែចង្អាញផ្លូវតែប៉ុណ្ណោះ ទុកឲ្យបរិស័ទខំយកចិត្តទុកដាក់ពិចារណារករកខ្លួនឯង គ្មានគោលចារឹកអ្វី គ្មានលក្ខណៈអ្វីសំដែងទុកឡើយ គឺមានតែសេចក្តីណែនាំផ្លូវឲ្យរកតាមក្រោយ ដើម្បីពិនិត្យពិចារណារក ហើយដោយអំណាចសេចក្តីពិចារណានោះ ក៏នឹងជ្រើសរើសយកខ្លួនឯង បានតាមដោយសតិបញ្ញានៃជននីមួយៗ ។

មានអ្នកប្រាជ្ញក្នុងស្រុកឥណ្ឌាម្នាក់ ដែលស្ទាត់ខាងលទ្ធិព្រះពុទ្ធសាសនាបែបថ្មីឈ្មោះ លក្ខ្មីនរស្ម បានអធិប្បាយអំពីធម៌ដើមក្នុងព្រះ

ពុទ្ធសាសនា ថាអ្នកឯណាមួយកាន់យកនូវធម៌ដែលគេផ្ទាល់ជឿត ។ មក
មិនបានយកមកវិភាគមើល ឱ្យឃើញថាពិត ឬ មិនពិត អ្នកនោះឯងបាន
ឈ្មោះថា កាន់យកនូវធម៌ដោយក៏ប្រឡំ អ្នកប្រាជ្ញនេះបានអធិប្បាយ
ថា ឯវិធីដែលពិនិត្យពិចារណាមើលសេចក្តីដែលពិតឬជឿនិមួយ ។ នោះ
នឹងយកជាត្រឹមត្រូវបានលុះតែមូលមាត់គ្នាជាច្រើនទើបស្រេច បើត្រូវគ្នា
ក៏ចន្លឹងយកមកជាតារាងមិនបានឡើយ ព្រោះនឹងក៏ប្រឡំទៅដោយ
ហេតុផ្សេង ។ បានមិនខាន បើមិនពិគ្រោះគ្នានោះនឹងពាន់ទៅលើសេចក្តី
ក៏ប្រឡំជាថ្មីទៀត ព្រោះសេចក្តីរិះរកនោះយូរតបញ្ចាំផ្លូវល្បឿនមើលឱ្យ
ស័ក្តិសិទ្ធិមូលមាត់គ្នា ដែលបានហាត់រៀនសិក្សាវិជ្ជាដែលខុសគ្នា ។ មក
តាំងពីដំបូងដូចនោះចិត្តក៏ត្រេកជឿទៅកាន់វិជ្ជានោះក៏ឃើញថា សេចក្តី
នោះពិតដូច្នោះហើយ មិនមែនជាដូចម្តេចក្រៅពីនោះទៅវិញទៀតឡើយ
ហើយក៏កាន់យកនូវធម៌នោះទៅ គតបានយកទៅពិនិត្យធ្វើល្បឿនឱ្យឃើញ
ដូចម្តេច ។ នោះសោះ ។

មនុស្សយើងដែលមានតែសេចក្តីណែនាំផ្លូវប៉ុណ្ណោះ ក៏តាំងរិះរកផ្លូវ
ខ្លួនឯងតែមាននឹងសេចក្តីជាមុនឡើយ ឯសេចក្តីដែលរកឃើញនោះតាម
តែខ្លួនដែលបានឃើញ ទោះដូចម្តេចក៏ ព្រះពុទ្ធមិនទទួលសិស្សរបស់
ព្រះអង្គដោយស្មោះទេ ។

អ្នកប្រាជ្ញដែលនិយាយថា ដោយជំនះមួយរបស់ពុទ្ធសាសនា
ដែលបានរករកសេចក្តីត្រូវនឹងសេចក្តីច្បាស់ហើយ មិនមែនជាសេចក្តី

ជឿដោយឆន្ទៈ ឬដោយឥតពិគ្រោះឡើយ ។

មានអ្នកប្រាជ្ញម្នាក់ទៀតសម្តែងថា ខាងចំណែកអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនា នោះមិនត្រូវធ្វើអ្វីនិមួយ ។ ជាមុនដែលបានគិតទុកនោះឡើយ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ជាម្ចាស់បានទូន្មានថា មិនត្រូវជឿសោះ ឬ មិនត្រូវទុកជាពិតនូវពាក្យដែល ពួកគេ គ្នាមក ពាក្យដែលមិនបានពិគ្រោះពិភាក្សាពាក្យដែលប្រហែលគ្នា ពាក្យដែលគេនាលប្រាប់ ឬ សេចក្តីអស្ចារ្យណាមួយ ព្រោះមានសូត្រ តិប្បកណ្ណមួយឈ្មោះកាលាមសូត្រ លោកសម្តែងថា មិនត្រូវជឿសេចក្តី ដែលពួកគេ គ្នាមកឡើយ ទុកជាសេចក្តីនោះធ្លាប់គោរពប្រតិបត្តិមកតាំងពី ដើមរៀងរាជ្យនៃតមក ឬច្រើនស្រុកមកក្តីកុំជឿឡើយ កុំឲ្យជឿ សេចក្តីដែលចាស់ ។ ព្រឹទ្ធាចារ្យធ្លាប់ជឿកន្លងមកហើយ ហើយឥឡូវនេះ គោលចារឹកជាទីអង្គ កុំឲ្យជឿសេចក្តីដែលអ្នកបានរិះគិតស្មានថាព្រះឲ្យ អ្នកមិនត្រូវជឿសេចក្តីដែលគ្រូបានទូន្មានតែម្នាក់ឯងមិនឲ្យគេដឹងពូជផង លុះ តែបានពិនិត្យពិភាក្សាហើយ ទើបត្រូវជឿសេចក្តីដែលអ្នកបានលឺឮមើល ហើយ ឈប់ឲ្យជាត្រឹមត្រូវផ្សេងៗ ទើបត្រូវនឹងចិត្តខ្លួននិងចិត្តគេឯទៀត ។

សេចក្តីទាំងប៉ុន្មាននេះ ជាមានប្រយោជន៍ដល់គំនិតអ្នកដែលនៅក្នុង បច្ច័យប្រទេស ដែលជ្រួតជ្រាបទៅដោយវិជ្ជាផ្សេងៗ ក្នុងលោកហើយ ដែលដុតចាកនូវសេចក្តីជឿនិមួយមិនច្បាស់ក្នុងការចេះដឹងជាដំបូង ដើម្បី ធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីពិតប្រាកដនៃការទាំងឡាយត្រូវតែចាំពាក្យដែល ថា “ ត្រូវគិតជាមុនសិនដែលនឹងចាប់ធ្វើការអ្វីនិមួយ ។ ” គឺជាសេចក្តី

ត្រូវការដល់គំនិតយើង ដែលពិចារណាដោយបាទធ្វើល្បងមើលរបស់
យើងហើយ សេចក្តីរិះគិតរបស់យើងចំណេះវិជ្ជារបស់យើង សេចក្តី
ពិចារណាខាងក្នុងដូចគ្នាគាំពារផង ក្នុងការដែលមិនជ្រះស្រឡះនោះ ប៉ុន្តែ
ត្រូវរិះគិតខ្លួនយើងតាមដោយសតិបញ្ញារបស់យើងផង សេចក្តីនេះប្រកប
នឹងពាក្យប៉ុន្មានម៉ាត់ប៉ុន្មានឃ្លាដូចមានខាងក្រោម គឺពាក្យដែលមានសម្តែង
ថា “ត្រូវជឿសម្តីដែលខ្លួនអ្នកបាទធ្វើល្បងហើយ ឃើញពិត” លុះ
តែធម៌ឯណា នីមួយៗមានកម្លាំងប្រាកដណាស់ មានសេចក្តីពិតប្រាកដ
ណាស់ ទើបអាចនឹងបើកសេចក្តីឯកចិត្តទំនេរដូច្នេះបានអាចនឹងអនុញ្ញាត
ដល់សេចក្តីឯកចិត្តនៃមនុស្សនីមួយៗ ឲ្យពិចារណារិះរកសេចក្តីដែលជឿ
ថាពិតដូច្នេះបាន ត្រូវតែឲ្យគំនិតដែលពិចារណាជាឯកចិត្តរបស់មនុស្ស
ម្នាក់ៗនោះ មានសេចក្តីពិតនៅក្នុងនោះជាប្រាកដ ព្រះពុទ្ធអង្គជ្រាប
ច្បាស់ថា ក្នុងពេលដែលបានពិនិត្យរិះគិតហើយនោះ គង់មានមនុស្ស
ម្នាក់ៗ នឹងកាន់យកតាមមិនខាន សេចក្តីស្វាងរុងរឿងដែលបើកឲ្យរក
របស់ពិតនោះមានរកទៅប្លែកជាច្រើន អំពីកិរិយាសង្កត់សង្កិនកំហែងចង្អុំ
ឲ្យកាន់យកសេចក្តីពិតដែលជាគោលតម្រូវរបស់សាសនាផ្សេងៗ ឯទៀត
គោលនោះជួនកាលជាសេចក្តីខាស់ឆ្ងល់នឹងផ្លូវល្អ គឺបីដងណាចេញពី
ហើយចង់រកសេចក្តីត្រូវខ្លួនឯង គោរពបង្គំគំនិតចេញជា ២ យ៉ាង ម្យ៉ាង
គឺសិក្សាវិជ្ជាសម្រាប់លោក ម្យ៉ាងទៀតគឺសិក្សាលទ្ធិសាសនា ហើយក៏
នឹងឃើញថា សេចក្តីទាំង ២ នេះ លះបង់ចេញពីគ្នាមិនបាន ដល់ណាក

ព្រះពុទ្ធសាសនាវិញ្ញាណនោះមានគោលតែ ១ ហើយគោលនេះមិនមែនជាមាន
សេចក្តីផ្តុំផ្គុំសំបូរនឹងបន្តិចឡើយ ។

ហេតុដូច្នេះទើបឃើញថា នៅវេលាដែលចាច់សិក្សាចំណេះដឹងបួន
នោះ អ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនា បានសម្រេចដោយកម្លាំងវិជ្ជារបស់ខ្លួនមួយ ។
ហើយយើងត្រូវតែសាមគនិយាយត្រង់កន្លែងនេះទៀត ដើម្បីកំចាត់បង់
នូវគំនិតខុសដែលបានផ្សាយទៅក្នុងប្រទេសអឺរ៉ុប ដំបូងពាក្យដែលថាពុទ្ធ
សាសនាគ្មានធម៌ គ្មានលក្ខណៈ មានមនុស្សជាច្រើន នៅក្នុងបច្ច័យ
ប្រទេសដែលជ្រុតជ្រាបទៅដោយពាក្យតៗគ្នាមិនបានពិគ្រោះនោះនិយាយ
ទាស់ថា “អ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនារកផ្លូវឃើញខ្លួនឯងនោះជាការល្អណាស់
ទៅហើយ ប៉ុន្តែអ្នកឯណាដែលនាំផ្លូវនោះ គឺជារបស់គ្រូដែលបានណែនាំ
នាំប្រាប់ដល់សិស្ស ដំបូងបង្អស់ដែលអាចនឹងបានដល់សេចក្តីពិត ឥត
មានប្រាប់ថាដូចម្តេចឡើយ គេរៀនបែបដែលរកសេចក្តីពិត ដើម្បីឃើញ
ការពិត មិនមែនរៀនលើរបស់ពិតនោះឡើយ ហើយគេនឹងបានឃើញ
ជាប្រាកដ ប្រសិនបើទំនាយកចិត្តទុកដាក់ពីចារាណាវិរក គេនឹងយល់ថា
ពុទ្ធសាសនានេះ ជាផ្លូវសម្រាប់ប្រាជ្ញានឹងសេចក្តីដឹងពិត មិនមែនដោយ
សេចក្តីរកស្វែងរំលែកឡើយ ឥតមានជំនឿឡើយ ដំបូងបង្អស់នោះ
ជាសេចក្តីឆ្ងល់ និងទម្លាប់យើងដែលធ្លាប់ឃើញក្នុងសាសនារបស់ខ្លួន
ក្នុងបច្ច័យប្រទេសក្តី ដោយបែបនេះនឹងមានប្រយោជន៍ឡើងលុះតែបាន
ពិចារណាវិរកហើយជ្រើសរើស សេចក្តីដែលត្រូវនោះ ហើយអ្នកដែល

បានពិចារណានេះ មិនដែលដកហូតចិត្តមករើរវាយវិញឡើយ ដោយ
សុទ្ធតែជាចេតនារបស់ខ្លួនស្ទើរតែនឹងកឃើញខ្លួនឯងទាំងអស់ ដែលខ្លួន
ជឿនេះ ។

ប៉ុន្តែដោយសេចក្តីមិនចូលចិត្តចង់បញ្ជាក់ មិនចូលចិត្តចង់និយាយ
ឲ្យច្រើន ដោយក្រែងហាក់ដូចជាចង់តម្រូវអ្វីមួយ ។ ជាត្រឹមត្រូវពេក
ដោយក្រែងបានទៅលើគោលការណ៍ខុស នោះក៏ឃើញថា ធម៌របស់ព្រះ
ពុទ្ធនោះមិនត្រឹមត្រូវស្មើនឹងធម៌ដទៃទៀត ដែលមានអក្ខណៈ
បញ្ជាក់ជាច្រើន ហើយឯសេចក្តីត្រិះរិះក្នុងគំនិតរបស់ពុទ្ធបរិស័ទនោះ ជា
ការមានប្រយោជន៍ ដើម្បីតំណែងពិចារណាសេចក្តី ដែលគេជាក់មកឲ្យគិត
សេចក្តីនេះ មានមនុស្សច្រើនខ្លះ ដោយខ្លួនចូលចិត្តរកគំនិត ដែល
គេបានគិតទុកជាមុនស្រេច ដូចជាព្រះយោជន៍ក្នុងការដែលធ្វើដោយប្រាជ្ញា
នោះនឹងបានជាកស្ថតាងមួយ មនុស្សយើងត្រូវរៀនឲ្យស្គាល់ដោយខ្លួន
ឯង ឲ្យស្គាល់កម្លាំងរបស់ខ្លួន ត្រូវដឹងនូវមធ្យមច្នៃទៀតថា ឯការនេះបាន
សម្រួលទៅដោយលក្ខណៈដូចជាស្នូលនៃសៀវភៅក្នុងពុទ្ធសាសនា
ដែលជាអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនាដឹង បានតែងទុកតាំងពីច្រើនយូរ
ដែលកន្លងមកហើយ ហើយចំណេះដឹងណាមួយជាតំណៅក្នុងបច្ច័យប្រ-
វេសនោះ ក៏មានសំណាងណាស់ ដោយបានជួយប្រគល់គំនិតយោបល់
ហិណ្ឌូទៅជារយោបល់បច្ច័យប្រវេសនា យើងបានឃើញថាឯសេចក្តីមួយ

ជាដំបូងដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ បានសម្តែងទុកឲ្យពុទ្ធបរិស័ទពិចារណានោះ
ជាដូច្នេះ ក្នុងលោកនេះអ្វីៗក៏សុទ្ធតែជាទុក្ខទាំងអស់ គឺ “ជាតិក៏ជាទុក្ខ
ព្យាធិក៏ជាទុក្ខ សេចក្តីប្រាសព្រាត័ក៏ជាទុក្ខ” ប៉ុន្តែអ្នកឯណាដែលទទួល
ទុក្ខទាំងនោះ អ្នកដែលទទួលទុក្ខនោះគឺដែលមនុស្សយើងហៅថាខ្លួន
ប្រាណានោះឯង (អាត្មា) ឯសេចក្តីពិតទី១នោះ បានសេចក្តីថា បើ
នឹងធន់ឲ្យរួចពីទុក្ខនោះត្រូវតែឲ្យមានចំណេះ គឺសេចក្តីចេះដឹង លុះវេលា
ដែលបានពិចារណាហើយនោះ បានស្គាល់ថាខ្លួនប្រាណា ដែលជាបំផុត
នឹងយើងយ៉ាងម៉្លោះ ឥតមានរួចដោយពិតប្រាកដឡើយ សេចក្តីល្ងង់
វង្វេងមិនដឹងខុសត្រូវមិនដឹងសេចក្តីពិតនោះឯង ដែលធ្វើឲ្យមនុស្សបានទុក្ខ
បានព្រួយលំបាក ដោយរថស័អ្វីដែលគ្មានរួបជាពិតប្រាកដនោះមិនចេះ
កើតទុក្ខឡើយ ត្រង់នេះហើយជាគំនិតដែលថាមិនមែនជាខ្លួនប្រាណា
ដែលជាខ្លួនប្រាណាឥតរួប ដែលខ្ញុំនឹងអធិប្បាយឲ្យលុះដល់ជាតិក្នុងបច្ច័ម
ប្រាសយល់បាន ។

គំនិតនេះ គឺព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់បានសម្តែងក្នុងសេចក្តីដែលព្រះអង្គហៅ
ថាសេចក្តីលក្ខខណ្ឌទាំង ៣ យ៉ាង (ត្រៃលក្ខណ៍) គឺ “រូបទាំងអស់
ដែលកើតឡើងសុទ្ធតែមិនទៀង សុទ្ធតែជាទុក្ខ សុទ្ធតែគ្មានខ្លឹមសារ”
ដើម្បីនឹងយល់ពាក្យដែលព្រះពុទ្ធភាសិតទុកនោះ ត្រូវតែរំគិតសាទៅរក
គំនិតដែលគេធ្លាប់គិតក្នុងស្រុកឥណ្ឌា ក្នុងកាលមុនព្រះពុទ្ធនោះ អំពីសេចក្តី

ដែលកើតឡើងជារូបមានជីវិត កឡើងជាទឹកដី និងជាលោកទាំងពួង ពួក
ព្រាហ្មណ៍ដែលកាន់ក្បួនវេទនៅក្នុងស្រុកឥណ្ឌានោះ អធិប្បាយថាអ្វីៗ
ដែលមកដល់ពាល់ដល់ខន្ធយើងដូចជាពន្លឺ កម្លាំងជីវិត ធាតុត្រេតត្រេត
នោះ គឺជាចេសផ្សេងៗ ដែលកើតឡើងពីរបស់ជាមួយគ្នា គឺជាធាតុមួយ
ដែលរស់នៅដោយអំណាចប្លង់អ្វីៗយ៉ាងជាន់ខ្ពស់ ចំណែកប្លង់ជាន់ខ្ពស់
ដែលមាននៅក្នុងសត្វនីមួយៗ នៅក្នុងរបស់នីមួយៗ នោះ បានជាព្រលឹង
នៃសត្វនោះដែលទ្រទ្រង់នូវអត្តភាព ព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់យកតាមគំនិតទាំងនេះ
ដែរ តែមកប្លែកគ្នាតែថាប្លង់ជាន់ខ្ពស់ នោះឥតវិញ្ញាណឡើយ ឯព្រះដែល
មានប្លង់បំផុត ចេះបំផុតរបស់ពួកព្រាហ្មណ៍នោះ គឺជាជាតិជាន់ខ្ពស់
ដែលបានធ្វើការខាងក្នុង ហើយបានចេះដឹងជ្រៅជ្រះនូវលោកិយធម៌ នូវ
ធម្មជាតិដែលទ្រទ្រង់លោក ប៉ុន្តែជាតិទាំងនេះ ក៏ដូចជារូបឯទៀតដូច្នោះ
ដែរ នេះនៅក្នុងធម៌មិនទៀងដូចគ្នា ទៅពីពេលដែលធ្វើការទៅបានដល់
ពេលដែលឈប់សម្រាក ដូច្នេះឃើញថាទៅពីពេលកបដិសន្ធិទៅបានដល់
ពេលដែលវិលមកវិញដោយទៅវិញ ទោះជា សង្ខារ លោកនេះក្តី
ទោះជា ធាតុមានជីវិតក្តី ទោះជា ជាតិដែលខ្ពស់ជាងមនុស្សយើងក្តី ក៏
សឹងតែរូបគ្នាទាំងអស់ ។

នេះដល់ដូច្នេះហើយ ក៏ឃើញថារូបមនុស្សយើង ត្រាន់តែជាទីប្រជុំ
នៃធាតុផ្សេងៗ ប៉ុណ្ណោះ ដែលនឹងរស់នៅបានក៏ដោយសារអំណាចធាតុ

ដែលប្រជុំគ្នាតាំងនៅ ដែលនឹងបាត់រស់ទៅវិញក៏ព្រោះតែធាតុផ្សេង ។
នោះប្រាសចាកចេញពីគ្នា ឯម្ចាស់នៃធាតុគីរិញ្ញាណនោះ នឹងនៅបាន
តែក្នុងពេលដែលមានធាតុប្រជុំគ្នា យើងនឹងឃើញសេចក្តីពន្យល់នៃគំ-
និតនេះនៅក្នុងគម្ពីរមួយ ដែលប្រទេសអឺរ៉ុបមានជាភាសាបាលី ហើយ
ដែលមានសុទ្ធតែជាសេចក្តីចោទធ្វើយរបស់ស្តេចមីលីន្ទនិងពុទ្ធចរិស៍មួយ
អង្គនាមថា ឆាតសេន គម្ពីរនេះមានសារប៉ុន្មានថា “សេចក្តីចោទរបស់
មីលឫប្ប មីលឫបញ្ញា ឯកិរិយាសោយការម្នាក់ (វេទនា) សេចក្តី
សម្គាល់(សញ្ញា) វិធីតាក់តែង (សង្ខារ) ការត្រិះរិះ (វិណ្ឌាណា) ទាំង
ទាំងអស់នេះ សុទ្ធតែជាធម្មជាតិ មកជ្រកកោនបណ្តោះអាសន្នបណ្តោះ
ហើយបើសុទ្ធតែជាធម្មជាតិបណ្តោះទេ មកផ្សំគ្នាឡើងបានជារូបជួរច្រើន នោះ
គេត្រូវសម្គាល់ជារូបនោះមានកិរិយាមិនទៀង ហើយជនឯណាដែលបាន
ពិចារណាសេចក្តីទាំងនេះ បានស្គាល់ពិត បានក៏ស្តាប់តាងច្បាស់អំពីហេតុ
ប៉ិនទៀងនេះ ជននោះឯងបានដល់នូវសេចក្តី “ចេះដឹង” ក្នុងពេលជា
មួយនោះ គឺថាបានឃើញនូវរបស់ឥតប្រយោជន៍ដែលជាប់ទៅនឹងរូប
និងវេទនា សញ្ញា សង្ខារ និង វិណ្ឌាណា កាលណារូបឡើយ
ណាយនឹងរចសំទាំងនេះហើយ ឯសេចក្តីប្រាថ្នានោះក៏ប្រាសចាកចេញ
លុះសេចក្តីប្រាថ្នាប្រាសចេញហើយ ហើយអ្នកនោះក៏ឆ្លងផុតពីសំសារ-
ទុក្ខ ហើយបានដល់នូវសេចក្តីឯកចិត្ត សប្បាយនឹងសេចក្តីរំលោភរបស់

ខ្លួន ព្រោះយល់ច្បាស់ថា សេចក្តីដែលកើតវិលស្ទាប់នោះ វិវាសអស់ ហើយខ្លួនជននោះក៏មិនត្រូវរៀបរាប់មកកើតក្នុងលោកនេះវិញឡើយ” ។

ត្រង់នេះ យើងឃើញខ្លួនសេចក្តីដែលកើតតាមក ដែលព្រះពុទ្ធ សម្តែងថា សេចក្តីដែលកើតឡើងជាប្រដាប់នោះ មានធាតុប្រដាប់ជាបីបណ្តោះ អាសន្នទៀតជំនុំធាតុទាំងនេះមានធាតុផ្សេងៗ ដែលជាធាតុជាប់នឹងរូបសត្វ កាលជាតិមុនចូលលាយគ្នាទៀត ឯគំនិតដែលគិតឃើញថាមានកើតត ។ គ្នាមិនដាច់នោះ មិនមែនមានតែក្នុងពុទ្ធសម័យប៉ុណ្ណោះទេ គឺគេបានឃើញ គំនិតនេះក្នុងគម្ពីរផ្សេងៗ ក្នុងស្រុកឥណ្ឌាតាំងពីមុនព្រះពុទ្ធយូណាស មកហើយ ហើយគំនិតនេះទៀតក៏មិនមានតែក្នុងប្រទេសឥណ្ឌាប៉ុណ្ណោះ គឺគេបានប្រទះឃើញក្នុងសៀវភៅផ្សេងៗ ជាអក្សរក្រិកនិងឡាតាំងផង សព្វថ្ងៃនេះមានជាតិនៅក្នុងបច្ច័យប្រទេសជាច្រើន ដែលគេជឿថាដូច្នេះ មានស្រុកអង់គ្លេសជាដើម គឺមកពីគំនិត ១ ដែលទាំងឡាយលំអិតសេចក្តីដែល មិនស្មើគ្នាក្នុងលោក មានសេចក្តីឈឺថ្លាតម្រូវយល់បាត ទុក្ខទោមនស្ស ដែលបង្កើតឡើងដល់មនុស្ស សេចក្តីត្រង់នេះទាំងឡាយយើងគិតឃើញដល់ ពាក្យ ១ ដែលចំណែកពុទ្ធសាសនាហៅថា “ កម្ម ” ។

យើងបានដឹងជាប្រាកដថា កម្មនោះ គ្មានជាសេចក្តីដាច់ខាតតែម្នាក់ ឯងឡើយ ពិតមែនតែជាតិនៅក្នុងបច្ច័យប្រទេសប្រើពាក្យនេះ ជាញឹកញយ ត្រូវនិយាយឲ្យចំថាកម្មនិងវិបាក នោះ គឺជា ហេតុ និងផល តាមពាក្យបារាំង

សែសគេប្រែថា “ជាច្ច័យនៃហេតុនិងផល” គេនឹងថា ជាអ្វីដែល
ជឿសមិទផុតក៏បាន គម្ពីរមហាវគ្គដែលយើងបាននិយាយមកហើយមាន
សម្តែងថា គឺធម៌នេះហើយធ្វើឲ្យព្រះពុទ្ធចេញនៅវេលាដែលព្រះអង្គកំពុង
យាងខំឡាយធម៌ក្នុងស្រុកឥណ្ឌា “គឺជារបស់ ១ ដែលលំបាកនឹងយល់
ណាស់ អំពីច្ច័យនៃហេតុនិងផល អំពីសេចក្តីទាក់ទងគ្នានៃហេតុនិង
ផល” ឯគំនិតដែលជាគ្រឿងបំភ្លឺវិញគំនិតដែលថាមានកម្មនោះក៏មានមុន
ព្រះពុទ្ធ ដែលតាំងពីវេលាដែលស្រុកឥណ្ឌាចាប់រិះគិតអំពីក្បួនខ្នាត គឺ
តាំងពីវេលាដែលកំពុងរៀនវេទ ហើយដែលក្បួនទាំងឡាយនោះបានមក
ដល់យើងសព្វថ្ងៃ ហើយបានប្រែចេញជាកាសាបាវនៃសែសនោះមានរៀន
ធម៌នេះគ្រប់រោងរៀន ឯពាក្យនេះគេនឹងប្រែជាពាក្យបារាំងសែសថា “អំពើ”
ក៏បាន គឺថាបើគ្មានផលនោះមិនមានហេតុឡើយ ហើយបើគ្មានហេតុក៏ឥត
ផលដែរ អំពើអ្វីៗ ទោះធ្វើដោយកាយក្តី ដោយចិត្តក្តីនោះសុទ្ធតែជាប់
មកអំពីអំពើនៃកាយនិងចិត្តពីមុនមក ហើយអំពើដែលធ្វើនោះក៏ជាប់ទៅ
នឹងអំពើដែលធ្វើដោយកាយនិងដោយចិត្តទៅមុខតទៅទៀតក្នុង ។ ក្បួន
យើងខាងស្រុកបច្ច័យប្រទេសដែលជាក្បួនកើតក្រោយក្បួនហិណ្ឌូនោះគំនិត
នេះឃើញថាថ្មីណាស់ ហើយសព្វថ្ងៃនេះគំនិតនេះកើតឡើងវិញថាថ្មីទៀត
ក្នុងវិធីដែលអ្នកប្រាជ្ញស្រុកយើងបានតែងអំពីផលកម្ម ដោយកាយឬដោយ
ចិត្តរបស់មនុស្សលោក ។

បើគំនិតដែលជឿថាកម្មនោះកើតមុនព្រះពុទ្ធ នោះត្រូវជឿថាគំនិត
នេះហើយជាគោលចារឹកនៃធម៌របស់ព្រះពុទ្ធ ឯសច្ចៈឬសេចក្តីពិតទាំង ៤
និងផ្លូវដែលបែកជាមែក ៨ នោះមានគោលតែ ១ គឺធ្វើមនុស្សឲ្យរួចចេញ
ពីកម្មមិនមែនធ្វើឲ្យស្លូតកម្មដែលកន្លងមកហើយនោះទេ ប៉ុន្តែនឹងធ្វើកុំឲ្យ
លុះទៅដោយកម្មជាថ្មីទៀតទៅខាងមុខបាន ដូច្នេះហើយមនុស្សក៏រួចពី
សេចក្តីរំលោភកើតឡើងវិញផុតចាកអំពើទុក្ខទាំងពួងអស់ ។

ឯកម្មនេះមិនមែនជាអំណោយផ្លាស់ រួចទិញចែកមកដូចមាននិយាយ
ក្នុងសាសនាយើង នៅក្នុងច្បាប់ប្រទេសនេះឡើយ គឺជាធម្មជាតិមួយ
ដែលគេតាមនឹងដាក់ថ្នាំកែបាន ដោយកិច្ចជាផ្លូវធម៌ដែរ ឯកិច្ចជាផ្លូវធម៌
នេះគឺសេចក្តីចេះដឹងនូវសច្ចៈទាំង ៤ និងសេចក្តីកាន់យកនូវផ្លូវដែលបែកជា
មែក ៨ ដូចកាលក៏ជាការលំបាកនឹងដឹងថាសេចក្តីឈឺចាប់ ដែលមាន
ដល់មនុស្ស ក្នុងជាតិមួយដែលនៅលើដីនោះជាមកពីទីណា ប៉ុន្តែសេចក្តី
ឈឺចាប់ទាំងនេះ គឺជាបំណងហេតុយ៉ាងឆ្ងាយ ហើយជាច្រើនតមកណាស់
ហើយ តែបើទុកជាដូច្នេះទោះជាសេចក្តីលំបាក នឹងដឹងអំពីហេតុនេះក្តី
ក៏ពួកអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនាហាក់ដូចជាមិនសង្ស័យអំពីកម្មនេះ ក្នុងសេចក្តី
ចោទរបស់ស្តេច មីលីន ្ត នោះ ក្រុងមីលីន ្ត ស្នូរនៅព្រះ ឆាក-
សេ ១០ ថា ៖ ចុះហេតុអ្វីបានជាមនុស្សយើងមិនដូចគ្នាទាំងអស់ មនុស្សខ្លះ
ក៏មានកាយខ្លី ខ្លះមានកាយវែង ខ្លះជាមនុស្សមានជម្ងឺរន្ធត់ ហើយ

ខ្លះបានសេចក្តីសុខសប្បាយធូលីចរិយ្យណ៍ ខ្លះអាក្រក់ ខ្លះល្អ ខ្លះមាន
បុទ្ធិអំណាច ខ្លះក្រខ្សត់ ខ្លះមាន ខ្លះកើតក្នុងត្រកូលទាបថោក ហើយ
ខ្លះកើតក្នុងត្រកូលខ្ពង់ខ្ពស់ ខ្លះភ្លឺភ្លឺល្ងង់ ខ្លះមានប្រាជ្ញា ។

ព្រះនាគសេនាស្នូតវិញថា ហេតុអ្វីបានជាឈើទាំងឡាយមិន
ដូចគ្នា ឈើខ្លះក៏មានជាតិជ្វរ ខ្លះមានជាតិប្រៃ ឬ ល្ងង់ ឬ ចត់ ឬ ប្រហាកឬ
ផ្អែម ។ ស្តេចឆ្លើយទៅវិញថា ខ្ញុំយល់ឃើញថា សេចក្តីផ្សេងគ្នានេះ មក
អំពីពូជខុសគ្នា ។

ព្រះនាគសេនាឆ្លើយតបវិញថា មនុស្សយើងទាំងអស់គ្នាបានជា
ប្លែកគ្នាមិនព្រោះអ្វី គឺព្រោះតែមានពូជ គឺកុសលកម្ម និង អាកុស-
លកម្មខុសគ្នានោះឯង ក៏ធម្មតាមនុស្សទាំងឡាយសុទ្ធតែមានកម្ម
គឺអំពើដែលធ្វើអាក្រក់ និង ល្អនោះឯងជារបស់ខ្លួនឬជាខ្លួនប្រាណទាំងអស់
(កម្មសង្ឃតោ) មានកម្មជាភក្តីអាការឬមតិកជាវង្វាន់ ត្រូវទទួលយក
ខាងមិនបាន គឺជាអ្នកណាដែលធ្វើនូវកុសលកម្មឬអកុសលកម្មក្នុងពេលមុន
ហើយ ដល់មកខាងក្រោយត្រូវតែទទួលកាន់យកនូវផលនៃកុសល ឬអ-
កុសលនោះខាងមិនបាន ព្រោះជាអ្នកណាធ្វើអ្វីត្រូវតែបានរបស់នោះដោយ
ពិត (កម្មទាហានោ) មនុស្សទាំងអស់មានកម្មជាដៅពង្សឬជាមាន
កម្មជាញាតិសន្តានជាមិត្រសម្លាញ់ជាគូកនជាបងប្អូន (កម្មតាទ្ធិ) មនុស្ស
ទាំងអស់មានកម្មជាទីរក្សាទុកឬជាមានកម្មជាទីពឹងផ្អែក មានកម្មជាទី

សំណាក់អាស្រ័យ ឬថាមានកម្មជាត្រូវបានយោងនាយពៅហាយ (កម្ម
បដិសរណោ) អ្នកទាំងឡាយឯណាធ្វើនូវអំពើកម្មឯណាជាកម្មល្អឬ
ជាកម្មអាក្រក់ អ្នកទាំងឡាយនោះត្រូវទទួលយកនូវផលនៃកម្មនោះ ឬ
ជាត្រូវទទួលយកនូវសម្បត្តិផ្សេងៗ ក៏ដូចជាអាការមតិកនៃកម្មនោះដោយពិត
(យំ កម្ម ករិស្សន្តិ កាហ្សាលាំ វា ឆាបតំ វា តស្សនា-
យា តាករិស្សន្តិ) គឺកម្មនោះហើយដែលជាអ្នកត្រូវថ្នាក់ឲ្យមនុស្ស
យើងគ្រប់ថ្នាក់មិនខាន ។

មានភ្នំក្នុងពុទ្ធសាសនាមួយទៀតឈ្មោះថា អង្គត្ថវិនិកាយ
សម្តែងថា អំពើរបស់ខ្ញុំជាកុសលខ្ញុំ អំពើរបស់ខ្ញុំជាមតិកជាភក្តីអាការ
របស់ខ្ញុំ អំពើខ្ញុំជាទីដែលខ្ញុំកើត អំពើខ្ញុំជាពូជនាងៗជាគោត្តត្រកូលរបស់ខ្ញុំ
អំពើខ្ញុំជាទីជ្រកពឹងរបស់ខ្ញុំ ។

ប៉ុន្តែដោយវិជ្ជាត្រូវល្អដែលឥតមានកំនត់ឡើយ អ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនា
ក៏ឃើញច្បាស់នូវកម្មនេះដោយមិនជឿថារូបមានកិរិយាទៀងទាត់មិនជឿថា
មានអ្វីៗនោះ ដែលពួកព្រាហ្មណ៍ហៅថា អាត្ម័ន ដែលជាលក្ខណៈជាទី
ខ្ពស់បំផុតកម្មកុសលនាទាំងអស់ ត្រង់នេះ យើងនឹងឃើញមាននៅក្នុង
សេចក្តីចោទរបស់ស្តេច មិលីន្ទ ទៀត ដែលជាទីនាំឲ្យពិភាល់ក្នុងចិត្ត។

ស្តេចមិលីន្ទសួរទៅនាគសេនាថា “ចុះមនុស្សដែលស្លាប់ទៅ
អ្វីដែលមកកើតវិញ” ។

ធ្វើយថាគឺនាមរូបនោះមកកើតឡើងវិញ (នាមរូបនេះ ប្រែទៅជា
ពាក្យបារាំងថា ធម្មជាតិដែលកើតឡើងដោយហេតុផ្សេងៗ) ចុះនាមរូប
ឯណា នាមរូបដដែលនេះ ឬនាមរូបដទៃដែលមកកើតវិញនោះ ធ្វើយថា
មិនមែននាមរូបដដែលនេះទេតែជាតិជាកិច្ចការទាំងឡាយឬ អាក្រក់
ដែលនាមរូបនោះបានធ្វើហើយ ផលនៃកិច្ចការទាំងឡាយនេះឯងក៏ញ៉ាំង
នាមរូបថ្មីទៀតឲ្យកើតឡើង ។

គឺថានាមនឹងរូបរបស់មនុស្ស ដែលធ្វើបាចឬបុណ្យក្នុងជាតិនេះផល
រាច ឬ ផលបុណ្យនោះហើយ ដែលជាអ្នកញ៉ាំងនាមនឹងរូបថ្មីទៀត ឲ្យ
កើតឡើងក្នុងភពខាងមុខ ព្រះឆាកសេនសម្តែងចេញតទៅទៀតថា
ដូច្នេះ ៖

“ចតុត្រមហារាជ ពិតមែនតែអំពើកិច្ចការទាំងឡាយឬ ឬ អាក្រក់
ជាវចស៍នាមរូបនេះ ធ្វើហើយញ៉ាំងនាមរូបថ្មីឲ្យកើតឡើងទៀត ឯនាម
រូបថ្មីនេះ មិនអាច នឹងរួចផុតអំពីអំពើកិច្ចការ ដែលខ្លួនបានធ្វើអំពីមុន នោះ
ឡើយ ។

នែមហារាជ សេចក្តីនេះឧបមាដូចជាមនុស្សម្នាក់ឡើងទៅលើថ្នាក់
លើចំផុតនៃផ្ទះខ្លួន ហើយបរិភោគអាហារនៅទីនោះ ឯចន្លើងដែលព្យួរ
ខ្ពស់ពេក ក៏ឆាប់ឆេះស្បូវដង្កូវលង្កៀងទាំងមូលហើយក៏ឆេះអស់ទៅ ភ្លើង
នោះរាលដាលផ្ទះមួយទៅផ្ទះឯទៀត ។ ហើយផ្ទះក្នុងក្រុមទាំងមូលក៏ឆេះរួច

អស់ទៅ អ្នកម្ចាស់ផ្ទះទាំងនោះក៏ទៅប្រកាន់មនុស្សនោះ ហើយគេ
និយាយថា “អ្នកឯងបានផុតភូមិយើងវិនាសអស់” “មនុស្សនោះឆ្លើយតប
វិញថា” ខ្ញុំមិនបានផុតផ្ទះភូមិអ្នកឯងទេ អណ្តាតភ្លើងចង្អៀងដែលបំភ្លឺខ្ញុំ
កាលខ្ញុំបរិភោគអាហារនោះជាភ្លើងដោយខ្លួន ហើយភ្លើងដែលឆេះភូមិអ្នក
នោះជាភ្លើងដទៃទេ” ។

ចំណែកខាងយើងជាភិក្ខុចម្លងប្រទេស អ្នកឯណាមួយដែលបាន
រួចចាកអំពីសេចក្តីស្គាល់យុត្តិធម៌ តែខ្លួនមួយដែលតែងតាមជាប់នឹងរូប
យើង ដែលបានរួចអំពីសេចក្តីជឿដោយក៏នុប្រឡងអំពីរឿងនិងទោស
ដែលជាប់សម្លាប់សាសនាយើង នោះត្រូវតែទទួលជឿថាកម្មដែល
ជាអំពើនិងសេចក្តីដែលចេញពីអំពើទៅជាហេតុនិងផល (កម្មវិចារក)
នេះ ត្រូវតែនិងវិធីសម្រាប់វិជ្ជាក្នុងលោក ជាទំនើបទើបនឹងកើតថ្មី នេះ
ហើយដែលគួរសម្គាល់ទុក ។

ត្រង់នេះ ពួកអ្នកចម្លងប្រទេសដដែលកត្តាអំពីផលនៃកម្មដែលហាក់
ដូចជាពួកកាន់ពុទ្ធសាសនាមិនសូវរស់ជាដំបូង មានអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនា
តិប្បកណ្ណជាដើម ស្ថានត្រង់នេះគឺខ្ញុំចង់និយាយតាមសេចក្តីយល់ឃើញ
របស់ខ្ញុំ ឯឆន្ទៈនៃមនុស្សនីមួយៗ នោះ ជាកម្លាំងនៃហេតុដែលបានសម្រេច
ទុកឬមិនមែនទេ ចំណែកខាងអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនាថាមនុស្សយើងនេះ
ត្រាន់តែជាប្រជុំនៃធាតុផ្សេងៗ ប៉ុណ្ណោះ ដែលកើតឡើងដោយហេតុដែល

យើងបានស្គាល់ឬដោយយើងមិនបានស្គាល់ រួមមនុស្សនឹងអ្វីៗ ជាបុគ្គល
ឬជានាមធម៌នោះសុទ្ធតែជាកម្លាំងទាំងអស់ ចំណែកខាងពុទ្ធសាសនានោះ
មានសេចក្តីជាមិនមែនព្រោះតែមានរូបទេទើបមានចិត្តមានសញ្ញា ។ល។
គឺព្រោះតែមានចិត្តមានសញ្ញាទើបមានរូបឡើង អំពីសេចក្តីឯកចិត្តទំនេរ
ដែលអ្នកប្រាជ្ញក្នុងបច្ច័មប្រទេសបានយល់នោះ មិនមានត្រូវតាមខ្លឹមសារ
និងសេចក្តីឯកចិត្តក្នុងពុទ្ធសាសនា កាលណាតែគម្ពីរក្នុងពុទ្ធសាសនា
និយាយអំពីសេចក្តីឯកចិត្តនោះ ជាសេចក្តីផ្សេងទៅវិញ គឺជាសេចក្តីឯក
ចិត្តទំនេរដែលបានដោយជនម្នាក់ បាននូវសេចក្តីចេះដឹងស្គាល់កម្មក្នុង
លោកនេះទាំងអស់ បានស្គាល់សេចក្តីអាក្រក់គឺទុក្ខ បានស្គាល់សេចក្តី
មិនទៀងនៃរូបទាំងអស់សេចក្តីមិនទៀងនៃលោក ហើយសេចក្តីដែលបាន
នេះ មានកម្លាំងលើសលប់លើសេចក្តីខ្លាចលើសេចក្តីប្រាថ្នា គឺជាសេចក្តី
ឯកចិត្តទំនេរម្យ៉ាងដែលពុទ្ធបរិស័ទទាំងឡាយ អាចនឹងកែប្រែនៃហេតុដែល
សម្រេចអំពើរបស់ខ្លួន ទៅខាងអនាគតកាល តែឥតធ្វើនូវផលរបស់អំពើ
ជាអតីតកាលឱ្យបាត់ស្រឡះឡើយ គឺគ្រាន់តែកែតម្រូវនៃហេតុ នោះ
ដោយផលរបស់អំពើដែលបានបំពេញ ដោយចេតនាក្នុងការដែលកែ
សម្រួលប៉ុណ្ណោះ ។

គម្ពីរ ចុះល្បះក្តី មានបញ្ជាក់វិធីនេះថា៖

អោយបណ្ឌិត ជួបនឹងព្រះពុទ្ធត្រាស់មហាយនិយាយថា ខ្ញុំ
តែងតែនឹកថា ព្រះអង្គបានផ្តុំជាសុខ ។

ព្រះអង្គឆ្លើយថា តថាគតផ្តុំសុខជាដរាប ព្រោះតថាគតទំនេរ ៖

ធម្មតាជនឯណាដែលបានបោះបង់លោកចេញ ដែលជាមនុស្សមិន
មានខ្វល់ខ្វាយ ដែលជាមនុស្សរួចអំពីសេចក្តីប្រាថ្នា រួចអំពីបំណងដែល
ចង់ឃើងទៅនឹងវត្ថុដែលពាន់រូប (ឧបដិ) ដែលបានចំបាត់សេចក្តីកង្វល់
ចេញដែលបានរំលត់ទុកចេញពីក្នុងខ្លួន អ្នកឯណាដែលបានភ្ជាប់សេចក្តី
សុខនៅក្នុងស្មារតីបរិបូណ៌ទៅដោយសេចក្តីសុខ អ្នកនោះនឹងដេកជាសុខ ។

ឯសេចក្តីឯកចិត្តទំនេរនេះ មានតែទៅក្នុងកាលជាអនាគតនោះទេ
ព្រោះក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះជាប់ទៅក្នុងអំពើអំពីអតីតកាលទៅហើយ ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត សេចក្តីប្រដៅដែលជាឧត្តមដល់យើង ជាជាតិទៅ
ក្នុងចម្លងប្រទេសនោះ គឺសេចក្តីដែលបានសម្តែងថា ចូរប្រុងប្រយ័ត្នក្នុង
ការដែលនឹងធ្វើកិច្ចការ កុំធ្វើទៅហើយទើបប្រយ័ត្នជាគ្រោយ គេបាន
បន្ទោសដល់ពុទ្ធសាសនាថា យកឯរបស់ឥតរូបមកតាំងធ្វើជាគោលបំផុត
របស់ជីវិតហើយយើងនឹងត្រឡប់មកនិយាយពាក្យដដែលខាងលើ នេះវិញ
ឲ្យបានសេចក្តីរំលឹកថាដោយគេមិនស្គាល់នូវសេចក្តីពិត ឯមនុស្សដែល
ទំនេរនោះ គឺមនុស្សដែលមិនជាប់ខ្លួនទៅនឹងផលរបស់អំពើដែលខ្លួនធ្វើ គឺ
ដោះខ្លួនចេញអំពីផលឥតមានប្រាថ្នាទៅក្នុងផលដែលខ្លួនធ្វើនោះឡើយ ។

ឯកម្មនេះគេនឹងថាជាធម៌ដែលកើតជាធម្មតាក៏បាន មិនមែនជាធម៌
ដែលរំលែកវិកមកពីណាឡើយ អំពើទាំងឡាយដែលធ្វើនោះសុទ្ធតែមាន
ផលជាដរាប ក្នុងជាតិដែលមនុស្សណាបានធ្វើអំពើនោះឬក្នុងជាតិ ជាអ-
នាគត មានសូត្រ ១ ប្រៀបឲ្យយើងដឹងថាដូចជាមនុស្សម្នាក់ដេកលក់ក្នុងវេ-
លាយប់ មនុស្សនោះក្រោកឡើងហើយអុជចង្កៀងហើយ ស្រែកហៅ
ស្មៀនរបស់ខ្លួនមកហើយសូត្រសេចក្តីសំបុត្រ ១ ឲ្យសរសេរតាម លុះ
សរសេរសំបុត្រស្រេចហើយស្មៀននោះក៏រំលោភវិញ មនុស្សនោះក៏លត់
ចង្កៀងហើយ គ្រឡប់ទៅដេកលក់វិញដូចកាលមុន ឯអ្នកដែលសូត្រ
សេចក្តីសំបុត្រ ចង្កៀងដែលអុជ ស្មៀនដែលសរសេរ ក៏បាត់ទៅទាំង
អស់ តើមានសល់អ្វីនៅ គឺនៅសល់តែអំពើដែលធ្វើគឺសំបុត្រ សំបុត្រ
នោះនឹងធ្វើទៅឯណា? ហើយកើតមានថាអំពើច្នៃទៀតតទៅ គឺស្រមោល
នៃជីវិតចិត្ត ១ ដែលគិត ១ ក្លែងនោះកើតឡើង ដឹងហើយស្លាប់ទៅ
វិញទុកកិរិយាដែលធ្វើនៅជាក្រោយ ។

ពាក្យទាំងអស់ក្នុងពុទ្ធសាសនានៅមានពាក្យមួយ ប៉ះពាល់ដល់
ជាតិក្នុងចម្លងប្រទេសជាទូទៅ គឺពាក្យដែលថាទិវិណ បាលីហៅថាទិព្វាន
ពាក្យនេះមនុស្សទាំងអស់បានស្គាល់គ្រប់គ្នា តែមិនបានដឹងសេចក្តីអធិ-
ប្បាយនៃសព្វនេះ ពួកអ្នកប្រាជ្ញដែលបានហាត់រៀនពុទ្ធសាសនានោះ
រាជកណ្តាមិនចេះជ្រះស្រឡះសោះឡើយ ហើយនៅតែមិនប្រាកដលុះដល់

សព្វថ្ងៃនេះ ត្រូវតែអស់អ្នកបញ្ជាក់សេចក្តីសង្ស័យនេះដល់យើងដែលជា
មនុស្សច្រើតជ្រាបទៅដោយវិជ្ជាផ្សេងៗ សម្រាប់លោកដើម្បីពន្យល់នូវ
គំនិតដែលជាសេចក្តីថ្លែងណាស់អំពីគំនិតយើងនោះ ប្រសិនបើយើងមិន
ហាត់ចិត្តទេ យើងមិនត្រូវគ្រាន់តែកែប្រែគំនិតយើងឡើយ គឺត្រូវបោះបង់
ចោលចេញដើម្បីសង់ជាគេហដ្ឋានថ្មីលើគោលនិងផែនទីថ្មី ដែលជាទាស
ខុសអំពីកន្លែងនិងគោលមុន ។

ព្រោះតែហេតុដូច្នេះហើយ បានជាមានចំនួនជាតិក្នុងចម្លើយប្រទេស
ជាច្រើនទុកជាកំនិតនោះថាជារបស់ទេសស្អាត សេចក្តីនេះគេព្រមព្រៀង
គ្នាអស់ទៅហើយ ប៉ុន្តែវាជាខុសណាស់ ឧបនាថាបើយើងជឿវាជាទេស

ស្អាតមែន នោះយើងប្រាកដជាមាននៅសេចក្តីសង្ស័យ ប្រសិនបើគេ
រំលងគិតបន្តិចតាមដោយវិជ្ជាក្នុងលោក ព្រោះក្នុងស្រុកឥណ្ឌានោះ គ្មាន
គំនិតថាវាមាននោះ ទេសស្អាតនេះសោះ ហើយមិនដែលទាំងគិតក្នុងចិត្ត
ផង បើយើងយោលទៅដល់ក្បួនកន្លែងផ្សេងៗ ក្នុងស្រុកឥណ្ឌា នោះយើង
ឥតមានយើងគោលអ្វី ដែលចេញពីទីនោះឡើយ ពួកហិណ្ឌូជឿ
ថាបេស្តីដែលគ្មាននោះនឹងមកបដិសន្ធិមិនបាន ហើយបេស្តីដែលមាន
រូបហើយគ្មានផុតរលក់ទៅណាឡើយថាមានតែផ្ទះសំបែរ ទៅពីរូប១ ទៅ
រូប១ ទៀត ឥតមានកើតជាថ្មីឬបាត់ទៅឯណាឡើយ ។

ក្រៅពីនេះទៀតយើងបានដឹង ហើយថាជំនឿលោកខាងពុទ្ធសាសនា

វិញនោះ ថាដែលជាពិតនោះអត្តភាពរបស់មនុស្សនោះ ឥតមានឡើយ
ហើយបើគ្មានអត្តភាពដូច្នេះក៏មិនអាចនឹងមានអ្វីស្ងប់ដែរ ។

ម្យ៉ាងទៀតយើងត្រូវតែរកសេចក្តីអធិប្បាយ ឲ្យប្រាកដនៃសព្វ
និព្វាន ហើយមានអ្នកប្រាជ្ញជំនួញខ្លះ ប្រហែលជាបានដឹងប្រាកដ ចំ
ណែកអ្នកនៃសៀវភៅភាន់ពុទ្ធសាសនានោះ និយាយពាក្យនេះដោយ
កម្រណាស់ ហើយខុសដាក់និព្វានដូចជាក្នុងស្ថានដើម ដែលយើងបាន
ពោលមកហើយ គឺថាជាចិត្តនៃបុគ្គលដែលចម្រើនការវិនា ហើយបាន
ដល់ទីអរិយធូល បានប្រាកដឲ្យវិជ្ជាជាទីបំផុតក្នុងជាតិដែលនៅជាមនុស្ស
គឺជាកិរិយាចិត្តដែលជនឯណាបានដល់សេចក្តីទំនេរ ដូចខ្ញុំបានពោលមក
អម្បាញមិញនេះ ។ ដោយហេតុនោះហើយ តាមដោយគំនិតរបស់ខ្ញុំ ថា
ជាច្រើនយោជន៍ដល់ជាតិអ្នកនៅក្នុងច្បាប់ប្រទេស និងសិក្សាអំពីសេចក្តីទំនេរ
នេះសិន ជាមុននឹងឈានទៅរកគំនិតអំពីនិព្វាននោះ ដូច្នេះយើងប្រាប់ថា
ដើមទុនសម្រាប់យើងនឹងសម្រួលការសិក្សាអំពីពាក្យនេះ អ្នកភាន់ពុទ្ធ
សាសនាពីបុរាណអធិប្បាយអំពីនិព្វាននោះ ថាជាកិរិយាចិត្តនៃបុគ្គលឯ
ណា ដែលបានដល់ហើយនូវសេចក្តីទំនេរ ដែលបានឈ្នះនូវកម្ម ដែល
បានឃើញច្បាស់នូវសេចក្តីមិនទៀងនៃវត្ថុទាំងអស់ ដែលបានដឹងច្បាស់
ថាមិនមែនជាខ្លួនប្រាណ ។

ពិតមែនតែគម្ពីរក្នុងពុទ្ធសាសនា មានអធិប្បាយអំពីសត្វនៅក្នុងស្ថាន

ឯទៀត ដែលជាទីឥតរូប ប៉ុន្តែឋានទាំងអស់នេះក៏ដូចជាឋានយើងដែរ
ដោយធាតុទាំងបួននាដែលបែកចេញពីគ្នានោះ អាចនឹងផ្សំគ្នាឡើងវិញបាន
ហើយនៅក្នុងសេចក្តីរលាយនៅក្នុងសេចក្តីវិនាស នៅក្នុងសេចក្តីមិនទៀង
ជាដរាបគ្មានកន្លែងជាស្រេចដាច់ខាតនឹងឈប់សម្រាកឡើយ ។

តែឯខាងអរិយបុគ្គល ដែលលោកបានដល់ហើយនូវព្រះនិព្វានវិញ
នោះកាលដែលនៅរស់នៅឡើយ បានកន្លងផុតមាត់ទ្វារ ដែលលោក
យើងនេះនឹងសេចក្តីមិនទៀង ចែកដែនគ្នានឹងទីដែលទៀងជានិច្ច ដែល
ឥតប្រែប្រួលថ្វាស់ប្តូរទៅជាអ្វីទៀត ឯអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនានោះ បាន
សម្គាល់ថាមាននិព្វាន ធម្មតាដែលជានិព្វាន កាលដែលព្រះអរិយបុគ្គល
បានក្នុងជាតិជាមនុស្សលោកនេះ នឹងចរនិព្វានដែលបានដល់ពេលដែល
ព្រះអរិយបុគ្គលមរណភាពនោះរលាយនូវធាតុផ្សេងៗ ដែលផ្សំឡើងជារូប
ប៉ុន្តែត្រង់នេះជាសេចក្តីសម្គាល់ សម្រាប់ខ្សែក្បាលយើងដែលនឹងឆ្លងដោយ
សេចក្តីក៏នុច្រឡំនៃរូបនឹងឆ្លងទៅដោយសេចក្តីជឿថាធាតុទាំងឡាយទៀង ។

ព្រះអរិយបុគ្គលដែលលោកបានថ្នាក់ជាន់បំផុតនៃវិជ្ជា បានដល់ទី
ដែលឆ្លងអណ្តូងដែលហាក់ដូចជាសេចក្តីរលាយខន្ធដឹកសម្រាប់យើងរាល់
គ្នា គឺធាតុទាំងឡាយដែលប្រជុំឡើង ធាតុទាំងឡាយដែលរលាយទៅ
វិញ នោះព្រះអរិយ បានច្បាស់ថា ជាតិដែលចង់គ្នាជាប់ទៅវិញទៅមក
ប្រែប្រួលកើតស្លាប់ឥតមានឈប់ សាត់អណ្តូងទៅដោយអាកាសជានិច្ច

តាមដោយពិតនោះគឺសេចក្តីស្លាប់នឹងរស់នេះចេះតែមានត ។ តាមដោយ
មានបដិសន្ធិ គឺដង្ហើមចញ្ចូលនោះ ហើយជាជីវិតនៃយើងដែលបាន
ដល់វិន័យនេះហើយនោះមិនមានសេចក្តីចលាចលអ្វីឡើយ គឺមានតែសេចក្តី
ចម្រើនដែលព្រះ អរិយៈកាន់យកនោះមិនបានដល់ទៅដើមឫស ឬគោល
ដើម ក៏បានត្រឹមកន្លែងដែលផុតពីព្រំខណ្ឌនៃរូបដែរ សេចក្តីនេះបានដក
យកមកពិស្ស័យកៅ មាំជាអាទិកសង់ជ្រាបវិទ្យា ជាសេចក្តីច្បាស់ជាងគេ
ត្រឹមត្រូវជាងគេក្នុងជាតិបច្ច័យប្រទេស ដែលបានអធិប្បាយអំពីគំនិតក្នុងពុទ្ធ
សាសនាទៅជាគំនិតក្នុងបច្ច័យប្រទេស អំពីសេចក្តីមរណៈនិងអំពើនិព្វាន ។

ក្នុងគម្ពីរពុទ្ធសាសនាទាំងឡាយ ដែលបានច្រើនចេញជាភាសាបារាំង
សែសនោះ យើងមិនឃើញមានសេចក្តីអធិប្បាយ ឲ្យច្បាស់ជាងសេចក្តី
ដែលគោលខាងលើនេះទេ គឺជាស្ថាននៃចិត្តរបស់បុគ្គលដែលបានឲ្យ
សេចក្តីទំនេរ ហើយខ្ញុំមិនជឿថាដូច្នេះឡើយដោយហេតុ ២ ស្ថាន ស្ថាន
ទី ១ គឺថាព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់នៅទៀងតែនឹងសេចក្តីដែលយល់ឃើញរបស់ព្រះ
អង្គ គឺថាសេចក្តីដែលជជែកគ្នា អំពីរឿងដែលប្រាថ្នាយើងគិតមិនដល់
នោះ នោះមិនល្អឡើយ ស្ថានទី ២ គឺថាសេចក្តីសង្ឃឹមទៅខាងនាយ
សេចក្តីស្ងប់រំនោះ ជាគ្រោះអាស្រ័យ ព្រោះសេចក្តីសង្ឃឹមនេះជាចំណង
ដែលចង់យើងជាប់ទៅនឹងខ្លួនប្រាណចង់ជាប់ទៅនឹងសេចក្តីប្រាថ្នា ឲ្យ
ឃើញខ្លួនប្រាណកើតឡើងដែលជាការនាំឲ្យមិនបានឲ្យសេចក្តីទំនេរដែល

ពោលមកនេះ ចំណែកខាងព្រះអរិយៈក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា នោះខ្លួនប្រាណ
នេះគ្មានឡើយ ពិតមែនតែទើបបាននូវព្រះនិព្វានជាគ្រោយក្នុងជំនាន់
ហើយនិព្វាននេះ ក៏នៅតែដដែលឥតប្រែប្រួល វេលាដែលរូបនោះ
រលាយបាត់ទៅ ។

សេចក្តីអធិប្បាយនៃពាក្យសំស្ក្រឹតថា និរិណៈនោះបានសេចក្តីថា
“ ផ្ចិតទី ១ ឲ្យរលត់ ” តើគេផ្ចិត ក្នុងតម្កល់ សំយត្តនិកាយ
យើងបានឃើញសេចក្តីដូចមានខាងក្រោយ អំពីនិព្វាន គឺមានពាក្យសួរ
ទៅព្រះ សារីបុត្តថា និព្វាននោះគឺអ្វីថា គឺរលត់សេចក្តីប្រាថ្នា រលត់
សេចក្តីស្អប់ខ្ពើម រលត់សេចក្តីវង្វេង នេះហើយដែលគេហៅថានិព្វាន ។

ក្នុង សុត្តនិបាត នោះ មានសម្តែងថាដែលបានឃើញច្បាស់នូវ
សេចក្តីមិនទៀងបានលះបង់នូវសេចក្តីត្រេកអរក្នុងខន្ធបាន លះបង់ចោល
នូវសេចក្តីសង្ស័យចេញនោះ នឹងបានរំលត់នូវសង្ខារទុក្ខទាំងអស់ ទាំង
ថ្ងៃទាំងយប់គឺបានដល់ហើយនូវព្រះនិព្វាន ។

យើងនឹងពិនិត្យមើលសេចក្តីអធិប្បាយក្នុងន័យជាថ្មីទៀងវិញ គឺថា
និព្វាននោះហាក់ដូចជា រលត់នូវកំណើតនៃខ្លួនប្រាណ នៃសេចក្តីប្រាថ្នានៃ
សង្ខារទុក្ខ នៃសេចក្តីវង្វេងបាន ប្រាសហេតុទុក្ខ ផុតពីភិក្ខុ តាំងតែអំពី
ជាតិជាមនុស្ស ដែលគេរំលត់ដោយផ្ទះនោះ គឺរំលត់នូវសេចក្តីវង្វេងដែល
បំបាំងបំប្លែងនូវសេចក្តីភិតភ័យឲ្យឃើញ ដែលបំប្លែងនូវសេចក្តីមិនទៀង

ក្នុងលោកនេះមិនឲ្យយើងឃើញ ឯនិព្វាននេះគឺជាទីខាងនាយ ប៉ុន្តែ
មិនមែនជាខាងនាយសេចក្តីស្លាប់ឡើយ គឺជាខាងនាយនៃសេចក្តីរស់
ខាងនាយនៃសេចក្តីជឿខុស ថាសុទ្ធតែជាទៀង សុទ្ធតែជាខ្លួនប្រាណ ។

ម៉ាដាគាឡិកសង់ជ្រាបជាទី បាននិយាយថា ឯសេចក្តីស្លាប់នោះ
គ្មានជាប្រយោជន៍អ្វីក្នុងផ្លូវដែលទៅកាន់និព្វានឡើយ ឯខ្លួនដែលរលាយ
ទៅហើយឯធាតុនីមួយៗ ដែលផ្សំគ្នាឡើងនោះ ត្រឡប់វិលកើតជារួចថ្មី
ទៀត តែឥតបានជិតដិតដល់និព្វានឡើយ មនុស្សរស់ដែលបានឃើញ
ច្បាស់នូវកងទុក្ខទាំងអស់ បានធ្វើចិត្តឲ្យល្អិតមុនដែលស្លាប់ បានពិចារណា
លំអិតកំទេចនូវធាតុដែលកឡើងជារួច ដនឯណាមិនមានសេចក្តី
ប្រាថ្នាក្នុងចិត្ត មិនជាប់ចំណងអ្វីនឹងចិត្ត ដែលគ្មានសេចក្តីប្រាថ្នាយ៉ាង
មាំដែលគ្មានសេចក្តីស្រឡាញ់ឬស្អប់ក្នុងរចសំទាំងឡាយ ដែលនៅជុំវិញ
ខ្លួន ហើយបានពិចារណាកំទេចរបស់ទាំងនោះ ដូចជាបានពិចារណាក្នុង
ខ្លួនឯង ដែលដន់ទោនឯងហើយបានដល់នូវនិព្វាន ។

ព្រះអរហន្ត ដែលលោកបាននិព្វាននោះ គឺខ្លួនលោកនៅរស់នៅ
ឡើយ ចំណែកខាងយើងរាល់គ្នាឃើញមានសេចក្តីប្លែកគ្នាយ៉ាងធំ ត្រង់
ដែលព្រះអរហន្តលោកនៅរស់ ត្រង់ដែលលោករំលាយធាតុដែលផ្សំជា
ជារួចទៅវិញ ចំណែកខាងលោកដែលបានដល់នូវនិព្វាននោះ ឥតមាន
ប្លែកអ្វីគ្នាឡើយ ។

ឯចំណែកយើងជាជាតិក្នុងបច្ច័យប្រទេស បើមិនអាចនឹងយល់ចិត្ត
 ដែលមានតែព្រះអរហន្តប៉ុណ្ណោះ ទើបលោកធ្វើបានដោយភាសាយើង
 មិនចំពោះ ខ្ញុំស្មានថាប្រហែលជាថាឲ្យដិតចៀតៗ ដល់សេចក្តីពិតបាន
 គឺថាជាស្ថានចិត្តដែលបានឃើញ ជាស្ថានចិត្តស្មើ ។

ខ្ញុំបាននិយាយថា ព្រះពុទ្ធឡ្មើបោះចង់ចោល ទុកដោយចំណែក
 សេចក្តីក្នុងចរមត្ត ដោយទ្រង់ឃើញថាមិនមែនជាផ្លូវច្រកចិត្ត ដល់មនុស្ស
 ចំណែកខាងព្រះអង្គ ថាសេចក្តីសិក្សាក្នុងផ្លូវនេះឥតប្រយោជន៍នោះហើយ
 គ្មានផលផង ឥតប្រយោជន៍ព្រោះមិនចេះចប់សោះ ហើយគ្មានអ្នកឯណា
 មានតាងអ្វីឲ្យពិត ដើម្បីជេញដោលបញ្ជាក់ដល់អ្នកសម្តែង ប្រសិនបើមាន
 តាងដើម្បីបញ្ជាក់ក្នុងសេចក្តីស្ងាត់កំបាំងអំពីកទឹកដី អំពីមុនមានសត្វឬអំពី
 ដើមកំណើតសត្វ អំពីជីវិត អំពីសេចក្តីស្លាប់វិញនោះ សេចក្តីនោះមិនមែន
 ជាចរមត្តឡើយ គឺជាវិជ្ជាបណ្ណាយវិញ ហើយមនុស្សយើងត្រូវតែសិក្សា
 ក្នុងផ្លូវទាំងនោះ ដែលថាគ្មានផលនោះព្រោះចៀវវិជ្ជាទាំងនេះទៅ នោះ
 ឥតមានផលអ្វីទៅលើសេចក្តីដែលធ្វើខ្លួនឲ្យផុតពីកងទុក្ខដែលជាសេចក្តីតែ
 មួយដែលព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់សម្តែងទូន្មាន ព្រះអង្គបានច្បាំងនឹងកងទុក្ខដោយ
 សេចក្តីព្យាយាមរបស់ព្រះអង្គ ដោយអំណាចចិត្តចារណារបស់ព្រះអង្គ
 ដែលមានដើមប្រាថ្នាដល់សេចក្តីខ្ពង់ខ្ពស់រួចអង្គ និងជីវិតនៃរបស់ដែលនៅ
 ជុំវិញយើងតែប៉ុណ្ណោះ មាននិទាន ១ ក្នុងពុទ្ធសាសនាថា “ចុះហេតុអ្វី

បានជាព្រះពុទ្ធមិនសម្តែងប្រាប់សិស្សថា លោកនោះផុតឬមិនចេះផុត
ហើយព្រះពុទ្ធនៅរស់ឬស្លាប់វេលាក្រោយដែលបរិនិព្វានទៅ ដោយហេតុ
ជាដីករបស់មនុស្សនោះ មិនសំចៃនៅលើគោលចារឹកដូច្នោះឡើយ ឯ
លោកនោះទោះនៅទៀងឬមិនទៀង មិនចេះផុតឬមានព្រំខណ្ឌគង់វតមាន
គង់ដែលក្រសោបធុចនូវកំណើត នូវជរា នូវមរណា នូវទុក្ខគ្រប់
ស្ថានជាដរាប ប្រាកដជាដូច្នេះហើយ យើងមិនត្រូវជឿថាមិនមែនឡើយ
ព្រោះកម្លាំងប្រាជ្ញារបស់ព្រះពុទ្ធ នោះខ្លាំងហើយ ជ្រៅទូលាយពន់ពេក
ណាស់ ក្នុងផ្លូវបរមត្ថប្បវិទ្យាព្រះអង្គទ្រង់ស្ងៀមនៅក្នុងស្ថាននេះ ដោយ
ស្ថាននេះចេញមកពីសេចក្តីដែលមានលក្ខណៈ ដែលត្រូវឱ្យចារណារិះរក
ហើយម្យ៉ាងវិញទៀតក្នុងផ្លូវនេះ សេចក្តីដែលឃើញច្បាស់នឹងប្រាប់គាល់
គ្នាមាត់នឹងមាត់ មិនកើតធន់ ។

គម្ពីរ ១ ឈ្មោះ សំយុត្តនិកាយ ដែលមានសៀវភៅដងវែរបាន
ប្រែចេញពីបាលីនោះមានសេចក្តីជាតាងដល់យើងថា “នៅវេលាដែលព្រះ
សម្មាសម្ពុទ្ធគង់នៅក្នុងព្រៃ ១ នៅទៀបទន្លេកោសិយ្យនោះ ព្រះអង្គបានចាប់
ស្លឹកឈើ ២-៣ សន្លឹកក្តាប់ក្នុងព្រះហស្ត ហើយទ្រង់សួរ ទៅពុទ្ធបរិស័ទថា
ស្លឹកឈើដែលនៅក្នុងដៃគង់គត ហើយនឹងស្លឹកឈើដែលនៅជាប់លើ
ដើម តើស្លឹកឈើឯណាច្រើនជាង ពុទ្ធបរិស័ទទាំងឡាយ ឆ្លើយតប
វិញថា តើស្លឹកដែលនៅជាប់លើដើមច្រើនជាង ហើយព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបើក

ពុទ្ធសូតថា ឯធម៌ដែលតថាគតកេហ្មឺញនោះ ក៏ដូចជាស្លឹកឈើនោះដែរ គឺធម៌ដែលតថាគតកេហ្មឺញពុំបានសម្តែងប្រាប់ដល់អ្នកទាំងឡាយនៅច្រើនជាងធម៌ដែលតថាគតសម្តែងហើយវានេះពាក្យណាស់ បានជាថាយ៉ាងដូច្នេះ ព្រោះធម៌ដែលតថាគតមិនបានសម្តែងនោះ ជាចេសឥតប្រយោជន៍ដល់អ្នករាល់គ្នាក្នុងផ្លូវរំលត់សេចក្តីប្រាថ្នា រំលត់សេចក្តីស្លាប់ក្នុងផ្លូវទំនេរ ក្នុងផ្លូវចេះដឹង ក្នុងផ្លូវនិរ្ពាន ដែលតថាគតសម្តែងប្រាប់អ្នកទាំងឡាយនោះ គឺថាយ៉ាងដូចម្តេចដែលហៅថាទុក្ខ យ៉ាងដូចម្តេចហៅថាកំចាត់បង់នូវទុក្ខ ទាំងនេះហើយដែលតថាគតសម្តែង ។

ក្នុងមិល្ល័នបញ្ញាដែលបានពោលហើយពីរទាំងដើមមកនោះ ក៏មានធ្វើឡើយយើងយល់អំពីសេចក្តីប្រដៅចេសព្រះពុទ្ធដែរ “គឺព្រះនាគសេន បានថ្វាយព្រះពរទៅស្តេចមិល្ល័នថា ដែលព្រះសព្វញ្ញពុទ្ធបានធ្វើប្រាប់ដល់មាលុនក្សាបុត្រ ដែលទូលសួរព្រះអង្គអំពីទ្វីបនោះនៅមានទៀត ឬអស់ហើយនោះគឺមិនមែនដោយព្រះអង្គមិនដឹង ឬព្រះអង្គចង់លាក់មិនប្រាប់ឡើយ គឺដោយបែបដែលរិះរកនេះ ចូលទៅក្នុងបរមត្ថកថាដែលត្រូវជឿសព្វដងចេញ ព្រោះគ្មានយោបល់ ឬ វត្ថុអ្វីសម្រាប់នឹងគិត ។

ព្រះពុទ្ធមិនមែនប្រដៅសិស្សក្នុងផ្លូវនឹងគិត មិនមែនប្រដៅផ្តុយពីសេចក្តីពិត ដូចសាសនាឯទៀតដែលតែងយកផ្លូវចរមត្តមកប្រដៅសិស្សនោះឡើយ គឺប្រដៅតាមការគួរដែលយើងពិចារណាទៅឃើញពិតមែន

ជននីមួយៗ មានឯកចិត្តនឹងរក នឹងជឿតាមទំនើងរបស់ខ្លួន តែជាសេចក្តី
រិះក្រៅអំពីផ្លូវដែលរំលត់ទុក គឺជាសេចក្តីដែលចេញមកពីដើមអត្តយោធន៍
ឧត្តមដែលបម្រើថា មិនត្រូវជឿសេចក្តីដែលផ្ទុយនឹងសេចក្តីពិត គឺ
ដើមអត្តដែលយើងបានអធិប្បាយមករួចហើយ លក្ខណៈដែលសំខាន់
ជាងគេ ដែលព្រះពុទ្ធរាប់អាននោះគឺការវិនា ដើម្បីកាន់យកផ្លូវដែលមាន
មែក ៨ ត្រូវដឹងថាពុទ្ធសាសនានេះ មិនមែនជាសាសនាឥតកិរិយា
សាសនាដែលបោះបង់ចោល សាសនាដែលមិនទទួលយក ដូចជាជាតិ
បច្ច័មប្រទេសយល់នោះទេ គឺជាសាសនាតាមចំណង គឺជាសាសនាច្បាំង
ដោយប្លន្ទអាទុភាពពេញទី ហើយឯច្បាំងនោះរឹងរឹតពេកណាស់ តែ
កុលបុត្រដែលសិក្សាខិតយុទ្ធតែម្នាក់ឯង ដោយកម្លាំងរបស់ខ្លួន តាំងពី
វេលាដែលចាប់សិក្សាជា ដំបូងទៅ គឺជាសេចក្តីមួយទៀតដែលចេញ
មកពីវិធីផ្ទុយគ្នា នឹងសេចក្តីមិនពិគ្រោះ គឺជាសេចក្តីបញ្ជាក់នៃផ្លូវពិត
ហើយចម្បាំងនោះពេញជាពិបាក ដោយអ្នកសិក្សាឥតមានបង្គោលផ្អែក
អាងទៅលើសោះ ព្រោះឆ្នាំង ឬ ទណ្ឌកម្មក្នុងជាតិក្រោយ ព្រោះទេវបុត្រ
ទេវតាទាំងអស់សុទ្ធតែជារបស់មិនទៀង ឥតមានពឹងពាក់ដល់សេចក្តី
អស្ចារ្យ ឬ បាដិហាររបស់ទេវតាណាសោះ អ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនាបាន
សម្រេចតែខ្លួនឯងដោយសេចក្តីពិតដែលខ្លួនបានឃើញ ហើយប្រាស

ពាក្យពាលកងទុក្ខទាំងអស់ មានមនុស្សជាអនេកបានសម្រេចរួចទៅ
លុះបានដឹងដូច្នេះហើយនោះ ក៏នឹងថា ព្រះពុទ្ធសាសនានេះជាសាសនា
ឥតបែប ជាសាសនាយល់សុបិនមិនបានឡើយ ដោយកិរិយាការីនាមិន
មែនដោយល់សុបិនឡើយ ហើយយើងមានកសុតាងទៀតប្រសិនបើយើង
រំពឹងទៅដល់គម្ពីរកងពុទ្ធសាសនាជាច្រើនទៅទៀត មានអ្នកតែងរឿង
កងពុទ្ធសាសនាជាន់ឡើយ ១ ឈ្មោះ អាណន្ទសេត្រិយ បានតែងគម្ពីរ ១
ឲ្យឈ្មោះថា “អនុជីគុលន្ទរ អូហ្វិមិដ្ឋ” ដែលមានសេចក្តីអធិ-
ប្បាយ អំពីបែបហាត់ចិត្តយ៉ាងច្បាស់ល្អ គឺដូចគេហាត់លើកដៃ លើក
ដើងដូច្នោះដែលដូចជាហាត់កែប្រែទម្លាប់ខ្លួន ឯសេចក្តីហាត់នោះ កាល
ដើមទម្លាប់ធ្វើដោយប្រុងស្មារតី លុះយូរបន្តិចទៅឥតប្រុងប្រយ័ត្នព្យាយាម
ច្នៃនាន ហើយគេទៅទៀតក៏រត់ដៃរត់ជើងស្រាលឡើងមានឧបមាដូចជា
សេចក្តីប្រាថ្នា នឹងចិត្តរបស់យើងដូច្នោះដែរ ចិត្តល្បឿនរបស់យើងនឹង
កែប្រែទៅបាន ដោយកិរិយាហាត់ ហើយយូរទៅ សេចក្តីដែលយើង
ទម្លាប់ធ្វើក៏បានស្ងាត់ទៅ មនុស្សណាម្នាក់ដែលមានសេចក្តីក្រោធខ្លាំង
សេចក្តីកាចសាហាវខ្លាំងនោះ អាចនឹងបន្ថយបានដោយសំចៃ ឬទំរន់ពេល
វេលាតែថ្ងៃ ដើម្បីហាត់ទម្លាប់ចិត្តទៅកាន់ទាន ទៅកាន់ចិត្តល្អ ដោយអំ-
ណាចសេចក្តីហាត់នេះ ចិត្តល្អនឹងចិត្តសម្លាញ់ធ្វើទាន នឹងកើតឡើងមិនខាន
ហើយចិត្តថ្មីនេះ ក៏ចេះតែចម្រើនឡើង បោះបង់ពេលកំហឹងនិងសេចក្តី

កាចសាហាវរបស់ខ្លួនចេញ ។

ផ្លូវដែលល្អហើយប្រាកដ ដើម្បីឈ្នះនូវសេចក្តីលាមកដែលយើង
ត្រូវចៀសវាងចេញនោះ គឺផ្លូវការវិនាសនោះឯងនឹងសេចក្តីប្រមូលផ្សំចិត្ត ឯ
ផ្លូវការវិនាសនេះ ជាកូនសោនៃចិត្ត ជាបែបយ៉ាងដែលធ្វើខ្លួនឲ្យបរិសុទ្ធ និង
សេចក្តីហាត់ចិត្ត ហើយជាដើមបូរសនៃសេចក្តីប្រព្រឹត្តកាន់យកពុទ្ធ

សាសនា ។

ប្រៀបឧបមាដូចជា ឥន្ទធា មានថ្វីដៃ ដែលនៅចំពោះមុខខ្នង ឬ
គ្រឿងចក្រដែលទាស់ខ្នងហើយមិនដើរ គេក៏បញ្ឈប់ចក្រនោះពិនិត្យមើល
គ្រប់កន្លែង ហើយយកដៃកាត់ ឆាតម្រូវខ្នងទៅ លុះតែដើរស្រួលល្អ
ឡើងដូច្នេះត្រូវតែយើងគិតជាប្រយោជន៍របស់យើង អំពីខ្នងរបស់ប្រាជ្ញា
យើង គឺត្រូវហាត់កែប្រែសម្រួលដោយសមាធិការវិនាស ។

មានបែប ២ យ៉ាងដែលត្រូវការវិនាស គឺបែបទី១ ត្រូវរំពឹងឲ្យជ្រៅ
លើវត្ថុនីមួយៗ ដើម្បីច្បាស់នូវកំណើតរបស់វា (សម្មាសតិ) បែប
នេះគឺត្រូវកំទេចពិចារណាលុះដល់ទីបំផុតរបស់អ្វីនីមួយៗ ដែលនៅជុំវិញខ្លួន
របស់អ្វីដែលជាប់នឹងខ្លួនយើង ដូចជាចិត្តនិងវេទនា ។ អ្នកតែងតម្កល់ពេល
មកលើនេះបានបញ្ជាក់ថែទាំតែងតែយាយីដែលធ្វើការអ្វីៗ មានពេលមាន
កំណត់នោះឲ្យងាយនឹងធ្វើធម៌នេះបាន អ្នកឯណាដែលខ្វះខាតខ្លួននឹងដើរ
លេងនឹងបរិភោគអាហារដោយពេល ជាទៀងរៀងរាល់ថ្ងៃនោះហើយជា

កិរិយាហាវចិត្តខ្លាច ដើម្បីធ្វើធម៌ឲ្យកើតដោយងាយដោយផ្លូវការវិនា
ដែលសំចៃពេលពេលតែថ្ងៃ ដើម្បីការវិនាផ្សំចិត្តឲ្យមូលនោះ ជាការនាំឲ្យ
បានបម្រេចក្នុងផ្លូវល្អដោយងាយ ។

ថែបការវិនាម្យ៉ាងទៀតគឺហាវចិត្តយើងដោយរក្សាដល់អំពើដែលបាន
ធ្វើសញ្ញាដល់ចិត្តដែលកើតឡើង ឬដល់វេទនាក្នុង ១ថ្ងៃ ឬក្នុង ១ អាទិត្យ
ឬក្នុង ១ ខែ ឬក្នុង ១ ឆ្នាំ ដូច្នេះឃើញថាតាមដោយវិតនោះ ព្រះពុទ្ធ
សាសនាមានប្រយោជន៍ពន្លឺពាក្យណាស់ ដល់គំនិតពួកយើងជាជាតិក្នុង
បច្ចុប្បន្នទេស បើគ្មានគំនិតកើតបានដូចជាប្រាជ្ញាភ្នំច្បាស់ ទោះបីជាមាន
អ្នកពិចារណាជ្រៅជ្រះ ក៏គង់តែមានគំនិតខុសៗខ្លះផ្សេងទៅក្នុងខួរក្បាលដែរ
គំនិតដែលគិតខុសក្នុងការទាំងឡាយក្នុង ១ ថ្ងៃ នោះ នឹងកែសម្រួល
ដោយពិចារណាបាន គឺយកគំនិតផ្សេងមកការពារ ប្រសិនបើចិត្តដែល
យើងផ្សំនោះបានសាំងទៅហើយ ។

ឯការវិនានោះត្រូវពិចារណា ក្នុងរូបខ្លួននិងកិច្ចរបស់ខ្លួនដែលប្រព្រឹត្ត
ផង ឯកិច្ចនោះជាតិអីបើឲ្យឈ្មោះថា កិច្ចសម្លឹងចិត្ត “ឯការវិនាផ្លូវអស្កត
ដែលមានសម្លឹងក្នុង ធិយ ធិតាយ នោះនោះ ញ៉ាំងសិស្សឲ្យពិចារណា
សម្លឹងរូបខ្លួននិងរូបមនុស្សទាំងឡាយឯទៀត ឲ្យសម្លឹងពិចារណាមើល
ទេ” “ព្រោះរូបទាំងអស់សុទ្ធតែទេ” រួចពីនោះត្រូវពិចារណាចិត្ត
វេទនា ហើយខាងក្រោយចំផុតត្រូវរួចមកពិចារណាសច្ចៈទាំង៤វិញ មាន

កាលខ្លះក្នុងវិធីទាំងនេះ មានសេចក្តីប្រហែលនឹងធម៌ចាស់របស់ពួកសេ-
ណា គឺគ្រងនេះហើយដែលនាំឲ្យជាតិអរិយធម៌យាយថា គាលចារឹកយ៉ាង
ធំរបស់ព្រះពុទ្ធសាសនានោះ គឺជាសេចក្តីប្រឆើយកន្លែង ប៉ុន្តែមិនមែន
ជាដូច្នោះទេ ព្រោះអ្នកដែលសិក្សាពិតនោះបានសេចក្តីសុខឥតឈឺចាប់
ទៅដោយអ្វី គឺបាត់បង់នូវកងទុក្ខទាំងអស់ ។

ចែបការទី ២ ដែលហៅថា សម្មាសមាធិ ឬប្រមូលផ្សំគ្រង
នោះគឺមែកផ្លូវ អដ្ឋង្គិកមគ្គ ក្រោយបំផុត ជាតិអរិយដំបូងដែលបាន
ប្រគល់ឲ្យសាសនានោះ បានពន្យល់យើងអំពី សម្មាសមាធិ នោះថាជា
ចែបសណ្ត គឺខ្លួននឹងចិត្តឥតកម្រើកឡើយបានជាទាំងឡាយនោះ ថាព្រះ
ពុទ្ធសាសនានេះជាចែបឥតកិរិយាចែបខ្លួនប្រមូល គឺជាចែបដែលខ្ញុំបាន
វិនិច្ឆ័យសេចក្តីចេញហើយ ឯជាតិអរិយដំបូងដែលខំយកចិត្តទុកដាក់មើល
គម្ពីរ ខំរកសេចក្តីអធិប្បាយដោយពិតប្រាកដនោះ បានសេចក្តីចេះដឹង
ជាច្រើនហើយ សព្វថ្ងៃក៏បានជឿជាក់តាមការជំនុំមុន គម្ពីរ ធម្មបទ
សម្តែងថា “សិស្ស របស់ព្រះតោតម ភ្ញាក់ជានិច្ចរាល់ពេលវេលា” មាន
គម្ពីរ ១ ទៀតទ្រង់យល់យើងអំពី សមាធិ ថា “គឺជាខ្នាតនៃចិត្ត” ។

ឯកិរិយាផ្សំចិត្តនោះនឹងធ្វើបានលុះតែកិច្ចឯទៀត បានធ្វើរួចជាស្រេច
ហើយ ក្នុងកិច្ចទាំងនោះ គឺមានព្យាយាមដ៏ប្រពៃដែលជាមែកទី ៦ នៃ
អដ្ឋង្គិកមគ្គ បើអ្នកសិក្សារស់នៅក្នុងភេទជាចព្វជិតឬក្នុងសីល មាន

នូវឥទ្ធិពលក្នុងខន្ធចាំងឡាយហើយយល់ច្បាស់នូវទុក្ខជាប្រាកដ វេលា
នោះបើទោះទើបនឹងផ្គុំនូវចិត្តបាន មិនមែនតែពុទ្ធសាសនាទេ ដែលមាន
ប្រយោជន៍ក្នុងការវិនាសនាគឺមានសាសនាដទៃទៀតជាច្រើនដែលប្រើផ្លូវនេះ ដូចជា
ពួកគាត់ ឬពួកបួសដទៃទៀត ឬអ្នកដែលនៅតែម្នាក់ឯងចាំងឡាយ នេះ
គេបានដឹងការវិនាសនេះឆ្ងាយទូលាយណាស់ដែរ ប៉ុន្តែខ្ញុំមិនជឿថាបែប
ការវិនាសនេះឡាយ ដែលមានក្នុងសាសនាដទៃទៀតនោះល្អគេប្រាំទូលាយ
ដូចជាពុទ្ធសាសនាឡើយ ដោយការវិនាសក្នុងពុទ្ធសាសនា ធ្វើឲ្យសិស្ស
ដែលបានច្រើនបាននូវចិត្តក្លីច្បាស់ឃើញសេចក្តីពិតចាំងអស់ ។

ក្នុងអំឡុងពេលជំនាន់នេះមក មានបែបការវិនាយ៉ាងឧត្តុង្គៗទៀត ក្នុង
ការវិនាសនេះ សេចក្តីរំពឹងគិត និងសេចក្តីដែលគិតឃើញថាអស់ទៅ
“សល់នៅទទួល និងវេទនា គឺខ្លួននៅនឹងស្ងួតតក់រើកតែឃើញច្បាស់
ណាស់ គឺនោះទៅទើបមានកើតប្រាជ្ញាឃើញច្បាស់ប្រាកដ (វិប-
ស្សនា ឬការវិនាកុលបុត្រនោះបានទៅជាមនុស្សល្អមនុស្សយល់ត្រូវ
សុភាពរម្យនឹងខ្លួន រួចខ្លួនស្រឡះពីការមិនច្បាស់ក្នុងផ្លូវបដិច្ច “បើ
គិតថាខ្ញុំជាមនុស្សនោះជាតំនិតខុស ខ្ញុំមានពងកាយ ១ ក៏ជាតំនិតខុស ខ្ញុំ
នឹងគ្មានពងកាយតំនិតខុស ខ្ញុំជាអ្នកមានប្រាជ្ញាក៏ជាតំនិតខុស ខ្ញុំនឹងជា
អ្នកឥតប្រាជ្ញាក៏ជាតំនិតខុស ខ្ញុំជាមនុស្សមិនមានប្រាជ្ញាមិនឥតប្រាជ្ញាក៏
ជាតំនិតខុស ដែលមានតំនិតខុសនោះគឺជាមនុស្សមានជម្ងឺ ដែលមាន

គំនិតខុស គឺជាមនុស្សមានទុក្ខ ផនឯណាដែលបាននៅពីលើគំនិតខុស
ហៅថាអ្នកគិតត្រូវ ហើយឯខ្លួនអ្នកដែលគិតត្រូវនោះ មិនកើតឡើងវិញ
មិនបាត់ទៅ មិនស្លាប់ទៅ មិនភក់ស្លុត មិនប្រាថ្នាអ្វី ព្រោះគ្មានអ្វីសោះ
នឹងកើតឡើងវិញ ហើយបើមិនកើតឡើងវិញដូច្នេះ នឹងបាត់ទៅវិញដូច
ម្តេចបាន បើមិនបាត់ទៅវិញដូច្នេះនឹងស្លាប់ដូចម្តេចបាន បើមិនស្លាប់
ដូច្នេះនឹងភក់ស្លុតអ្វីបាន បើមិនភក់ស្លុតដូច្នេះ នឹងមានសេចក្តីប្រាថ្នា
ដូចម្តេចកើត ។

សេចក្តីដែលធ្វើចិត្តឲ្យប្រាសចាកផុត ឲ្យរួចចេញនេះហើយជាវត្ថុ
ពិតប្រាកដ ជាគូនៃព្រះ អរហន្ត ជាបេះដូងរបស់ តាបស ជាគោល
ដែលសំដៅយក ។

គំនិតរឿង ការវិនា នេះ ខ្ញុំរើថាជាថ្មីទៀត គឺជាបែបដែលមិនទាន់
យល់ច្បាស់សោះនៅក្នុងប្រទេសយើង ហើយលុះតែជាតិអឺរ៉ុបទាន់
កណ្តាលដែលខំសូត្ររៀនរកឲ្យច្រើន ទើបអាចនឹងផ្លាស់គំនិតត្រូវវិញ
បាន ។

មានគោលមួយទៀតដែលអស់អ្នកបានឮជាតិអឺរ៉ុប ដែលចេះតែឬ
មិនចេះសោះជឿច្រឡំថា ព្រះពុទ្ធសាសនាជាសាសនាខ្លាច ដែលនិយាយ
ដូច្នេះនោះ គឺសុទ្ធតែពួកដែលមិនទាន់រកមើលគម្ពីរឲ្យច្បាស់ហើយឲ្យ
យល់ពីពុទ្ធសាសនាសោះ ហើយឃើញត្រង់ដែលថាក្នុងលោកៈនេះ សុទ្ធ

តែខ្ញុំទាំងអស់ហើយទុកស្មើដូចជាជៀសវាង បោះបង់ពីចម្បាំងទាំងអស់
ថាជាផុតសេចក្តី ថាជាសេចក្តីចុះចាញ់នៃមនុស្សឥរិយុទ្ធ តែតាមដោយ
ពិតនោះគឺកិរិយាដែលស្គាល់ប្លង់ របស់ខ្មាំងសត្រូវហើយតចម្បាំងគ្នានោះ
ជាសេចក្តីចុះចាញ់គេចមិនច្បាំងប្តូរ តើជាការទុកខ្លួនជាចាញ់ជាមុនឬអ្វី
ឬថាជាការជៀសមើលកម្លាំងជាគួរច្បាំងឬមិនច្បាំង មិនមែនដូច្នោះចំណែក
ខាងពុទ្ធសាសនាគេនិយាយថា “ខ្មាំងរបស់អញគឺសេចក្តីទុក្ខកង់លោកនេះ
រឹងប៉ឹងណាស់នៅពេញពាសទូទៅ ប៉ុន្តែយើងទាំងពីរ ត្រូវតែទល់គ្នា
ហើយលាត់ផែនការក្រៅតំបន់នេះ តាំងច្បាំងតែច្នាក់ឯងឥតមានញញើត
ហើយខំប្រឹងទ្វេកម្លាំង ១០ ដងឡើង ពោះខ្មាំងនេះមានឧប្បន្នានក្តី អាច
នឹងការពារបានទាំងអស់ បើដូច្នេះតើមានខ្លាចពីណាមក តើដែលដឹង
ស្គាល់គ្រោះថ្នាក់អ្វីមួយ ។ ជាសេចក្តីខ្លាចប្តូរ ចុះគេហៅថាខ្លាចដែរឬអ្វី
ត្រូវព្យាយាមក្នុងមកមើលមនុស្សដទៃ ហើយប្រាប់ទៅទុកម្តាយអ្នកនោះ
ថា “កូនអ្នកឯងឈឺធ្ងន់ណាស់ប៉ុន្តែតាមវិជ្ជាពេទ្យថា នឹងមើលបានបើដូច្នេះ
យើងនឹងមើលល្បងមើល” ហើយពេទ្យនោះ ក៏ខំញ៉ាំងចិត្តឱ្យគ្នាហាន
ផ្អែកផ្អឹងថ្នាំខំប្រឹងមើល ហើយក៏ចាត់ជម្ងឺនោះបាន ចំណែកខ្ញុំថាដែល
ត្រូវថាខ្លាចនោះ គឺជនឯណាដែលឃើញសេចក្តីអាក្រក់ ១ ឬគ្រោះកាច ១
មកដល់នេះតាំងខ្លួនជាអ្នកចាញ់ជាមុនថាឥតប្រយោជន៍នឹងតចម្បាំង ថា
សេចក្តីខំប្រឹងទៅជាឥតប្រយោជន៍ដូច្នេះវិញទេ តែមិនមែនត្រូវថាព្រះពុទ្ធ

សាសនាជាខ្លាចឡើយ ដែលជាតិក្នុងលោកនេះជាប់តវែងទៅមិនដែល
ជាប់នោះ ។ ឯចម្បាំងនឹងទុក្ខទាំងនេះ បើពិចារណាក្នុងចិត្តយើងទៅ
នោះមិនមានឡើយ ត្រូវសារទៅគិតមើលពាក្យដែលខ្ញុំបានថាមកហើយ
ទើបច្បាស់ ឯព្រះពុទ្ធសាសនាឆ្ងាយណាស់ពីខ្លាច ឆ្ងាយណាស់ពីគេច
វេរៈ គឺជាធម៌តចម្បាំងនឹងធម៌ជ័យជម្នះ ក្នុងបឋមសូត្រមានសម្តែង
ថា “ខ្ញុំសូម្បាបក្នុងចម្បាំងដែលអយុទ្ធនឹងទុក្ខកុំឱ្យតែរស់នៅហើយចាញ់
ចម្បាំងនោះ” ក្នុងទុត្តរសូត្រ មានសម្តែងថា សេចក្តីដែលមិនឈឺ
ចាប់នោះជាពីរការ ១ ជាសេចក្តីខ្ជិលច្រឡំសជានិច្ច ១ ជាសេចក្តីលាមក
ដោយអំណាច សេចក្តីឡាយាមយ៉ាងមាំ ដែលមានសេចក្តីឃើញភ្លឺជ័យ
ផងនោះ អ្នកនឹងដកព្រាញដែលមុខមានពិស គឺសេចក្តីមិនឈឺចាប់នេះ
បានរួចចេញ “ក្នុង ធម្មបទ សម្តែងថា ត្រូវធ្វើទីតាំងខ្លួនឯង ខំប្រឹង
ធ្វើការឱ្យសេចក្តីចិត្តត្រូវតែឯងនេះ” ។

ដែលថាពុទ្ធសាសនាជាសាសនាកើតទុក្ខនោះ ដែលតែថាមិនត្រូវ
ដូចជាថាព្រះពុទ្ធសាសនាខ្លាចដូច្នោះដែរ បានឆ្លើយជាច្រើនដែលនិយាយ
អំពីចិត្តស្នំ ហើយអ្នកនាំសេចក្តីបញ្ចេញនៃបុគ្គល ដែលបានឆ្លើយ
សេចក្តីនៃគម្រោយដទៃនៃរាងកាយទាំងអស់ក្នុងលោកនេះ ហើយដែលមន្ត្រី
នូវមរណៈដោយគ្រឿង មាននិទាន១ ថាដូច្នេះ “ខ្ញុំនឹងប្រាប់
សេចក្តីស្តាប់ ខ្ញុំមិនខ្លាចសេចក្តីស្តាប់ ហើយតាំងចិត្តត្រង់យកន្តែយថា

ខ្ញុំចាំតែពេលដែលស្លាប់ ” អ្នកដែលកាន់ពុទ្ធសាសនាដោយមាំមួននោះ
 មិនដែលត្រូវតែនឹងសេចក្តីស្លាប់នោះឡើយ គេទុកដូចជាការអ្វី បន្តិច
 បន្តួចបន្ទាប់វានឹងទៅវិញ ។

បើជាតិក្នុងបច្ច័យប្រទេស ប្រឡំយ៉ាងដូចនេះគឺថាពុទ្ធសាសនា ជា
 សាសនាខ្លាច សាសនាគេចវេះ ជាសាសនាកើតទុក្ខ ដូច្នេះនោះ អ្នក
 ទាំងអស់នោះក៏គង់ត្រូវដឹងស្គាល់អំពីសេចក្តីអាណិត សេចក្តីដែលធ្វើចិត្ត
 ល្អ ដែលបានផ្សាយដល់អស់អ្នក គឺមានមេត្តាយ៉ាងឧត្តមដែលអ្នកកាន់
 ពុទ្ធសាសនាបានផ្សាយទៅឲ្យគ្រប់ជាតិ មិនត្រឹមតែមនុស្សលោកដូចគ្នា
 ប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងផ្សាយហួសចេញទៅដល់សត្វទាំងអស់ សេចក្តី
 មេត្តានេះកើតឡើងពីសេចក្តីដែលថាសត្វមានជីវិតទាំងអស់នោះ សុទ្ធតែ
 ជាពួកកងដែលកើតដោយធាតុជាមួយគ្នា តែប្លែកគ្នាដោយខ្លះ កើតថ្លៃ
 នេះកាតដូច្នេះ ហើយខ្លះកើតទៅថ្លៃស្មើមានកាតដូច្នោះ គឺជាប្រជុំធាតុ
 ដែលខ្លួនចូលជាពួកនោះដែរសេចក្តីមេត្តាចិត្តដែលកើតឡើង ដោយឃើញ
 ថាទុក្ខនេះមានទូទៅទាំងអស់ ហើយពិបាកនឹងទ្រទ្រាំទាន់ពេលវេលា
 ជនឯណាដែលមិនទាន់យល់សេចក្តីភិតភ័យទាំង ៤ ដែលជាផ្លូវអាចនឹងកំចាត់
 បង្គំទុក្ខនោះឡើយ សេចក្តីមេត្តារបស់ពុទ្ធសាសនានេះ នាំឲ្យសាសនា
 ដទៃទៀតដែលជឿបែបផ្សេងៗ ស្រឡាញ់រាប់អាន ។ មានអ្នកតែងសៀវភៅ
 សាសន៍កាតូលិកម្នាក់ឈ្មោះ ល្វីស៊ី ឡូរ៉ា ឡេវ៉ា ស្ទ្រាង បាននិយាយ

ថាព្រះពុទ្ធសាសនាមានអំណាច គួរឱ្យយើងរាប់អានបាន គួរឱ្យយើង
ស្រឡាញ់បាន ហើយដូចកាលគួរឱ្យយើងត្រេកអរបានផង ។

សេចក្តីមេត្តាចិត្តទូទៅនេះ ជាប់នឹងសេចក្តីអនុគ្រោះដោយដាច់ខាត
ផង ហើយតាមការពិគ្រោះតាំងពី២៥០០ ឆ្នាំហើយ ធម្មទេសនាដ៏បួង
របស់ព្រះអង្គដែលសម្តែងក្នុងស្រុកចេនសៃ (តាកណាស៊ី) ក្នុងព្រៃ
ឈូសនោះនៅច្បាស់មកដំបូង គឺមានឆ្លៀសភ្នំ នៅតែប្រើធម៌មេត្តា
អនុគ្រោះដល់អ្នកឯទៀតដំបូងតិចតែ តែមានកើតចល.ចលជាខ្លាំង
ដោយគេលុកលុយព្រះពុទ្ធសាសនាដោយកើតចម្បាំង ក្នុងត្រកូលនាំឱ្យ
វិប្បត្តិក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាក្នុងកាលដើមនោះ យើងឃើញក្នុងពិស្សន្តវិការ
ស្រុកឥណ្ឌាថាមានស្តេចយ៉ាងធំៗ មានជ័យជួបជាស្តេចអាសាតបានទំនុក
បំរុងព្រះពុទ្ធសាសនា អស់ពីព្រះហឫទ័យព្រះអង្គ ហើយផ្គត់ផ្គង់ឱ្យអ្នក
កាន់ពុទ្ធសាសនា និងអ្នកបួសផ.សង្ឃអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនា មិនដែល
យកអំណាច អ្វីទៅផ្សាយសាសនាឡើយគឺផ្សាយតែដោយសម្តី បាន
ចាត់អ្នកបួសផ.ប្រើទៅដំបូងន្ទាយៗ ឯអ្នកបួសទាំងនោះសុទ្ធតែជាព្រះ
អរហន្តទាំងអស់ ហើយផ្សាយដំបូងនិយមបានការជាអនេក ព្រះអរហន្ត
ទាំងនោះសុទ្ធតែលោកកាន់ត្រិះត្រិះប្រយោជន៍បានខ្លួនលោក ហើយ
លោកប្រយោជន៍ទៅសិស្សលោកទៀតជាក្រោយ ដែលព្រះពុទ្ធ បរិនិ-
វ្ចាន ទៅកន្លងយូរមក ពួកព្រាហ្មណ៍ដែលមានអំណាចក្នុងដំនំនោះ នាំ

ឲ្យចលាចលលុកលុយព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយបំបាត់មិនឲ្យមាន ហើយ
ក៏បំបាត់បានដូចប្រាថ្នាដោយកន្លែង។ ពួកព្រាហ្មណ៍លុកលុយ ធ្វើទុក្ខធ្វើ
បាបហើយបាចសាចឈាមរបស់ខ្មាំង គឺអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនានេះឯង តែ
ដល់ជាន់ក្រោយពុទ្ធសាសនាត្រឡប់បានពីលើវិញ ដោយអំណាចផ្សាយ
សេចក្តីមេត្តា ឬដោយអំណាចមានស្តេច ១ អង្គជួយឧបត្ថម្ភ ប៉ុន្តែដែល
បានឈ្នះនេះ ឥតមានសងសឹកអ្វីឡើយ គេបានបង្ហាសអំពីកើតចម្បាំង
ជាក្រោយដែលព្រះអង្គ បរិនិព្វាន គឺស្តេចស្រុកឥណ្ឌាច្បាំងគ្នាដណ្តើម
ព្រះសារីរិកធាតុនោះ ប៉ុន្តែសេចក្តីឈ្នះប្រកែក ឬចម្បាំងកំផលនេះមិន
ដែលមានកើតចំពោះទៅនឹងសសន៍ដទៃ ក្នុងរឿងផ្សាយសាសនាឲ្យគេ
ជឿតាមឡើយ គ្មានអ្នកឯណា ១ និយាយអង្គថាអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនា
បានស្រោចឈាមចោលឡើយ មានកើតច្បាំងដែរប៉ុន្តែច្បាំងពីការផ្សេងៗ
ឯទៀតឥតមានច្បាំងក្នុងការផ្សាយសាសនាឡើយ គ្រង់នេះហើយជាការ
ថ្លៃថ្នូរសាសនាជាច្បាស់ គឺថាពុទ្ធសាសនាជាសាសនាធំ មានមនុស្សច្រើន
សាសន៍កាន់តាម ចំនួនជាច្រើនជាងសាសនាដទៃទៀត តែមិនដែលផ្សាយ
សាសនាដោយវិទ្យុអំណាចសាសនាដូចមានសេចក្តី ដែលមានជាអាទិ៍កសង្ឃ
ជ្រាជារិទ្ធ អធិប្បាយថា កិរិយានេះនាំឲ្យពុទ្ធសាសនា បានសេចក្តីខ្ពង់ខ្ពស់
ឧត្តម ជាទីគោរពដល់មនុស្សដែលចេះគិតវិចារណា ហើយដែលគួរតែ
ទំសិក្សាឲ្យចេះផងគ្រប់គ្នាទៅ ។

ដើម្បីនឹងបញ្ចប់សេចក្តីអធិប្បាយយ៉ាងវែង មិនពិស្តារមិនចប់គ្រប់
គ្រាន់ ហើយតក់ច្រើនកន្លែងនេះ ខ្ញុំសារុបសេចក្តីថាដូច្នេះ

ចំពោះនឹងក្នុងជាតិក្នុងបច្ច័យប្រទេសនោះ ព្រះពុទ្ធសាសនាដោយ
សេចក្តីខ្ពង់ខ្ពស់នៃគំនិត ដោយភិរយាដែលកាន់ហើយនូវគំនិតដែលធ្វើ
ចំណោទ ដែលគំនិតយើងគិតមិនឃើញហើយចិត្តល្អ ដោយមគ្គាដោយ
អនុញ្ញាតនោះ ទទួកជាបែបធម៌អាចត្រឹមត្រូវមែនក្នុងវិជ្ជាទាំងឡាយ ។

ខ្ញុំចង់បញ្ចប់សេចក្តីអធិប្បាយនេះ ជាមុនដែលបានច្នៃសេចក្តីអរ-
គុណ ដល់អស់លោកអ្នកទាំងអស់ដែលបានជួយសម្រួលការនេះ ដោយ
បានរៀបចំទីដែលអធិប្បាយ និងដោយបានប្រែសេចក្តីអធិប្បាយនេះជា
ខេមរភាសា ។

ពុទ្ធពច្ឆាវគ្គ

គឺលោក មោងសៀ ល្វី-ហ្វី ឡាត

បាន ហ្វាង សាលា បារាំង សេសក្នុង ស្រុក ប្រទេស

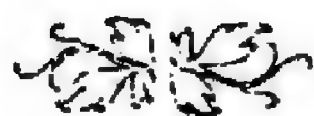
ជា អ្នក រៀប រៀង

ព្រះគ្រូ មេ លបញ្ញា អ៊ុំ ម ស្វីន អាចារ្យ ព្រះ រាជ បណ្ឌិត ល័យ

និង

លោក គ្រូ សំរិទ្ធា (តាត)

បាន ទទួល ផ្ញើ ផ្ដាត់ រួច ហើយ

បរិប្បទទី ១

អំពីស្រុកឥណ្ឌាក្នុងពុទ្ធសម័យ
ចែកស្រុកឥណ្ឌា

ស្រុកឥណ្ឌាចែកជា ២ បែកយ៉ាងធំគឺ :

- ក. បែកខាងជើង គឺ អាហ្វាគី នៅក្នុងរាជធានីកណ្តាល អំពីភ្នំហិមាលយា និង ភ្នំវិទ្យា ដែលគេហៅសព្វថ្ងៃថា ហិណ្ឌូស្ទង់ ។
 - ខ. បែកខាងត្បូង គឺទឹកដីណាមថ ដែលគេហៅថា ទេត្យុង ។
- ក្នុងកាលព្រះពុទ្ធគង់នៅនោះ មាននិយាយតែខាងចំណែកស្រុកឥណ្ឌាខាងជើងទេ ។

កោសល

នគរដែលធំជាងគេក្នុងដែនឥណ្ឌាខាងជើង គឺនគរកោសល នគរនេះមានព្រំប្រទល់ដូចគ្នាទៅនេះ គឺខាងជើងមានភ្នំនេប៉ាល ខាងលិចនិងខាងត្បូងមានទន្លេគង្គា ខាងកើតមានស្រុកចំណុះមួយ ហៅថាប្រទេសកាសី ជាប់គ្នាទាំងដែន មកដល់ ដែន កោសល នេះ ផ្សាយព្រះជាអាណាខេត្តនៅក្នុងចំណែកខាងជើងទៀត ដរាបដល់ព្រំប្រទល់ដែន សាត្យ ដែលជាប្រទេសនៅក្នុងអំណាច កោសល ដែរ ។

ដែនកោសល មានក្រុងឈ្មោះ ស្រាវស្ទី (បា. សាវត្ថី) ដែលមានពាក្យឈ្មោះថាជេតវន នៅជិតទីក្រុងនោះ ហើយមានទីក្រុងធំៗទៀត គឺ អយោធា្យ (បា. អយោជ្យ) និង សាកេត

ដែលនៅជិតគ្នាពីមួយទៅមួយ, ប៉ុន្តែឈ្មោះទាំង ២ នេះ ប្រហែលជាចំពោះ
នៅលើទីក្រុងតែមួយនេះទេដឹង(១) ។ ក្នុងកាលព្រះពុទ្ធគង់នៅ, ក្សត្រិយ៍
ដែលគ្រងរាជសម្បត្តិទ្រង់ព្រះនាមថាប្រសេនជិត (ចា.បសេនជិត)។

ដែនកោសល ផ្សាយឥទ្ធានុភាព ទៅលើប្រទេសរាជជាច្រើន
មានក្រទេសកាសីជាដើម, ដែលមានទីក្រុងឈ្មោះ ពាកលាសី ដែល
គេហៅសព្វថ្ងៃថា បេណារេស និងមានត្រកូល ២ ទៀត គឺ ត្រកូល
កោឡ (ចា.កោលិយ) ១, ទីក្រុង រាមត្រាម និង ត្រកូល
សាក្យ (ចា.សក្ក) ១, ទីក្រុងឈ្មោះ កបិលវត្ថុ
(ចា.កបិលវត្ថុ) ។

ពិរុទ្ធកោត

ព្រះពុទ្ធកើតក្នុងត្រកូល សាក្យ ប្រសូតនៅក្នុង លុត្តិជ្ជ
ឧទ្យាន សព្វថ្ងៃគេហៅថា រុត្តិជ្ជ ឬ បទវិយ ចម្ងាយប្រហែល ៧
គីឡូម៉ែត្រ ពីព្រំប្រទល់ដែននេប៉ាល ។

ដែល កោសល មានទំហំដ៏ប្រហែល នឹង ទំហំដែនបារាំងសេស
ដែនទាំងមូលនេះ គឺជាខេត្ត អ៊ុន សព្វថ្ងៃ ។

១- ទីក្រុង សាវ័ស្តី សព្វថ្ងៃនេះហៅថា សហេត-មហេត នៅប្របង្កើន ឬ ឡើងដើម
ព្រំរាងកើតចម្ងាយប្រហែល ៨០ គីឡូម៉ែត្រ ពីក្រុងអ៊ុន(អយោឡា) ហើយព្រំរាងត្បូងចម្ងាយ
ប្រហែល ៥០ គីឡូម៉ែត្រ ពីព្រំនេប៉ាល ។

មតិផ្សេង

ដែនទំហំ ៤ ក្រុងប៉ែកស្រុកកណ្តាលស្ទឹង គឺដែន មកងៈ ដែល
 គឺដើមមានប្លង់ស្ទឹងដែន កោសល ហើយក្រោយមកមានជ័យជំនះ
 ឈ្នះដែន កោសល នេះ ដែន មកងៈ នោះមានទ្រូងក្នុងរោងខាង
 ជើង ហើយមានក្នុងរោងខាងត្បូងនិងខាងលិចទីក្រុងតាំងឡាយរបស់
 ដែននេះ បានតាំងតាម មកនេះក៏ដូចជាមួយគ្នាដែរតំបន់ខាង
 កើតនៅជាកំពែកកណ្តាលស្ទឹង គោល និងដែនអង្គ ។ ដែន មកងៈ
 មានទំហំស្ទឹងពី ១០ ទៅ ១៥ គីឡូក្រាម ដែន កោសល
 ១០០ ភាគ គឺជាដែន កោសល មានទំហំ ១០០ ភាគ នោះដែន
 មកងៈ មានទំហំត្រឹម ១០ ទៅ ១៥ ភាគទៅតាមដែន
 កោសល ។ ដែន មកងៈ គឺជាដែនសង្គ្រោះហើយ ថែម
 តំបន់ខាងជើងប្រទេស កម្ពុជា ទៀត ។

១- ក្រុងរាជធានី (ចា.រា.ជ.ក.ប.) ឬ ភ្នំពេញ (ចា.ភ.ជ.
 ព្យា.ជ.) ឈ្មោះ ៦៥ គីឡូម៉ែត្រពីក្រុងភ្នំពេញទិសខាងត្បូងឆៀងតាមផ្លូវ ទី
 ក្រុងនេះ ព្រះបាទសីហនុរាជស្តេចក្រុងរាជសម្បត្តិក្នុងក្រុងបេណាអេស
 បានសាងក្នុងឆ្នាំ ១៩០០ មុនគ្រឹះស្ថានកង ។

២- ក្រុងរាជធានីនោះ ព្រះបាទ ភីម្ពីសារ បានសាងនៅក្បែរ
 ជើងភ្នំ ។

៣- ក្រុងរាជធានីបុត្រ សង្គ្រោះហើយនោះព្រះបាទ ឧទាយ ១

ជាត្រ័យត្រង់រាជ្យតំណាងក៏ជាជាន់ទី ២ ពីព្រោះបាទសុជាតសត្រូវ បាន
សាងនៅលើស្ទឹងសោន ។

គឺក្រុងរាជគ្រឹះនេះហើយ ដែលមានព្រះវិហារ វេលុវេន (ចា.
វេលុវេន) (ព្រៃឫស្សី) ដែលព្រះបាទ តិម្ព៌សារ បានវេចថ្វាយដល់ព្រះ
សម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ ។

នៅក្នុងពុទ្ធភក្សកាលក្សត្រិយ៍ដែល ត្រង់រាជ្យក្នុងដែន មកធន គឺព្រះបាទ
តិម្ព៌សារ និងព្រះបាទ អជាតសត្រូវ នៅទិសខាងកើតដែន មកធន
មានដែន អង្គ ១, សុហ្ម ១, វង្គ ១, សមតជ ១, កាមរូប
១, នៅទិសខាងត្បូងមានប្រទេស បុណ្ណា ១ ។

ដែន អង្គ (១) ទីក្រុងឈ្មោះ ចម្បា សព្វថ្ងៃគេហៅថា កកល្បរ
នៅលើឆ្នេរទន្លេគង្គាខាងស្តាំប្រទេសសុហ្ម គឺស្រុកបង្គោលខាងលិច ។
ទីក្រុងដែលធំគឺបុរី ដែលឈ្លីដោយប្រាសាទមួយឈ្មោះ ជកន្ទាថ ។

វង្គ គឺស្រុកបង្គោលខាងកើត ។

សមតជ គឺមានទន្លេគង្គា ។

កាមរូប គឺស្រុក អស្សម ។

បុណ្ណា គឺស្រុក ឆោតនក្សរ ។

ដែនវិប្បដ្ឋី

ដែនវិប្បដ្ឋី (ចា.វិប្បដ្ឋី) តាំងជានគរមួយមានត្រកូល ៨ ។ ត្រកូល ២

(១) ក្នុងពុទ្ធភក្ស ប្រទេសអង្គ ស្រុកចូលទៅក្នុងដែនមគធ ។

ដែលជាជំងឺគ្រោះគឺគ្រុកក្នុងផែន លិច្ឆិ និង វិទេហ ។

ផែនលិច្ឆិ

ផែនលិច្ឆិ មានទីក្រុងឈ្មោះ វៃសាលី (បា. វៃសាលី) សព្វថ្ងៃ
នេះគេហៅ ពសារៈ ចម្ងាយ ៤៤ គីឡូម៉ែត្រ ពីក្រុងបាត់ នៅលើផ្លូវខាង
កើតស្ទឹងគន្ធីក ។

ផែនវិទេហ

ផែនវិទេហ (ឬ ត្រកុត្តិ គឺ ត្រហុត សព្វថ្ងៃ) មានទីក្រុងឈ្មោះ
មិថិលា ។

ផែនមល្ល

នៅខាងជើងផែនផ្លូវនិងជាខាងកើតផែន សា ឡានោះ មានពូជមល្ល
ដែលមកពីផែនបាត់ (សំ.បាបា) និងកុសិនគរមកតាំងនៅទីនោះ ។

នគរកុសិនគរ ឬ នគរកុសិនាភ តាំងនៅទីប្រជុំស្ទឹងរហ័ និង ស្ទឹង
គន្ធីកនៅលើផែននេប៉ាល់ ។

ស្រុកចារា នៅកណ្តាលនគរ ឡាសិនាភ និង វៃសាលី ។

ផែនវិញ្ញ

ផែន វិញ្ញ (បា. វិស) នៅខាងត្បូងផែនកោសល និង ខាងលិចផែន
កាសី មានទីក្រុងឈ្មោះ កោសម្ពី (កោសម្ពី) តាំងនៅលើផ្លូវ

ស្ដីនយមុនាខាងត្បូង, គឺកោសម ដែលនៅក្នុងតំបន់ អល្លហាប័ជ
ខាងទិសនិរតីទីក្រុងនេះ ។

ក្រុង កោសម្ពី ថ្លើងដោយព្រះវិហារ ពនវិការាម ១
យោសិតាម ១ ទារិយ ១ ។

ក្នុងពុទ្ធសម័យក្សត្រិយ៍គ្រងរាជ្យ ដែនវត្ស ព្រះនាមថា ឧទយន
(បា. ឧទេន ។

ដែនបញ្ចាល

ដែនបញ្ចាលតាំងនៅទីមួយដែលមាន ដែន កោសល នៅ
ខាងកើតប្រទេស កុរុស នៅខាងលិច ភ្នំហិមាលយា នៅខាងជើង
ទន្លេគង្គានៅខាងត្បូង គេសម្គាល់ឃើញមានបញ្ចាលខាងជើង (ឧត្ត-
បញ្ចាល) មានទីក្រុង ឈ្មោះ អហិច្ឆត្រ និងបញ្ចាលខាងត្បូង
(ឧស្ស័រណបញ្ចាល) មានទីក្រុងឈ្មោះ កាម្ពុល្យ (បា. កម្ពល្យ)
តាំងនៅលើឆ្នេរខាងជើងទន្លេគង្គាត្រង់ក្រឡាបណ្តោយដែនដីចំនួន ៧៧
ក្រីង បើចុះតាមទន្លេមកគេប្រទះឃើញក្រុង សំកាស្ស (បា. សំកស្ស)
១ និងក្រុង កណ្យាតុញ្ញ (បា. កញ្ញាតុញ្ញ) កញ្ញាតុញ្ញ សព្វថ្ងៃ
គេហៅថា កកោដ ១ ។

បើដើរកាត់ត្រង់តម្រង់ទៅទិសខាងលិច អ្នកដំណើរនោះគេនឹងបាន
ប្រទះឃើញនូវប្រទេស មតស្ស (បា. មត្ថស) ជាខាងនាយស្ដី

ធម្មតា ហើយនៅខាងត្បូងប្រទេស នឹងប្រទះឃើញប្រទេស សួរ-
៖ ១១ ទៀត (បា. សូរសេន) មានទីក្រុងឈ្មោះ មជ្ជម ។

៖ នៅខាងជើងប្រទេស មតស្ស មានពូជអ្នកដែន ក្បែរតាំងនៅ។ ទី
នេះ ហើយតាំងឈ្មោះប្រទេសនោះថា ក្បែរកេរ្ត៍ត្រ ដែលមានទីក្រុង
ឈ្មោះ ឥន្ទ្រប្រសូ (ធន្ទ្រ) ។

បើដើរតម្រង់ទៅទិសខាងពាយព្យ វេលាដែលចេញផុតប្រទេស
ក្បែរកេរ្ត៍ត្រ គេនឹងចូលទៅក្នុងប្រទេស ស្ទឹងប្រាំ (បស្ច័យ) ដែល
ពូជអ្នក តាំងជាប្រទេសមានទីក្រុងឈ្មោះ សាគល (បា. សាគល)
ដែលតាំងនៅលើស្ទឹងអសិទ្ធិ ឬ ចន្ទ្រភាគ ហើយដែលគេស្គាល់ប្រាកដ
ថា ជាទីក្រុងរបស់ព្រះបាទ មិលិន្ទ ។

នៅខាងនាយប្រទេសនេះ មានប្រទេស កណ្តា គឺសព្វថ្ងៃហៅថា
ជាតិសាវា ដែលមានក្រុងឈ្មោះ តក្សសិលា, ខាងជើង កណ្តា
មានប្រទេសឧទ្យាន (ឧត្តិយាន ឬ ឧត្តិយាន) សព្វថ្ងៃគេហៅថា
ស្ទឹង ហើយឆ្ងាយពីនេះទៅទៀត មានពូជកម្ពុជ “ ទីក្រុងឈ្មោះ
ឆ្មារក ” ។

បើដើរកាត់ក្បែរភ្នំវិទ្យា ខាងជើងកាត់តម្រង់ទៅខាងលិច ពីក្រុង
បេណារេស ទៅក្រុង តត្ថិយាវរ គេប្រទះឃើញប្រទេស
អាតេរ ១, អវន្តិ ១ និង សៅរីរ ១ ។

អាត្មា, ទីក្រុងឈ្មោះ វិទិសា, គឺ ភិស្សុ នឹង គូលេហ្វា ។
អវុទ្ធិ, ឥមកទៀតហៅថា មាលវ, ទីក្រុងឈ្មោះ ឧជ្ឈយិន្ទ
(បា. ឧជ្ឈយិន្ទ) ។

សោវរីរ, រាប់ចូលទាំងសុក្រស្ត គឺសព្វថ្ងៃគេហៅថា កត្តិយា-
ន ដែលមានទីក្រុងឈ្មោះ កេរុត គឺ រូរ, និង អបរាជ្ជ, ដែលមាន
ទីក្រុងធំៗ ឈ្មោះ កេរុត្តា គឺ ករោច្ឆ និង សុទានក ១
(បា. សប្បារក) សព្វថ្ងៃនេះគេហៅថា សោយរ ។

ខាងទិសនិរតីនៃ អវុទ្ធិ មានស្រុក អស្សុត ឬ អស្មត
(បា. អស្សុត) ទីក្រុងឈ្មោះ ទោតលិ ។

ដើម្បីនឹងបំភ្លឺតាមទ្រង់ព្រាយដ៏ដូចមានក្នុងផែនទី នោះយើងត្រូវ
អង្គុយនិយមន័យប្រែស្រុក ឥណ្ឌា ខាងត្បូងទៀត, ពិតមែនតែផែនដីទាំង
នេះចូលមកក្នុងរឿងរ៉ាវខាងក្រោយ នៃពុទ្ធសម័យតែងតែនឹងលើកមក
សម្រែងដែរ ។

បើដើរទៅខាងក្រោយមានទន្លេគង្គាចុះមកតាម ត្រើយសមុទ្រខាងគេនឹង
ប្រទះឃើញស្រុកដូចមានខាងក្រោយគឺ ៖

ឧត្តល ឬ ទ្រេ គឺ ឧរិស្សុ សព្វថ្ងៃនេះ កាលីង្គ នៅជា
ភស្តុភារ ឧត្តល និង ទន្លេតាទារី ទីក្រុងឈ្មោះ ទន្ធម្មរ ។

អន្ទ្រ នៅជាភស្តុភារទន្លេ តាទារី និង ទន្លេត្រីស្នា

ទីក្រុងឈ្មោះ ប្រតិស្ឋា គឺបែបនោះ នៅលើឆ្នេរខាងជើងទន្លេ
កោណារី, ជាដំបូង ឧបទ្វីប ។

ទ្រវែង នៅជាកណ្តាល ប៉េង្គូ និងទន្លេកាវ៉េ ទីក្រុងឈ្មោះ
កញ្ចប់រម ក្រុងជើង ។

ចាឡា ទៅជាកណ្តាលទន្លេ កាវ៉េ និងទីក្រុង កោ-
មារីន ។

កេរល ឬ ចេរ(គឺ ត្រវែងក៏) នៅលើគ្រឹយសមុទ្រខាងលិច
ចាឡា ។

ចោឡ តាំងនៅដីទំនាបមធ្យម ក្បែរទន្លេ កាវ៉េ ក្រោយ
មកទៀតហៅថា កាណិដ ទីក្រុងឈ្មោះស្រី ស្រីរដ្ឋបត្តន
(សេរីរដ្ឋបត្តន) ។

កោដ្ឋន តាំងនៅគ្រឹយសមុទ្រខាងលិច ជាកណ្តាលស្រុក
ចេរ និង អបរាត្ត ។

វិទិក គឺបែប តាំងនៅជាកណ្តាលដែន ទេក្វីន មានស្ទឹង
ត្រីស្នាទៅខាងត្បូង ។ ស្ទឹងនមិត្តនៅខាងជើងមហាព្រៃស្ត តាំងនៅលើ
ស្ទឹង កោណារី ខាងលើ ។

(ប៉ែនទីស្រុកនិរត្តក្នុងពុទ្ធសម័យប៉ុណ្ណោះ)

បរិច្ឆេទទី ២

អំពីព្រហ្មវិវត្តន៍

រឿងទាំងឡាយដែលសម្តែងអំពីកិរិយាប្រព្រឹត្តទៅនៃព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ
នោះចែកចេញជា ៤ ភាគគឺ :

- ១ - គត្យានិក្ខមន ចេញចាកផ្ទៃ (ប្រសូតិ)
- ២ - បឋមាភិសន្នោទិ បានដល់សម្មាសម្ពោធខ្យាណជាដំបូង
(ត្រាស់ដឹង)
- ៣ - ធម្មតក្កប្បវត្តន សម្តែងធម៌ទេសនា
- ៤ - បរិនិព្វាន ចូលនិព្វាន ។

ភាគទី ១

គត្យានិក្ខមន អំពីប្រសូតិ

អំពីសុបិនព្រះមាយារទី

ព្រះបាទ សុទ្ធោទន ជាត្រកូល ខេត្តម ហើយវាស្តច
សាស្ត្រនៅក្រុង តេជលវស្ត មានអគ្គមហេសី ១ ព្រះអង្គមានរូបល្អ
ចម្រើនដោយលក្ខណៈនាមថាព្រះ មាយារទី ជាត្រកូលកោឡ
(បា. តោលិយ) ។ រាត្រីមួយនោះ ព្រះនាងទ្រង់សុបិនឃើញដំរីស
មួយមានភ្នែក ៦ ចុះមកពីលើ អាកាសចូលទៅក្នុងផ្ទៃនាងតាមផ្ទាំងជំនិចខាង

ស្តាំ ដែលពិតនោះ គឺនឹងជាព្រះពុទ្ធ (១) ក្នុងខាងមុខនោះឯង ចុះចាកឋាន
 តុសិត ក្នុងវេលាយប់នោះមកកាន់យកបដិសន្ធិ ក្នុងផ្ទៃព្រះ មាយាទេវី
 មាយាទេវី លុះព្រឹកវស្សាកឡើងព្រះបាទ សុទ្ធាទទ ឲ្យហៅព្រាហ្មណ៍
 ជាច្រើនមកតាមសុបិន ព្រាហ្មណ៍ក៏បានតាមថាព្រះ រាជ! ទេវី នឹង
 មានព្រះរាជបុត្រមួយព្រះអង្គ ប្រកបដោយ លក្ខណៈគ្រប់យ៉ាង ហើយ
 តាមតទៅទៀតថា បើប្រសិនណាជាព្រះរាជទុរសនេះ នៅក្នុងនគរនឹង
 បានជាស្តេចមហាចក្រពត្តិ បើចេញពីនគរទៅនឹងបានជាព្រះពុទ្ធមួយព្រះ
 អង្គស្រោចស្រង់សត្វលោក ។

អំពីប្រសូតិ

លុះជិតថ្ងៃទី១នឹងប្រសូតិបុត្រនោះព្រះនាង មាយាទេវី ក៏ភ្នកព្រះ
 រាជហឫទ័យ ចង់យាងទៅសួរព្រះវេជ្ជាមាតានៅក្រុង ទេវហា នាគគង់
 លើវរមាស មានសេនាឈាធាមាត្យជាច្រើនហែហមតាមក្រោយទៅ លុះ
 ដល់ដើមរំង ១ ដែលនៅចំព្រំដែនទាំង ២ គឺ ត្រពាំងត្នូ និង ទេវហា
 ហើយដែលគេហៅថាព្រៃ លុត្តង្គី (២) ព្រះនាងក៏ចង់ឈប់ទៅទីនោះ
 ហើយយាងចុះទៅឈរក្រោមដើមរំង លើកព្រះហស្តរលាងចាប់មែក

(១) តាមគម្ពីរ (ល) ភាគទី ២ ទំព័រ ១០ និង សេចក្តីប្រែទំព័រ ៤២ ថាពេលនោះទ្រង់ ព្រះ
 នាមថាស្វេតកេតុ មុននឹងចុះពីមក ទ្រង់បានប្រគល់ការឲ្យព្រះមេត្រីសង្ឃដ៏ទូន្មានដល់ទេវបុត្រ
 ទេវតាទាំងឡាយនៅឋានតុសិត (ទំព័រ ៣៩ សេចក្តីប្រែទំព័រ ៤០) ។

(២) កន្លែងនេះសព្វថ្ងៃហៅថា រម្មេន្ទ្រ ឬ បទវិយ ។

ឈើនោះ មែកនោះ ក៏ទន់ទាបមកដល់ដៃនាង ក៏ប្រសូតរាងបុត្រមកក្នុង
វេលានោះឥតមានឈឺចាប់អ្វីឡើយ ។

ព្រះរាជទុរសប្រសូតមកឥតមានប្រឡាក់មន្ទិលសៅហ្មងឡើយ តែ
វេលានោះ មានទេវឱ្យទឹក ២ ហូរធ្លាក់ចុះមកពីអាកាស ស្រោចស្រង់ឱ្យ
មួយអង្វើ និងព្រះមាតា ។

ព្រះបរមរោធិសត្វ នៅវេលាដែលប្រសូតទុរមាតាមក មាន
មហាព្រហ្ម ៤ នាក់ យកបណ្តាញមាសមកទទួល; រួចមហារាជទាំង
៤ ស្តេច (ធម្មលោក ចារា ល) យកស្បែកឈ្នួស មកទទួលតទៅទៀត
រួចពីនោះទើបមនុស្សទាំងឡាយយកសំពត់កោសយកស្តី (១) មកទទួល
ទៅ តមកទៀតព្រះបរមរោធិសត្វក៏ឈរលើដៃនង្គី ហើយឈាន ៧
ជំហានទៅទិសខាងកើត មានព្រហ្ម ១ អង្គបំផុសថ្វាយ ហើយ
សុយាមទេពុត្រ កាន់សេះតាមក្រោយ លុះរន្ត្រះព្រះនេត្រគ្របទិស
ទាំង១៦ ហើយក៏បង្ខំចិត្តដាច់ដូចនេះ ៖

អក្កោហាមស្មីលោកស្ស, សេន្នាហាមស្មីលោកស្ស,

(១) តាមធម្មលេខវិស្ណុ ទំព័រ ៨៣ និងសេចក្តីប្រែទំព័រ ៧៧ គ្រាន់តែសម្តែងថាវេលា
នោះសព្វ និងព្រហ្មយកសំពត់កោសយកស្តីមកទទួល ។

(២) តាមធម្មៈ(ល) ទំព័រ ៩៣ “ដៀស្នោហំសវិលោកស្ស ស្រស្នោលោកេ វិនាយកៈ
និយំបជានិមិមបស្សិម ” គាថាដែលដឹកយកមកពាក់ពណ៌នាសេះ យក១ បទមកសម្តែង តាម
លំអាន បាលីថា “និយំប បស្សិម ជានិស្សិទាន្តិបុនិវ” ។

ដេដ្ឋាហាមស្ម័គ្រលោកស្ស, អយមន្តិមាដាតិ, នត្តិ-
នាទិបុណ្ណេវ ។

សេចក្តីថា :

ខ្លួនអញជាកំពូលនៃលោក, ជាបុគ្គលប្រសើរជាងគេក្នុងលោក ជា
ច្បងគេទាំងអស់ក្នុងលោក, នេះហើយជាកំណើតក្រោយគេបំផុតរបស់
អញ កំណើតទៅមុខ ឥញ្ញានកើតឡើងឡើយ ;

រួចពីវេលានោះ គេបានឆ្លើយត្រឡប់មក មាយា ឲ្យយាងត្រឡប់
ចូលទៅកាន់នគរ កបិលវស្ថុ វិញ មួយអន្លើនឹងព្រះរាជបុត្រ ហើយ
យកព្រះរាជបុត្រទៅថ្វាយដល់ព្រះវររាជបិតា លុះកន្លងទៅ ៧ ថ្ងៃ ព្រះ
មាយា ទេវី ក៏ទិវង្គត ហើយទៅចាប់បដិសន្ធិនាស្ថានក្រៃប្រែង, ឯ
ព្រះរាជបុត្រនោះស្តេចបានប្រគល់ឲ្យនាង មហាបជាបតីកោតមី
ជាមួយមីនរក្សា ។

នំពីកាឡិទេវល (១) តាបសចូលទៅថ្វាយព្រះពរ សម័យមួយ
នោះ កាឡិទេវលតាបសចូលទៅក្នុងព្រះវាំង ហើយសូមព្រះរាជបុត្រមើល
ព្រះបាទ សុន្ទោ ទទ ទ្រង់ត្រាស់បង្គាប់ឲ្យយកព្រះរាជបុត្រមក ហើយឲ្យ
ថ្វាយបង្គំតាបសនោះ ប៉ុន្តែវេលានោះព្រះរាជកុមារមិនថ្វាយបង្គំ ក៏លើក
ដើរទាំងពីរជាតិលើផ្ទាំងសក់ មុននោះវិញ តាបសក៏ក្រោកចេញពីកន្លែង

(១) តាមចារិកផ្សេងៗ នៅខត្តប្រទេស ថ្មបួសីនោះនាមជា អសិក (លីវ) ពេនសំគាល់
ថា អសិកឬកាឡ ទាំងពីរនេះ បានសេចក្តីថាខ្មៅកែម្យ៉ាង ។

ហើយសំពះទៅបរមពោធិសត្វ រួចពីសំពះទើបញ្ចាញម ។ ហើយយំទៅ
 ទៀត ព្រះបាទ សុន្ទោ ទទ ទ្រង់មានសេចក្តីសង្ស័យ ទើបសួរទៅតាបស
 អំពីហេតុដែលញាញឹមនឹងយំ តាបសក៏ក្រាបទូលវិញថា បានជាអាត្មា
 ភាពញាញឹមវិញ ព្រោះឃើញថាព្រះអយ្យបុត្រនេះគេទៅមុខនឹងបានត្រាស់
 ជាព្រះពុទ្ធ ១ ព្រះអង្គស្រោចស្រង់ សត្វលោក, ហើយឯអាត្មាភាពយំនោះ
 ព្រោះស្តាយដោយខ្លួនអាត្មាភាពឯង មិនអាចនឹងរស់នៅចាំបានទាន់កាល
 ដែលបានត្រាស់នោះ តែតាបសនោះចង់ឲ្យនាលក (១) ជាក្មួយទៅចូល
 បួស ឯនាលកទៅមុខទៅ នឹងបានចូលក្នុងពុទ្ធសាសនាហើយបានសម្រេច
 និវាណ (និព្វាន) ក្រោយនោះបន្តិច ។

អំពីថ្វាយព្រះនាមជល់ព្រះរាជបុត្រ

នៅថ្ងៃទី ៥ ក្រោយប្រសូតិមានរៀបតាំងវិធីរើសនាមថ្វាយ ព្រះបរម-
 ពោធិសាត់ វេលានោះព្រះបាទ សុន្ទោ ទទ ទ្រង់ចាត់ឲ្យហៅព្រាហ្មណ៍
 ពូជ នាក់ ដែលឆ្ងាសក្នុងសិប្បសាស្ត្រមករើសនាមថ្វាយ ហើយព្រាហ្មណ៍
 ទាំងនោះក៏ថ្វាយព្រះនាមថា សិទ្ធាធិ (បា សិទ្ធិត្ថ) លុះបានពិនិត្យ
 មើលលក្ខណៈនៃរូបរបស់អយ្យបុត្រស្រេចហើយព្រាហ្មណ៍ ៧ នាក់លើក
 ប្រាមដៃពីគ្រប់គ្នា ហើយទំនាយថា ប្រសិនបើព្រះរាជកុមារនេះនៅក្នុង
 នគរនឹងបានជាស្តេចចក្រភាគត្រាជ័យ, បើចេញពីនគរនឹងបានត្រាស់ជាព្រះ
 ពុទ្ធមួយព្រះអង្គ” ប៉ុន្តែព្រាហ្មណ៍ទី ៨ គឺ កោណ្ឌិក្យ ព្រាហ្មណ៍

(១) តាមធម្ម (ល) ជ.ល្ខ: (១៧៥) វិញ ។

លើកម្រាមដៃតែ ១ ហើយទំនាយថា “ព្រះអយ្យបុត្រនេះ ប្រាកដជា
បានគ្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ ១ ព្រះអង្គដោយពិត ” ។

បណ្ណាព្រាហ្មណ៍ទាំង ៨ នាក់ នោះ, ៧ នាក់ ខាងដើម ធ្វើនូវកាល
កិរិយាមុនដែលព្រះអង្គចេញពីនគរទៅ ទ្រង់ព្រះផ្នួស; ឯព្រាហ្មណ៍ទី ៨ គឺ
កោណ្ឌិយ ទៅរស់នៅឡើយ ក្នុងសម័យនោះក៏ដើរចូលគ្នាអស់
ទាំងកូនមិត្តសម្លាញ់ខ្លួន បញ្ចូលចិត្តទៅចូលជាសិស្សព្រះបរមពោធិសត្វ
ដែលរើបន្តិចស្រេច ជាមួយនឹងខ្លួនក្នុងវេលានោះមានតែ ៤ នាក់ ទៅ
តាម កោណ្ឌិយ ឯតាបសទាំង ៥ នាក់នេះ ហើយដែលគេហៅថា
បញ្ចវគ្គិយ (បា.បញ្ចវគ្គិយ) គឺ កោណ្ឌិយ ១, វាស្ស១, កុទ្ធិក ១, មហាធាម ១, អស្សជិត១ (បា.កោណ្ឌិយ,
វាស្ស, កុទ្ធិយ, មហាធាម, អស្សជិ) ។

នៅវេលាដែលព្រាហ្មណ៍ ទាំងនោះចូរយព្រះនាមទំនាយនោះហើយ
ព្រះបាទ សុទ្ធោទទ ទ្រង់សួរទៅព្រាហ្មណ៍ទាំងនោះថា : ក្នុងស្ថានដូច
ម្តេចខ្លះ ដែលកូនអញនឹងចេញចាកពីនគរទៅបួសនោះ? ព្រាហ្មណ៍ឆ្លើយ
ថា នៅវេលាដែលបានឃើញបុព្វនិមិត្តទាំង ៤ យ៉ាង (បូរិជិមិត្តាធិ,
បា.បុព្វនិមិត្តាធិ); ទ្រង់សួរទៅទៀតថា និមិត្តទាំង ៤ នោះ មាន
ប្រការដូចម្តេចខ្លះ? ព្រាហ្មណ៍ឆ្លើយថា គឺឃើញមនុស្ស ជរា ១,
ព្យាធិ ១, មរណា ១, ភិក្ខុ ១ វេលានោះទ្រង់ក៏ចាត់ការឲ្យប្រយ័ត្ន
យ៉ាងមាំ ដើម្បីកុំឲ្យព្រះអយ្យបុត្រឃើញរូបទាំងនោះឡើយ ។

អំពីវិធីប្រតិបត្តិការ (១)

លុះដល់រដ្ឋវៀបវិធីត្រូវស្រាវជ្រាវ ឬ សាហស្ស (វិប្រមន្តល) ព្រះ
 បាទ សិរីសុឡោទទ ទ្រង់នាំព្រះរាជបុត្រទៅ ដោយមាននាហ្មឺនមុខ
 មន្ត្រីហែរពលសកលយោធា ស្រីស្នំក្រមការហែហមទៅកន្លែងវិធីនោះផង
 លុះស្តេចទៅដល់ទីនោះ ទ្រង់ឱ្យរៀបរាជស្ថានថ្វាយព្រះរាជបុត្រក្រោម
 ដើមដូងត្រីក្ស (ត្រីង) មានស្រីស្នំនៅចាំរក្សា ប៉ុន្តែស្រីស្នំទាំងនោះ ដោយ
 ចង់មើលរបៀបវិធីបុណ្យនោះរោកណាស់ ក៏ដើរចេញទៅកន្លែងនោះទៅយូរ
 បន្តិច លុះត្រឡប់មកវិញ ក៏ឃើញព្រះបរមរោជិសត្វ កំពុងតែពែនព្រះបាទ
 ចម្រើនគោរពបូជាសូត្រកម្មដ្ឋាន ក្រោមម្លប់ដើមដូងដែលនៅនឹងតែកន្លែង
 មួយ គួរជាអស្ចារ្យណាស់ ឯម្លប់ឈើឯទៀតវិញក៏រង្វាន់ទៅតាមមណ្ឌល
 ព្រះអាទិត្យ ព្រះបាទ សិរីសុឡោទទ នឹមភ្នែកបានជ្រាបសេចក្តីដូច
 នោះហើយ ក៏រត់មកក្រាបសំពះសរសើរបាវម៍ព្រះអយ្យបុត្រក្នុងគ្រានោះ ។

-
- ១- មុននិទានអំពីអស្ចារ្យត្រង់នេះ គម្ពីរ (ល) មាននិយាយអស្ចារ្យ ៣ ស្ថានទៀតគឺ :
- ក) អំពីក្រសាលហោព្រះរូបនៅវេលាដែលព្រះបរមរោជិសត្វ ទ្រង់យាងចូលក្នុងហោ
 ព្រះរូបនោះរូបទាំងបីនោះនោះកំពុងមកក្រាបនៅទៀបព្រះបាទ (ជំពូក ៨) តាមគម្ពីរមហាវិស្ណុ
 ភាគទី ២ ទំព័រ ៥៦ ថា វេលានោះ ព្រះបរមរោជិសត្វ ទ្រង់ចូលទៅសំពះរូបនាង អរយា ប៉ុន្តែ
 លុះទ្រង់យាងចូលទៅដល់ ស្រាប់តែរូបនេះស្ទុះមកក្រាបថ្វាយបង្គំទៀបព្រះបាទ ។
 - ខ) អំពីខ្សែពេជ្រសម្រាប់ភាក់នៅក សម័យមួយនោះពូកសាក្យ បានយកខ្សែពេជ្រមក
 ថ្វាយព្រះប មរោជិសត្វ លុះយកមកបំភាក់ព្រះស្វរសទៅ ខ្សែពេជ្រនោះអាប់ស្ម័គ្រសំនៅវេលា
 នោះ (ភាគទី ៩)
 - គ) អំពីរឿងអក្ខរវិធី ក្នុងថ្ងៃ ១ នោះ គេបាននាំព្រះអយ្យបុត្រចូលទៅបង្រៀនអក្សរនៅ
 ក្នុងបន្ទប់ ១ លុះចាប់រៀនទៅកំបែកឆ្ងាសជាន់ វិស្វមិត្តជាគ្រូទៅទៀត (ភាគទី ១) ។

តារាង ២

បរិមាណសម្ពោធិញ្ញាណ (ត្រាស់)

នៃពីបឋមវ័យ

លុះព្រះបរមរោជិតសត្វ ព្រះជន្មចុះ ១៦ ឆ្នាំ ព្រះវររាជបិតាបាន សាងប្រាសាទ ៣ ថ្វាយឱ្យគង់គ្រប់រដូវ (រដូវ១ ប្រាសាទ១) ច្រើន ក្រសាលសប្បាយ ក្នុងប្រាសាទទាំង ៣ មួយនៅខ្ទើងស្រីស្អប់នម្ពិទ្ធ ជាបរិវារ (នាងកី) ច្រើនមានព្រះអគ្គមហេសី ១ ព្រះអង្គ ជាព្រះមាតាព្រះ រាហុល (១) ។

ដោយចេះតែក្រសាលសប្បាយ ឥតមានព្រួយបារម្ភគិតអ្វីសោះនោះ ពួកសាក្យស្រឡាត់ដឹងគង់ថាជាលោកសាសនាថា “ សិទ្ធាបិ នេមិនបាទរៀនសិល្ប ធរ្មសាៈ ប្រសិនបើបានចម្បាំងមកដល់ខ្លួនធ្វើដូចម្តេចទៅ ” ។ លុះព្រះ អយ្យបុត្រ បានជ្រាបសេចក្តីដូចនេះហើយ ទ្រង់ឱ្យដើរទៅគង់ទូលកើ ឱ្យដំណឹងដល់ពួកសាក្យទាំងអស់ថា ក្នុង ៧ ថ្ងៃទៀតទ្រង់នឹងចេញសម្តែង

១- ក្នុងគម្ពីរពាលីសម្តែងថា ព្រះសិទ្ធាបិមានអគ្គមហេសីតែ ១ ព្រះអង្គ ហើយត្រង់តែ ហៅថាមាតាព្រះរាហុល (រាហុលមាតា) ដែលឈ្មោះតាមគម្ពីរ (ល) ថា ព្រះអគ្គមហេសីព្រះនាម ជា ពោធិ ជាបុត្រី ទន្ធាបាណិ ហើយគ្មាននិយាយអំពីរាហុលឡើយ តាមគម្ពីរ ម.វ ថា ព្រះ អគ្គមហេសីព្រះនាមថា យសោធរា ជាបុត្រីមហានាមហើយជាព្រះមាតាព្រះរាហុល តាមចារឹក ផ្សេងៗ នៅឧត្តរប្រទេស ថាព្រះសិទ្ធាបិ មានអគ្គមហេសី ៣ ព្រះអង្គគឺនាង ពោធិ ១ (ពិភបុត្រ) នាងយសោធរា (ជាមាតាព្រះរាហុល) និងនាងម្រឹតជា ១ ។

វិធីឲ្យឃើញចេញពីស្ថានភាពនោះ លុះដល់ថ្ងៃដែលកំណត់ ទ្រង់ក៏ស្តេចចេញទៅ
បាញ់ធូស្លាត់ត្បូងកែជាងពួកខ្លាទំនាំងអស់ (សកេត្តជាតក (១)) ។

អំពីប្រជុំជួបប្រទះនិមិត្តទាំង ៤

ក្នុងថ្ងៃមួយនោះព្រះបរមរោជិតសត្វទ្រង់គង់ព្រះរាជយានរថ ស្តេច
ទៅក្រសាលក្នុងឧទ្យាន វេលានោះមានរថក្រមួយព្រះអង្គឃើញថា រូប
មនុស្សដក លុះទ្រង់បានជ្រាបដោយនាយ សារី ទូលថា សេចក្តី
ដកនេះ នឹងមានដល់គ្រប់រូបមនុស្សជាតិ នោះទ្រង់ក៏ឲ្យត្រឡប់ព្រះរាជ
រថវិលចូលទៅក្នុងព្រះបរមរាជវាំងវិញ ។

លុះទ្រង់ចេញទៅក្នុងលើកទី ២ បានឃើញមនុស្សមានដំបូ ហើយ
ក្នុងលើកទី ៣ បានឃើញមនុស្សស្លាប់ក្នុងស្ថានដូចគ្នា ក្នុងលើកទី ៤
បានឃើញអ្នកបួស ហើយក្នុងវេលានោះ ទ្រង់ក្នុងព្រះរាជហឫទ័យ ចម្រើន
នឹង ចេញចាកលោកសន្តិវាស ប៉ុន្តែសម័យនោះ ទ្រង់យាងហួសទៅដល់
ឧទ្យានហើយស្រង់ជម្រះព្រះអង្គនៅទីនោះ លុះស្រង់ជម្រះព្រះអង្គរួចហើយ
ទើបព្រះ វិស្វតាមិទ និមិត្តជាជាងខ្លាព្រះកេសយកគ្រឿងអលង្ការ
យ៉ាងល្អមកថ្វាយក្នុងវេលានោះ ។ មានរាជទូតពីព្រះវររាជបិតាមកក្រាបបង្គំ

១- ពាមធម្មិរ (ល) (ភាគទី ៧) និមិត្តៈ ម.វ. ខ្សែ ២ ទំព័រ ៧៣ សម្តែងថាវេលាដែល
ដង្ហើមហេសីថ្វាយព្រះបរមរោជិតសត្វនោះ ឥតកន្លងនោះ សូមឲ្យព្រះបរមរោជិតសត្វល្បង
សិល្បសាស្ត្រផ្សេងៗ ឲ្យឃើញចេញពីស្ថានភាព លុះដល់ថ្ងៃដែលកំណត់ទ្រង់ក៏សម្តែងឬទ្ធាបំបំរើ
យ៉ាងធំ ដែលទេវទត្ត ដាល់ ១ ដៃស្លាប់ ត្រូវដៃវង់កំដៃនគរ ៧ ជាន់ ផុតទៅរួចពីនោះ
ទ្រង់ប្រឡងឈ្នះក្នុងវិធីព្យាបាលនឹងបាញ់ធូទ្រើត ។.ប។

ទូលថា ព្រះរាជបុត្រព្រះអង្គទើបនឹងប្រសូតថ្វាយព្រះនាមជា កហុល-
 តុមារ ហើយក៏ទ្រង់ត្រឡប់វិលចូលទៅក្នុងព្រះបរមរាជវាំងវិញ មានស្រ្តី
 ម្នាក់ជាពួកសាក្យ នាមនាង ម្រីក ជាមាតា អាណន្ទ (ឬថា តេសា
 តេត្ថមី) ទៅរៀប សីហបញ្ចូរ លុះឃើញព្រះរូបព្រះនាមព្រះបរម
 រោជសត្វល្អចម្លែកក៏ពោលព្រះវចនាថា :

ឱត្ថតា ខលុតេមាតា	ឱត្ថតា ទួនសាមាតា
បិតា ឥន្ទស្តឱត្ថតា	ឱត្ថតា ទួនសាបិតា
ឱត្ថតា បុនសាធារី	ឱត្ថតា ទួនសាធារី
យស្សា ភតិភវិស្សសិ	យស្សា យំន្ត្រិសាបតិ

(ម.វ. វិទ្យុ ២ ទំព័រ ១៥៧ - ជាតកវិទ្យុ ១ ទំព័រ ៦.)

អធិប្បាយជាសេចក្តីថា

“រលត់ទុក្ខមាតាព្រះអង្គ រលត់ទុក្ខបិតាព្រះអង្គ ស្រ្តីទុក្ខ ស្រ្តីឯណា
 ដែលបានព្រះអង្គធ្វើជាប្តី,, ស័ព្ទដែលថា ឱត្ថតា (ឱត្ថត) នេះ មានន័យ
 ២ យ៉ាង គឺ រលត់ទុក្ខឬ កាត់បន្ថយ ទុក្ខ នោះ ទ្រង់ក៏ឈ្វេងយល់ក្នុងសម្តីនេះ
 ថាជាសេចក្តីដាស់តឿន ឲ្យទៅរកសេចក្តីសុខក្នុង ឱត្ថិណ ឯសេចក្តី
 តបគុណវិញ្ញៈនោះទ្រង់ក៏ដោះវិញ្ញាណដោយកែវមុត្តាធ្វើទៅឲ្យស្រ្តីនោះ ។

អំពីអាការរាជកលក៏នៃស្រ្តីទាំងឡាយ លុះព្រះអង្គយាងចាត់ ចូល
 ដល់ក្នុងព្រះវាំងណា ទ្រង់ក៏ជួសជុលលើគ្រឿងព្រះបន្ទប់យ៉ាង គ្រាន់

តែឆ្លៀងព្រះនេត្រទេវបុរាណនិងឆ្លៀងព្រះស្រាតទ្រង់ព្រះសណ្តាប់ ចម្រៀង
និងមហេសីស្រពបន្តិចប៉ុណ្ណោះក៏ផ្គុំលក់ទៅ ឯពួកបុរាណនិងពួកមហេសីស្រពក៏
ដេកតាមទាំងអស់ លុះព្រះអង្គត្រឡប់ទៅក្រោយនោះបន្តិច ទ្រង់ឃើញ
ស្រ្តីទាំងនោះដេកលក់មានអាការៈផ្សេងៗ មានការមិនល្អ ហើយក្នុងបន្ទប់
នោះទ្រង់ឃើញហាក់ដូចជាកន្លែងសម្រាប់ខ្មោចអស្ចារ្យ (១) ។

អំពីវិវិយារចេញចោលនគរ

ដោយព្រះអង្គមានសេចក្តីខ្លើមរើមលោកសន្និវាសនៈ ពេកណាស់
ទ្រង់ត្រឡប់ទៅក្រឡាព្រះបន្ទំ ហើយហៅឯទូក ជានាយក្សសេះ
(បា. ៥៩) បន្តិចទៀតបង្គាប់ទៅបង្គាប់អានសេនាបតី ជាក្រុងយានរបស់ព្រះអង្គ
ប៉ុន្តែមុននឹងស្តេចចេញទៅទ្រង់មានព្រះហឫទ័យ ចង់ឃើញព្រះរាជបុត្រ
សិន ។

លុះយាងចូលទៅក្នុងបន្ទប់ព្រះអគ្គមហេសី ទ្រង់ក៏បានឃើញព្រះរាជ
ទេវី ដោយអំណាចពន្លឺយ៉ាងតិច ក៏រុករកក្នុងក្រឡាព្រះបន្ទំ ដែលដេក
ជាស្រទះដោយផ្កាក្រអូបជាច្រើន ដាក់ព្រះហស្តគង់ទៅលើព្រះសិរព្រះរាជ

(១) នាយស្រ្តីដែលដេកលក់នោះជាការស្គាល់ច្បាស់ណាស់ ; តែនេះគឺជាបាតិសម្តែង
ថាការនេះច្បាស់ល្អព្រះពោធិ៍ឃើញតែម្នាក់ឯងទេ ; គឺមហាវិគ្គ បានសម្តែងអំពីសេចក្តី
ផ្លាស់រូបនៃយស (វិទ. ខ្សែ ១ ទំព័រ ១៥ ជានិច្ច) ។

កុមារទ្រង់ព្រះតម្រិះថា បើទ្រង់នឹងចាប់ត្រកងរាជបុត្រឡើង សមព្រះរាជ
ទេវី នឹងក្លាក់ដឹងស្មារតីមិនខាននោះ ព្រះអង្គថយមកវិញ(១) ។

ឯក ល្អា ក ជាសេះយោធព្រះអង្គមានសម្បុរសល្អយ៉ាងសមណរ
ចាំនៅក្រៅ ទេវតាទាំងឡាយបិទផ្ទប់សម្រែកសេះមិនឲ្យលាន់ពុំ ហើយ
យកដៃទ្រង់សេះចាំនៅទីនោះ ដើម្បីមិនឲ្យបណ្តាជនទាំងឡាយក្លាក់
ដល់ម្នាក់ឡើយ ។

លុះពេលកណ្តាលអប្រាត្រព្រះអង្គក៏ទ្រង់ឡើងលើសេះ ព្រះរាជយាន
ឯឆន្ទ ក៏តាងកន្ទុយសេះនោះចេញទៅ លុះដល់មាត់ទ្វារក្រៅ វេលា
នោះ ទេវតាដែលចាំទ្វារនោះបើកទ្វារថ្វាយព្រះអង្គចេញឲ្យផុតទៅ ។

ព្រះបរមពោធិសត្វក៏ចេះតែយាងទៅមុខដោយមានទេវតា ១ សែន
កោដិកាន់ចង្កូរវិហារអមព្រះអង្គ យប់នោះដោយបង្វែរពេញបូណ៌មីនៃអាសាធ
នៅក្នុងនក្សត្រ ឧត្តរសាធ (ថ្ងៃ ១ សូយ៉េត) ។

ក្នុងយប់នោះព្រះអង្គយាងកាន់នគរ ៣ (២) បានចម្ងាយ ៣០
យោជន៍ ដល់ស្ទឹង អយោមា សេះនោះក៏ផ្លាស់រំលង ១ ដំហានផុតទៅ ។

(១) ព្រះធម្មីរ(ល) ធាននិយាយត្រង់នេះទេ ហើយធាននិយាយពីរហុលដឹង តាមម.វ.
វិទ្យុ ២ ទំព័រ ១៥៩ មាននិយាយថាក្នុងវេលាយប់ដែលព្រះអង្គចេញចោលនគរនោះហើយដែល
ព្រះរាហុលព្យុតមកពីតុលិតមកបដិសន្ធិក្នុងធម៌នាងយសោធរា ថាព្រះបរមពោធិសត្វទ្រង់ចេញ
ទៅជាមុនដែលដឹង ព្រះអង្គថាជាឪពុករាហុល ។

(២) គឺក្រុងសាធុ ១ កេ.ឡ ១ មល្ល ១ (ល) ទំព័រ ២២៥ សេចក្តីប្រែទំព័រ ១៩៦ ។

អំពីទ្រង់សង្ឃកបំពាក់

លុះដល់ស្ដឹងត្រើយមានក៏ចុះពីខ្នងសេះ(១) ដោះអស់គ្រឿងប្រដាប់
 មានមកដង្ហើម ប្រគល់ឲ្យទៅ ធម្មតា ហើយកាត់ព្រះរកសាដោយ
 ព្រះខ័ន សក់ព្រះអង្គនៅសល់ប្រវែង ២ ធ្នាប់ ហើយគួចត្រចាញ់វិល
 ឯងទៅខាងស្ដាំ (ឯពុកចង្កាមានស្មានដូចគ្នា) មិនបាច់ឲ្យព្រះអង្គកាត់
 ឬកាត់ទៀតឡើយ រួចពីនោះព្រះអង្គក៏បោះព្រះរកសា និងឆ្នួតព្រះ
 រកសឡើងទៅលើអាកាស ហើយទ្រង់គិតក្នុងព្រះរាជហឫទ័យថា “ ប្រ-
 សិនបើអញបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធមួយព្រះអង្គពិតមែន សូមឲ្យសក់និង
 ឆ្នួតនេះ អណ្ដែតទៅលើអាកាស បើមិនបានត្រាស់ទេ សូមឲ្យធ្លាក់មក
 ដីចុះ ” វេលានោះ ឯសក់និងឆ្នួតនោះ ក៏អណ្ដែតទៅលើអាកាស
 កម្ពស់ ១ យោជន៍ លុះព្រះឥន្ទបានឃើញក៏យកប្រអប់ ១ ដ៏មានតម្លៃ
 មកទទួល ហើយយកទៅតម្កល់ទុកក្នុង ឮ បា មណីចេត្យ (បា.ចូ-
 លាមណីចេតិយ) នៅស្ថានសួគ៌ ត្រៃត្រឹង (តាវតីស) ។

រួចពីនោះព្រះអង្គទ្រង់ព្រះតម្រិះថា ឯគ្រឿងប្រដាប់ព្រះអង្គដែលជា
 សំពត់យ៉ាងល្អ ពីស្រុកប៉េណាវេសនោះ មិនសមគួរដល់អ្នកបួសស្បៀក

(១) ក្នុងធម្ម (ល) វិចិត្រ ២២៥ ។ សេចក្ដីប្រែទំព័រ ១៩២ នោះ គ្មាននិយាយពីស្ដឹងនោះ
 ទេ គឺព្រះអង្គឈប់វេលាព្រឹកព្រហាមនៅក្នុងភូមិ អនុវិទេយ ជាស្រុកពួកមៃទេយ តាម ម.វ.
 ខ្សែ ២ ទំព័រ ៤៦២ ថាព្រះអង្គឈប់នៅខាងត្បូង កបិលវិស្ណុចម្ងាយ ៤២ យោជន៍ពីក្រុងនេះ
 នៅទីនេះ ហៅថា អតោមីយ នៅស្រុកមល្ល ក្សែរអាស្រម វិសិស្សសី ។

ដណ្តប់ឡើយ លុះទ្រង់តម្រិះហើយ ដូចនេះស្រាប់តែ មហាព្រហ្ម ១
 ព្រះអង្គព្រះនាមថា យជីការ ជាសម្លាញ់នឹងព្រះអង្គក្នុងសម័យ
 ព្រះពុទ្ធ កតសេរៈ យកជីវិតនិងគ្រឿងចរិត្តារសម្រាប់ស្រមណីមក
 ថ្វាយ ។

វេលានោះព្រះបរមរោជិតសត្វ មានបន្ទូលប្រាប់ ឆន្ទក ឲ្យត្រឡប់
 ទៅ កតបិលវស្តុ វិញមួយអន្លើនឹង កណ្ឌាក ប៉ុន្តែសេះក៏បែកទ្រូង
 ស្លាប់ទៅក្នុងវេលានោះមួយរំពេច ដោយកើតទុក្ខខ្លាំង ហើយក៏ទៅកើត
 នៅស្ថានព្រៃត្រីង្ស មាននាមថា កណ្ឌាកទេវបុត្រ ឯ ឆន្ទក
 ត្រឡប់ទៅវិញតែម្នាក់ឯង យំបណ្តើរតាមផ្លូវទៅ (១) ។

ហេតុនេះហើយ ដែលព្រះបរមរោជិតសត្វ ចេញពីនគរទៅក្នុងព្រះ
 ជន្ម ២៩ ឆ្នាំ ។

អំពីដំណើរទេវក្រុងរាជគ្រឹះ

លុះព្រះបរមរោជិតសត្វ គង់នៅជាសប្បាយ ដោយសេចក្តីរីករាយក្នុង
 ផ្នួសរបស់ព្រះអង្គកំណត់ ៧ ថ្ងៃ ក្នុងព្រៃស្វាយហៅថា អន្ទបិយ ហើយ

(១) កាមគម្ពីរ (ល) វិវរ ១២៩ ។ សេចក្តីប្រែវិវរ ១៩៩ និងមវ ថាពណ្ណា អាជា
 ខេម្សត្រឡប់ទៅក្រុងកតបិលវស្តុវិញជាមួយនឹងឆន្ទក; មវ. និយាយតទៅទៀតថា សេះនោះ
 អត់អាហារស្លាប់ហើយទៅកើតនៅស្ថានព្រៃត្រីង្ស ។

ទ្រង់ក៏ស្តេចទៅដោយព្រះបាទក្នុង ១ ថ្ងៃ ដល់រាជគ្រឹះចម្ងាយ ៣០
យោជន៍(១) ។

ហើយទ្រង់ក៏បិណ្ឌបាតចង្ហាន់នៅទីនោះ លុះបានហើយទ្រង់ឃើញ
ថាជាបដិកូលនូវខ្លឹមក្រែកពោកណាស់ ព្រោះចង្ហាន់នោះ ជារបស់គ្រាត
គ្រាតហើយព្រះអង្គក៏ពិចារណាបំបាត់នូវសេចក្តីខ្លឹមរមៀមនោះចេញ ទើប
ព្រះអង្គអាចសោយបាន ។

ព្រះបាទ ស្រីលាម ពិម្ពិសារ (២) ក៏ស្តេចទៅជួបនឹងព្រះ
អង្គ ហើយថ្វាយនគរ តែព្រះអង្គមិនទទួល សុំប្តេជ្ញាឲ្យព្រះអង្គស្តេចមក
កាន់នគររាជគ្រឹះជាដំបូង នៅវេលាណាដែលបានសម្រេចពោធិ៍ក្រាណ
ហើយ ។

១- និទានកថា សម្តែងថា ពិភពលកស្តុទៅស្ទឹងនគរោធិ៍ចម្ងាយ ៣០ យោជន៍ ហើយពិ
អនោមាទៅរាជគ្រឹះចម្ងាយដូចគ្នា ក្នុងលើកទី ១ ព្រះពោធិសត្វចេញមកពិនិត្យដោយខ្នងសេះ
១ យប់ដល់ ហើយលើកទី ២ ស្តេចយាងទៅដោយជើង ១ ថ្ងៃដល់ ក្នុងស្ថានគ្រង់ទេ បើនឹង
និយាយដោយអស្ចារ្យទើបបាន តាមសេចក្តីយោបល់របស់លោក ហ្វាលេអេត ដែលជាអ្នកគិត
ធៀបយោជន៍ ក្នុងសៀវភៅជ្រិស ឆ្នាំ ១៩១២ ទំព័រ ២២៩ ថាមានយោជន៍ ២ យ៉ាងគឺ យោជន៍
វែងស្មើនឹង ៩ មិល (១៤ គីឡូម៉ែត្រ) ដែលមានទម្ងាប់ប្រើក្នុងស្រុកនិរុទ្ធសាស្ត្រប្រាប់ហោរ
ហើយយោជន៍ខ្លីស្មើ នឹងកន្លះយោជន៍មុនឬ ៤ មិលកន្លះ គឺ ៧ គីឡូម៉ែត្រប្រើដោយជំណាញ
ក្នុងដែននគរ ហើយប្រើជាញឹកញាប់ជាងគេក្នុងម្ភិក្សសាសនា ដល់ណាក្រោសវិញមាន
តែ ១ ក្នុង ១ យោជន៍ខ្លីមាន ៤ ក្រោស ហើយយោជន៍វែងមាន ៨ ក្រោស បើដូចនេះឃើញ
ថាតាមក្នុងនិទានកថាចម្ងាយដូចគ្នាពិភពលកស្តុទៅរាជគ្រឹះមានចំនួន ៦០ យោជន៍ខ្លី គឺ ៤៩ ៥
គីឡូម៉ែត្រចម្ងាយដូចនេះប្រហែលជាមិនលើសប៉ុន្មានទេ បើគិតតាមផ្លូវដែលលើកកាត់ ។

២- ពិម្ពិសារ (ឆ្នាំ ៥៤៣ ទៅ ៤៩១) និងព្រះរាជបុត្រ អធិរសត្រូវ (ឆ្នាំ ៤៩១ ទៅ
៤៥៩) ជ្រុងរាជ្យគណៈទី ៥ និង ទី ៦ នៅទីក្រុងដែលព្រះបាទសិសុវត្ថ តាំង ។

អំពីទុក្ខត្រកិរិយា

ក្រោយដែលទ្រង់បានរៀនវិជ្ជាអំពីសំណាក់តាបស អាឡារតា-
 លាម នៅវិសាលី និងតាបស ឧទ្រេត កមបុត្រ (បា. ឧទ្រេត
 កកបបុត្ត) នៅរាជគ្រឹះហើយ ហើយមិនបានគាប់ព្រះរាជហឫទ័យ នោះ
 ទ្រង់ក៏ប្តេជ្ញាថា នឹងល្បងប្រព្រឹត្តទុក្ខត្រកិរិយា (តែមួយព្រះអង្គឯងមើល
 មហាប្រធាន) វេលានោះទ្រង់យាងទៅស្ថិតនៅ ឧរុវិល្លា (១) មួយ
 អន្លើនឹង បញ្ចាវត្តិយ កៅណ្ឌិន្យ និងកិត្តឯទៀត ៤ នាក់ ហើយ
 ទ្រង់បង្កត់អាហារព្រះអង្គឯងកំណត់ ៦ ឆ្នាំ លុះដល់ដួលបាត់ស្មារតីដូច
 ស្លាប់ (២) ព្រះអង្គមានអាការរាងកាយនោះ ស្គមនៅតែឆ្អឹង តែមិន
 បានសម្រេចពោធិញ្ញាណ ។ លុះព្រះអង្គយល់ឃើញថាការដែលបង្កត់
 អាហារព្រះអង្គឯង មិនជាការមានប្រយោជន៍ ក៏ទ្រង់យាងបិណ្ឌបាត
 យកចង្កាន់នាវិញ ក្នុងវេលានោះ ភ្នក បញ្ចាវត្តិយ អស់សង្ឃឹម
 លែងទុក្ខចិត្តរលីព្រះអង្គ ក៏នាំគ្នាទៅនៅទី ១ ចម្ងាយ ១៨ យោជន៍

(១) ឧរុវិល្លា (បា. ឧរុវិល) សព្វថ្ងៃហៅថា ឧរុស នៅប្រាសាទបុរាណយាលីស្ទឹងទីល្អ ឬ
 លិលយ័ន ដែលជាស្ទឹងនេះព្រាហ្មចាស់ ។

(២) តាមបុគ្គល (ល) ទំព័រ ៥៥៣ និងសេចក្តីប្រែទំព័រ ៥១៨ ថាវេលានោះ នាងមាយាទេវី
 ជាមាតា ចុះមកពីស្ថានប្រែប្រួល មកយំនៅប្រះព្រះអង្គហើយព្រះអង្គក៏បានលូងលោមទៅព្រះ
 មាតាវិញបញ្ចេញថា ព្រះអង្គមិនស្លាប់ទេ ។

ព្រះអង្គ (១) ហៅថា បូសិតន (សសិបតន) ក្នុងប្រទេស

បេណារេស (២) ។

អំពីស្រ្ទីចបូជារបស់នាងសុជាតា

មានស្រ្តីម្នាក់នៅប្រទេសឧត្តរាឡា នាមនាង សុជាតា បានតាំងចិត្ត

១- ម្ដេចនូវតែក្រុងបេណារេស ភោគគ្រឹះប្រហែលជា ១៤០ មីល គឺ ២២៥ គីឡូម៉ែត្រ
 បើរាប់ ៧ គីឡូម៉ែត្រ ២១ ក្នុង ១ យោជន៍នោះបានតែ ១៣០ គីឡូម៉ែត្រ ឃើញថាចំណង
 ធម្មាយ ដែលពិតនោះ វែកឆ្នើងឃើញប្រហែលជាប្រសិនបើគេយកយោជន៍វែងមកគិតវិញ
 $១៨ + ១២$ គីឡូ ម៉ែត្រ = បាន ៣០ គីឡូម៉ែត្រ ។

២- ឈ្មោះ សនិថី ក្នុងដែនខាង ជើងក្នុងបេណារេស នាមបូសិតន (ធា.សសិបតន) មាន
 ដើមកំណើតដូចនេះ នៅវេលាដែលទេវតាទាំងឡាយ ស្រែកប្រកាសប្រាប់ថា ព្រះពុទ្ធច្បិះកើត
 ហើយនោះ ប្រស្រ័យទុក្ខទាំងឡាយ ៥០០ ដែលគង់នៅទីនោះ ក៏ពោះឡើងទៅកណ្តាល អា
 កាស ហើយដោះខ្លួននៅខាងលើអស់មានតែខ្លួនឆ្លាក់មកនៅខាងលើដី ហេតុនេះទើបកន្លែង
 នោះគេហៅថា (កន្លែងធ្លាក់ខ្លួនឬសី ។ ដោយក្នុងវេលានោះ គេអនុញ្ញាតឲ្យសត្វត្រីអស់បាន
 កាមចិត្ត ក្នុងទីនោះកន្លែងនោះ ក៏ហៅថា ជាប្រៃស្រីត (ត្រីភទវ) គម្ពីរ (ល) ទំព័រ ១៨-១៩
 សេចក្តីប្រែទំព័រ ២០) ។

ប្តេជ្ញា ថានឹងយកចង្កាន់ទៅថ្វាយដើមនិគ្រោធ ១ រាល់ឆ្នាំ (១) ។

ក្នុងឆ្នាំទី ៦ ដែលព្រះអង្គទ្រង់ចង្រ្កមក្នុងព្រះនោះ នាង សុជិតា បានរៀបធ្វើអាហារយ៉ាងឆ្ងាញ់លាយទឹកដោះគោ (បាយាស) ដើម្បីយកទៅថ្វាយដើមនិគ្រោធ (ជ្រៃ) នៅថ្ងៃពេញបូណ៌មីខែវិសាខ នាងបានប្រើបាវម្នាក់ឈ្មោះនាង បូណ៌ា ឲ្យទៅរៀបចំកន្លែងនៅដើមឈើនោះមុនលុះស្រ្តីបម្រើនេះបានដើរទៅដល់ ក៏ឃើញព្រះបរមរោជិតសត្វ អង្គុយនៅទៀបគល់និគ្រោធនោះឆ្លុះរស្មីពណ៌មាសដុំវិញព្រះអង្គ ស្រ្តីនោះក៏រត់ទៅឲ្យដំណឹងដល់នាងដាច់ហាយនោះវិញ ថាទេវតាដើមនិគ្រោធបញ្ចេញកាយឲ្យឃើញ អង្គុយនៅក្រោមដើមឈើនោះ ។

នាង សុជិតា ក៏ដាក់បាយនោះក្នុងភាសន៍មាស វេចសំពត់ពីក្រៅ

១-រឿងនាងសុជិតានោះ ឆ្លើយ (ល) មាននិយាយផ្សេងទៅទៀត (ល. ទំព័រ ២៦៥ សេចក្តីប្រែទំព័រ ២២៨) ចាស់និយាយដែលព្រះបរមរោជិតសត្វ ដើរចង្រ្កមនោះ មានស្រ្តី ៣ នាក់នៅស្រុកឧវិល្លារៀបចង្កាន់ថ្វាយ ក្នុងស្រ្តីទាំងនេះមាននាងសុជិតាជាដើម ដែលតែងរៀបចង្កាន់លុះព្រះអង្គអត់មិនឆាន់អាហារ ស្រ្តីនេះក៏នឹមន្តព្រាហ្មណ៍មកឆាន់ក្នុង ១ ថ្ងៃ ៨០០ លុះព្រះអង្គត្រឡប់ឆាន់ចង្កាន់វិញនាងសុជិតាក៏ប្រើស្រ្តីបម្រើម្នាក់ឲ្យទៅនឹមន្តព្រះអង្គមកឆាន់ ទីនោះក្នុងខ្លះនាងសុជិតាដែលព្រះអង្គឆាន់បាយលាយទឹកដោះគោយ៉ាងសំខាន់នោះ (មនុស្សបាយាស) កាលដាច់មុននោះមានស្រ្តីម្នាក់ជាឈ្មោះនាងសុជិតាស្លាប់ ហើយខ្មោចនោះ ឈេយកទៅចោលនៅកន្លែងរប់ខ្មោចមានរុំដោយស្នូបសំពត់ធ្វើពីឆ្នើង ព្រះបរមរោជិតសត្វក៏យកស្នូបនោះមកធ្វើជាស្បង់ទ្រង់យកទៅលាងនៅទីក្រៅដែលទេវតានិម្មិត ហើយដំលើថ្មដែលព្រះនិម្មិតយកមកថ្វាយ រួចពីនោះទ្រង់ក៏ដើរនឹមន្តព្រះហស្តព្រះអង្គឯង ។

ហើយទូលលើស្បូលដើរទៅ លុះទៅដល់នាងក៏ប្រគេនបាយនោះដាក់
កាដន៍មាសលើព្រះហស្តព្រះបរមរោធិសត្វហើយត្រឡប់ទៅផ្ទះនាងវិញ ។

វេលានោះព្រះបរមរោធិសត្វក៏ក្រោកឡើងហើយ យកកាដន៍នោះ
ទៅដាក់នៅមាត់ស្ទឹង នេប្បោណ ហើយចុះទៅជម្រះព្រះអង្គក្នុងស្ទឹងនោះ
លុះស្រង់ស្រេចទ្រង់ក៏ត្អូតបាយ ៤៧ តំនូត ហើយឆាន់ចង្កាន់នេះហើយ
ដែលព្រះអង្គឆាន់តែម្តង លុះផុតកំណត់ ៤៧ ថ្ងៃ ដែលទ្រង់គង់នៅក្រោម
ដើមរោធិមណ្ឌល នៅវេលាដែលបានសម្រេចរោធិញ្ញាណហើយ មិន
មានឆាន់ចង្កាន់ឯទៀតឡើយ ។

លុះព្រះអង្គឆាន់ស្រេចបរិបូណ៌ ទ្រង់ក៏បោះកាដន៍មាសនោះទៅក្នុង
ស្ទឹង ហើយបញ្ជាញវិជ្ជាកថា “ ប្រសិនបើខ្លួនអញនឹងបានត្រាស់ជាព្រះ
ពុទ្ធក្នុងថ្ងៃនេះ សូមឱ្យកាដន៍នេះអណ្តែតប្រាសទឹក បើមិនបានត្រាស់ទេ
សូមឱ្យកាដន៍នេះអណ្តែតបណ្តោយតាមខ្សែទឹកទៅ ។ ក្នុងវេលានោះកាដន៍
ក៏អណ្តែតប្រាសទឹកបានចម្ងាយ ៨០ ហត្ថ ហើយលិចទៅក្នុងទឹកទៅ ទៅ
ចូលក្នុងវិមាននាគរាជកាឡ តម្រួតលើកាដន៍ ដែលសម្រាប់ព្រះពុទ្ធមុនី ។

អំពីម្សិលមិញដែលទ្រង់បានសម្រេចរោធិញ្ញាណក្នុងថ្ងៃនោះ នៅ
វេលាឆាន់ចង្កាន់ហើយ ព្រះបរមរោធិសត្វយាងចូល ក្នុងព្រៃសាល
(ព្រៃកំផ) លុះពេលល្ងាចទ្រង់យាងតម្រង់ទៅដើមរោធិ(១) តាមផ្លូវទៅ
ព្រះអង្គបានឧទ្ទូលស្បូវ ៨ ចាប់ពីអ្នកច្រូកស្បូវឆ្មោះ ស្វស្តិក

១- ដើមរោធិ (រោធិខ្មែរ, រោធិវ្យាប)

(បា. រសាភិយ) ថ្វាយព្រះអង្គយកស្បូវនោះទៅក្រោយ ជាកម្រាលក្រោម
ដើមពោធិ ហើយគង់ឆ្ពោះព្រះកត្ត្រទៅទិសខាងកើត ។

អំពីកងទ័ពនៃមារ

ក្នុងវេលានោះស្តេចមារជិះលើខ្នងដំរីឈ្មោះគីរីមេខលនៅមុខកងទ័ព
មកតយុទ្ធនឹងព្រះអង្គ ហើយធ្វើឲ្យកើតជាខ្យល់ព្យុះយ៉ាងខ្លាំងហើយបង្កុរ
ភ្លៀងទឹកភ្លៀងថ្ម អាវុធ ធូលី ធ្លាក់មកជាភ្លៀង នៅទៀបព្រះបាទព្រះអង្គ
ឯផេះ និង ខ្យល់ត្រឡប់កើតជាមេឃក្រិន្ទាថ្វាយព្រះអង្គវិញ ឯចំណែកកក
ក្លាយទៅជាទឹកដប់យ៉ាងក្រអូប លុះត្រង់មារធ្វើឲ្យនឹក សព្វទិសានុទិស
រស្មីព្រះអង្គក៏កម្ទាត់បង់ឲ្យសេចក្តីនឹកនោះចេញ ។

លុះឃើញដូច្នេះ ត្រង់មារក៏ចូលមកជិត ព្រះអង្គ កំហែងហើយបន្តិ
ឲ្យសម្រែកថាដូច្នេះ “ សទ្ធាចិ ចៀសចេញពីកន្លែងនេះ ។ មិនមែនជា
របស់យើងទេ គឺជារបស់គេ ” ប៉ុន្តែក្នុងវេលានោះ ព្រះបរមពោធិសត្វ
ទ្រង់បញ្ជាក់ទៅត្រង់មារវិញ ដោយអាងផលទានដែលទ្រង់បានធ្វើកាល
ពីជាតិមុន ។ ដោយត្រង់មារកំហែងទារឲ្យទ្រង់រកសាក្សី នោះព្រះអង្គក៏
លូកព្រះហស្តទៅចាប់ប្រើអោយសាក្សីវេលានោះ ។ ឯផែនដីនៅវេលា
ដែលព្រះអង្គអាងដូចនេះហើយ ក៏បន្តិឲ្យសម្រែកឡើងបញ្ជាក់ទៅឲ្យត្រង់
មារ(១) ត្រង់មារលុះឮសម្រែកដូច្នេះ ក៏បាក់ទ័ពទៅមួយអន្លើនឹង

១- មើលសៀវភៅ គ. សំដេស អំពីរូបបង្អាក់ និងគំរូ (សេចក្តីស្រង់សម្រាប់ប្រទេស
អាស៊ីខាងកើត ខ្សែ ២ ឆ្នាំ ១៩១៦ ទំព័រ ១១៧) ។

មានសេនាជាច្រើន ឯអស់ទាំងទេវតា ដែលកៀសខ្លួនរត់មកអស់ទៅ
ដោយខ្លាចអំណាចក្រុងមារ នោះត្រឡប់មកនៅជុំព្រះអង្គវិញដែរ ។

បឋមពោធិញ្ញាណ (ត្រាស់)

វេលាថ្ងៃនោះនៅមិនទាន់អស្ចន្តកនៅឡើយ ដែលព្រះបរមពោធិសត្វ
ទ្រង់ផ្ដាញ់ទ័ពក្រុងមារបាន ក្នុងបឋមយាមទ្រង់បានជ្រាបច្បាស់នូវជាតិ
របស់ព្រះអង្គក្នុងកាលជាអតីត (បុ.បុរេនិកសញ្ញាណ) ។ ក្នុងយាមទី ២
ទ្រង់បាននូវព្រះនគ្រទិព្វ (បុ.ទិព្វចក្ខុ) ។ ក្នុងយាមទី ៣ ទ្រង់បានជ្រាប
ច្បាស់នូវធម៌ដូចជាច្រកកំដៅមួយត ។ គ្នា (បុ.បដិច្ចសមុប្បាទញ្ញាណ)
លុះព្រលឹមស្វាងឡើងទ្រង់បានជ្រាបច្បាស់ទាំងអស់ក្នុងលោក (បុ.សត្វ
ញ្ញាណ) ហើយទ្រង់ក៏សរសើរជ័យជម្នះរបស់ព្រះអង្គ ដោយឧទានកថា
ដែលព្រះពុទ្ធគ្រប់អង្គតែងសម្ដែងថាដូច្នេះ ៖

អនេកជាតិសំសារំ	សន្ធាវិសំ អនិច្ច្ចស្សំ
គហការំ គវេសនោ	ទុក្ខា នាតិបុនប្បនំ
គហការត្ថំ ធម្មំ វិហារំ	បុនគេហំ នកាហសំ
សញ្ញាគេជៈ ធម្មតា ក្កា	គេហក្កំ វិសំខតំ
វិសំខារតតំ ចិត្តំ	តណ្ហានំ ។ យមជ្ឈតា

អធិប្បាយជាសេចក្តីថា

ខ្លួនអញរំលឹកស្តាប់រំលឹកតាមអនេកជាតិ ខំស្វែងរកខ្លួនជាងដែល
សង់ផ្ទះ គឺតណ្ហាមិនបានឃើញសោះឡើយ ខន្ធ ៥ ជាគ្រឿងនាំមកនូវ
សេចក្តីទុក្ខរឿយ ។ ម្នាលជាងសង់ផ្ទះ ឥឡូវនេះ ខ្លួនឯងអញឃើញច្បាស់
ហើយ ឯងនឹងសង់ផ្ទះអញទៀតមិនបានឡើយ អស់ទាំងផ្ទះនិងមេដ-
បូលក៏បាក់បែកអស់ហើយចិត្តដែលដល់នូវព្រះនិព្វាន ហើយនឹងរំលាយនូវ
តណ្ហាបានហើយ ។

នៅវេលាដែលព្រះអង្គសម្រេចពោធិញ្ញាណនោះ ព្រះជន្មព្រះអង្គ
បាន ៣៥ ឆ្នាំ (ទីបរ ខែ ៤ ទំព័រ ៥៨) ។

ដំបូង សត្វសត្វាហ គឺ ៧ អាទិត្យ ព្រះបរមពោធិសត្វ នៅវេលា
ដែលបានសម្រេចពោធិញ្ញាណហើយ ព្រះអង្គគង់នៅទីនោះ កំណត់ ៧
អាទិត្យ ។

បឋមសត្វាហ គឺអាទិត្យទី ១ ព្រះអង្គនៅលើពោធិមណ្ឌលសាយ
រមុត្តិរសវននិរំណ (និព្វាន)

ទុតិយសត្វាហ គឺអាទិត្យទី ២ ព្រះអង្គសម្តែងនូវ “បាដិហារជាត្វ”
(យមកបាដិហារ) ដើម្បីកម្ចាត់បង់នូវសេចក្តីសង្ស័យនៃទេវបុត្រ ទេវតា
ព្រះអង្គឈរលើវិស្ស័យសាន ពោធិមណ្ឌលហើយសម្តែងនូវពោធិមណ្ឌល
ដោយសេចក្តីពញ្ញាចិត្តរបស់ព្រះអង្គកំណត់ ៧ ថ្ងៃ ទីនោះហើយដែលហៅ
ថាអនិមល្យៈចតិយ (គឺចតិយសម្តែងនូវព្រះ) ។

តតិយសត្តាហ គីអាទិត្យទី ៣ នៅជាចន្លោះអធិមិស្សចេតិយ និង
រតនបល្ល័ង្ក ព្រះអង្គបង្កើតជាផ្លូវមួយ ចង្រ្កមពីខាងកើតទៅខាងលិចហើយ
ទ្រង់យាងតាមផ្លូវនោះ កំណត់ ៧ ថ្ងៃ ទីនោះហើយដែលហៅថា រតន
ចង្រ្កមចេតិយ ។

ចតុត្ថសត្តាហ គីអាទិត្យទី ៤ ព្រះអង្គគង់ក្នុងរតនយរ ដែលនៅភា
និម្មិតថ្វាយ នៅខាងទិសពាយព្យនៃរតនបល្ល័ង្ក ហើយទ្រង់ពិចារណាទ្វារ
ព្រះអភិធម្មបិដកទាំង ៧ គម្ពីរ ដោយពិនិត្យក្នុងព្រះហឫទ័យ ។

បរាមសត្តាហ គីអាទិត្យទី ៥ ទ្រង់គង់នៅទៀបគល់អដ្ឋបាល
និគ្រោធិ ហើយនៅទីនោះធិតាមារទាំង ៣ ឈ្មោះខាងត្បូង ១ អារតី
១ និធិពតា ១ មកថែចង់ល្បួងល្បួងលោមព្រះអង្គ តែមិនសម្រេចដូច
សេចក្តីប្រាថ្នា ។

ធម្មសត្តាហ គីអាទិត្យទី ៦ ទ្រង់យាងទៅកាន់ដើមមុច្ចុលិន្ទ ហើយ
នៅទីនោះ ស្តេចនាគឈ្មោះមុច្ចុលិនមកការពារព្រះអង្គអំពីខ្យល់ព្យុះដោយ
ក្មេងដែលខ្លួនតែងតែផ្សំវិញព្រះអង្គ ៧ ជុំ ។

សត្តសត្តាហ គីអាទិត្យទី ៧ ទ្រង់គង់នៅក្រោមដើមរាជាយតន ។

អំពីគ្រឿងបូជារបស់នាយពាណិជ្ជ ២ នាក់

នៅថ្ងៃទី ៤៩ គឺបានសម្រេចពោធិញ្ញាណមកព្រះឥន្ទ្រយកផ្ទៃស្រ-
មរ ១ មកថ្វាយ ព្រះអង្គឆាន់មួយអន្លើនឹងស្កន់ ហើយនឹងទឹកសម្រាប់ស្រប
ព្រះកក្កដ ក្នុងវេលានោះមាននាយពាណិជ្ជ ២ នាក់ ឈ្មោះ ត្របុល ១

នឹង ភស្តុតាង ១ មានរយៈពេល ៥០០ ទៅពីស្រុកឧត្តរ ទៅស្រុកមធ្យម
ប្រទេស ឈ្មួញទាំង ២ នាក់នោះ បានឈប់រងនៅទីចំពោះព្រះកត្តព្រះ
អង្គហើយក៏យកនំធ្វើអំពីអង្ករ ១ ពីទឹកឃ្មុំ ១ ទៅថ្វាយព្រះអង្គ ធម្មតាព្រះ
ពុទ្ធគ្រប់ព្រះអង្គ មិនដែលទទួលចង្ហាន់ផ្ទាល់នឹងព្រះហស្តឡើយ ក្នុងវេលា
នោះ ព្រះសក្យមុនីគ្មានបាតសម្រាប់ទទួលចង្ហាន់ ឯបាតដែលយដិការ
ថ្វាយអំពីកាលជាន់មុននោះ អន្តរធានបាតទៅ ហើយបានកាជន់នាង
សុជាតាមកជំនួស ឯកាជន់នេះក៏លិចចុះទៅចូលក្នុងវិមានស្តេចនាគទៀត
វេលានោះមហាពជទាំង ៤ (ចតុលោកបាល) នាំបាត ៤ មកថ្វាយ
ព្រះអង្គបាតធ្វើពីថ្មកណ្តៀង ហើយបាត ៣ ទៀត ធ្វើពីថ្មមានតម្លៃ
ឯទៀតផ្សេងៗ តែព្រះអង្គមិនព្រមទទួល លុះថ្វាយបាតថ្មកែវ ៤ វិញ ទើប
ព្រះអង្គទទួលយក ហើយតម្រួតលើគ្នាទាំង ៤ ធ្វើជាបាតតែ ១ ដោយ
ប្លន្ទនុភាពរបស់ព្រះអង្គ លុះបានទទួលនំចាន់ជាស្រេចហើយ ព្រះអង្គ
ក៏បាននាយពាណិជ្ជទាំង ២ នាក់នោះ ជាឧបាសកដោយអំណាចសរណ-
គមន៍ ២ បទ គឺ ពុទ្ធច ធម្មច សរណំ ក្នុងវេលានោះព្រះសង្ឃមិនមាន
នៅឡើយទេ (១) រួចពីនោះមក ដោយនាយពាណិជ្ជទាំង ២ ទូល
សូមព្រះអង្គក៏ប្រទានព្រះភស្តុតាងទុកជារបស់គោរព ហើយពាណិជ្ជ
ទាំង ២ ក៏យកទៅតម្កល់ទុកក្នុងចេតិយក្នុងស្រុកខ្លួន ។

១- ព.ម.ធម្មិរ (ម.វ.) ទំព័រ ៣១០ សម្តែងថា វេលានោះព្រះអង្គបានឲ្យសរណគមន៍
ទាំង ៣ បទ គឺ ពុទ្ធច ធម្មច និង សង្ឃ ដែលមានមកក្នុងកាលជាអតីត ។

ភាគទី ៣

ក្នុងបច្ចេកទេស ២

អំពីសម្លេងធម៌ទេសនា

អំពីរបៀបឆ្លើយនិងសម្លេងធម៌ទេសនា

សម័យមួយនោះព្រះសង្ឃសម្ពុទ្ធ ទ្រង់ពុទ្ធដំណើរទៅប្រថាប់នៅ
ក្រោមដើមគគុណនិគ្រោធិ ព្រះអង្គរំពឹងពិចារណាខ្លះៗម្រាស់ព្រះធម៌ដែល
ព្រះអង្គបានជ្រាបហើយ ទ្រង់ព្រះចិន្តាថា នឹងមិនសម្លេងផ្សាយដល់សត្វ
លោកទាំងឡាយផងឡើយ ក្នុងវេលានោះ មានព្រាហ្ម ១ អង្គ ឈ្មោះ
សហម្សត្រប្បមួយអង្គនឹងទៅបុត្រ ទៅតា ជាច្រើនចុះមកអាណាព្រះ
អង្គឲ្យសម្លេងខ្លះធម៌ ហើយព្រះអង្គក៏ទទួលនិមន្តនេះជាដំបូង ។

ទ្រង់ពុទ្ធបរិភោគថាត្រូវប្រោសជនឯណាជាមុន មុនដំបូងព្រះអង្គ
ព្រះចិន្តាថានឹងទៅប្រោសតាបសទាំងពីរ គឺអាឡារកាលាម និង ឧទ្រេក-
រាមបុត្រ ប៉ុន្តែទ្រង់ឃើញថា តាបសទាំង ២ នោះ ធ្វើនូវកាលកិរិយា
ទៅហើយ ក្នុងវេលានោះព្រះអង្គក៏ក្នុងដល់តាបសទាំង ៥ គឺ បញ្ចវគ្គិយ
នៅស្រុកបេណារេស ដែលជាបរិស័ទចាស់របស់ព្រះអង្គ ។

អំពីពុទ្ធាធិប្បាយនូវស្រុកបេណារេស

នៅថ្ងៃពេញបូណ៌មីខែ អាសាធិ (ខែមេ) ព្រះអង្គទ្រង់ពុទ្ធដំណើរទៅ
តាំងពីព្រលឹម ហើយបានដួលនឹង អាជីវកម្មឧបកនៅនាកណ្តាលផ្លូវ ព្រះអង្គ

ក៏ឲ្យដំណឹងថា ព្រះអង្គបានសម្រេច អនុត្តរសម្មាសម្ពោធហើយ លុះ
 ពេលល្ងាចក្នុងថ្ងៃជាមួយព្រះអង្គយាងដល់បូសិបតន លុះតាបសទាំង ៥
 ក្រឡេកមើលឃើញពិចម្ភាយក៏គិតគ្នាថា នឹងមិនសម្តែងអាការជាទីគោរព
 ចំពោះព្រះអង្គឡើយ ប៉ុន្តែលុះព្រះអង្គយាងចូលដឹកទៅ ក៏ហាក់ដូចជា
 មានកម្លាំងអ្វីទប់មិនឈ្នះ បានឲ្យទៅចំពោះព្រះកត្តាព្រះអង្គដោយសេចក្តី
 គោរពគ្រប់កិច្ចទាំងអស់ ។

វេលានោះព្រះអង្គឲ្យដំណឹងថា ទ្រង់បានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធហើយ
 ហើយព្រះអង្គសម្តែងនូវធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ (ក្នុងរដ្ឋវិទ្យាសាធិវិយោគ)
 ប្រោសតាបសទាំងនោះ លុះចប់ព្រះសទ្ធម្មទេសនានោះ កោណ្ឌិយ
 បានដល់ស្រាតាបត្តិផលក្នុង ៤ ថ្ងៃខាងមុខទៀត ព្រះអង្គទ្រង់ទេសនា
 ប្រោសតាបសទាំង ៤ នាក់ទៀត បានសម្រេចដល់ថ្នាក់ជាមួយ រួច
 ពីនោះទៅព្រះអង្គសម្តែងនូវ អនុត្តលក្ខណសូត្រទៀត លុះចប់វេលាណា
 តាបសទាំង ៥ នាក់នោះ បានដល់អរហត្តផលក្នុងវេលានោះ ។

អំពីវិវិយាច្ឆៈចូលនិយម

មានបុរសដ៏ទង់ម្នាក់ឈ្មោះ យស ជាកូននៃសេដ្ឋី នៅស្រុកបេណា-
 វេស បុរសនេះមានសេចក្តីនឿយណាយចាកសេចក្តីសប្បាយក្នុងលោក
 ក៏ដើរចូលទៅក្នុងព្រៃ បូសិបតន លុះបានស្តាប់ធម៌ទេសនា របស់ព្រះ
 ពុទ្ធ ក៏ចូលជាឧបាសកក្នុងវេលានោះ ឯឧត្តមយសក៏ធ្វើតាមកូន ហើយ
 បានទីជាឧបាសកក្នុងវេលានោះដែរ ។

ឯយសដែលបានដល់អរហត្តផលបាន បានទទួលកិច្ច ២ ស្ថានគឺ
 “ប្រជ្រៀត និង ឧបសម្បទា” (បា.បព្វជ្ជា និង ឧបសម្បទ) ឯម្តាយនិង
 ករិយាក៏បានបួសជាភិក្ខុនីជាដំបូង ក្រោយនោះបន្តិចមិត្រសម្លាញ់យស
 ៤ នាក់ ឈ្មោះ វិមល ១ សុភាហុ ១ បុណ្ណដិ ១ និង គវ័យភិ ១ បាន
 ចូលស្តាប់នូវពុទ្ធារម្មទៀត ហើយបានដល់អរហត្តផលដូចគ្នា មាន
 សម្លាញ់ ៥០ នាក់ទៀត ក៏ចូលតាមហើយបានទីដូចគ្នាទៀត ក្នុងវេលា
 នោះមានអរហន្ត ៦១ អង្គក្នុងលោក គឺព្រះពុទ្ធ ១ បញ្ចវគ្គិយទាំង ៥
 យសនិងសម្លាញ់ ៤ នាក់ ហើយនិងមិត្តភក្តិគមក ៥០ នាក់ក្រោយ
 ទៀត ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ចាត់ព្រះអរហន្តទាំងនេះ ឲ្យទៅសម្តែងធម៌
 ខេសនាដោយកន្លែងផ្សេងៗ ហើយអនុញ្ញាតឲ្យបំបួសកុលបុត្រទាំងឡាយ
 បាន ។

អំពីកិរិយាចុះចូលនៃពួកកាស្យប

សម័យមួយនោះ ព្រះបរមសាស្តា ទ្រង់ពុទ្ធដំណើរចេញពីស្រុក
 បេណារេសទៅកាន់ឧរុវិល្លា តាមផ្លូវទៅព្រះអង្គញ៉ាំងភិក្ខុមានពួកដ៏ចម្រើន
 (ក្រឡេងយី) ឲ្យចុះចូលតាមព្រះអង្គបាន កាលនោះក្នុងស្រុកគយា មាន
 តាបស ៣ នាក់បងប្អូន (ជជីល) នៅទីនោះ ក្នុងអាស្រមមួយៗ ជាច្រើនគ្នា
 ហើយមានសិស្សគណៈជាច្រើនរាល់គ្នា គេហៅថា ឧរុវិល្លាកាស្យប ១ នទី
 កាស្យប ១ និងគយាកាស្យប ១ ឯតាបសដែលជាបងគេបង្អស់នោះឈ្មោះ
 ឧរុវិល្លាកាស្យប អាស្រមនេះហើយដែលព្រះអង្គយាងចូលទៅ ព្រះអង្គ

បានសូមកាស្យបនេះសំណាក់ក្នុងផ្ទះភ្នំ (អត្ថាធិការ អត្ថិសាលា) កាស្យប
ក៏ទទួលវិញ ថាក្នុងកន្លែងនោះមាននាគរាជ ១ មានពិសខ្លាំងណាស់
ហើយមានបុទ្ទានុកាតគ្រប់យ៉ាង តែក្នុងវេលានោះព្រះអង្គឈ្នះបុទ្ធនាគរាជ
នោះ លុះព្រឹកស្អែកឡើង ព្រះអង្គចាប់នាគនោះបំពេនក្នុងបាត្រយកទៅ
បង្ហាញដល់កាស្យប ក្នុងគ្រាម្តងទៀតនៅវេលាទឹកដង ព្រះអង្គធ្វើឲ្យទឹក
ញែកចេញពីវិញព្រះអង្គ ហើយទ្រង់យាងលើដីស្ងួតដូចធម្មតា ព្រះអង្គ
បានសម្តែងសេចក្តីអស្ចារ្យ ២០ យ៉ាងទៀតនៅទីនោះ តែដំបូលទាំងនោះ
រឹងរូស មិនអាចនឹងទទួលចុះចាញ់ព្រះអង្គឡើយ លុះក្រោយបំផុតដោយ
ព្រះអង្គគ្មានតិរវិលជាទម្ងន់ ទើបសុខចិត្តចុះចាញ់ ហើយសូមផ្គូសក្នុង
វេលានោះមួយអន្លើនឹងសិស្សទាំង ៥០០ នាក់ ឯនរោត្តមកាស្យបនឹងសិស្ស
៣០០ នាក់ ព្រមទាំងគយាកាស្យប និង សិស្ស ២០០ នាក់ ក៏ធ្វើតាមបង
ទាំងអស់គ្នាក្នុងគ្រានោះដែរ រួចហើយព្រះអង្គទ្រង់ត្រឡប់មកវិញទៅកាន់គយា
សិលប្រទេស មួយអន្លើ និងភិក្ខុថ្មីទាំង ១.០០០ អង្គហើយទ្រង់សម្តែង
នូវអាទិត្យបរិយាយទេសនានៅទីនោះ លុះចប់ធម៌ទេសនាវេលាណាក៏ក្នុង
ទាំង ១.០០០ អង្គ នោះបានដល់នូវអរហន្ត្តលក្ខណ៍ទាំងអស់គ្នា ។

អំពីព្រះអង្គប្រថាប់នៅគ្រូ

រាជគ្រឹះ លើកទី ២

សម័យនោះព្រះសព្វញ្ញ្យានុប្រាមដោយភ្នំបរិស័ទទាំង ១.០០០ អង្គ

ទ្រង់ពុទ្ធដំណើរទៅកាន់ក្រុងរាជគ្រឹះហើយប្រថាប់នៅក្នុងព្រះបរម យស្ថីវន
 (បា. លង្កិវន) វេលានោះព្រះបាទភិម្ពិសារ ស្ដេចទៅផ្ដួចនឹងព្រះអង្គ
 ហើយថ្វាយខ្លួនជាឧបាសក ដោយព្រះអង្គបានទទួលនិមន្តរបស់ព្រះបាទ
 ភិម្ពិសារហើយ លុះព្រឹកស្អែកឡើងព្រះអង្គ ក៏ទ្រង់ពុទ្ធដំណើរទៅកាន់
 ព្រះបរមរាជវាំង មួយអន្លើនឹងពុទ្ធបរិស័ទទាំងអស់ ដោយមានព្រះភ័ន្ត
 និម្មិតខ្លួនជាព្រាហ្មណ៍ដ៏ទង់ពោលសរសើរនាំមុខព្រះអង្គទៅ លុះព្រះអង្គ
 នាងចង្កាន់ស្រេចបរិបូណ៌ហើយព្រះបាទភិម្ពិសារក៏អប្បបរមនា “ព្រាហ្មស្សី”
 វេណុវន (បា. វេលុវន) ដើម្បីតាំងវិហារមួយនៅទី នោះ ។

អំពីសេចក្ដីចុះចូលនៃ

សារីបុត្រ និង មេវិទូល្យាយន

(បា. សារីបុត្ត និង មេវត្ថល្យាន)

ក្នុងសម័យនោះឯង នៅក្នុងនគររាជគ្រឹះនោះ មានបរិព្រាជក (បា. បរិព្រាជក)
 ម្នាក់ឈ្មោះសញ្ញាយមានសិស្ស ២៥០ នាក់ ក្នុងចំណោមសិស្សទាំងនោះមាន
 ព្រាហ្មណ៍ទាំងពីរនាក់ឈ្មោះ ឧបតិស្ស សារីបុត្រ ១ (បា. ឧបតិស្ស
 សារីបុត្ត) និងកោលិត មេវត្ថល្យាយន ១ (បា. មេវត្ថល្យាន) ព្រាហ្មណ៍ទាំង
 ២ នាក់នេះ បានប្ដេជ្ញានឹងគ្នា ថាបើម្នាក់រកផ្លូវប្រតិបត្តិដ៏ប្រសើរឃើញមុន
 ត្រូវឱ្យដំណឹងដល់ម្នាក់ លុះក្នុងថ្ងៃមួយនោះ សារីបុត្របានឃើញសូរិវ
 អស្សជិត (បា. អស្សជី) កំពុងតែនិមន្តបិណ្ឌបាត្រ ក៏ទៅញាចិត្តនឹងកិរិយា

សុភាពរម្យទេវនៃបព្វជិតនោះ សារិបុត្រក៏សួរហើយបានដឹងថា ខ្លួនបព្វជិត
នោះជាសិស្សរបស់ព្រះពុទ្ធ ដើម្បីជាគំរូនៃព្រះធម៌នោះ អស្ចជិត បានសូត្រ
គាថាមួយបទថា ៖

យេធម៌ ហេតុប្រភវា ហេតុ តេសាភិកថា
កតោភាហា តេសាមយោ និរោធលំហនំ
មហាស្រមណៈ

(មវ វិទ្យ ៣ ទំព័រ ៦២)

លុះចប់គាថាបទនេះ សារិបុត្រក៏បានព្រះនេត្រទិព្វវេលានោះ ហើយ
ត្រឡប់មកឲ្យដំណឹងដល់មេឡូល្យាយនវិញ ទាំង ២ នាក់ ក៏បង្ហូរគ្នា
ទៅចូលជាសាវក នៃព្រះពុទ្ធ ឯបរិព្រជកទាំង ២៥០ ក៏តាមទៅដែរ
ហើយបានទទួលបព្វជ្ជាឧបសម្ព័ន្ធទាំងអស់គ្នា ។

អំពីពុទ្ធដំណើរទៅកាន់តបិលវស្ស

ព្រះបាទសុខោទន នៅវេលាដែលបានជ្រាបថាព្រះពុទ្ធគង់នៅក្នុងព្រៃ
វេទ្យវន ក្នុងក្រុងរាជគ្រឹះ ក៏ចាត់អាមាត្យម្នាក់ឲ្យទៅនិមន្តមកលេង ប៉ុន្តែ
រាជអាមាត្យនេះ នៅវេលាដែលបានស្តាប់ ពុទ្ធាវាទ ក៏បានដល់នូវអរហត្ត
ផលទៅ ភ្លេចគិតដល់កិច្ចធុររបស់ខ្លួន រាជបម្រើ ៨ នាក់ក្រោយទៀត ក៏
ធ្វើដូចគ្នា ឯរាជបម្រើទី ១០ គឺកាលឧទាយិន បម្រើនេះទៅដល់ក្រុងរាជ
គ្រឹះ នៅវេលាដែលព្រះអង្គចេញពីស្រុកថេណារេសមកបាន ៥ ថ្ងៃ ហើយ

រដ្ឋវេន (ហេមន្ត) ក៏ផ្គុំទៅហើយ ចូលរដ្ឋក្រៅទៅវិញ នៅថ្ងៃពេញ
បូណីមីខែផល្គុន ឧទាយិនដែលដល់អរហត្តផលដូចបម្រើឯទៀតមុន ។
តែមិនបានភ្លេចកិច្ចរបស់ខ្លួន ក៏ចូលទៅរកព្រះអង្គហើយនិយាយសរសើរ
សេចក្តីសប្បាយក្នុងដំណើរ លុះព្រះអង្គទ្រង់សួរអំពីសេចក្តីប្រាថ្នាទៅ
ទើបឧទាយិនយកសេចក្តីដែលព្រះបាទសុទ្ធាទន ឲ្យក្រាបទូលនិមន្តព្រះ
អង្គ ហើយព្រះសម្ពុទ្ធក៏ទទួលនិមន្តក្នុងវេលានោះ ព្រះអង្គក៏ទ្រង់ពុទ្ធ
ដំណើរទៅ មួយអន្លើនឹងព្រះអរហត្តទាំង ២.០០០ អង្គក្នុង ១ ថ្ងៃបាន
ចម្ងាយ ១ យោជន៍ ដើម្បីឲ្យបានដល់ក្រុងកបិលវត្ថុក្នុងរាត្រី ២ ខែ
ឧទាយិនហោះទៅឯក្រុងកបិលវត្ថុរាល់ថ្ងៃដោយអាកាសជាមុន ហើយ
ថ្វាយដំណឹងដល់ព្រះបាទ សុទ្ធាទន អំពីសេចក្តីចម្រើន ក្នុងពុទ្ធដំណើរ .
ហើយយកចង្ហាន់ ពីព្រះវររាជបិតាមកថ្វាយព្រះអង្គ ។

លុះដល់ក្រុងកបិលវត្ថុ ព្រះអង្គបានប្រថាប់នៅក្នុងនិគ្រោធារាមមួយ
អន្លើនឹងពុទ្ធបរិស័ទទាំងអស់ ព្រះអង្គសម្តែងសេចក្តីអស្ចារ្យ ១ ដើម្បី
បង្ហាញសេចក្តីមានរឹងរូសនៃពួកសាស្ត្រ ហើយឲ្យទុនលំទោនចំពោះព្រះ
អង្គ លុះព្រឹកវស្សាក៏ឡើងព្រះអង្គយាងចូលក្នុងទីក្រុង ហើយបណ្តាបាត
ចង្ហាន់ ពីផ្ទះមួយទៅផ្ទះមួយ ផ្តើមអស់ព្រះញាតិព្រះវង្សទាំងឡាយក្នុង
វេលានោះ ព្រះវររាជបិតាក៏រត់ទៅឯព្រះអង្គហើយនិមន្តទៅឆាន់ក្នុងព្រះ
ដំណាក់លុះព្រះអង្គឆាន់ហើយ ស្រ្តីទាំងអស់នៅក្នុងព្រះដំណាក់ ក៏ចេញ
មកថ្វាយបង្គំ សរសើរព្រះអង្គមហេសីព្រះអង្គមិនបានចេញមក តែវេលា

នោះព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់យាងចូល ដោយមានអគ្គសាវ័ក ២ អង្គ និង មហា-
ក្សត្រិយ៍ជូនចូលទៅផង ។

អំពីបំបួសនង្គ និង រាហុល

លុះព្រឹកស្អែកឡើង គេបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍នូវជាព្រះរាជបុត្រនៃ
មហាក្សត្រិយ៍ ព្រះសម្ពុទ្ធក៏យាងចូលទៅកាន់ទីនោះ លុះព្រះអង្គត្រឡប់
មកវិញ ប្រទានបាត្រទៅនូវកាន់ ហើយចង្អុលឲ្យបួសនៅទីនោះ នៅ
វេលាដែលព្រះអង្គយាងទៅដល់កបិលវស្សបាទ ៣ ថ្ងៃ ។

លុះថ្ងៃទី ៧ រាហុលជាពុទ្ធបុត្រ ក៏បានទៅតាមព្រះសាស្តា ទៅ
ដោយព្រះមាតាបញ្ចុះបង្គាប់ ដើម្បីសូមយកមតិក ហើយព្រះសាវ័កបុត្រ
ក៏បំបួសនៅវេលានោះទៀត ឯព្រះមហាក្សត្រិយ៍តូចព្រះរាជហឫទ័យណាស់
ហើយសូមសេចក្តីថ្កុលថ្កើងឲ្យព្រះអង្គថា គេទៅមុខទៅ បុគ្គលឯណា ដែល
មិនបានសេចក្តីអនុញ្ញាតពីឪពុកម្តាយ នឹងបំបួសបុគ្គលនោះមិនបាន ។

ព្រះអនាវរណញ្ញាណទ្រង់ទូន្មានព្រះវររាជបិតា បានដល់អនាគាមិ-
ផល គឺផលទី ៣ ហើយក៏យាងត្រឡប់ទៅក្រុងរាជគ្រឹះវិញ ។

ពុទ្ធដំណើរទៅកាន់ក្រុងស្រាវស្តី

ចៀបប្រគេនព្រះវិហារចតវន

ក្នុងសម័យមួយនោះ មានមហាពាណិជ្ជម្នាក់នៅក្រុងស្រាវស្តីឈ្មោះ
អនាថបណ្ឌិត ទៅក្រុងរាជគ្រឹះ ហើយបានទទួលប្តេជ្ញាពីព្រះអង្គថា ព្រះ

អង្គ នឹងយាងចូលមកក្រុងស្រាវស្តី អ្នកជំនួញជំនេះ បានក្រាលកម្រាល
ពេញតាមផ្លូវ ដែលព្រះអង្គត្រូវយាងចូល បានទិញស្ពានមួយកន្លែង ហៅ
ថាជេតវនអស់ប្រាក់អស់មាសចំនួន ១៨ កោដិ ហើយបានសង់គេហដ្ឋាន
ជាច្រើនយ៉ាងល្អ ។ សម្រាប់ព្រះសាស្តាចារ្យ នឹងពុទ្ធបរិស័ទអស់តម្លៃស្មើ
នឹងតម្លៃស្ពានទាំងមូលស្រេចហើយ ទើបទៅនិមន្តព្រះអង្គឱ្យយាងចូលមក ។

សម្តេចព្រះអនន្តរាជ យាងចូលទៅកាន់ក្រុងស្រាវស្តីមួយអង្វែង
នឹងកិត្តជាច្រើន ហើយចូលទៅជាអណ្តាប់អណ្តាយនៅក្នុងជេតវន ដែល
អនាថបណ្ឌិតវេប្រគេនដល់ព្រះសង្ឃក្នុងបច្ចុប្បន្ន និង អនាគត បុណ្យ
ឆ្លងព្រះវិហារនោះកំណត់ ៩ ខែ អស់សោហ៊ុយចំនួន ១៨ កោដិ គិត
ទៅជេតវននេះ តម្លៃទាំងអស់ ៥២ កោដិ ដែលអ្នកម្ចាស់បានចេញ
ប្រាក់កសាងទីនោះ ហើយដែលជាលំនៅធម្មតារបស់ព្រះពុទ្ធអង្គវេកប
លុះដល់បរិនិព្វាន ។

តាំងពីវេលានោះ ដកបដល់មកពុទ្ធជំរឿងជាងក្រោយ ដែលផុត
ត្រឹមបរិនិព្វាន នេះរឿងគ្មានសម្តែងក្នុងធម្មបទណាមួយឱ្យដាក់ជារឿងក៏
ត្រូវឡើយ ជាការដួចល្អម គួរតែសម្គាល់ក្នុងសូត្រធំៗ មិនចាំបាច់រៀប
រៀងជាមាតិកាតាមមុនក្រោយឡើយ ប៉ុន្តែបើនឹងប្រមូលឈ្មោះក្រុងដែល
ព្រះអង្គតែងយាងទៅនោះបាន គឺ រាជគ្រឹះ ១ ស្រាវស្តី ១ វេសាលី ១
និងកន្លែងឯទៀតផ្សេងៗ ។

អំពីរឿងរ៉ាវនេត្រកូនរាជគ្រឹះ

អំពីព្រះឥន្ទ្របូជនីយដ្ឋាន(១) ព្រះអង្គគង់នៅតុហាមួយហៅថា ឥន្ទ្រសាលតុហា (បា.ឥន្ទ្រសាលតុហា) នៅលើភ្នំវេទ័យកជាខាងកើតក្រុងរាជគ្រឹះ វេលានោះព្រះឥន្ទ្របូជនីយដ្ឋាននៅតាមមួយអង្គ ដោយត្រ័យស្រ្តីនិងទេវបុត្រជាច្រើនបានឲ្យគន្ធាបញ្ចាសិខ ទៅជាមុនកាន់ពិណមួយដេញហើយរៀនសម្រួលព្រះហឫទ័យព្រះបរមសាស្ត្រាចារ្យ រួចព័ន្ធនោះមកព្រះឥន្ទ្របានទូលសួរព្រះអង្គជាច្រើនស្ថាន អំពីធម៌ដែលជាគ្រឿងប្រឡូកដល់ផ្លូវអរហត្ត និងកិច្ចដែលនាំឲ្យជៀសវាងពីធម៌នេះបាន ។

អំពីបិណ្ឌបាតធូលី (បិសុប្រទាន)(២) កាលនោះ ព្រះបរមលោកនាថ ទ្រង់យាងបិណ្ឌបាតតាមផ្លូវធំនៅក្នុងរាជគ្រឹះ ហើយពុទ្ធជំណើរទៅប្របក្មេង ៗ ពីរនាក់ កំពុងតែលេងដីធូលី ក្មេងម្នាក់នោះនិយាយថា “ អញយកម្សៅទៅឲ្យព្រះ ” ហើយដាក់ដី ១ កំបង់ទៅក្នុងបាតព្រះអង្គហើយថាប្រាថ្នាសូមឲ្យបានជាស្តេច ១ ធំ ព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់ទំនាយថា ក្មេងនោះនឹងបានជាស្តេចអសោកនោះឯង ។

អំពីការស្តាត់ស្តាត់នៃទេវទត្ត (៣) ទេវទត្តធ្វើអាការបំណងដល់ជីវិត

១- ពោលដើមសក្កបញ្ញាសុត្តន្តសៀវភៅ ខ.លេខ ២១, ទំព័រ ៣៩៤; ប្រាហ្មកថា ទំព័រ ៨០; ហិរិយកថា ខ្សែ ២ ទំព័រ ៥៨ ។

២- ទំព័រ ទំព័រ ៣៦៦ និង ៤០២; ប្រាសាទខ្សែ ១ ទំព័រ ៥១១ ។

៣- សៀវភៅស្នងបករណ៍ ទំព័រ ៣១៥ មានស្នងបករណ៍ ។

ព្រះបរមគ្រូ ៣ ដង គឺដំបូងនោះបានជួលចោរជាច្រើនរូបឲ្យសម្លាប់ព្រះ
 អង្គ រួចពីនោះទៅប្រមៀលដុំថ្ម ១ ដុំធំមកលើព្រះអង្គ ហើយក្រោយ
 ទៀត លែងដំរើមួយឈ្មោះនាលាគីវិទ្យាទៅព្រាចព្រះអង្គ ដោយបានបង្កក
 ស្រាដំរើនោះជាមុន អាការបំណងទាំង ៣ នេះ គ្មានបានសម្រេចមួយ
 សោះ ចោរទាំងអស់ក៏បាត់បង់ខូចខាត ចុះចូលដោយអំណាចព្រះមហា
 ករុណានៃព្រះបរមគ្រូ ថ្មនោះគ្រាន់តែប៉ះត្រូវរបស់បន្តិចនៅព្រះបាទហើយ
 ឯដំរើដែលកាចនោះ ព្រះអង្គគ្រាន់តែយកព្រះហស្តទៅស្លាប់ក្បាលបន្តិចក៏
 ត្រឡប់ទៅជាស្លូត ហើយស្តាប់បង្គាប់ព្រះអង្គវិញ ។

រឿងរ៉ាវនេសាវស្តី

អំពីកិច្ចមាយាចិញ្ចាមាណវិកា សុន្ទរី(១) ឯពួកភិថិក ដើម្បីបង្ខំចង្រៃ
 ពុទ្ធក៏បញ្ជូនស្រីក្រមុំម្នាក់ឈ្មោះចិញ្ចាឲ្យពោលក្លែងថា ៖ បានទៅដេកជា
 មួយនឹងព្រះសក្យមុនីក្នុងដេតវន ហើយថា ដល់មកខាងក្រោយដែលដេក
 នៅជាមួយនឹងព្រះសក្យមុនីនោះ ក៏បានមានទាំងគភីផង នាងចិញ្ចាបាន
 យកដុំឈើនិងបង្កើតកំណាត់សំពត់ យកមកចងព័ទ្ធនោះ ដើម្បីឲ្យឃើញ
 ជាតាងនៃពាក្យដែលពោលចង្អាចនោះ ប៉ុន្តែលុះកំពុងតែពោលទ្រគោះ
 ឲ្យព្រះពុទ្ធនៅកណ្តាលមហាសន្និបាតដូច្នេះ មានទៅបុត្រ ៤ អង្គនិម្មិត
 ខ្លួនជាកណ្តាចូលទៅកាត់ខ្សែ ដែលតែសំពត់និងដុំឈើនោះ ធ្លាក់ចុះមកដី

១- សៀវភៅប្រែអំពី ពុទ្ធនាម ១៨៩៥ ទំព័រ ២១០ និង ឆ្នាំ ១៨៩៧ វិមាណុ
 អារិល ។

វេលានោះគេបានដេរបណ្តាញនាងចិត្តាឲ្យចេញទៅក្រៅ ហើយធ្លាក់ចុះ
ទៅក្នុងនរកឈ្មោះអវិចី តាមសេចក្តីប្រម្នួលផ្សេងទៀតថា ពួកតិចិត្តបាន
ឲ្យសម្លាប់នាងចិត្តាយកខ្មោចទៅចោល នៅប្របត្តក្នុងព្រះអង្គ ហើយ
នាំគ្នាចោទប្រកាន់ព្រះអង្គថាជាអ្នកប្រព្រឹត្តបទមនុស្សឃាដ ប៉ុន្តែសេចក្តី
ពិតក៏លេចឡើងវេលានោះមួយរំពេច ហើយពួកនេះធ្វើបេឡូលទោស
នៅមុខមហាជន ។

សេចក្តីអស្ចារ្យធំ(១) ដើម្បីនឹងផ្លាស់ពួកតិចិត្ត ព្រះពុទ្ធអង្គបានសម្តែង
ថ្វីសេចក្តីអស្ចារ្យមួយប្រហុកស្រាវស្តី ចំពោះព្រះភក្ត្រព្រះបាទប្រសេន
ជិត (មហាប្រាតិហារ្យ) ឬ សេចក្តីអស្ចារ្យជាតូ (យកមកប្រាតិហារ្យ)
បដិហារនេះមានសណ្ឋាន ២ យ៉ាង ១ គឺព្រះពុទ្ធអង្គយាងកណ្តាលអាកាស
បញ្ចេញអណ្តាតភ្លើង ២ ចំណែកព្រះអង្គខាងលើ ហើយបញ្ចេញខ្សែទឹក
គ្រជាក់ពីចំណែក ព្រះអង្គខាងក្រោម ហើយចងកែផ្លាស់ប្តូរឡើងចុះតទៅ
២ គឺព្រះអង្គបែងកាតព្រះអង្គជាអនេករាប័មន៍អស់ ។

តំពីសេចក្តីចុះចូលនៃអង្គលិមារ (២) នៅប្របត្តក្នុងស្រាវស្តីមានចោរ
ម្នាក់ហានក្លាបានសម្លាប់មនុស្សដំណើរជាច្រើន ហើយកាត់យកម្រាមដៃ
មកចងធ្វើជាកម្រង ចោរនោះឈ្មោះថា អង្គលិមារ ព្រះពិធីតាមារក៏
យាងទៅកាន់កន្លែងដែលចោរនោះនៅ ។

១- ទំរ. ភគ ៧ ហូស ទែហ្ស៊ីងវិយ៉េ - ហ្វេប្រីយ៉េ ១៩០៩ ។

២- មជ្ឈិមនិកាយទី ២ ទំព័រ ២៧ ជាតកលេខ ៤៦៩ ។

លុះអង្គលិមារបានឃើញព្រះអង្គក៏ដេញតាមចាប់ត្រឡាយ ប៉ុន្តែមិន
អាចនឹងខានព្រះអង្គបានឡើយ លុះព្រះបរមគ្រូឈប់ហើយសម្តែងធម៌
ទូន្មានទៅ អង្គលិមារ ក៏បានឧបសម្បទ នៅវេលាដែលចប់ធម៌ទេសនា ។

អំពីរឿងរ៉ាវនេវរិចសាលី

អំពីដង្ហាយរបស់ល្ងា(១) ក្នុងសម័យមួយនោះ ព្រះអង្គគង់នៅ
វិសាលី ហើយមានស្វា ១ យកបាតព្រះអង្គឡើងទៅលើដើមត្នោត
(គាល) បំពេញដោយទឹកត្នោត (មជ្ឈ) ក្នុងបាតនេះ យកមកថ្វាយព្រះ
អង្គ ។ ក៏បានទទួលយក ឯស្វានោះ កាលណាបើបានធ្វើកិច្ចយ៉ាងល្អដូច្នេះ
ហើយ ក៏ជួនជាគ្នាក្នុងទឹកត្រតាំងស្លាប់ទៅ រួចពីនោះក៏ទៅកើតជាតូន
ព្រាហ្មណ៍មួយ ដោយផលនៃតុទ្ធបូជា ។

អំពីរឿងរ៉ាវនេវជិបន់ឆ្មេង ៗ

អំពីសម្តែងធម៌ទេសនានៅក្រព្រឹង្ស(២) ព្រះបរមត្រៃលោកទ្រង់តុទ្ធ
ដំណើរទៅកាន់ឋានត្រតាំង ភាគីដែលព្រះអាគារទៅយកកំណើតជា
ទៅបុត្រ ព្រះអង្គបានទូន្មានធម៌ហើយត្រឡប់វិលមកក្នុងមនុស្សលោកវិញ
ព្រះអង្គចុះមកប្របសន្តស្សនគរ ដោយដណ្តើម ៣ ដែលព្រាហ្មវិហារខាងស្តាំ
ហើយព្រះភ័ន្តវិហារខាងឆ្វេង លុះព្រះអង្គចុះដល់ដីមានព្រះបាទឧទយនជា

១- ហូសេទី ១ ទំព័រ ៥១២ ។

២- ហូសេ ទំព័រ ៤៨៣ និង ៥៣៧ ។

ក្បត្រីយ៍គ្រងពង្សនៅក្រុងកោសម្ពិចាំទទួល ក្បត្រីយ៍នេះនៅវេលាដែល
បាត់ព្រះអង្គ ក៏អង្កេតក្នុងព្រះហឫទ័យពេកណាស់ បានឱ្យសាងព្រះពុទ្ធ
រូបមួយអង្គដើម្បីថ្វាយបង្គំ ។

អំពីសេចក្តីចុះចាញ់នៃនាគឈ្មោះឯលាបត្រ (១) រើសទិវ្យាទំព័រ
៦១ មហាវស្សុកណ្ឌទី ៣ ទំព័រ ៣៨៣ ហ្លួនសាងទី ១ ទំព័រ ១៥២ (ល)
ហ្លួនស កណ្ឌទី ១ ទំព័រ ៥០៦ រឿងនេះកើតមាននៅក្រុងបណ្ឌារេស ឬ
នៅគន្ធារ ។

អំពីសេចក្តីចុះចាញ់នៃនាគអបលាល (២) នាគអបលាលនៅក្នុងរន្ធ
សុកវស្តុ (ស្វាត) ក្នុងឧទ្យានដើម្បីនឹងស្រោចស្រង់ដល់ចក្ខុវាជន ដែល
មានស្រូវអន្តរាយដោយនាគនេះបំផ្លាញជាច្រើន នោះព្រះភិក្ខុមារទ្រង់
ពុទ្ធដំណើរទៅកាន់កន្លែងនោះ មួយអង្គនឹងជ្រូចបាណី ជ្រូចបាណីក៏វាយ
លើកំពូលភ្នំនឹងជ្រូចរបស់ខ្លួន នាគនោះក៏ភ័យដោយពុស្សរសត្វសន្តិកហើយ
ចេញមកស្វែងចុះចាញ់ព្រះអង្គ ព្រះលោកុត្តមាចារ្យក៏ទ្រង់ហាមនាគនោះ
មិនឱ្យបង្កើនបំផ្លាញតទៅទៀតឡើយ តែព្រះអង្គបានអនុញ្ញាតឱ្យនាគ
ភាគ ១ ក្នុងភាគ ១២ ដើម្បីបង្ហាញនូវសេចក្តីស្រេកឃ្លាននោះ ។

១- ឯលាបត្រ បើប្រែតាមអក្សរថា (ស្លឹកប្រាង្គ) (ឯលា) ប៉ុន្តែបើតាមពិតនោះគឺជា
បែបភាសាដែលចេញពី ឆ្នាំរតនៈ “ឯលាបត” ឯលាបត្រ ។

២- ហ្លួនស ទី ១ ទំព័រ ៥០៦ ។

អំពីសេចក្តីចុះចូលនៃយក្សអាងរឹក (១) ព្រះបាទ អាងរឹកបានទទួលប្រាជ្ញា
នឹងយក្សអាងរឹកដែលមានទីលំនៅ ។ ដើមរោង ១ ប៉ាន់យកមនុស្សទៅ
ដាក់ជាស្នូយក្នុង ១ ថ្ងៃមនុស្សម្នាក់ ឲ្យយក្សនោះស៊ី លុះដកប ១២ ឆ្នាំ ក៏
នៅសល់តែចុក្រដាច់នៃស្តេច ១ នៅថ្ងៃដែលត្រូវនាំចុក្រដាច់នោះ ទៅប្រគល់
ឲ្យយក្ស នោះព្រះសព្វញ្ញាព្វគង់ក្នុងជេតវន ចម្ងាយ ៣០ យោជន៍
ពីកន្លែងអាងរឹក ក៏យាងទៅដល់ទីនោះ ហើយចូលទៅគង់នៅលើកន្លែង
យក្សនោះ យក្សនោះឆ្លើយព្រះអង្គល្បងលងមើល តែមិនបានដូចសេចក្តី
ប្រាថ្នា រួចពីនោះមកក៏បានសួរប្រស្នាទៅព្រះអង្គ ហើយព្រះបរមគ្រូក៏បាន
ឆ្លើយដោះសារដោយក្បោះក្បាយជ្រះស្រឡះរោក ឯយក្សអ្នកស៊ីមនុស្ស
នោះទទួលចុះចូលព្រះអង្គ ហើយក៏ថ្វាយរាជកុមារនោះមកព្រះអង្គ ព្រះ
អង្គក៏ប្រគល់ទៅឲ្យស្តេចបិតាវិញ ។

អំពីបក្សពួកសង្ឃនៅក្រុងកោសម្ភី(២) អស់ទាំងព្រះសង្ឃនោះយា-
សិតាម ក្នុងក្រុងកោសម្ភី ដោយឥតហេតុអ្វីជាតប្ប ក៏ឈ្លានប្រកែកគ្នា
ហើយបែកគ្នាជា ២ ពួក ដោយឈ្លានប្រកែកនោះជាការប្តូរសម្រមាណ
ណាស់ ព្រះបរមគ្រូក៏យាងចេញពីទីនោះចូលទៅក្នុងព្រៃ បាលីលេយ្យក
ទៅនៅទីនោះមានដំរីមួយធំ ដែលស្វែងរកទីស្ងាត់ ដូចជាព្រះគង្គដែរ ទៅ
បម្រើព្រះអង្គ រួចពីនោះមក ព្រះអង្គយាងចូលទៅក្នុងជេតវន ឯចំណែក

១- ហ្លួស ទី ១ ទំព័រ ៥០៧ ។
២- វិន័យ. មហាវគ្គ ។

ឧបាសក ឧបាសិកានៅក្រុងកោសម្ពី កើតសេចក្តីទោមនស្ស - ដោយ
ព្រះអង្គយាងចេញបាត់ ក៏លែងធ្វើទាននឹងលោកសង្ឃដែលឈ្មោះគ្នាទោះ
សោះហើយបង្ខំឲ្យសង្ឃទាំងនោះទៅតាមរកព្រះបរមសាស្តាចារ្យ... ហើយ
ឲ្យជានឹងគ្នាវិញ នៅចំពោះព្រះកត្តព្រះអង្គ ។

រឿងរ៉ាវដែលឃើញមាននៅស្រុកសៀម និងស្រុកខ្មែរក្រុងតង្វាយ
ដំរី និងតង្វាយស្វានោះ ហាក់ដូចជាបញ្ចូលគ្នាក្នុងរឿងរ៉ាវទាំង ២ នៅ
វិសាលី និងនៅបាលីលេយ្យក ។

ភាគទី ៤

អំពីបរិនិព្វាន

ពុទ្ធដំណើរ ជាន់ក្រោយបំផុតនោះ ពេលដែលចេញទៅពីក្រុងរាជ
គ្រឹះហើយផុតត្រឹមកុសិន្ទរ (កុសិនារា) ជាទីដែលព្រះអង្គចូល បរិនិព្វាន
ទីកន្លែងដែលព្រះអង្គឈប់នោះ តាមគម្ពីរមហាបរិនិព្វានសូត្រថា បាដ-
លីគ្រាម ១ វិសាលី ១ និង បាវ ១ ។

នៅពេលដែលពុទ្ធដំណើរទៅដល់បាដលីគ្រាម ព្រះអង្គបានឃើញ
នាម៉ុនធំ ២ នាក់ នៅក្នុងដែលមគធៈ បានសាងបន្ទាយ ១ ដើម្បី
ចប់ទល់ពួកវដ្ត ព្រះអង្គទ្រង់ទំនាយថាក្រុងនេះអំណើរទៅមុខនឹង បាន
សម្បូរហើយមានបុគ្គលនុភាព នាម៉ុនទាំង ២ នាក់នោះ បាននិមន្តព្រះអង្គ
នាន់ ហើយលុះនាំព្រះអង្គចេញទៅវិញ បានទូលព្រះអង្គថា ទ្វារដែល
ព្រះអង្គចេញនោះ យើងនឹងឲ្យឈ្មោះហៅថា គោតមទ្វារ ឯកន្លែងដែល

ព្រះអង្គចង់ទទួលបាននូវឱ្យឃ្លោះថា គោតមភិថិ ក្នុងសម័យនោះទឹក
ទទួលបានខ្លាំង បណ្តាជនពលរដ្ឋក៏ខ្វល់ខ្វាយកេរ្តិ៍និងក្បួន ឯព្រះអង្គមួយ
អន្លើនឹងពួកបរិស័ទក៏ស្រាប់តែដល់ទៅគ្រោយទទួលបានម្ចាស់ តែមួយប្រេម
ក្នុងក្តីជាទីអស្ចារ្យពេកណាស់ ។

លុះដល់ក្រុងវិសាលហើយ ព្រះអង្គចូលទៅអាស្រ័យក្នុងព្រៃស្វាយ
នៃនាងអាម្របាលី ជាស្រីផ្កាមាស ហើយនាងនោះមកថ្វាយបង្គំព្រះអង្គ
និមន្តទៅឆាន់ឯផ្ទះនាង វេលានោះព្រះអង្គបានទទួល ឯពួកលិច្ឆវិមក
ដល់ក៏អន់ចិត្ត ដោយព្រះអង្គមិនទទួលនិមន្ត ព្រះអង្គយាងទៅឆាន់ឯ
ផ្ទះនាងអាម្របាលី ហើយបានទទួលផ្ទះ ១ ដែលនាងនេះថ្វាយ ។

លុះដល់រដូវវស្សា (វស្សា) ព្រះអង្គនិមន្តទៅចាំវស្សា ឯស្រុកពាលុវ
ឯភិក្ខុសង្ឃទាំងឡាយឯទៀត ក៏បែកគ្នាទៅដោយពួក ។ នៅក្បែរក្រុង
វិសាលីនៅទីនោះហើយដែលព្រះអង្គទ្រង់អាពាធជាទម្ងន់ តែព្រះអង្គបាន
ឈ្នះរាគនោះដោយប្បទិបុណ្យព្រះអង្គ ។ អាទន្ទយកសេចក្តីក្រាបទូល
ព្រះអង្គថា អាទន្ទបានជាមិនសូវព្រួយដោយគិតឃើញថា ព្រះបរមគ្រូនឹង
មិនបរិនិព្វានមុនដែលបញ្ញត្តិសិក្ខានៃយង់ដល់សង្ឃឡើយ វេលានោះព្រះ
សម្មាសម្ពុទ្ធតបទៅអាទន្ទវិញថា ៖

ចូរហតុអ្វី អាទន្ទក៏បានសង្ឃទាំងពួងចាំទទួលបញ្ញត្តិភិក្ខុថាគតទៀត
គឺថាគត មិនបានសម្តែងធម៌ឯណាថាជាធម៌ស្ងាត់កំបាំងទុកប្រាប់តែបុគ្គល
ម្នាក់ ។ ឬ ធម៌ឯណាដែលត្រូវផ្សាយសាធារណៈនោះឡើយ គឺថាគត

មិនដែលដាក់ អាជ្ញាលេសិកាបទណាមួយទេ លើកខ្លួនថា ជាធំជាងធម៌
ឯណាមួយឡើយ បើមានអ្នកណាគិតថា “ អញនឹងកាន់កាប់នូវសន្សំ
ទាំងអស់ ” ឬថា “ សន្សំទាំងអស់ស្រេចលើអញ ” អ្នកនោះឯងហើយ
មានទ្ធី គប្បីនឹងមានបញ្ញត្តិដល់គេបាន ឯតថាគតមិនគិតយ៉ាងដូច្នោះ
ទេ អំពីពួកសន្សំនោះ ចុះហេតុអ្វីក៏ចាំឲ្យគេថាគតបញ្ញត្តិទៀត តថាគត
ដរាហើយមានទ្ធី តថាគតអាយុច្រើនណាស់ហើយតថាគតបានបំពេញ
ពុទ្ធិកិច្ចដរាបមក លុះដល់កំណត់ពេលតថាគត ឥឡូវនេះតថាគតអាយុ
៨០ ឆ្នាំហើយ ទៃមានទ្ធី រទេះដែលចាស់ហើយដែលគេប្រើការដោយ
ប្រយ័ត្នថ្នាក់ថ្នមមានឧបមាយ៉ាងណា ឯរូបអង្គតថាគតនេះដែលនឹងផ្លុំ
ផ្លុំលំនៅបាន ដោយអំណាចប្រយ័ត្នថ្នាក់ថ្នម មានឧបមេយុទ្ធជ្រោះឯង
លុះតែកាលណាចិត្តតថាគតលះបង់នូវខន្ធបញ្ញាកចេញ កាលណាវេទនា
បាត់ពីតថាគតនៅក្នុងវេលានោះហើយដែល តថាគត នៅក្នុងឈានដែល
គ្មានខន្ធបញ្ញាក វេលានោះហើយ មានខន្ធរូបអង្គ តថាគតបានដល់នូវ
សេចក្តីសុខ ។

ហេតុនេះ ម្ចាស់មានទ្ធី ត្រូវអ្នកឯងជាប្រទីបខ្លួនឯង ត្រូវអ្នកឯងទី
ពីរខ្លួនឯង គ្មានអ្នកណាប្រកាសអ្នកទៀតទេ គោរងអ្នកមានធម៌ជាប្រទីប
គោរងមានធម៌ជាទីពីរគ្មានអ្វីប្រកាសនេះទៀតទេ ឯបុគ្គលទាំងឡាយឯណា
ទោះតថាគតនៅក្នុងឥតដក់ពីតថាគតក្តី ដែលមានប្រទីបតែមួយ ដែលមាន
ទីពីរតែមួយ គឺខ្លួនឯងរាល់គ្នានឹងធម៌ បុគ្គលទាំងនោះហើយ ដែលនឹង

ដល់នៅទីបំផុត ប្រសិនបើមានប្រាថ្នានឹងចម្រើនឡើង ។

គតិនោះមកព្រះអានន្ទញ្ញាណទ្រង់ទៅគង់ឯចាបាលចេតិយប្របស្រុក
វៃសាលី នៅទីនោះហើយ ដែលអានន្ទប្រព្រឹត្តសេចក្តីកំហុសមួយដែល
គេទៅមុខនឹងកើតជារឿងធំ ១ ឡើង ដែលពុទ្ធចោទលើ ។ ព្រះបរម
សាស្តាចារ្យ ទ្រង់មានបន្ទូលប្រាប់អានន្ទថាដូច្នេះ បុគ្គលឯណាដែល
មានបានឥទ្ធិបាទទាំង ៤ គឺ ឆន្ទិទ្ធិបាទ ១, វិរិយទ្ធិបាទ ១, ចិត្តិទ្ធិបាទ ១,
វិមេសិទ្ធិបាទ ១, បុគ្គលនោះអាចនឹងនៅក្នុងលោកនេះបានកំណត់ ១ កល្យ
ទាំងមូល ឬ ដែលសល់ពេលច្រើន នឹងគ្រប់ ១ កល្យ ឯឥទ្ធិបាទទាំង
នេះ គឺជាគតឯងមានន័យប៉ុណ្ណោះជាការក្លឹច្យាសណាស់ទៅហើយ ប៉ុន្តែ
អានន្ទមិនបានយល់ឡើយហើយក៏ស្ងៀមទៅ ។

លុះព្រះអង្គនៅស្ងាត់តែមួយអង្គឯង មារក៏ចូលមកជិតហើយនិមន្ត
ព្រះអង្គឲ្យចូលនិរំណង ត្បិតសង្ឃមានរបៀបរៀបរយហើយ វេលានោះ
ព្រះសព្វញ្ញាតុទុកបទៅវិញថា ម្ចាស់មារចូរឯងកំណត់ចុះ ៣ ខែទៀត
គឺជាគត នឹងបរិនិព្វានហើយ ហេតុដូច្នេះបានជាព្រះអង្គក៏លះបង់អាយុ
សង្ឃារ ក្នុងវេលានោះផែនដីក៏ញាប់ញ័រ អានន្ទក៏សួរហេតុ ដែលផែនដី
ញាប់ញ័រនោះហើយ បានដឹងនូវហេតុដែលកន្លងទៅហើយ អានន្ទគិតនឹង
ទៅសួរព្រះអង្គឲ្យតាំងនៅដរាបលុះអស់ ១ កល្យ ប៉ុន្តែជ្រុលប្លាសពេល
ទៅហើយព្រះបរមគ្រូបានចេញវាចាជាស្រេចមិនត្រឡប់ប្រែវិញឡើយ ។

លុះព្រះអង្គនៅគង់នៅព្រៃមហាវន ក្នុងកុជាគារសាលា ព្រះសម្ពុទ្ធ

ទ្រង់ឲ្យភិក្ខុសង្ឃទាំងអស់ ដែលនៅក្នុងស្រុកវិសាលី វេលានោះឲ្យ
ទៅប្រជុំនៅមហាវេន ហើយព្រះអង្គក៏ប្រកាសតាំងចិត្តឲ្យភាហានទាំងអស់
គ្នា ក្នុងព្រឹកមួយនោះព្រះអង្គយាងចំណូលបាត ហើយលុះបានចង្ហាន់
ស្រេចព្រះអង្គក៏ឈរសម្លឹងទីក្រុងហើយបើកពុទ្ធនុស្ទថា អានន្ទ! តថាគត
ឃើញវិសាលីម្តងនេះជាក្រោយបំផុតហើយ ចូរមកយើងនឹងទៅឯកណ្ត
ត្រាមវិញ ។

លុះពុទ្ធដំណើរទៅដល់បាត ព្រះអង្គចូលទៅអាស្រ័យក្នុងព្រៃស្វា ប
របស់ជាងដែកម្នាក់ឈ្មោះ ចុន្ទ ចុន្ទក៏បានរៀបចង្ហាន់ធ្វើដោយសុភមង្គល
ថ្វាយ គឺសាច់ជ្រូកចង្រ្កាំ ឬ ផ្សិត ឆា ចង្ហាន់នេះដែលព្រះអង្គបានទៅ
ហើយបណ្តាលឲ្យកើតព្រះរោគមួយឈឺចាប់ជាខ្លាំង ។

តែវេលានោះព្រះអង្គ ក៏ទ្រង់ពុទ្ធដំណើរតាមផ្លូវទៅកាន់នគរកុសិ-
នាកមួយអន្លើនឹងអានន្ទ លុះព្រះអង្គឡើយព្រះកាយពាល ក៏ឈប់អាស្រ័យ
នៅក្បែរផ្លូវថ្នល់ ហើយទារទឹកឆាន់ អានន្ទក៏ក្រាបបង្គំទូលថាទឹកនោះ
ល្អក៏ទៅហើយដោយរទេះ ៥០០ បរកាត់ ថាសូមព្រះអង្គយាងហួស
ទៅឲ្យដល់ស្ទឹងកក្កដា ព្រោះទឹកនៅទីនោះថ្លាស្អ ។

លុះព្រះអង្គទ្រង់ប្រើផ្លូវដល់ ២ ដងទៀត អានន្ទក៏ទៅដល់ទឹកនោះ
យកមកថ្វាយ តែគួរជាទីអស្ចារ្យណាស់ វេលានោះទឹកដែលល្អក៏នោះ
ត្រឡប់ទៅជាថ្លាស្អវិញ ។

ក្នុងវេលានោះមានអ្នកស្រុកមល្លម្នាក់ឈ្មោះបុក្កស មានដំណើរពី

កុសិន្ទរ ដោយរទេះ ៥០០ (រទេះទាំងនោះហើយដែលបានធ្វើទឹកឲ្យ
ល្អក់) នាយរទេះនោះក៏ចូរបមកចំពោះព្រះភក្ត្រ ហើយសន្ទនាជាមួយព្រះ
បរមគ្រូ រួចពីនោះបានថ្វាយចីរាមាស ១ ឲ្យទៅព្រះអង្គ ១ ទៀតទៅ
អានន្ទ ចីរាមាសនោះ វេលាដែលបានយកទៅប៉ះពាល់ដល់ព្រះអង្គ
ក៏បាត់វស្សាអស់ទៅ ឯកាយព្រះអង្គក៏ចេញទៅវស្សាថ្ងៃក្រោយព្រាតក្នុង
វេលានោះ ភេទនេះមានតែ ២ ផងទេ គឺមុនបានរោងធម្មាណម្តងនិង
មុនចំណីណាម្តង ។

លុះពុទ្ធដំណើរទៅដល់ស្ទឹងកក្កដា ព្រះអង្គក៏ទ្រង់ស្រង់ទឹកស្ទឹងនោះ
ហើយទៅអាស្រ័យនៅក្នុង អម្ពវន រួចពីនោះទ្រង់ក៏ឆ្លងកាត់ស្ទឹង ហិរន្យវតី
ហើយឈប់នៅប្រថកុសិន្ទរ ក្នុងព្រៃសាល (រាំង) នៃពួកមល្ល អានន្ទ
បានរៀបទីផ្ទះថ្វាយព្រះអង្គ នៅកណ្តាលដើមរាំងភ្លោះទាំងគូ ហើយព្រះ
សម្មាសម្ពុទ្ធក៏ផ្លុំសន្លឹងផ្អៀងខាងស្តាំភ្លោះព្រះសិរទៅទិសខាងជើង ។ ពិតមែន
ជារដូវនោះមិនមែនជារដូវវស្សាផ្កាតែឯ ដើមរាំងទាំងនោះក៏ត្រឡប់ទៅជាផ្កា
យោនយានធ្លាក់មកលើព្រះបរមគ្រូ លាយឡំទៅដោយផ្កាមន្ទារាវ ដែល
ចណ្តាវេវបុត្រ ទៅតា បាចសាចពីលើមក ហើយព្រះអង្គក៏បើកពុទ្ធ
ឧស្ម័នចំពោះទៅអានន្ទថា ៖

“ ម្ចាស់អានន្ទ អស់ផ្កាទាំងឡាយធ្លាក់មកពីលើដើមរាំងដែលជាផ្កា
ខុសរដូវ ឯផ្កាមន្ទារាវ ដែលជាផ្កាទិព្វ ធ្លាក់មកពីលើមេឃ មួយអន្លើនឹង
មេឃក្រីស្នា ហើយឯសូរស័ព្ទតន្ត្រីនិងសូរបម្រៀងក៏ធ្វើឲ្យឮនៅខាងលើ
ដើម្បីជាទីគោរពដល់តថាគត ម្ចាស់អានន្ទ ដែលជាការពិតនោះមិនមែន

ត្រូវគោរពដល់តថាគតដោយបែបនេះទេ ប៉ុន្តែប្រសិនបើភិក្ខុ ឬ ភិក្ខុនី
ឧបាសក ឬ ឧបាសិកាណាមួយ កាន់យកនូវកិច្ចការដ៏ប្រសើរ ឬ នូវកិច្ច
ការជាបន្ទាប់បន្សំ ប្រព្រឹត្តដោយត្រឹមត្រូវ ធ្វើតាមបញ្ញត្តិ អ្នកនោះឯង
ហើយ ឈ្មោះហៅថាគោរពតថាគត ដោយសេចក្តីគោរពយ៉ាងខ្ពស់
នេះហើយជាកិច្ចត្រូវសិក្សារៀន ។

ព្រះពុទ្ធអង្គបានសម្តែងតទៅទៀត ជាច្រើនទ្រង់តម្រូវកន្លែងគោរព
៤ កន្លែង ដែលគួរដល់អ្នកប្រតិបត្តិ គឺស្រុកកបិលវស្ស ១ ពុទ្ធគយា ១
ចេណាវេស ១ និង កុសិនារា ១ ។

ម្ចាស់អាណន្ទ កន្លែងដែលត្រូវកុលបុត្រអ្នកជឿសាសនានីមួយ ។
ចូលទៅមើលដោយមានចិត្តស្ងួតស្ងប់នោះមាន ៤ គឺ កន្លែងដែលតថាគត
ប្រសូតិ ១ កន្លែងដែលតថាគតបានសម្រេចពោធិញ្ញាណ ១ កន្លែងដែល
សម្តែងធម្មចក្រ ១ ហើយនិងកន្លែងដែលតថាគតរំលត់រំលាងបញ្ចុដ្ឋន្ទជា
ស្រឡះ ១ នោះអស់ទាំងអ្នកបួសទាំងឡាយ និងឧបាសក បុរសនិងស្ត្រី
បុគ្គលណាដែលស្លាប់ក្នុងវេលាទៅកាន់កន្លែងនោះ នឹងបានទៅសោយ
សម្បត្តិសួគ៌ ។

អាណន្ទសួរទៅព្រះអង្គទៀតថា “ ចុះត្រូវប្រព្រឹត្តដូចម្តេចចំពោះទៅលើ
ស្ត្រី ទ្រង់ត្រាស់ថាកុំឱ្យមើល ចុះបើប្រសិនជាមើល ថាត្រូវកុំឱ្យនិយាយ
ផង ចុះបើប្រសិនជានិយាយជាមួយ ត្រូវមានសេចក្តីប្រយ័ត្នឱ្យមិនខុស
កុំធ្វេសឡើយ” ។ អំពីការបូជាសពរបស់ព្រះអង្គនោះ ព្រះអង្គប្រាប់ថា

ត្រូវធ្វើឲ្យដូចសពម្តេចបក្រពាត្រងពង ប៉ុន្តែថាត្រូវសង្ឃតាំងពួងបណ្តោយ
ឲ្យឧបាសកធ្វើវិញ ។

ក្នុងវេលានោះមានន្ទកើតទុក្ខជាទម្ងន់ ក៏ចូលទៅក្នុងវិហារហើយ
គោងខ្មោងទ្វារហើយទូញថា “ខ្លួនអញត្រូវការនឹងរៀនទៀត និង សិក្សា
ទៀត ឥឡូវនេះ គ្រូអញដែលតែងតែធ្វើឲ្យល្អដល់អញ នឹងបរិនិព្វានទៅ”
ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធមានបន្ទូលសួរទៅក៏តាំងឡាយថាមានន្ទទៅណា ក៏តាំងនោះ
ក្រាបទូលថា មានន្ទចូលក្នុងវិហារ ហើយក៏ពុំតែឈរយំនៅទៀបខ្មោង
ទ្វារ អ្នកតាំងឡាយចូលទៅហៅមានន្ទមក មានន្ទក៏ចូលមក ព្រះបរម
គ្រូបើកពុទ្ធខុស្តថា នៃមានន្ទចូលឈប់កើតទុក្ខឈប់ផ្សរទៅ តថាគត
មិនបានប្រាប់អ្នកតាំងពីយូរហើយ ឬ អ្វីអំពីសេចក្តីខូចខាត ប្រាសព្រាត់
នឹងឃ្លាតទៅនៃរបស់អ្វីៗ ដែលយើងគាប់ចិត្ត មានន្ទ របស់អ្វីដែលកើត
ឡើងដែលមានឡើង ដែលគាត់តែងឡើង ហើយដែលមានធម្មតា ថា
ត្រូវតែរលាយ ហើយធ្វើដូចម្តេចនឹងអាចឲ្យផុតពីរលាយទៅបាន របស់
យ៉ាងនេះ មិនអាចនឹងប្រាសចាកសេចក្តីរលាយអន្តរាយទៅបានឡើយ
ម្ចាស់មានន្ទ ដែលអ្នកគោរពតថាគតដោយកាយដោយវាចា និងដោយ
ចិត្ត ដ៏ប្រពៃស្មោះត្រង់នឹងតថាគត នឹងកំណត់ធៀបមិនបានអស់កាល
អង្វែងយូរមកហើយខ្លួនអ្នកបានទ្រឹស្តីសមគួរហើយ មានន្ទ ចូរទំសង្វាត
បន្តិចទៅទៀត អ្នកនឹងបានសម្រេចមិនខាន ។

រួចពីនោះព្រះបរមគ្រូក៏ប្រើមានន្ទឲ្យទៅឲ្យដំណឹងដល់ពួក មល្លនៅ
កុសិនារាម ថាព្រះអង្គនឹងបរិនិព្វានរំលត់ខ្លួនឲ្យយាមក្រោយបំផុតនៃយប់

នោះពួកមល្លក៏រត់មកហើយគ្រឿមក្រំរាល់គ្នា មានន្ទក៏ឲ្យចូលទៅដោយ
ពួក ៗ ចំពោះព្រះកត្តព្រះអង្គ ។

មានតាបសព្រាហ្មណ៍ម្នាក់នៅកុសិនារា ឈ្មោះសុកទ្រ ដែលនៅ
មានសង្ឃ័យមិនទាន់អស់នៅឡើយ មកសួរឲ្យព្រះអង្គពន្យល់ លុះព្រះ
អង្គសម្តែងតែ ២-៣ ព្រះទស្សទៅក៏អស់សង្ឃ័យ សុកទ្រក៏ទទួលចូលក្នុង
ពុទ្ធសាសនា ហើយក៏បានសម្រេចអរហត្តផលក្រោយនោះបន្តិច សុកទ្រ
នេះហើយដែលជាសាវ័កជាន់ក្រោយបំផុតរបស់ព្រះអង្គ ដែលគង់ធរមាន
នៅ “ បច្ចិមោសត្វិ សាវកោ ” ។

រួចពីនោះព្រះអង្គតាំងទូន្មានទៀតថា :

“ មានន្ទ ប្រហែលជាអ្នកមានគិតថាដូច្នេះ ពាក្យគ្រូយើងនោះកន្លង
ហួសទៅហើយ យើងគ្មានគ្រូទៀតទេ មិនត្រូវគិតដូច្នេះឡើយ ធម៌
និងវិន័យដែលគេបានសម្តែងហើយ បានបញ្ញត្តិហើយដល់អ្នកតាំង
ឡាយ នោះហើយជាគ្រូនៃអ្នកជាក្រោយដែលគេបានបរិនិព្វានទៅ ” ។

មានលត្ថណៈ របៀបពាក្យមួយ សព្វថ្ងៃនេះភិក្ខុទាំងឡាយហៅគ្នា
ទៅវិញទៅមកដោយផ្ដើមតាមរូបភាពអាវុសា តាំងពីវេលានេះទៅ ភិក្ខុចាស់
វស្សានិយាយនឹងភិក្ខុខ្ចីវស្សាត្រូវហៅចេញឈ្មោះភិក្ខុនោះឬ ឈ្មោះត្រកូល
ភិក្ខុនោះ ឬ ត្រូវហៅថា ភិក្ខុ ឬ ថាអាវុសា ភិក្ខុខ្ចីវស្សា និយាយទៅ នឹង
ភិក្ខុចាស់វស្សាថា កន្ត្រឬ អាយុស្នា ។

មានទណ្ឌាគម្មមួយ គោងតម្រូវវិន័យសព្វធម្ម មិនឲ្យធ្វើកម្មជា
មួយដល់ភិក្ខុឈ្មោះ ធន្ទ ។

ពេលក្រោយបំផុតនេះព្រះអង្គបានបើកឲ្យ សាវ័កណាដែលមាន
សេចក្តីសង្ឃឹមឲ្យខូលសួរព្រះអង្គតែសាវ័កទាំងអស់ស្ងៀម ទើបព្រះអង្គ
បញ្ចប់សេចក្តីដោយភាគរដ្ឋប្បវេណីថា ឥឡូវនេះ ម្ចាស់កិត្តទាំងឡាយអើយ
គឺជាគត ទូន្មានអ្នក របស់ទាំងឡាយដែលកើតឡើងហើយ ត្រូវតែ
រលាយទៅវិញជាធម្មតា ត្រូវអ្នកទាំងឡាយខំសូត្ររៀងឲ្យមាំមួនដើម្បីជា
ប្រយោជន៍ពល់ខ្លួន នេះហើយជាពាក្យក្រោយបំផុតរបស់ព្រះពុទ្ធ ចិត្តព្រះ
អង្គក៏ឡើង ។ តាមថ្នាក់រូបឈានទាំង ៤ និងតាមអរូបឈានដកបដល់ផុត
វេទនានឹងសញ្ញា អានន្ទ សួរទៅព្រះអនុរុទ្ធថា ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធលត់ហើយឬ?
ប៉ុន្តែអនុរុទ្ធ ឆ្លើយទាស់មកវិញថាទេនៅឡើយ វេលានោះព្រះអង្គត្រឡប់
តាមកន្លែងដែលដកបដល់ឈានជាប់មកវិញ ហើយក៏ឡើងវិញ លុះ
ដល់ចតុត្ថជ្ឈានហើយក៏រលត់ក្រោយនោះបន្តិច ។

ព្រះអនុរុទ្ធក៏ល្អងលោមអស់កិត្តទាំងអស់ដែលកំពុងកើតទុក្ខ ហើយ
ប្រើអានន្ទឲ្យនាំដំណឹងទៅកុសិនារាម ក្រោយនោះបន្តិចលេចពួកមលូមក
ដល់មួយអង្គដោយក្រីក្រ គ្រឿងក្រអូបនិងសំរាត់ ។ កំណត់ ៦ ថ្ងៃពួកទាំង
នេះគោរពដល់សព្វព្រះបរមគ្រូដោយចម្រៀង គង្រ្តីនិងរុបាំ លុះថ្ងៃទី ៧
ពួកទៅតានឹងពួកមលូនាំគ្នាយកព្រះសព ទៅក្នុងនគរកុសិនារាមចូលតាម
ទ្វារខាងជើង លុះដល់កណ្តាលក្រុង ហើយចេញតាមទ្វារខាងកើត ទើប
តម្កល់លើគំនរឧសនៅទីមកុដពន្លឺចេតិយ ហើយគេយកភ្លើងទៅឈូល
គំនរឧសទាំងនោះទៅ មិនបានឆេះដូចសេចក្តីប្រាថ្នា អនុរុទ្ធឲ្យដំណឹង
ទៅថាភ្លើងមិនអាចឆេះឆេះជាមុនដែលមហាកស្សបបានថ្វាយបង្គំ ដល់ព្រះ

បាទព្រះបរមគ្រូឡើយ ។

ឯមហាកស្សបក៏ត្រឡប់ពីបាវច្ចលមកកុសិនារាវិញ មួយអន្លើដោយ
កិត្ត ៥០០ អង្គមកតាមផ្លូវបានជួបនឹងអាជីវកម្មាកាន់ផ្កាមន្ទារវ ហើយ
បានឲ្យដំណឹងថា ព្រះបរមគ្រូបរិនិព្វានមួយអាទិត្យទៅហើយ មហាកស្សប
ក៏ខំស្រួតដំណើរដល់មកនគរកុសិនារា ហើយចូលទៅក្រាបចំពោះព្រះ
អង្គទើបដើរប្រទក្សណា ៣ ជុំ ឃើញព្រះបាទទាំងគូលៀនចេញមក
ហើយក្រាបថ្វាយបង្គំនូវព្រះបាទនោះ រួចពីនោះគំនរឧសក៏នេះឯងមួយ
រំពេចនេះខ្ទេចគ្មានសល់ដេះសល់កំទេចជូនសោះឡើយ ប៉ុន្តែសល់តែផ្ចឹង
ដែលគេយកទៅតម្កល់នៅសាលាប្រជុំនៃពួកមល្លហើយក៏ធ្វើបុណ្យគោរព
ជាថ្មី ៧ ថ្ងៃទៀត ។

ដំណឹងនៃបរិនិព្វាន ក៏ផ្សាយទូទៅហើយមានបម្រើពិនគរផ្សេង ៗ
មកទារយកចំណែក មានបម្រើពិនគរមគធ ព័ត្តកលិច្ឆវីនៅវិសាលី ព័ត្តក
សាក្យនៅកបិលវស្តុ ព័ត្តកពាតុលីនៅអលូកបុរ ព័ត្តកកាលិយនៅកម្រោម
ព័ត្តកព្រាហ្មណនៅវេជ្ជទីប ព័ត្តកមល្លនៅបាវ ។

មុនដំបូង អ្នកនគរកុសិនារាមិនព្រមឲ្យ ប៉ុន្តែព្រាហ្មណ៍ម្នាក់ឈ្មោះ
ព្រាហ្មប្រកាសឡើងថាជាការមិនគប្បីដែលគោរពដល់ព្រះពុទ្ធហើយមក
ឈ្មោះដណ្តើមនូវសារិកធាតុដូច្នេះ ព្រាហ្មណ៍នេះទូន្មានឲ្យចែងចំណែក
ជា ៨ ហើយក្នុងចំណែកនីមួយៗ ត្រូវបញ្ចុះក្នុងស្រូវ ១ (ចេតិយ) ឈរព្រម
ព្រៀងគ្នាជាជ្រវៀងហើយព្រាហ្មណ៍ក៏លែងចំណែកខ្លួនឯង ហើយចំណែក
ដែលត្រូវបានខ្លួននោះគឺក្អម (ក្អម) ដែលដាក់ព្រះអង្គក្នុងនោះ ឈរចែក

ជាស្រេចរួចរាល់បានបម្រើពួកយើងនៅស្រុកបឹងល្អវែងមកដល់ទៀត គេក៏
បានឱ្យផ្សំផងទៅ (អង្គារ) ។

មានចេតិយ ១០ ដែលបានសាងក្នុងជាន់នោះគឺសរុប ៨ នៅក្នុង
ក្រុងរាជធានី, វិសាលី, ភូមិលាវស្ត, អលូកប្ប, រាមគ្រាម, វេជ្ជទីប, បាត់,
កុសិនារា ។

អង្គារ សូប ១ នៅស្រុក បឹងល្អវែង

កុដី សូប ១ នៅកន្លែងមិនបានប្រាកដក្នុងគម្ពីរ ។

ចំនួនប្រហែល ២៥០ ឆ្នាំ គត់នោះមក ព្រះបាទករសោកនៅនគរ
មគធ បានប្រមូលសារីរិកធាតុភ័ស្តុបដើមទាំងអស់មកដាក់ក្នុងសូបទាំង
៨២.០០០ (១) ដែលទ្រង់សាងថ្មដោយព្រះរាជទ្រព្យព្រះអង្គឯង ប្រហែល
ជាសូបដែលស្តុចនេះសាងហើយ ដែលគេបានរកឃើញមួយកាលពីឆ្នាំ
១៨៩៨ នៅជិតស្រុកប្រាសាទ នៅចុងព្រំឆ្នាំសាននៃតំបន់ពស្តិ ចម្ងាយ
ប្រហែល ១ គីឡូម៉ែត្រខាងអាយព្រំវែងនៃប៉ាល ក្នុងសូបនោះមានកោដ្ឋ
១ គឺធ្វើពីថ្មសិលាមានផ្ចិតតូចៗ ខ្លះនៅខាងក្នុង ហើយមានចារឹកជាអក្សរ
ព្រះបាទករសោក ដាក់សេចក្តីបញ្ជាក់ថាជាព្រះអង្គព្រះពុទ្ធ (២) ។

១- លេខសម្រាប់ធម្មត្ថន្ត ដើម្បីកំណត់ឱ្យឃើញចំនួនច្រើន ។

២- សេចក្តីក្នុងចារឹកនោះថា សុតិភិក្ខុនំ សបុតទលន និយំ សលីលនិធនេ ពុទ្ធស
ភវនេ សកិយនំ សេចក្តីថា កន្លែងបញ្ចុះ ព្រះសារីរិកធាតុ ព្រះសាស្ត្រមុនីនេះ ជាការទ្រទ្រង់
សាសនាវៃទ្ធកបងប្អូន សុតិភិ ព្រមព្រៀងជាមួយនឹងបងប្អូនស្រី មួយអង្គដោយគ្រូ និង
ភរិយា (សេចក្តីប្រែអ.បាចិ) សេចក្តីអធិប្បាយ ជ្រួស ឆ្នាំ ១៨៩៨ ទំព័រ ៥៧៣ បាចិ ក្នុង
សៀវភៅ ប្រាយពីឆ្នាំ ១៨៩៨ ទំព័រ ១៤៦ និង ២៣១ យោបល់ក្នុងកាសែតអ្នកប្រាជ្ញពី
ខែតុលា ១៩០៦ ប្រាសាទ ក្នុងសៀវភៅ ជ្រួស ឆ្នាំ ១៩០៥ ទំព័រ ៦៨០

សករាជ

តាមពួកសិវ្បលេ (លង្កា) ថាព្រះអង្គបរិនិព្វាននៅឆ្នាំ ៥៤៤
 មុនហិរ្សយ្យគ្រិស្ត តាមពួកចិន និងជប៉ុន ថាឆ្នាំ ៧៤៧ មុនហិរ្សយ្យ
 គ្រិស្ត ឆ្នាំខាងក្រោយនេះ ឃើញថយហួសពេក ឯឆ្នាំខាងដើមដែល
 ប្រហែលជាមិនទាន់ចាច់ប្រើមុន ១១ សៀវភូ គឺឆ្នាំ ១១០០ នោះ ក៏
 ឃើញនៅលើសប្រហែល ៦០ ឆ្នាំដែរ ដើម្បីនឹងបានជាការពិតប្រាកដ
 នោះ គេលែងតាមបែបដូចមានខាងក្រោយ អសោកក្នុងប្រកាសទី ១៣
 នោះ ឃើញមានឈ្មោះស្តេចក្រឹតក្នុងជាន់នោះ ៥ នាក់ ហើយសករាជ
 ដែលគេដឹងនោះនៅក្នុងឆ្នាំ ២៥០ មុនហិរ្សយ្យគ្រិស្ត ប្រកាសនេះ បាន
 តែនៅឆ្នាំទី ១៤ ក្រោយដែលអភិសេកព្រះអង្គឲ្យគ្រងរាជសម្បត្តិ ឯ
 អភិសេកនោះ នៅក្នុងឆ្នាំ ២៦២ ហើយបរិនិព្វានមុនរាជាកិសេកនេះចំនួន
 ២១៨ ឆ្នាំ គឺក្នុងឆ្នាំ ២៨០ មុនហិរ្សយ្យគ្រិស្ត ឯដែលនឹងគិតអំពីពុទ្ធ
 កាលនោះត្រូវរៀបដូច្នេះ ៖

ប្រសូតក្នុងឆ្នាំ	. . . ៥៦០	មុនគ្រិស្តសករាជ
ចេញទ្រង់ផ្លូវ	. . . ៥៣១
សម្រេចពោធិញ្ញាណ	. . . ៥២៥
បរិនិព្វាន ២៨០

បរិច្ឆេទទី ៣

ភាគទី ១

អំពីបឋមសង្គ្រឹក្សី និង ទុតិយសង្គ្រឹក្សី (១)

ភាគទី ១ អំពីបឋមសង្គ្រឹក្សី គឺសន្តិភាពជាដំបូង ។

នៅវេលាដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធច្រង់បរិនិព័ណ្ឌ នោះព្រះមហាកស្សប
 កំពុងតែនិមន្ត តាមផ្លូវភិប្បាត ទៅកុសិនតរា លុះបានដួលនឹងពាជីវកហ្មាត
 នៅកណ្តាលផ្លូវ មហាកស្សបក៏បានដំណឹងថាព្រះបរមគ្រូបរិនិព័ណ្ឌ ៧ ថ្ងៃ
 កន្លងទៅហើយ លុះច្បាស់ដំណឹងនេះវេលាណា ភិក្ខុសង្ឃចំពូកខ្លះ ក៏កើត
 សេចក្តីខ្សឹកខ្សួលអាឡោះពាលយដល់ព្រះបរមគ្រូពាន់ប្រមាណ ៥ ភិក្ខុចំ-
 ពូកខ្លះដែលបានសម្រេចមគ្គផលហើយ គ្រាន់តែមានធម្មសង្ខេបស្អាតស្អប់
 ដោយគិតឃើញដោយសេចក្តីមិនទៀង (អនិច្ចំ) ក្នុងវេលានោះ មានភិក្ខុ
 ចាស់ម្នាក់ឈ្មោះសុគត្រ ដែលជាអ្នកប្រទូស្តដល់ព្រះបរមគ្រូ ហើយធ្វើឲ្យ
 ឃើញសេចក្តីត្រកអរដោយពោលតបថា “ នៃអ្នកទាំងអស់គ្នា ចូរឈប់
 កើតទុក្ខទៅ កុំខ្សឹកខ្សួលកុំត្អូញត្អែរឡើយ យើងទាំងអស់គ្នាច្បាប់កណ្តាប់
 ដៃនៃមហាសមណ ដែលជាអ្នកតែងបញ្ញត្តិដូចនេះ ដូចនោះដល់យើងថា
 ធ្វើយ៉ាងនេះគួរ ធ្វើយ៉ាងនោះមិនគួរ ឥឡូវនេះ យើងចង់ធ្វើអ្វីក៏បាន យើង

១- គោលដើម ចុលវន្ត, ភាគទី ១១-១២ ក្នុងវិន័យបិដក, អ្នកតែងឈ្មោះ អុលង្គ
 បែរ ខ្សែ ២ ទំព័រ ២៨៤; សមន្តបាលាទិកា, ខ្សែ ៣ ទំព័រ ២៨៣ សុមង្គលវិណសិទ្ធ, ខ្សែ
 ១ ទំព័រ ២; ទិចវេស, ភាគទី ៤-៥; មហាវិស, ភាគទី ៣-៤ ។

មិនចង់ធ្វើអ្វីកុំធ្វើទេ” ព្រះមហាកស្សប នៅវេលាដែលបានជ្រាបនូវ
 គ្រោះកាច គឺសេចក្តីចម្រើនចម្រុះនេះ ហើយក៏យល់ថា រឿងនេះ អាចនឹង
 នាំចំបែកសាសនាថ្មីបានមិនខាន ក៏ពិចារណាថា កិច្ចយ៉ាងសំខាន់ដែល
 នឹងរួមបញ្ចូលសេចក្តីចម្រើនចម្រុះនេះ គឺត្រូវតែប្រមូលប្រជុំនូវពុទ្ធវចនៈជា
 ភាសិតនៃព្រះបរមគ្រូ ឲ្យមានជារបៀបរៀបរយឡើងទើបគួរ ។

លុះដល់វេលាយព្រះបរមសត្វជ័យស្រឡាវេលាណាហើយ មហាកស្សប
 ក៏ប្រារព្ធដល់សង្ឃទាំងពួងថា គួរនឹងប្រជុំភិក្ខុសង្ឃទាំងអស់ ដើម្បីឡើង
 ផ្ដាត់ធម៌និងវិន័យឲ្យត្រូវគ្នាជាបែបមួយ ហើយសូត្រធម៌វិន័យនោះឲ្យត្រឹម
 ត្រូវព្រមគ្នា ព្រោះក្នុងវេលានោះ មិនខានមានកត់ត្រាពុទ្ធវចនៈនោះ ក្នុង
 ស្លឹករឹតនៅឡើយ គឺជាធម៌វិន័យនឹងមានប្រាកដគ្រប់នោះ ក៏ព្រោះតែ
 អាស្រ័យនូវស្មារតី មាំមួនប៉ុណ្ណោះ ។

លុះដំនុំសង្ឃយល់ព្រមមូលមាត់គ្នាហើយ ព្រះកស្សបត្រូវក៏រើសយក
 ព្រះអរហន្តចំនួន ៤៧៧ អង្គ ដើម្បីកាន់ប្រជុំនោះ ហើយរាប់បញ្ចូលព្រះ
 មហាអានន្ទ ១ ផង ។ ឯព្រះមហាអានន្ទដែលតាមដោយពិតនោះ មិន
 ខានបានអរហន្តដល់នៅឡើយទេ ក្នុងវេលានោះតែព្រោះមិនដែលឃ្លាត
 ឆ្ងាយពីព្រះសង្ឃសម្ពុទ្ធសោះឡើយ ក៏អាចនឹងនាំនូវធម៌កាចជាប្រាកដ
 ផ្ដាល់ពីពុទ្ធខុស្ត ជាងសាវ័កទាំងពួក ។

រួចពីនោះមកក៏ដំនុំគ្រូច្រើនជាង ៥០០ អង្គនេះ នឹងត្រូវរក
 ប្រជុំគ្នាឯក្រុងវត្តគ្រឹះក្នុងរដ្ឋវិស្សា ហើយត្រូវហាមប្រាមមិនឲ្យភិក្ខុឯទៀត

ចូលទៅនៅក្នុងទីនោះឡើយ ។

លុះដល់រដូវកំណត់ទុកហើយ ព្រះថេរទាំងឡាយក៏ទៅប្រជុំនៅក្រុង
រាជត្រីស្ត ក៏ក្នុងយប់មុនវេលាដែលបើកឧកាសប្រជុំនោះ ព្រះមហាអាណន្ទ
ក្រោកពីដំណេក ហើយអង្គុយចម្រើននូវកម្មជាន់ លុះត្រឹមឡើងព្រះ
អាណន្ទ ក៏ប្រាសខ្លួនសឹងទៅលើមញ្ញាសន គឺគ្រែសម្រាប់សិន នៅវេលា
ដែលព្រះសិវប៉ះពាល់ដល់ឡើយហើយ ឆើងក៏ផុតចាកពីដី អាណន្ទក៏បាន
អរហត្តផលនៅក្នុងវេលានោះ ។

ឯទីប្រជុំនោះគេបានតាំងនៅលើភ្នំវិការ (បា.វិការ) (១) ក្នុង
មណ្ឌលមួយ ដែលព្រះបាទអជាតុសត្រូវបានសាងនៅមាត់ទ្វារគុហា
សប្បបណិ រួចហើយព្រះមហាកស្សបបានចោទសួរទៅព្រះឧបាលិ និង
ព្រះអាណន្ទ ក៏ព្រះឧបាលិវិសឆ្លុះនាព្រះវិន័យ អាណន្ទវិសឆ្លុះនាព្រះធម៌ លុះ
ដល់វេលាដែលចប់សេចក្តីចោទឡើយនោះបានសូត្របង្ការគ្នា តាមវិបថ
ដែលបានវិនិច្ឆ័យសម្រេចឲ្យប្រតិបត្តិតាមគេទៅ ឯច្បាប់គឺវិន័យនោះបាន
បញ្ចូលទៅក្នុងវិន័យចំដក ឯធម៌នោះបានបញ្ចូលទៅក្នុងនិកាយទាំង ៥
គឺសុត្តន្តចំដក ឯចំណែកទាំងអកិធម្មនោះមិនឃើញមានសម្តែងក្នុងគម្ពីរ
ទាំងឡាយដែលបានជាធម៌នោះទេ ក្នុងគម្ពីរសមុទ្ទបាសាទិការទៀត ក៏
មិនឃើញមានសម្តែងដែរ ប៉ុន្តែមកឃើញមានក្នុង សុមង្គលវិលាសិន
ថា ឯអ្នកដែលសម្តែងព្រះអកិធម្មនោះ គឺព្រះកស្សបនោះឯង ។

គតិសេចក្តីកតហេតុនៃសង្គាយនានោះ គម្ពីរចូលវគ្គ សម្តែងអំពី
ហេតុ ៤ យ៉ាងដែលជាបន្ទាប់មកទៀតគឺ ៖

ក- អំពីសិក្ខាបទតូចៗ បន្ទាប់បន្សំ

ខ- សេចក្តីពិរុទ្ធលើអានន្ទ

គ- វិវាទាធិករណ៍ នៃកិក្ខុឈ្មោះបុរាណ

ឃ- ព្រហ្មទណ្ឌនៃធន្ទ

អំពីសិក្ខាបទតូចៗ បន្ទាប់បន្សំ

ព្រះអានន្ទប្រារព្ធថា មុនព្រះបរមសាស្តាចារ្យនៃបរិនិព្វាន នោះ
ព្រះបរមគ្រូបានអនុញ្ញាតដល់សង្ឃទ្យលចំលើកនូវសិក្ខាបទតូចៗ បន្ទាប់
បន្សំចេញខ្វះបាទ (ខុទ្ទកានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានិ) ដោយសេចក្តីតម្រូវពី
ព្រះកស្សប និងជំនុំសង្ឃព្រមគ្នាសម្រេចសេចក្តីថា មិនត្រូវលើកតាម
សេចក្តីអនុញ្ញាតនោះឡើយ ។

អំពីសេចក្តីពិរុទ្ធលើអានន្ទ

សេចក្តីចោទ ទាំង ៥ ១ ដែលក្រុមការកសង្ឃចោទលើអានន្ទតម្រូវ
ឲ្យខមាទោស ក្នុងវេលាក្រោយដែលឆ្លើយដោះសារពួចហើយ ។

សេចក្តីចោទទី ១ អំពី អានន្ទ មិនបានទូលសួរដល់ព្រះបរមគ្រូ
អំពីសិក្ខាបទតូចៗ ណាខ្លះ? អានន្ទឆ្លើយថា គឺដោយមិនបានពិតទូលសួរ
ព្រះសាស្តាចារ្យ ។

សេចក្តីចោទទី ២ អំពី អានន្ទ បានយកសំរាប់ទ្រុឌ (វិស្សិកសាដិកា) របស់ព្រះសាស្តាចារ្យ ទៅឈ្នួលដោយដើង នៅវេលាដែលវេទនាហើយ ព្រះអានន្ទឆ្លើយថា មិនបានធ្វើដោយសេចក្តីប្រមាទមើលងាយឡើយ ។

សេចក្តីចោទទី ៣ អំពី អានន្ទ បានអនុញ្ញាតឱ្យស្រីទាំងឡាយចូល គោរពព្រះសពព្រះបរមគ្រូជាមុន ហើយជាទីធ្វើឱ្យជាបដាមសៅហ្មងសព ព្រះអង្គដោយទឹកភ្នែក ព្រះអានន្ទឆ្លើយថា ដើម្បីកុំឱ្យស្រី ១ ទាំងឡាយ នោះ នៅ ១ ទីនោះ ហួសពេលដែលបានអនុញ្ញាតទុកហើយ ។

សេចក្តីចោទទី ៤ អំពីព្រះជិនមារបានឱ្យនិយមក្នុងលំអានន្ទ ហើយ អានន្ទមិនបានអាកធនាព្រះអង្គឱ្យគង់ព្រះធរមាននៅដកបដល់គ្រប់ៗកល្យ, ឆ្លើយថា ព្រោះវេលានោះយោបល់ អានន្ទ លុះក្នុងកណ្តាប់ដៃមារ ។

សេចក្តីចោទទី ៥ អំពី អានន្ទ យកចិត្តទុកដាក់ទំអស់ពីចិត្ត ដើម្បីឱ្យ ស្រី ចូលបួសក្នុងពុទ្ធសាសនា ឆ្លើយថា ដោយការសង្គ្រោះដល់មហា ប្រជាបតីជាព្រះមាតុច្ឆា ហើយជាមេដោះបំបៅព្រះបរមសាស្តាចារ្យផង ។

អំពីវិវាទាធិករណ៍ របស់ភិក្ខុឈ្មោះបុរាណ

លុះសង្គ្រោះនាស្រេចហើយ ៗ ភិក្ខុសង្ឃទាំងឡាយ ក៏អាស្រ័យនៅ វេណុវន ស្រាប់តែបុរាណនិងភិក្ខុ ៥០០ មកដល់ពី “ ភ្នំខាងត្បូង ” គេ បានឱ្យដំណឹង អំពីការសង្គ្រោះនាដែលបានធ្វើហើយតម្រូវឱ្យកាន់យកនូវ ធម៌វិន័យ ដែលបានវិនិច្ឆ័យរួចហើយនោះ ឱ្យប្រតិបត្តិតាម ប៉ុន្តែបុរាណ ឆ្លើយតបទៅវិញថា ពីពេលនោះតទៅហើយដែលព្រះថេរសម្តែងនូវធម៌

វិន័យប្រាជ្ញានោះ តែធម៌ឯណាវិន័យឯណាដែលខ្ញុំបានឮពីពុទ្ធសាសនា
ទទួលបានពុទ្ធសាសនា ខ្ញុំនឹងប្រតិបត្តិតាមធម៌និងវិន័យនោះ ។

អំពីប្រាជ្ញាទណ្ឌនៃធន្ទ

ព្រះអានន្ទប្រាជ្ញាថា មុនដែលព្រះសាស្តាបរិនិព្វាននោះ ព្រះអង្គ
បានអនុញ្ញាតឱ្យសង្ឃសម្រេចទណ្ឌកម្ម គឺជាត្រូវហាមមិនឱ្យកុំឈ្លានពាន
ចូលធ្វើឧបាសថកម្ម ជាមួយនឹងសង្ឃទាំងពួង អានន្ទ ក៏បានទទួលតំបន់
និងសម្រេចឱ្យទោសនោះ អានន្ទមួយអង្វើនឹងកុំទាំង ៥០០ អង្គ យាត្រា
ទៅកាន់យោសិតាភម ប្របក្រុងកោសម្ព័ត្តិ ជាទីនៃធន្ទ ហើយក៏តម្រូវ
ឱ្យទោសនោះ ធន្ទក៏មានវិប្បដិសារីកើតឡើងហើយទទួលទោសនោះ លុះ
ក្រោយនោះបន្តិចមក ក៏បានសម្រេចអហត្ថផល ដោយអំណាចអហត្ថ
ផលនេះ ទោសដែលសង្ឃហាមមិនឱ្យចូលធ្វើឧបាសថកម្មជាមួយនឹងគេ
ក៏រលាយទៅឯង ។

ភាគទី ២ អំពីទុតិយសង្ឃតិ គឺសង្ឃាយនាជាគម្រប់ ២ ។

តាមខ្លាចដែលខ្លាចជឿមក ថាទុតិយសង្ឃាយនានោះ ដែលព្រះ
អហត្ថទាំងឡាយលោកធ្វើនៅក្នុងក្រុងវិសាលី កំណត់ ១០០ ឆ្នាំ
ក្រោយពីព្រះពុទ្ធបរិនិព្វាន (ឆ្នាំ ៣៨០ មុនហិរុហរយគ្រិស្ត) ក្នុងរាជស្តេច
កាលាស្តាក ព្រះចៅក្រុងមគធ សង្ឃាយនានេះ លោកធ្វើដើម្បីបំបាត់
ឱ្យហត្ថទាំង ១០ យ៉ាង (ទ.សវស្តនី) (បា.ទសវត្ថនី) របស់អ្នកបួស
នៅក្នុងក្រុងវិសាលី ដែលហៅថាពួក (វុដ្ឋិបុត្រក, បា.វុដ្ឋិបុត្តក) ដែល

ប្រាថ្នានឹងបន្តបន្ថយនូវសីកាបទតូចៗ ខ្លះ តាមគម្ពីរចូលវគ្គថា ហេតុទាំង
១០ នោះ ដូចមានខាងក្រោយគឺ ៖

១- កប្បតិសិទ្ធិលោកបោក អនុញ្ញាតដល់កិច្ចនៃអំបិល ក្នុងខ្នាក់
ស្មៅ គឺថានឹងខុសអំបិលប្រមូល ដើម្បីលាយដោយអាហារបិណ្ឌ បាត
ក៏បាន ។

២- កប្បតិទូន្មានកបោក អនុញ្ញាតឲ្យបរិភោគនូវអាហារបាន ក្នុងវេលា
ថ្ងៃជ្រៅត្រង់ ដែលមានស្រមោលចោលទៅមិនទាន់ហួសពី ២ ឆ្នាប់ ។

៣- កប្បតិគាមន្តរកបោក អនុញ្ញាតដល់កិច្ចនៃភូមិមួយទៀត គឺថា
នឹងបរិភោគនូវអាហារមួយលើកទៀតបាន នៅក្នុងវេលាដែលដើរដល់
ភូមិ ១ ថ្មីទៀត ។

៤- កប្បតិអាពាសកបោក អនុញ្ញាតដល់កិច្ចនៃលំនៅទាំងពួង គឺថា
អនុញ្ញាតឲ្យកិច្ចដែលនៅកន្លែងច្រើនក្នុងអាពាស ១ ក្នុងសីមាជាមួយគ្នា ឲ្យ
ធ្វើឧបោសថកម្មចែកពីគ្នាបាន ។

៥- កប្បតិអនុមតិកបោក អនុញ្ញាតដល់កិច្ចនៃភិក្ខុយាស្ម័ន្ត្រចិត្ត គឺថា
នឹងអនុញ្ញាតដល់សង្ឃដែលបែបគ្នាហើយ ឲ្យធ្វើឧបោសថកម្មបាន តែ
ត្រូវប្រកាសដល់ភិក្ខុសង្ឃទាំងឡាយ ។

៦- កប្បតិអាចិណ្ឌកបោក អនុញ្ញាតដល់កិច្ចដែល (ឧបជ្ឈាយ៍) ធ្វើ
យ៉ាងណាត្រូវឲ្យសង្ឃិហារិក ធ្វើបានយ៉ាងនោះ ។

៧- កប្បតិកមថិតកប្បា អនុញ្ញាតដល់កិច្ចនៃទឹកដោះគាមិនទាន់
រឹក គឺថា ក្រោយថ្ងៃត្រង់និងដឹកទឹកដោះគាដែលនៅជាកណ្តាល គឺមិន
មែនទឹកដោះគាស្រស់មិនមែនទឹកដោះគាផ្លូវបាន ។

៨- កប្បតិកលោគីបាតុំ អនុញ្ញាតឲ្យដឹកទឹកភ្លាតមិនទាន់ឡើង
ពពុះ (១) ។

៩- កប្បតិកទសកំនិសីទនំ អនុញ្ញាតដល់កម្រាលមិនមានជ័យ គឺ
ថាកម្រាលនោះត្រូវធ្វើឲ្យធំឬសទំហំដែលសម្រេចទុកបាន ហើយមិនត្រូវ
ឲ្យមានជ័យឡើយ ។

១០- កប្បតិកាភូបរជតំ អនុញ្ញាតឲ្យទទួលមានសន្លឹកប្រាក់បាន ។
ក្នុងសម័យមួយនោះ មានព្រះថេរ១ អង្គនាមថា យស (សំ.យសស)
ជាភូតកាកណ្តាក មានដំណើរទៅស្រុកវ្នំ លុះដល់ក្រុងវៃសាលី ក៏
ឈប់អស្រ័យនៅមហាវៃ ក្នុងកុដាភារសាលា លុះថ្ងៃឧបាសក ក៏កុំ
ទាំងឡាយដែលនៅ ១ ទីនោះយកផ្តិលស្ពាន់ ១ ដាក់ទឹកពេញទៅដាក់
កណ្តាលដំខ្ញុំពពុកបរិស័ទ ហើយប្រកាសដល់បណ្តា ឧបាសក ឧបា-
សិកា ឲ្យយកមានសន្លឹកប្រាក់ទៅបង់ក្នុងផ្តិលនោះ ឯព្រះថេរឈ្មោះយស
លោកបានហាមប្រាមមិនឲ្យធ្វើដូច្នោះឡើយ ថាអ្នកបួសមិនត្រូវទទួល
មានសន្លឹកប្រាក់ទេ តែឧបាសក ឧបាសិកា ទាំងឡាយគេមិនព្រមឈប់

១- គឺសេចក្តីពន្យល់ក្នុងគម្ពីរបុល្លវត្ថុ ប៉ុន្តែ ស.ឡេវី ដែលជាអ្នករុករានក្នុងស្រុកទីបេ
នៃរូបថតដឹកស្តុកបែបឆ្នាំ១៩០៧ (ជំណាញ់) ជាភាសាមួយដែលមានមុនព្រះពុទ្ធ
សាលនា ។

ចង់មានប្រាក់ក្នុងដួលនោះសោះ លុះវេលាល្ងាចភិក្ខុទាំងអស់ក៏លែងចែក
គ្នាជាចំណែកៗ ហើយឲ្យ ១ ចំណែកមកយស តែយសមិនព្រមទទួល
យក ហេតុនោះភិក្ខុទាំងអស់ក៏តម្រូវឲ្យវត្តលន់ត្ថុទោស គឺវត្តដែលចង្អុល
ឲ្យភិក្ខុនីមួយៗ ទៅសូមទោសដល់ ឧបាសក ឧបាសិកា ទាំងឡាយ
ដែលខ្លួនបានធ្វើឲ្យចលាចល ឯព្រះយសដែលនឹងទៅនោះ ដោយមាន
ភិក្ខុ ១ អង្គទៅជាមួយផង ក៏និមន្តទៅកាន់ក្រុងវិសាលី ហើយមិនបាន
លន់ត្ថុទោសថាខ្លួនបានប្រព្រឹត្តខុសដូចនោះ ត្រឡប់ទៅជាគ្មានរិះដៀស
ដល់ភិក្ខុទាំងឡាយនោះវិញ ប្រាប់ ឧបាសក ឧបាសិកា លុះដល់ឧបាសក
ទាំងនោះស្គាល់ថាជាពុទ្ធសាវ័ក ១ នៅក្រុងវិសាលី ឯភិក្ខុឯទៀតបញ្ឈប់
ទុកជម្រះ ហើយព្រះយសហោះឡើងទៅលើអាកាស ទៅចុះឯនគរ
កោសម្ពី រួចពីនោះមកបានចាត់បម្រើជាច្រើនឲ្យរៅខាងព្រះសង្ឃនៅឯ
លិច (បាដ្ឋយក) ព្រះសង្ឃនៅអវន្តិ និងព្រះសង្ឃនៅខាងត្បូង (អវន្តិ-
ទុតិយាបាដ្ឋក) ដើម្បីឲ្យនិមន្តទៅប្រជុំស្តាប់សេចក្តីអធិប្បាយ ដែលនឹង
ចាប់ផ្តើមនៅលើភ្នំអហោគន្ត្រនៅពាស្រមព្រះថេរ សម្ពុតសណាវសី (សំ.
សាណាវស) ដែលព្រះយសបាននិយាយនឹងព្រះថេរនេះ ឲ្យជួយឧបត្ថម្ភ
ឯពាស្រមនេះប្រហែលជានៅក្នុងដែនមថុរា ។

ភិក្ខុសង្ឃទាំងឡាយក៏និមន្តទៅប្រជុំនៅលើភ្នំ អហោគន្ត្របានចំនួន
១៤៨ អង្គ គឺ ៦០ ពីទិសខាងលិច ៨៨ ពីស្រុកអវន្តិ និងពីខាងត្បូង
ហើយភិក្ខុទាំងឡាយនោះ មានប្រាថ្នាចង់ឲ្យបានព្រះវេរតជាអ្នកប្រាជ្ញ

ដែលគង់នៅឯសោនេយ្យនគរចូលសមាគមផង ហេតុនោះក៏បច្ចូលគ្នាទៅ
ឯព្រះវេរត ដើម្បីពិគ្រោះគ្នា ប៉ុន្តែព្រះវេរតជាអ្នកមិនសូវរវល់នឹងការ
រីករាយនោះឡើយ ក៏ចេះតែនិមន្តទៅ ។ ពីសោនេយ្យទៅសង្កស្ស
ទៅកញ្ញាក្នុង ទៅឧទុម្ពរ ទៅអគ្គលបុរ ទៅសាហាជាតិ នៅកន្លែងក្រោយ
នេះហើយដែលភិក្ខុទាំងឡាយខំសង្វាតទៅតាមបុរាណនឹងព្រះវេរត វេលា
នោះព្រះយស តាំងរាយឈ្មោះភិក្ខុទាំងអស់ ពិតទៅព្រះវេរត ឥតសេចក្តី
បោទទាំង ១០ នោះហើយ ក៏បានសេចក្តីរីករាយដោយព្រះវេរតស្រះ
ស្រួលទទួលព្រមនឹងរម្ងាប់នូវហេតុទាំងនេះ ។

ឯពួកវេរតភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏គិតថា នឹងសូមឲ្យព្រះវេរតជួយឧបត្ថម្ភ
ក្នុងការនេះដែរ ហើយយកវត្ថុទាំងឡាយទៅប្រគេនដល់ព្រះវេរត តែព្រះវេរត
មិនព្រមទទួលយកនូវសំណូកទាំងនោះ ក្នុងវេលានោះភិក្ខុទាំងនោះ ក៏
បានឧត្តរភិក្ខុជួយទៀត ប៉ុន្តែឧត្តរនេះ នៅវេលាដែលចូលទៅនិយាយ
ក៏ល្បងនឹងមើលព្រះវេរត ព្រះវេរតក៏គ្មានចង្អុលក្នុងវេលានោះ ។

ព្រះវេរតបានបច្ចូលឲ្យតាំងប្រជុំសន្និបាតនៅក្នុងនគរវិសាលី កន្លែង
នោះដែលព្រះសព្វកាមិថេរ (សំ.សវិកាម) ដ៏មានអាយុជ្រុលទៅមុខណាស់
ហើយតាំងនៅទីនោះ ព្រះសព្វកាមិថេរ ព្រះជន្មបាន ១២០ ឆ្នាំ ហើយ
ជាសិស្សនៃអានន្ទផង ព្រះវេរតក៏ចូលទៅសំណាក់នៅក្នុងវិហារ ព្រះ
សព្វកាមិថេរ ហើយមិនបាច់នឹងព្យល់ច្រើន ដល់ព្រះថេរនេះផង ។

ព្រះមហាសន្និបាត បានជួបជុំនៅក្នុងភារសាលា នាទីមហាវិហារ ។

ហើយ សេចក្តីគិតគ្រោះក៏បណ្តាលឡើងជាហេតុឲ្យទាក់ទាញមិនឲ្យព្រម
 ព្រៀងគ្នាបានដើម្បីជៀសឲ្យផុតពីសេចក្តីនេះ ព្រះវេរតក៏តម្រូវថា សេចក្តី
 ជំនុំនោះត្រូវឲ្យតាំងការកសង្ស័យ ១ ក្រុម ដែលមានប្រជុំចំនួន ៨ រូប គឺ
 ៤ រូបពីទិសខាងកើត ៤ រូបពីទិសខាងលិច បានរើសយកជាតំណាង
 សង្ឃពីទិសខាងកើត គឺសព្វកាមី ១, សាល្ល ១, ឧដ្ឋរសាកិត ១ និង
 វាសកតាមិក ១ ហើយជាតំណាងសង្ឃខាងលិច គឺ វេរត ១, សម្មត ១,
 យស ១ និង សុមន ១ ការកសង្ស័យជំនុំតាំងប្រជុំនៅក្នុងវាលកាតមវិហារ
 ព្រះវេរតតាំងចោទសួរព្រះសព្វកាមី អំពីសេចក្តីហេតុនាំទាំង ១០ ប្រការ
 ហើយព្រះសព្វកាមី ក៏រម្ងាប់នូវសេចក្តីនោះ ជាដំបូងនៅកណ្តាលជំនុំ
 សង្ឃទាំង ៨ រូប រួចពីនោះ ក៏រម្ងាប់នូវកណ្តាលមហាសន្និបាតនៃកិក្ខុ
 ចំនួន ៧០០ អង្គទៀត ។

គម្ពីរចុល្លវគ្គ មិនឃើញមានសម្តែងបទអ្វីក្រៅអំពីហេតុទាំង ១០ យ៉ាង
 នេះឡើយ ព្រះអង្គក៏ថាហឿយដែលបានតែងគម្ពីរសមន្តបាសាទិការនៅវេលា
 ក្រោយ ដែលបានតែងគម្ពីរចុល្លវគ្គ ហើយបានបន្ថែមថា វេលាដែល
 រម្ងាប់នូវសេចក្តីបំផ្លើសនោះជាស្រេចហើយ ព្រះថេរទាំងឡាយ ក៏បាន
 សួរគម្ពីរផ្សេងៗដាក់ធម៌និងវិន័យ ដែលជាពុទ្ធវិចារដូចកាលសង្គ្រាមនា
 លើកទី ១ ដែរ តាមគម្ពីរមហាវង្សមានសម្តែងថា វេលាក្រោយនោះ
 បានប្រជុំក្រុមជំនុំសង្ឃម្តងទៀត (ធម្មសង្គហ) ដើម្បីបញ្ជាក់នូវសេចក្តីពិត
 ឲ្យតាំងនៅជាតចិន្ត្រៃយ៍ ក្រុមជំនុំនោះ មានចំនួនព្រះថេរដែលមានប្រាជ្ញា

ធ្វើវត្ថុសំ ៧០០ អង្គ ដែលព្រះវេរត បានរើសយកក្នុងបណ្ណាចំនួន
១.២០០.០០០ អង្គ ហើយតាំងនៅកំណត់ ៨ ខែ ក្នុងវាលុកាភម ។

ឯចំណែកពួកវដ្តបុត្រក៏តាំងលើកសង្គ្រាមនាដែរ ហើយដោយមាន
មនុស្សច្រើន ក៏ឲ្យឈ្មោះហៅថា “ សង្គ្រាមនាធំ ” (មហាសំគតិ)
នេះហើយជាដើមកំណើតទី ១ គឺមហាសំគតិក ឬ មហាសំយិក ដែល
ទាស់ខុសគ្នា អំពីពួកហាស គឺស្ដីវិរ (បា.ថេរ) ។

ឯបណ្ណាពួកសំយិក ក៏បែកចេញជាច្រើនពួកទៅទៀត ហើយពួក
ដែលស្គាល់ប្រាកដជាជនគេនោះ គឺពួកលោកោត្តរវាំងន គេបានរក្សាទុក
គម្ពីរពួកលោកោត្តរវាំងន គឺមហាវិស្ណុ ហើយគេមានទាំងសេចក្ដីប្រជា
ភាសាចិន ជាវិន័យពួកនេះផង ។

ឯចំណែកពួកស្ដីវិរ ក៏បែកចេញជំហ្មងជា ២ ពួក ៖

- ១- គឺពួកវដ្តបុត្រក ដែលជាដើមបុរសនៃពួកសម្មាសម្ពុទ្ធិយ ។
- ២- គឺពួកមហាសាសក ដែលបែកចេញទៅជាពួក សភីស្ដីវាំងន
និងពួកធម៌គុប្ប ។

ឯពួកសភីស្ដីវាំងន តាំងបង្កើតឡើង នៅវេលាដែលពុទ្ធសាសនា
ផ្សាយតាមផ្លូវបណ្ណាមទៅទិសពាយព្យដរាបលុះដល់ មជ្ឈិម ក្នុងស្រុក
ទាំងឡាយនេះ ដែលជាកន្លែងដើមនៃពុទ្ធសាសនា គឺពង្រីក ទុកលីបុត្រ
វិសាលី ស្រាវស្ដី អស់ទាំងធម៌អាថ៌ទាំងឡាយបានស្ម័គ្រជាភាសា
មគធៈ ឯពួកសភីស្ដីវាំងន សូត្រជាភាសាសំស្ក្រឹត ។ គេមិនទៅទិស
ពាយព្យទៅទៀត ពុទ្ធសាសនាក៏ផុតទៅត្រឹមកស្មិរនៅទីនោះ មានពួក

សក្ខីភាពទី១ផ្សេងទៀត គឺពួកមូលសក្ខីភាពទី១ ដែលប្រហែល
ជាសម្តែងធម៌ត្រឡប់តាមគោលដើមវិញ(មូល)(១) ។

តាមផ្លូវមួយផ្សេងទៀត គឺផ្លូវដែលឆ្ពោះទៅត្រើយសមុទ្រនោះទី
ដែលហៅថា បុរីម្ស សព្វថ្ងៃនេះ នោះពុទ្ធសាសនា បានតាំងនៅទីក្រុង
១ យ៉ាងល្អនៅកោសម្ពី នៅទីនោះមានបង្កើតសាលានៃពួកស្ត្រី ១ ដែល
បោះបង់នូវកាសាប្រាក្រឹត នៅលើមក និងសំស្រ្តីតនៅ មថុក ចេញ
ហើយសេយកកាសាប្រាក្រឹត មកដាក់ជាកាសាសម្រាប់ពុទ្ធសាសនាវិញ ។

X

X

X

បរិប្បទទី ៤

អំពីស្តេចអសោក

ភាគទី ១

អំពីបរិវត្តន៍នៃស្តេចអសោក(២)

ក្បួនទី ១០ ព្រះអង្គដែលគ្រងរាជសម្បត្តិ ជាដំណាច់វង្សសិសុនាគ

១- យើងមានសេចក្តីប្រែជាភាសាចិន វិន័យទាំងឡាយ របស់ពួកមហាសំយក មហា
សាសនាធម៌គុណ សក្ខីភាពទី១ និងពួកមូលសក្ខីភាពទី១ វិន័យនេះ អ្នកដំណើរចិនម្នាក់ឈ្មោះ
យីវ៉ុងដែលថាពួកនេះ បានប្រែចំណែកវិន័យនោះ ទៅពួកមូលសក្ខីភាពទី១ ជាភាសា
សំស្រ្តឹតនោះ បានរក្សាទុកដល់យើងក្នុងទីវិទ្យាវិទ្យា អំពីផ្សាយពុទ្ធសាសនា (មើលសៀវភៅ
ត្រីលុស្ត្រី) អំពីប្រើមហាភូត្រ័យអសោក បាវិស្ម័ត ១៩២៣ ទំព័រ ៩ និងទំព័រទៅទៀត ។

២- គោលដើម ទីបរិស មហាវិស អសោកវិទ្យា (ក្នុងសៀវភៅដែលត្រីលុស្ត្រីនៃ)
ទីវិទ្យាវិទ្យា អំពីមហាភូត្រ័យ អសោកអំពីប្រកាស ។

នោះ ក្បត្រីយ៍ទី ៥ ទ្រង់ព្រះនាមថាពិម្ពិសារ ក្នុងឆ្នាំ ៥៤០ ទៅ ៤៨៨
និងក្បត្រីយ៍ទី ៦ ទ្រង់ព្រះនាមថាអជាតុសត្រូវ ក្នុងឆ្នាំ ៤៨៨ ទៅ ៤៩៦
បានស្ថិតនៅក្នុងពុទ្ធភាស គឺនោះមកមានក្បត្រីយ៍ ៦ អង្គ គ្រងរាជ
សម្បត្តិដំណែនស្តេចក្នុងនគរនោះ គឺទសិក ១, ឧបាទាយិន ១, នន្ទីវង្គន
១ និង មហានន្ទីន ១ ក្បត្រីយ៍ខាងក្រោយនេះ ដោយប៉ាន់យកនាង
សូទ្រាជាភរិយា ក៏បានតាំងបង្កើតវង្សប្រឹក្សាស្រឡាត ដែលតមក
បាន ២ ដំណាច់មុខ គឺមហាបទ្ធនិងបុត្រទាំង ៨ ដែលស្គាល់ឈ្មោះ
សារុបថានន្ទទាំង ៧ ឯបទ្ធបង្គសក្នុងវង្សនេះ បានរាជ្យទៅចន្រ្ទគុប្បជា
ក្បត្រីយ៍នៅពួកមោរ្យ ដែលច្បាំងដណ្តើមបានកាលពីឆ្នាំ ៣១៩ មុន
ហ៊្វិហ៊្វិយត្រីស្តុតក្បត្រីនេះ ពិន្ទុសារជាតូចឆ្នាំ ២៧១ ដល់ ២៦៦ និង
អសោកនេះជាទៅ គ្រងរាជសម្បត្តិជាតំណអសោក បានជាក្បត្រមួយ
ធំហើយ ជាអ្នកទំនុកបម្រុងពុទ្ធសាសនា ដោយព្រះចិន្តាស្ម័គ្រស្មោះមាំ
មុន ។ ព្រោះហេតុនេះទើបរាជ្យក្បត្រីនេះ មានរឿងរ៉ាវជាច្រើន ក្នុង
រឿងរ៉ាវទាំងនេះជួនកាលក៏បានកើនសំគាល់ នូវសេចក្តីពិតនិងសេចក្តី
បំផ្លើស តែថាឃើងមានភ័យ មានសំណាងណាស់ ព្រោះឃើងបានដឹង
ពង្សាវតារមួយជាប្រាកដណាស់ នៅក្នុងសិលាចារឹក ដែលអសោកឱ្យ
នាក់ទុក ដើម្បីរំលឹកនូវហេតុភេទទាំងឡាយនេះ ដែលមានក្នុងអំណាចរបស់
ខ្លួនផង ដើម្បីទូន្មានដល់អ្នករាជការ ឬ ដល់បណ្តាអស្រូវផង ។

សិលាចារឹកទាំងនេះមានចំនួន ៣២ កន្លែង ដែលជាចារឹកចាស់ជាង

គេ ក្នុងស្រុកភ័ណ្ឌ ដូនកាលធ្លាក់នឹងដៃនចេតិយ ដូនកាលលើដៃនច្រូង
ហើយដូនកាល ក៏ធ្លាក់លើសសរថ្មដែលដាំឡើងសម្រាប់ធ្លាក់នូវចារឹក
នេះ គេបានប្រទះឃើញមានច្រើនចារឹកទាំងឡាយ ក្នុងប្រទេសភ័ណ្ឌ
តាំងពីបញ្ចវត្តខាងជើងដកបដល់មិសោខាត្ថក្សន៍ ហើយតាំងពីឆ្នេរសមុទ្រ
ខាងលិច ដកបដល់ចេតិយហ្គាល់ ពាក្យក្នុងចារឹកទាំងឡាយនោះជាពាក្យ
ភាសាប្រាគ្រឹត ផ្សេងៗ បន្តិចពីគ្នា តាមដោយកន្លែង ឯចំណែកអក្សរ
មាន ២ ពួកមិនស្មើគ្នា គឺចារឹកខាងបញ្ចវត្ត (សាហ្គាតហិនិធិមន្ទេរ)
នោះធ្លាក់ជាអក្សរ ខរោស្តី ឯចារឹកឯទៀតទាំងឡាយក្រៅពីនេះ ធ្លាក់ជា
អក្សរព្រាហ្មី ។

ប្រភាស ទាំងឡាយរបស់អសោកនោះ មានធ្លាក់ ដូនកាលតែឯង
តាមបែបដូចមានខាងក្រោយ ។

ព្រះបាទអសោកបានគ្រងរាជសម្បត្តិប្រវែងលាងជាងឆ្នាំ ២៦៦ មុន
គ្រិស្តសករាជ ក្រោយនោះ ៤ ឆ្នាំមក ទើបតាំងអភិសេកក្នុងឆ្នាំ ២៦២
គ្រិស្តសករាជនេះគ្រងរាជ្យបាន ៣៧ ឆ្នាំហើយទិវង្គត ឬដាក់រាជ្យក្នុងឆ្នាំ ២៦៥
មុនគ្រិស្តសករាជ ។

រាល់ក្នុងរាជ្យព្រះបាទតិរូសាវជាបិតានោះ អសោកនៅជាមហា
ឧបរាជនៅស្រុក អវន្តី ហើយតាំងព្រះដំណាក់នៅឧដ្ឋយិនី អសោកបាន
យកធិតាស្រីស្និន ១ នៅស្រុកវិទិសា (ភិល្យ) នាមនាងទេវីជាភរិយា
ហើយបានរាជបុត្រ ១ ឈ្មោះមហេន្ទ្រ និងធិតា ១ ឈ្មោះសំយមាត្រា
ដែលទៅរុទ្ធទៅ នឹងបានជាសាស្តាចារ្យ នៅសិឡង្គ (កោះលង្កា) ។

លេខប្រការ	មាតិកា	រាជនីយ៍	និគម	កន្លែង	សេចក្តីសន្និដ្ឋាន
ប្រកាស ដែលធ្វើក នៅ រ ល វ ផ ន ចេត្តយ	គ(ក)	ប្រកាស	១-ស ហ្គា-គីហ៍	បញ្ជីប ៦៥	ប្រកាស
		១៤ ធ្វើកទុក		គីឡូម៉ែត្រជា	១-១៤
		លើថ្មជា ៧		ស្រីសានបេ-	
		កន្លែង		សក	
			២-មន្ទ្រព	បញ្ជីបក្ស	ប្រកាស
				និគមហាសរ	១-១៣
			៣-ខាស្សី	ប្រជុំវៃត្រ	ប្រកាស
				នៅចុងខាង	១-១៤
				ជើង	
				វៃត្រខាង	
			៤-គីនិរ	កប្បិវរ	ប្រកាស
					១-១៤
			៥-សាបាព	ខាងជើង	ចំណែកប្រ
				បុរិម	កាសវី ៧
			៦-ដាស	កងនិគម	ប្រកាស
				កក្កក	១-១០ នឹង
					១-១៤ វិច្ឆ

ប្រភេទប្រធាន	មាតិកា	កាលបរិច្ឆេទ	និយម	កន្លែង	សេចក្តីសង្ខេប
ប្រកាស នៅលើថ្ម					ប្រកាសពី ដាច់ពីគ្នា ទៀត ១ (បេ) ១-២០
	១ (បេ)	ប្រកាស នៅក្នុង ២ កន្លែង	១ ដោយ	ប្រជុំវិញ មន្ត្រីក្នុងនិង ក្រុម មើលខាងលើ	ចាត់ចែង នៅដោយ ១-ប្រកាស អំពីកិច្ចការ រាជការផល មហាមាត្រ នៅក្រៅ សល ។ ២-ប្រកាស អំពីជំនាញ ប្រទេសវិទ្យា ដល់មនុស្ស ដដែល ។

កេរ្តិ៍ប្រសាទ	មាតិកា	ភាគនីមួយៗ	និយម	កន្លែង	សេចក្តីសម្គាល់
			២ ជាន់គត	មើលខាងលើ	១-ប្រកាសអំពីជាតិខេន ប្រទេសដែនដល់មហាមាត្រនៃសមាប្តា ។ ២-ប្រកាសអំពីកិច្ចព្រមព្រៀងដល់មនុស្សដដែល ។
	គ-(ស)	ប្រកាសគូបពីរនៅលើផ្ទាំងមានព័ត៌មានក្នុងកន្លែងទី២មានព័ត៌មានក្នុងកន្លែង	១ បែរត្រង់	រដ្ឋធម្មនុញ្ញ (ទីក្រុង) ចម្ងាយ ១៧ គីឡូម៉ែត្រ ខាងលិចមជ្ឈម	ប្រកាសអំពីសេចក្តីផ្តាច់ខ្លួន (បញ្ចេញ) ច្បាប់ជាត្រាយ ២៥៦ ថ្ងៃនៃវិសេស (ព័ត៌មានសក)

កេរ្តិ៍ប្រសាទ	មតិកា	ភាគនិយម	ដំបង់	កន្លែង	សេចក្តីសម្គាល់
				ក្នុងខែត្រ កណ្តាល នាទីដើម ស្ទឹងសោន បេតិកភណ្ឌ	ដូចគ្នាខាង លើ
			៣-សហា ស្រម	ហ៊ានបេតិក និគមវេទ	ដូចគ្នាខាង លើ
			៤-មស្សិ		ដូចគ្នាខាង លើ តែមាន នាមសាសនា ផង
			៥-សិទ្ធាបុរ	ដូចគ្នាខាង លើ	១-ប្រកាស ជាមួយ ២ អធិប្បាយ សង្ខេបនៃ ធម៌ប្រកាស ជាមួយ
			៦-ជង្គង់ក	ផ្សេងប្រប	—” —

រោងប្រឡង	ក(អា)	រាជធានី	និគម	កន្លែង	សេចក្តីសម្គាល់
			មសរ (ប្រប សិទ្ធិបរ)	បែត៍នៅ លើផែនថ្ម សត្វថ្មយក	
			៧-ព្រហ្ម គីរ (ប្រប សិទ្ធិបរ)	មកទុកនៅ កាល-ក្តី បេងហ្គាល នៅប្របគយ	ប្រកាស ដល់សង្ឃ នៅឯនគរ មគធៈ
	យ (៨)	ចារឹកនៅ លើគុ- ហារ	កទ្រ ចារចារ	ទេស្តី មោន សៀ ហ្វូ សាហាបាន កេរយ៍ញ ក្នុងនាម ១៣៩៦ នៅ គោប្រា	

កេរ្តិ៍ប្រសាទ	ក(អ)	កងខ័យ	និគ្គ	កន្លែង	សេចក្តីសង្ខេប
ប្រកាស ដែលធ្លាក់ នៅលើស សរថ្ម	ង (អ)	ប្រកាស ព័មាន៦ កន្លែង	១-ទេស្តិ-	បញ្ចូលនិគម អម្បាល	អំណាចគុ ហារដល់ពួក អាជីវក
			គោប្រាប្រ ទេស្តិសិវ		ប្រកាស ១-៧ នៅ លើក្បាល សសរថ្មថ្ម
			លិក		ប្រកាស ១-៧(ក្បាល សសរជ្រុង)
			២-ទេស្តិ មិក	ទេស្តិ	
			៣-លោកិយា	មិហារ- ខាង	ប្រកាស១-៦
			អភិជ(បូ	ជើងគីនិគម	នៅលើក្បាល
			មគ្គហ	ធម្មរន	សសរជ្រុង)
			៤-លោកិ	ដូចគ្នាខាង	ប្រកាស
			យានន្ទ័ន្តហិ	លើ	១.៦(ក្បាល

ភេទប្រសាទ	មាតិកា	ភាគនិយម	និយម	កន្លែង	សេចក្តីសម្គាល់
			(ប្តូរធម្មាហ		សសរតាំង មូលរូបសីហា (រូបថតក្នុង សៀវភៅ ស្ថិត រឿង អរោក)
			៦- អលូហា បទយកតី កៅសម្ព័ន្ធ	ដូចគ្នាខាង លើអលូហា បទបន្ទាយ	ប្រកាស ១-៦ក្បាល សសរមិន ស្រេច)
	២(អម្បា)	ប្រកាស ពីរជក យកតី សសរ មក	២-អលូហា បទ(ក្នុងស សរជាមួយ	កោបល ឥណ្ឌា កណ្តាល មាត់ខ្នាត ខាងក្បែរខែ សូមសំ	ប្រកាស ១-៦ ថ្ងៃម ប្រកាសអគ្គ មហេសីនិង ប្រកាសនៅ

កេរ្តិ៍ប្រសាទ	មាតិកា	កាដេនីយ៍	និគម	កន្លែង	លេខក្ដីសម្គាល់
			២. សន្និ	តេវីនៅនៃ ប៉ាលខាង ជើងនិគម ពាស្ត	កៅសម្ព័ (ក្បាលស សរវែបថ្ម)
	៤ (ហ្ន)	ប្រកាស នៅនេ ប៉ាល	និគ្គវ		ប្រកាសអគ្គ មហេសីនិគ ប្រកាសនៅ កៅសម្ព័ប្រ កាលនៅកៅ សម្ព័ (ក្បាល សសរតាំង មូល) អនុសាគស្ដេច ទៅមើល សបកនិកម្ម សសរថ្ម

ភេទប្រសាទ	មាតិកា	រាជនីយ៍	និគម	កន្លែង	សេចក្តីសម្គាល់
	៨(ហាស)	ប្រកាស នៅនេ ប៉ាល់	រដ្ឋនី (ប្រទេស) រិយ	ដូចគ្នាខាង លើចម្ងាយ ប្រហែល ២១ គីឡូ ម៉ែត្រខាង អគ្នយន៍ គម ៣ស្តាំ	ថែកជា ២) បា (ក្បាល សសរជ្រុង) អសោក ស្តេចទៅ មើលល្អិត ឧទ្យាន ក្បាលស សម័នទាន ស្រេច)

លុះព្រះវរបិតាទិវង្គតទៅ អសោកចូលជាប្រក្រាបទៅក្រុងបាងលិ-
ចុត្រហើយដណ្តើមយករាជសម្បត្តិបាននៅវេលាដែល បានសម្លាប់បងប្អូន
ប្រសាទន៍អស់(១) ចាប់ដើម្បីសម្រេចជាបងប្អូន ទុកតែប្អូននៅម្នាក់ឈ្មោះ
តិស្ស (បា.តិស្ស) ដែលប្រពន្ធសម្រេចក្នុងវេលានោះនាងទ្រង់គតិលុះប្រសូត

១ សេចក្តីនេះប្រហែលជាខុសទេតិ ដោយអសោកបាននិយាយ ក្នុងការកំណត់បងប្អូន
ប្រសាទដូចជាមាននៅក្នុងអស់ ប្រកាស ទី ៤, ៥, ៦ នៅលើផែនទីប្រកាស ៧ នៅលើស
សរ ប្រកាសអត្ថបទហេសី ។

មកបានកូនប្រុស ១ ឈ្មោះទៀតគ្រាឆ (បា.និគ្រាឆ) ហើយតាមពន្យាវតារ
ពួកសិដ្ឋន៍លេចថា បានទូទ្រាងអសោកជាមាឱ្យចូលក្នុងពុទ្ធសាសនា ប៉ុន្តែ
ដែលតាមពិតនោះថា បានចូលបួសនៅវេលាក្រោយ ដែលបានច្បាំងនៅ
ស្រុកកលិន្ទ (ឆ្នាំ ២៥៤ មុនគ្រឹស្តសករាជ) អសោកបានសាស្ត្រក្នុង
ប្រកាសទី ១៣ ថា ៖

ព្រះបាទសម្តេចព្រះចៅ ជ័យទសិ នៅវេលាក្រោយដែលបានគ្រង
រាជ្យ ៧ ឆ្នាំ បានជ័យជំនះបានឈ្នះចម្បាំងស្រុកកលិន្ទ បានចាប់
ឈ្មួយបាន ១៥០.០០០ នាក់ បានសម្លាប់ ១០០.០០០ នាក់ ហើយ
ដែលស្លាប់នោះជាច្រើនទៅទៀត តែវាយស្រុកកលិន្ទបានមក ព្រះអង្គ
មិនឈប់ទំនុកបម្រុងនូវធម៌ច្រកិបត្តិតាមធម៌ និងផ្សាយធម៌ឡើយ ។

លុះដើមអសោកគ្រាន់តែស្ម័គ្រចូលក្នុងពុទ្ធសាសនាជាឧបាសក លុះ
សេចក្តីជ្រះថ្លានេះចម្រើនឡើង ក៏បានចូលកាន់យកនូវសំលៀកបំពាក់
ជាតិគ្រាន់ជាឧបនិស្ស័យទៅមុខ “ក្នុងរវាងជាង ២ ឆ្នាំ ខ្ញុំធ្វើជា
ឧបាសកមិនខ្វះខាតឱ្យពេញបរិបូណ៌ តាំងពីជាង ៦ ឆ្នាំហើយ ខ្ញុំបាន
បំពេញផ្នួសជាស្រើក ហើយខ្ញុំបានយកចិត្តទុកដាក់ជាច្រើន”

ក (អា) ព្រះបាទសម្តេចព្រះចៅជ័យទសិ ១០ ឆ្នាំក្រោយពីអភិសេក
បានយាងទៅកាន់កន្លែងដែលព្រះពុទ្ធបានបឋមាសម្តោធិញ្ញាណ បើដូច
នេះ ព្រះបាទអសោកបានចូលកាន់ពុទ្ធសាសនា នៅវេលា ៧ ឆ្នាំ ក្រោយ
ដែលបានក្តីសេក ២៥៤ ឆ្នាំមុនគ្រឹស្តសករាជហើយបានបំពេញផ្នួស

នៅក្នុងរវាង ជាចំនួន ទី ១១ (ឆ្នាំ ២៤២) ។

នៅឆ្នាំ ១៤ ក្រោយពរជាតិសេក (២៤៧) ព្រះអង្គបញ្ញត្តិប្រកាស
១៤ ច្បាប់នៅលើថ្ម និង ប្រកាសនៅប្រទេសដែននៅឆ្នាំទី ១៨ (២៤៥)
ទ្រង់បានបញ្ញត្តិដល់សង្ឃ (ប្រកាសនៅភព) គឺក្នុងឆ្នាំនោះហើយ តាម
ពង្សាវតារពួកសិង្ឃលេចថា ទ្រង់បានលើកតតិយសង្គាយនា (តែក្នុងចារឹក
នានា មិនឃើញមានយោលសេចក្តីឱ្យឃើញសោះ) ដោយអសោកនេះ
កាន់ពុទ្ធសាសនាយ៉ាងមាំណាស់ ក៏បណ្តាលឱ្យមានពួកផ្សេងៗ បន្ទុះចូល
ផង ហើយពួកដែលបន្ទុះទាំងនេះ ក៏ប្រព្រឹត្តបំពានដល់លក្ខណបញ្ញត្តិទាំង
ឡាយនៃព្រះវិន័យ ដើម្បីជាប្រយោជន៍ឱ្យបានត្រឹមត្រូវឡើងវិញ នោះ
បានកាំងលើកតតិយសង្គាយនាក្នុងគ្រានោះ សង្គាយនានេះបានធ្វើកំណត់
៧ ខែ នៅក្រុងបាងលិបុត្រ នៅក្នុងអសោកាកម ដោយមានតិស្សមោគ្គ
លិបុត្រថេរជាប្រធាន ដែលបានសម្តែងនូវគម្ពីរកថាវត្ថុជាដំបូងបង្អស់គេ
បានប្រកាសថា សាលាដែលសម្រាប់បង្រៀននូវពុទ្ធវិជ្ជាដ៏ប្រាកដ នោះ
គឺសាលាភិក្ខុវាទិន ហើយដែលគេបានបណ្តេញនូវពួកដទៃដែលចូលមក
បន្ទុះញាំញីពុទ្ធសាសនាចេញទាំងអស់ ។

វេលាដែលសង្គាយនាស្រេចហើយ បានចាត់ព្រះអរហន្តជាច្រើន
ឱ្យចេញទៅប្រទេសផ្សេងៗ ដើម្បីផ្សាយពុទ្ធសាសនា គឺទៅគន្ធារ (បន្ទាប
ទាងជើង) នោះគឺមជ្ឈន្តិក (បា.មជ្ឈន្តិកត្ថេរ) ទៅមហិមណ្ឌល (មីសារ)
គឺមហាទេវថេរ ទៅវិទុរាស (កិនរ) គឺភិក្ខុ (បា.ភិក្ខុតត្ថេរ) ទៅអបរាទ្ត

(គុដរេខាងជើងកច្យវរេនីស្នំ) គឺធម៌ក្សត្រយវន (យោនកធម្មក្ខត្រេត) ទៅមហាពស្ត្រ (បា.មហាវដ្ឋ) គឺឥណ្ឌាកណ្តាល គឺមហាធម៌ក្សត្រទៅ ប្រទេសនៃក្សត្រយវន (យោនកលោក) យោនវិសយ (អហ្វយនីស្នំ) គឺ មហាក្សត្រ ទៅក្នុងន័តមមហិមាលយា ធម្មម (មជ្ឈិម) គឺសហទៅ នឹងមូលកទៅ ដោយមានទុន្ទកិស្ស (ទុន្ទកិស្ស) ទៅជាមួយផង ។

ទៅស្វវណ្ឌិក្ខមិ (ស្រុកមន) គឺសោណ និង ឧត្តរេត្ត ទៅលង្កា (ស៊ីឡង់) គឺមហិន្ទ ជាបុត្រអរេសាក សេចក្តីពិត អំពីការចាត់ចែងព្រះ អរហន្តទាំងឡាយនោះ មានកំណត់ដោយកោដ្ឋ ៣ ដែលគេរកឃើញនៅ សោនី (កិស្ស) មួយអង្គនឹងចារឹកដែលមានសញ្ញាចុះនាមអរហន្ត ដែល មានអង្គី (ឆ្នើង) ក្នុងកោដ្ឋ នោះផង ។

១. សបុរិសសកោតីបុត្រសហោមវត្ថសទេកិសរ ទាយាទស “ឆ្នើង នៃព្រះអរហន្តកោតីបុត្រនៅហិមាលយ ដំណាច់ទេកិសរ”

២. សបុរិសសកោតីបុត្រសកាសបគោតសសវ ហោមវត្ថាចរិយស “អង្គីនៃព្រះអរហន្តកោតីបុត្រជាត្រកូលកាសប ហើយជាសាវកត្រកូលទៅ ក្នុងន័តមមហិមាលយា ” ។

៣. សបុរិសស មជ្ឈិមសកោទិនីបុត្រស “អង្គីនៃព្រះអរហន្តមជ្ឈិម កោទិនីបុត្រ ” ។

ដូចនេះឃើញថាកោដ្ឋទាំងនេះ ប្រាប់សេចក្តីពិត ក្នុងរឿងព័រនៃ អរហន្ត ២ អង្គ ដែលជាអ្នកធ្វើតតិយសង្គ្វាយនា ។

ទទកិសរ (គឺ ទទ្ទកិសរ) ហើយឯមជ្ឈិមកោទិនិបុត្រ (គឺ មជ្ឈម
កោទិនិបុត្រ) កោដ្ឋទាំងនេះប្រាប់ដល់យើងថា ព្រះអរហន្តរឺ ១ បាន
ផ្សាយធម៌អាចិទ្ធិទៅក្នុងនិគមហិមាលយា ហើយឲ្យយើងដឹង ម្យ៉ាងទៀត
ថាព្រះអរហន្តនោះមានអ្នកតំណាងតទៅ ១ អង្គទៀតនាមថា កាស្យប
កោតិបុត្រ ។

ឯមហាក្សត្រិយ៍ ដើម្បីបញ្ចេញឲ្យឃើញថាព្រះអង្គមានសេចក្តីជ្រះថ្លា
យ៉ាងម៉ានោះ បានសាងស្តូបដោះច្រើន មានចំនួនដល់ ៨៤.០០០ (តាម
ដែលមាននិពានក្នុងរឿងរ៉ាវ) ហើយបានបញ្ចុះសារីរិកធាតុទាំងប៉ុន្មាន
ដែលដកយកអំពីស្តូបធំៗ ទាំង ៨ ដែលបានបញ្ចុះជាដំបូង ឬដកយកអំពី
ស្តូបតែមួយ ដែលព្រះបាទអជាតុសត្រូវបានប្រមូលពីស្តូបទាំង ៨ មក(១)
គឺប្រហែលជាស្តូបមួយ ចណ្តាស្តូបទាំងឡាយនេះ ដែលគេបានរកឃើញ
នៅបីប្រភេទ លើគ្រប់ទីកន្លែងដែលនេះប៉ាល់ ស្តូបនោះមានកោដ្ឋិមួយ នៅ
ក្នុងនោះហើយ មានផ្ចិតតូចៗ ខ្លះ ក្នុងកោដ្ឋិនោះផង នៅលើគ្របកោដ្ឋិ
នោះ ឃើញមានអក្សរ ព្រះបាទអសោក ចារឹកថាដូច្នេះ ៖

សុតិវត្ថុតិវត្ថុនំ សុតិវត្ថុតិវត្ថុនំ សុតិវត្ថុតិវត្ថុនំ សយំ
សលីលនិធានេ តុទ្ធសុតេសុតេសាតិយានំ ។

កន្លែងដាក់នូវសារីរិកធាតុព្រះពុទ្ធ ជាត្រកូលសាក្យនេះ ជាការ
ទ្រទ្រង់សាសនា ១ ខែបងប្អូនសុភតិមួយអង្គនឹងបងប្អូនស្រី ខ្ញុំ បុត្រប្រុស
នឹងភរិយា ។

១- តាមធម្មីរ លុច្ឆន្ទលវិសាលិន៍

ក្នុងឆ្នាំទី ២១ ក្រោយពាក់កណ្តាលសតវត្ស ព្រះបាទអសោកបានយាត្រា
 ទៅកាន់កន្លែងដ៏ប្រសើរទាំងឡាយ ហើយយកកិត្តិ ១ អង្គ ដែលមាន
 ឥទ្ធិឫទ្ធិនាមថាឧបគុប្បនៅមជ្ឈមណ្ឌលទី១ទៅ ព្រះអង្គបានទៅមើល នៅល្អម្តង
 ឧទ្យានជាដំបូងដែលជាកន្លែងព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធប្រសូត ហើយបានលើកសសរ
 ថ្មចារឹកជាប្រកាស ១ នៅទីនោះ ដែលយើងឃើញនៅលុះសព្វថ្ងៃនេះ
 នៅម្តងឬបទរយក្នុងនិគមពាស្តិ លើព្រំដែននេះហៅ(១) ព្រះអង្គបានយាត្រា
 ទៅចម្ងាយ ២ ឬ ៣ យោជន៍ទៀត ទៅខាងលិច ហើយថ្វាយបង្គំព្រះ
 សូបនៃព្រះពុទ្ធកោនាគមន (កនកម្មន៍) ដែលព្រះអង្គបានរត់ឱ្យធំតាំងពី
 ២ ឆ្នាំមុននោះមក ហើយបានលើកសសរថ្ម ១ ធ្លាក់សេចក្តីប្រកាស
 នៅទីនោះ ដែលគេបានឃើញកាលពីឆ្នាំ ១៨៧៥ នៅនីត្តិវិហារហើយ
 ដែលមានចារឹកថាដូច្នេះ ។

១- ទេវាធិបតេយ្យ ធិបតេយ្យ ធិសិទ្ធិ លាជនទោទិសវិសា
 ភិសិទ្ធិ ។

២- ពុទ្ធសកោណាគមនស ឬបេធុតតិយវិស្វតេ ។

៣- វិសតិវិសាភិសិទ្ធិ ធម្មតន អាតាចមហាយិទេ ។

៤- សិលាបិទេធុសចាបិទេ ។

ព្រះបាទសម្មាសម្ពុទ្ធប្រចៅបីយទសី នៅវេលាដែលបានអភិសេកឡើង
 គ្រងរាជសម្បត្តិបាន ១២ ឆ្នាំ បានរត់ឱ្យធំជាគម្រប់ ២ ដង នៃសូប
 ព្រះពុទ្ធកោនាគមន លុះពាក់កណ្តាលសតវត្សបានកំណត់ ២០ ឆ្នាំ ព្រះអង្គ

១- មើលសៀវភៅ សោប្រ ចំពូក ២ ។

ស្តេចទៅថ្វាយបង្គំនមស្តារទូរព្រះចេតិយនេះដោយព្រះអង្គឯងហើយ លើក
ទូរសសរថ្មនោះផង ។

ចារឹកតាំងឡាយរបស់សាសាភក្សយើងដឹងថា ព្រះអង្គបានសង់ទូរ
វេជ្ជស្ថាន គឺពេនរក្សាដម្លីជាច្រើន ហើយបង្ហាត់ទ្រង់ជាដើមឈើសម្រាប់ធ្វើ
ថ្នាំផង បង្ហាត់ទ្រង់ដឹកអណ្តូងនិងជាដើមឈើផ្សេងៗ មិនត្រឹមតែអាណា
វៃត្រព្រះអង្គឡើយ បានតាំងផ្សាយហួសទៅដល់នគរជិតៗ ទៀត មាន
នគរចោទ្យ (គឺ កន្ទបុរម) ១, នគរបាណ្ឌូ (គឺជ្រោយខាងត្បូង) ១, នគរ
សត្យបុត្រ ១, នគរករលបុត្រ (គឺត្រើយនៃម៉ាណាបារ) ១, នគរគម្ព
បណ្ណា (គឺសីឡង) ១, (ប្រកាសអា ១-២៣) ព្រះអង្គផ្សាយទូរសីល
ដែលដេញយកទៅទៀត ប្រសិនបើគេជឿសេចក្តីប្រកាសទី ១៣ របស់
ព្រះអង្គដែលមានសេចក្តីថា ៖

“នេះហើយជ័យជំនះដែលព្រះអង្គឈ្នះ គឺជ័យជំនះដោយជម៌ ជ័យ
ជំនះនេះហើយ ដែលព្រះអង្គបានឈ្នះនៅទីនេះ និងនៅក្នុងប្រទេសជិត
ខាងចម្ងាយស្មើនឹង ៦០០ យោជន៍នៅទីនោះ ហើយដែលអង្គុយាកជា
ក្សត្រិយ៍នៃយោនគ្រងរាជ្យទៅ ហើយផុតពីដែនរបស់អង្គុយាកនេះទៅ
មានក្សត្រិយ៍ ៤ អង្គទៀត គឺតុរមយ ១, អន្តិកិនី ១, មក ១, លើកសុទន ១
ចំណែកខាងត្បូងមានប្រទេស ៤ ប្រទេសបណ្តាដរាបដល់តម្កបណ្ណា
ហើយនៅទីនេះទៀតក្នុងអាណាវៃត្រព្រះអង្គ គឺពួកយោន កម្ពុជា

នាគភ នាគីត គោដ បំរើនីក អង្គបុល្ល័ង្ក ទូទៅទាំងអស់គោកាន់របបក្តី
ទូន្មានរបស់ព្រះអង្គ(១) ។

ឆ្នាំក្រោយបំផុតដែលព័ត៌មានរបស់អសោកនោះគឺ ឆ្នាំទី ២៨ (២៣៩)
ឆ្នាំនោះហើយស្តេចបានលើកប្រកាស ៧ លើសសរថ្ម យើងនឹងបញ្ចប់
ពន្យារវិសាលភាពដោយរឿងក៏ ២ ដែលដកយកមកពីអសោកកាលវិចារ
ថាដូច្នេះ ។

ព្រះបាទអសោកបានឧបសម្ព័ន្ធ ១ ពីនាងអស់នឹងគ្រឿងអគ្គមហេសី
ថ្វាយព្រះនាមថា កុណាល លុះព្រះអគ្គមហេសីអស់ព្រះជន្មទៅព្រះអង្គក៏
យកនាងតិស្សរក្សិតាដែលជាស្រីមានមាយា កាឡកិណ្ឌី ហើយតម្កល់
ឡើងជាអគ្គមហេសី នាងនោះទៅស្រឡាញ់ កុណាលរាជកុមារជំងឺម
តែព្រះរាជកុមារមិនព្រមហើយស្តីប្រាសឆ្នេះ ឲ្យមកវិញនៅវេលាដែលនាង
នេះធ្វើទូកលម្អ យាទៅឲ្យ នាងតិស្សរក្សិតាចងចិត្តព្យាបាទ ហើយ
ក៏តាំងបង្កើតកុណាលត្រង់កន្លែងចេញទៅ ដោយប្រគល់វិញ្ញាបនបត្រ
តក្កស័លឲ្យ រួចពីនោះមក ដោយដឹងថាព្រះបន្ទូលទាំងឡាយរបស់ស្តេច

១- អង្គិយោក (គឺអង្គិយោធុរមេស្តសជាស្តេចនៅសិរី ឆ្នាំ ២២១-២៤៦ មុនគ្រឹស្តសករាជ)
គុរមយ គឺប្អូនមេ ហ្វឺឡាដិល្លូ ជាស្តេចនៅអេក្ស៊ុប (ឆ្នាំ ២៨៥-២៤៧) អង្គិគីនី គឺអង្គិកោនេ
គោនត ជាស្តេចនៅម៉ាសេដូន (២៧៦-២៣៩) មក គឺមកនៅស៊ីរីនេ (ច ៣១០-២៥៤)
អលិកសុរា គឺអង្គិចសង្ក្រី នៅអេភី (២៧២-២៥៥) ឬអង្គិចសង្ក្រីនៅកោរីន (២៥២-
ច.២៤៤) គូកយាន គឺគូកត្រីកនៅបញ្ចូប គូកម្តោង គឺគូកដែលនៅខាងទិសពាយ័ព្យ គូក
អន្ត កាលនេះនៅឆ្នេរសមុទ្រខាងកើត ជាខាងត្បូងស្រុកកលិន្ទ ឯគាត់ឯទៀតនោះ មិន
ប្រាកដ ។

ដែលនឹងត្រូវយកជាការបាននោះ ត្រូវតែមានបោះត្រានឹងព្រះទន្ធ ម្ល៉ោះ
ហើយនាងនោះយកសំបុត្រដែលបានចិញ្ចឹមមាត់ស្រាម ដោយអាចម៍ល្អក្នុង
ដែលសរសេរនឹងដៃឯង ទៅផ្គត់យកម្រាមព្រះទន្ធ ក្នុងឧកាសដែល ស្តេច
ទ្រង់ផ្អែកស្តាប់ ធ្វើទៅដល់មន្ត្រីខេត្តនៅតក្កសីលាលុះមន្ត្រីទាំងនោះបានបើក
បណ្តាំលិខិតនោះឡើងបានឃើញព្រះរាជអាជ្ញាបង្គាប់ ដោយដាច់ស្រេចថា
ឲ្យឆ្លៀតព្រះនេត្រព្រះរាជកុមារទាំង២ខាងហើយបំបរមន៍ទៅក្នុងភ្នំមួយអន្លើ
នឹងភរិយា ចំណែកឯសេនាមុខមន្ត្រីទាំងនោះ ចង់បង្កើនសិនវិនិច្ឆ័យសម្រេច
តាមព្រះរាជអាជ្ញានោះ ក៏ខ្លួនព្រះរាជកុមារឯង បានបង្គំឲ្យគេចាត់ការសម្រេច
តាមព្រះរាជអាជ្ញាមួយរំពេចលុះវិនាសចក្ខុប្រសាទនោះទៅវេលាណាហើយ
កុណាល ក៏ស្តេចចេញទៅជាមួយនឹងភរិយា ហើយត្រឡប់ចូលទៅបាង
លិប្បត្រវិញ ដើរចូលទៅក្នុងរាំងហើយច្រៀងទំនុក ១ ដេញពិណបន្ទូល
ផង ឯមហាក្សត្រិយ៍នឹកស្មានក្នុងព្រះហឫទ័យថា ដូចជាសម្លេងរាជបុត្រ
ព្រះអង្គ ហើយក៏មានព្រះបន្ទូលឲ្យនាំអ្នកចម្រៀងនោះចូលទៅ លុះបាន
ស្គាល់ជាក់ជាព្រះរាជបុត្រព្រះអង្គហើយ ក៏ស្រឡាតក្នុងព្រះរាជហឫទ័យ
កើតក្លៀវក្លាយក្នុងព្រះឱរា ឯនាងតិស្សរក្សិតគាត់នោះក៏ព្រះអង្គឲ្យដុត
ទាំងរស់ហើយឯបណ្តាមនុស្សទាំងឡាយឯណាដែលបានចូលដៃ ក្នុងការ
ប្រព្រឹត្តធ្វើទោសក្នុងបទឧក្រិដ្ឋនោះ ក៏ស្តេចឲ្យធ្វើទោសដល់ជីវិត ឬ បំបរ
បង់ចេញទាំងអស់ លុះក្រោយនោះបន្តិចមក កុណាល ក៏បានមានចក្ខុប្រ-
សាទឡើងវិញគួរជាអស្ចារ្យ ។

មហាក្សត្រិយ៍បានប្តេជ្ញាថា នឹងធ្វើទានដល់ព្រះសង្ឃឲ្យអស់ចំនួន
ប្រាក់មាស ១០០ កោដិ លុះព្រះអង្គទ្រង់ព្រះជរាទៅបានធ្វើអស់តែត្រឹម
៩៦០.០០០.០០០ ដើម្បី នឹង ធ្វើឲ្យគ្រប់ចំនួនដែលបានប្តេជ្ញាហើយមុន
ទិវង្គតនោះព្រះអង្គបានជឿ ប្រាក់ និង មាសជាច្រើន តែរាល់ ៗ ថ្ងៃទៅ
កុក្កដាពម សេនាមន្ត្រីទាំងឡាយ ដោយយល់ថានឹងបណ្តោយឲ្យព្រះអង្គ
ធ្វើដូច្នេះទៅនឹងវិនាសរាជសម្បត្តិ ហើយក៏ថ្វាយដំណឹងដល់ព្រះរាជកុមារ
ជាព្រះរាជបុត្រ កុណាល ព្រះរាជកុមារនោះ បានហាមដល់នាយឃ្លាំង
កុំឲ្យសម្រេចតាមព្រះរាជទង្គារឡើយ ឯអសោកក៏យកបានមាសប្រាក់
ទៅធ្វើជាទាន រួចពីនោះមក លុះអស់លើងពីព្រះអង្គ ព្រះអង្គថ្លែងថ្លែងអាម
លក (ស្រម) ១ ចំហៀងទៅប្រគេនព្រះសង្ឃនៅកុក្កដាពម ហើយសូម
ឲ្យព្រះសង្ឃទទួលថាជាទានក្នុងទីបំផុត ជាបេសចរហាក្សត្រិយ៍អសោក
ភត្តីនោះមកហើយព្រះអង្គក៏ទទួលទិវង្គតរំលាងខ្លួនទៅ ។

X X
X X

កាតិទី ២

អំពីប្រកាសនៃអសោភ័ណភាព

ក្រៅពីកិច្ចការផ្ទាល់ព្រះអង្គដែលបានស្រង់សេចក្តីដូចមានខាងលើ
នោះ សេចក្តីក្នុងប្រកាសនៃក្សត្រិយ៍នេះ នឹងរៀបចំកជា ៣ មេប៉ាន គឺ
ការប្រតិបត្តិទូរធម៌ ការរាជការ និង ពុទ្ធសាសនា ។

អំពីការប្រតិបត្តិទូរធម៌

សេចក្តីជាប្រធានក្នុងប្រកាសទាំងអម្បាលនេះ គឺសម្តែងទូរធម៌ ដែល
ហៅថាធម៌នោះត្រូវយល់ថាមិនត្រឹមតែធម៌ព្រះអង្គឡើយ គឺជាក្តីប្រតិបត្តិ
ដែលគេរាប់អានក្នុងលោកនេះ ។

ប្រកាសទី ២ នៅសិទ្ធិបុរ (១៥) នេះមានសេចក្តីសន្លឹកដូច្នេះ :

មាតាបិតាសុសុស្សតិវិយ

ហោមេវតុត្ថំ ប្រាជ្ញសុប្បវិជ្ជា

សង្ខារវិយ

សេសមេ ធម្មតុលា មវតិវិយា

ហោមេវ អន្តោភស្ថានា អាចារិយ អមហាយិវិយ

ប្រាតិកេសុ ចតុយថារហំ មវតិវិយ ឯសា ពោរ

ណាបតិវិ ធិយាវសេ ធម្មោវឯសតិវិយ ច ។

ត្រូវស្តាប់បង្គាប់នៃមាតាបិតា :

ត្រូវញ៉ាំងចិត្តឲ្យកោតខ្លាចដល់សត្វមានជីវិត (អាណិតសត្វ)

ត្រូវនិយាយដោយពាក្យសច្ច (ពាក្យទៀង)

នេះហើយជាលក្ខណធម៌ដែលត្រូវប្រតិបត្តិ ។

ម្យ៉ាងទៀតសិស្សត្រូវគោរពប្រតិបត្តិដល់គ្រូអាចារ្យ ហើយចំពោះ
នឹងញាតិសន្តានត្រូវប្រព្រឹត្តតាមថ្នាក់ខ្ពស់ទាល់ ។ នេះហើយជាវត្ថុប្រតិបត្តិ
ដែលមានវិបុលណាមក វត្ថុប្រតិបត្តិនេះជាធម៌ចម្រើននូវអាយុឲ្យវែងជូន
ត្រូវតែកាន់យក ត្រូវតែប្រតិបត្តិ ។

ក្នុងប្រកាសទី ២ នៅសសវង្ស (ហូ ២) អសោកអធិប្បាយពី
ធម៌ថា :

ធម្មសាធ្វ កាយំចុធម្មតិ អថា បិណ្ឌវេតហុត-
យានេ ធម្មានានេសចេ សោធម្មេចខុ ធម្មមេត
ហុវិធរ ធម្មេធម្មធម្មតុប្បនេសុ បត្តិវាលិចលេសុ ធម្ម-
មេ អនុគហោ កតេ អាចាននា ទិណាយេ អនាទិបិច-
មេតហ្វិ កាយានិ កតាន ។

“ ធម៌ជាបេស ១ ដ៏ល្អ ប៉ុន្តែអ្វីជាធម៌ គឺបាចតិចបុណ្យច្រើន,
មេត្តា, សប្បុរស, សុចរិត, បរិសុទ្ធ, ខ្លួនយើងបានធ្វើទានគ្រប់ចំពូក
ទាំងអស់ដល់សត្វទេវតា, ចតុប្បាទ, បក្សី, មច្ឆា យើងបានផ្សាយ
នូវសេចក្តីអនុគ្រោះជាច្រើនដល់បងប្អូនទាននូវជីវិត ហើយយើងបានធ្វើ
នូវកិច្ចការដ៏ប្រសើរជាច្រើនទៅទៀត ក្នុងប្រកាសតទៅទៀត (ហូ.៣)

ព្រះអង្គទូន្មានឲ្យគិតថា គេឃើញតែធ្វើអំពើល្អចំនឹកថា អញបានធ្វើ
 អំពើនេះល្អ រីឯផ្លូវអាក្រក់ដែលគេធ្វើនោះ មិនបានឃើញផង គេមិននឹក
 ថា អញធ្វើអំពើលាមកនេះហើយជាទោស ពិតមែនតែសេចក្តីពិចារ-
 ណានេះជាទីលំបាក ប៉ុន្តែគួរគប្បីប្រយ័ត្នដល់ផ្លូវនេះកុំភ្លេចឡើយ ហើយ
 គិតថា “ ហេតុនេះ ហេតុនោះជាទោស គឺដូចជាទោសភាចសា ហាវ
 កំហឹង មានប្រពៃណី ដែលបណ្តាលឲ្យខូចអញខូចខាត គួរគប្បី
 ប្រយ័ត្ននឹងផ្លូវអស់នេះ នេះហើយជាសម្បត្តិអញដ៏វិសេស ក្នុងនាមលោកិយ
 និងក្នុងបរលោក ព្រះមហាក្សត្រិយ៍ទ្រង់សំដៅសេចក្តី ១ នេះជាមាំ គឺថា
 ប្រតិបត្តិធម៌ តែដោយខ្លួនម្នាក់ៗ មិនល្មមបរិបូណ៌ទ្រព្យតែផ្សាយធម៌នោះ
 ទៅអ្នកដទៃផង ។

“គ្មានទានឯណាស្មើនឹងទានធម៌ឡើយ(១) គ្មានមិត្តឯណាស្មើដោយ
 មិត្តនឹងធម៌ឡើយ គ្មានចំណែកអ្វីស្មើនឹងចំណែកធម៌ឡើយ គ្មានញាតិឯណា
 ស្មើដោយញាតិនឹងធម៌ឡើយ ធម៌នេះ គឺដូច្នេះអាណិតដល់បាវព្រាវខ្ញុំក៏ដរ
 ស្តាប់បង្គាប់មាតាបិតា ចិត្តល្អដល់មិត្តសម្លាញ់ញាតិសន្តាន ស្រមណី
 និងព្រាហ្មណ៍កោតខ្លាចដល់ជីវិតសត្វ បិតា ឬបុត្រនិងបងនិង មិត្តសម្លាញ់
 និងអ្នកជិតខាង គួរតែពាលថានេះល្អ នេះគួរធ្វើ ដែលប្រព្រឹត្តដូច្នេះ
 នឹងឃើញប្រយោជន៍ក្នុងជាតិនេះ និងក្នុងជាតិខាងមុខ និងបានផលជា
 អនេកដោយអំណាចធម្មទាននេះ (ប្រកាសលើដុំថ្ម អា ១១) ។

១. ពាស្តីឯការិសំទានំយាវិសំធម្មយនំ

ត្រូវធ្វើដូចម្តេចឲ្យបានចម្រើនក្នុងផ្លូវធម៌ គឺដោយគ្រងគ្រាប់ធ្វើតាម
ច្បាប់ប៉ុន្តែត្រូវធ្វើដោយសេចក្តីពិចារណាគ្រប់អង្វើ (ហ្វ. ៧) ។

កិរិយាចម្រើនឡើងនៃធម៌មាន ២ យ៉ាងគឺដោយសេចក្តីបញ្ញត្តិនៃធម៌
និងដោយពិចារណា (និដ្យតិ), សេចក្តីបញ្ញត្តិនោះជាបន្ទាប់បន្សំ ឯសេចក្តី
ពិចារណានោះ ជាធំ សេចក្តីបញ្ញត្តិនៃធម៌ គឺឧបមាដូចជាសេចក្តីបញ្ញត្តិ
ដែលខ្ញុំបានប្រកាស ដោយហាមថាសត្វណា ។ ខ្លះ ដែលមិនត្រូវឲ្យ
សម្លាប់ ហើយនឹងចៀបច្បាប់ផ្សេង ។ ឯទៀតដែលខ្ញុំបានបញ្ញត្តិហើយ
ប៉ុន្តែឯហេតុដើមគឺសេចក្តីពិចារណា ដែលនឹងធ្វើឲ្យចម្រើនឡើងនៃធម៌
របស់មនុស្សដើម្បីចៀសវាងមិនបំផ្លាញដល់សត្វនិងមិនសម្លាប់សត្វ ។

ចុះអ្វីដែលជាផលនៃសេចក្តីប្រតិបត្តិផ្លូវធម៌ គឺប្រយោជន៍ក្នុងលោក
នេះនិងលោកខាងមុខ (ហិទ្ធិតបលតេអាលធមហាតិ) (១) ក្នុងលោកនេះ
គឺបានភាយវៃផ្លែ (២) ក្នុងលោកខាងមុខគឺស្ថានសួគ៌(៣) គ្មាននិយាយពី
ព្រះនិព្វានឡើយ ។

សេចក្តីបញ្ញត្តិទាំងនេះ ព្រមទាំងផលនៃសេចក្តីទូន្មាននេះ មិនមែន
ជាផ្លូវពុទ្ធសាសនាឡើយ ប៉ុន្តែប្រហែលត្រូវលើកតែស្ថាន ១ គឺគ្រងសេចក្តី
ដែលថាមិនឲ្យធ្វើបាបដល់សត្វមានជីវិត ស្ថាននេះមានសង្គមនៅក្នុង

១- សេចក្តីធម្មបាយ អា ១១ ភាគទី ៧

២- ប-២

៣- អា ៥-៩-១០.១១.ប.១; ប.១; ហ្វ. ៥, ៧,

សេចក្តីប្រដៅរបស់អសោកជាមាំមួន ហើយដែលពិតប្រាកដជាចេញមក
ពីពុទ្ធសាសនា ដើម្បីនឹងកត់ទុកក្នុងចិត្តនៃបណ្តាពស្ត្ររបស់ព្រះអង្គ ទាំង
អស់ឲ្យបានមាំមួននោះ ព្រះអង្គយកខ្លួនព្រះអង្គឯងធ្វើជាគំរូ (អា ១) ។

“ កាលពីដើមក្នុងរោងវិសេស ដែលធ្វើក្រយាស្វាយថ្វាយព្រះអង្គ
នោះ គេតែងសម្លាប់សត្វក្នុង ១ ថ្ងៃ ។ ចំនួនជាច្រើនរយពាន់ ធ្វើក្រយា
ស្វាយថ្វាយព្រះអង្គ ឥឡូវនេះគេសម្លាប់តែ ៣ វិញ គឺក្បោក ២ និង
ឈ្នួស ១ ហើយឯឈ្នួសនោះមិនជាសម្លាប់ញឹកញាយទេ ឯសត្វទាំង ៣
នេះទៀត ទៅមុខទៅនឹងខានសម្លាប់សោះ” ។

ក្នុងប្រកាស ១ ទៀត (ហ.៥) ព្រះបាទអសោកហាមផ្តាច់មិនឲ្យ
សម្លាប់សត្វជើង ៤ ដែលជាសត្វមិនសម្រាប់អាហារ ឬ ជាសត្វមានប្រ-
យោជន៍ ព្រះអង្គផ្សាយនូវអាជ្ញាដល់សត្វមានប្រយោជន៍ ព្រះអង្គផ្សាយ
នូវអាជ្ញាដល់សត្វទាំងដែលជាសត្វសម្រាប់អាហារផង ដូចជាក្បោក កំប្រក,
ជ្រូង, រមាស, សេក, ក្បោក, ក្បាន, ត្រាប ។ល។ ខាងក្រោមនេះ
ព្រះអង្គដាក់កម្រិតដូច្នេះ ។

“ សត្វពពែញ ចៀមញី និងជ្រូកព្រៃញី ប្រសិនបើដើមមានកូន
នៅក្នុងរោង ឬ កំពុងបំបៅកូន នឹងម្លាប់មិនបាន ព្រមទាំងកូនសត្វទាំង
នេះផង ដល់ដល់អាយុ ៦ ថ្ងៃ ។

សត្វមាន់ឈ្មោលនិងក្រៀមមិនបាន ហាមផ្តាច់មិនឲ្យដុតស្លាស្លាត
ដែលមានសត្វមានជីវិតនៅ ។ ក្នុងទីនោះ ហាមផ្តាច់មិនឲ្យដុតភ្លើងព្រៃ

ដោយចិត្តអាក្រក់ ឬ ដោយចង់ផ្ដាញដល់សត្វមានជីវិត ដែលនៅក្នុងព្រៃ
នោះឡើយ ។

“ រូបមានជីវិតមិនត្រូវយករូបមានជីវិតជាអាហារឡើយ ” ។

អំពីការរាជការ

អសោកបានបង្កើតបែបថ្មីក្នុងរបៀបរាជការ តាំងពីពង្សមុន ។ មក
ទល់នឹងពង្សព្រះអង្គនោះម្ចាស់ផែនដីត្រូវមានពេលម៉ោងខ្លះក្នុង ១ ថ្ងៃ ។ នឹង
ពិនិត្យរឿងពីរ ឯអសោកវិញតម្រូវថាការទាំងឡាយ ត្រូវយកចូលទៅថ្វាយ
ព្រះអង្គពិនិត្យបានគ្រប់ពេលទាំងអស់ និងគ្រប់ទីកន្លែងដែលព្រះអង្គសំ-
ណាក់ ។

អ.៦ “ កាលពីដើមការទាំងឡាយដែលនាំចូលទៅ ព្រមទាំងសេចក្ដី
នាំការទូលធ្ងន់មិនបានធ្វើគ្រប់ពេលឡើយ នេះនៃដែលយើងបានធ្វើគ្រប់
ពេលទាំងអស់ វេលាដែលខ្ញុំនៅក្នុងកន្លែងសោយភ័ក្ដិ កន្លែងក្រសាលភ័ក្ដិ
ក្នុងក្រឡាចន្ទភ័ក្ដិ ក្នុងរាជវាំងភ័ក្ដិ ឬ ក្នុងសួនភ័ក្ដិ ឆ្លុយករសេចក្ដីក្រាបទូល
ថ្វាយដំណឹងដល់ខ្ញុំ អំពីរឿងពីរទាំងឡាយរបស់បណ្ឌិតស្រ្តីហើយគ្រប់
កន្លែងទាំងអស់ ខ្ញុំត្រូវសម្រេចសេចក្ដីនៃរឿងពីររបស់បណ្ឌិតស្រ្តី ការ
ងាររបស់ខ្ញុំមានតែ ១ ដែលជាប្រយោជន៍ល្អទូទៅ គឺសេចក្ដីឧស្សាហ៍
និងសម្រេចកិច្ចការផែនដីជាបួស ព្រោះគ្មានអ្វីទៀតដែលជាប្រយោជន៍
ទូទៅនោះឡើយ ចុះហេតុអ្វីក៏ខ្ញុំប្រឹងដូច្នេះ គឺដើម្បីឲ្យរួចខ្លួនខ្ញុំពីចំណូល
អំពីសត្វមានជីវិតខ្ញុំ សូមឲ្យសត្វទាំងឡាយបានសេចក្ដីសុខសប្បាយក្នុង

លោកនេះ ដល់ទៅក្នុងលោកខាងមុខខ្ញុំសូមឲ្យសត្វទាំងនេះបានទៅកើត
ក្នុងស្ថានសួគ៌ ។

ព្រះរាជបញ្ជាតិរបស់អរសាកដែលបញ្ជាតដល់អ្នករាជការនោះ ជូន
កាលបញ្ជាតដល់ចំពោះព្រះអង្គ ជូនកាលបង្គាប់ឲ្យស្តេចឧបរាជ ២ អង្គ
នៅស្រុកតក្សសិលា និង ឧដ្ឋយិនី បញ្ជាតជំនួសព្រះអង្គ ឯពួកមន្ត្រីជាន់
ខ្ពស់ ៗ មាននិរាធម្មតាហៅថាមហាមាត្យ មន្ត្រីជាន់បន្ទាប់មាននិរាជាយុក្ក
ចៅក្រសួងរាជការរដ្ឋបាលនៅខែត្រក្រៅហៅថា រាជ្យក ឯចៅក្រសួងទាំង
នោះ មានអ្នករាជការដែលនៅក្នុងបង្គាប់ហៅថាប្រាទេសិក គឺក្រុមព្រះ
ហ្វាំងនិងក្រុមកងក្រវែល មន្ត្រីទាំងនេះត្រូវដើរត្រួតត្រាទាល់តែ ៥ ឆ្នាំ គឺ
៥ ឆ្នាំម្តង (អនុសំយាន) ក្នុងទ្វីបខែត្រដែលឡើងខ្លួន ហើយក្នុង
ឧកាសនោះ ត្រូវពន្យល់ដល់បណ្តាពស្ត្រីអំពីលក្ខណៈនៃធម៌ទាំងឡាយ គឺ
ស្តាប់បង្គាប់មាតាបិតា ធ្វើចិត្តឲ្យល្អ សង្គ្រោះដល់មិត្រសម្លាញ់ ដល់
ញាតិ ដល់ព្រាហ្មណ៍និងស្រមណ៍ ត្រូវកោតខ្លាចជីវិតសត្វសំចៃក្នុងការ
ងាយវាយ ហើយសំចៃក្នុងវិចារេទ (អា.ព. ១៣ ឆ្នាំក្រោយរាជាកិសេក)
លុះឆ្នាំតទៅទៀត (អា.៥) បានតាំងបង្កើតឲ្យមានអ្នករាជការ ១ បែក
ផ្សេងទៀត (ធម្ម.មហាមាត្រ) អ្នករាជការពួកនេះមានមុខក្រសួងត្រូវ
ពិនិត្យសេចក្តីមានក្នុងលំអានធម៌គឺ :

- ១- ក្រសួងត្រួតត្រាការរាជការគ្រប់ក្រុម ។
- ២- ក្រសួងថែរក្សាទ្វីបសេនាទាហាន ព្រាហ្មណ៍ អ្នកកំសត់ទុគ៌ិត

មនុស្សទាស់ជក) ។

៣- ក្រសួងនគរបាល មានមុខងារក្រែលែង ឬនឹងបន្ថយទោស
មនុស្សឯណាដែលជាប់ទោស ដោយចាញ់ឧបាយផ្សេងៗ ឬដោយ
អាយុជ្រុលហួស ឬក៏ដោយមានគ្រួសារក្នុងបន្ទុកច្រើន ។

៤- ក្រសួងសង្គ្រោះព្រះវង្ស (ក្រុមសង្គ្រោះ)

ក្នុងប្រការទី ១ នៅស្រុកកលិន្ទ (បេ ១) មហាក្សត្រិយ៍បញ្ជា
ដល់ឧត្តមមន្ត្រី ដោយសេចក្តីដាច់ខាតយ៉ាងដូច្នេះ “យើងចូលចិត្តឲ្យ
សេចក្តីចំណង់របស់យើង” បានសម្រេចជាដាច់ខាតដោយបទណាដែល
ជាល្អ ឯបទដែលវិសេសជាងគេនោះ គឺសេចក្តីខ្លាចដែលយើងបាន
បញ្ជាដល់អ្នកទាំងអស់ ។

“ អ្នកទាំងអស់ដែលយើងតាំងជាទីពឹង នៃមនុស្សជាច្រើនរយពាន់
ត្រូវខំរក្សាចិត្តអ្នកល្អជា ” មនុស្សទាំងអស់ ទុកដូចជាកូនរបស់យើង បើ
យើងប្រាថ្នាឲ្យកូនទាំងឡាយរបស់យើងបានសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើន
ក្នុងជាតិនេះ នឹងក្នុងជាតិមុខ មានប្រការយ៉ាងណា យើងក៏ត្រូវប្រាថ្នាឲ្យ
មនុស្សទាំងអស់មានប្រការយ៉ាងនោះដែរ ក៏ប៉ុន្តែសេចក្តីទាំងនេះ កម្រនឹង
សម្រេចបានគ្រប់ជំពូកណាស់ ព្រោះមនុស្សខ្លះនៅមានកាន់លទ្ធិតាមអំពើ
ចិត្តខ្លះដែរ ត្រូវតែអ្នកណែនាំមនុស្សទាំងនោះ ឲ្យប្រព្រឹត្តនូវធម៌ត្រឹមត្រូវ
ឡើង ។

“ ម្យ៉ាងវិញទៀត បើមានមនុស្សណា ១ ដែលជាប់ទោសក្នុងគុក

និងត្រូវគេធ្វើទុក្ខធ្វើបាប គោរពអ្នកទៅកាន់ទីនោះ ដើម្បីពិនិត្យកំចាត់បង់
នូវទោស គុកដែលឥតរឿងហេតុត្រូវអ្នកមានចិត្តគម្រង់មនុស្សនីមួយៗ
ឲ្យចូលក្នុងផ្លូវល្អផ្លូវសុចរិត ។

“ មានគតិខ្លះ ដែលឃាត់មិនឲ្យចម្រើន គឺសេចក្តីច្រណែន សេចក្តី
រវើកវាយ សេចក្តីរើសគ្គីន សេចក្តីមិនមានកំណត់ សេចក្តីធ្វេសប្រហែស
សេចក្តីខ្ជិលច្រអូស សេចក្តីប្រមាទ អ្នកទាំងឡាយត្រូវសង្វាតឲ្យបានផុត
ពីអគតិទាំងនេះ ”

“ ក្នុងផ្លូវធម៌ដែលជាធំជាងគេនោះ គឺព្យាយាម និង ខន្តី មនុស្ស
ខ្ជិលច្រអូសរមែងមិនគ្រោកមិនកម្រើក ត្រូវតែទៅមុខ ត្រូវតែដើរ ក្នុងការ
ត្រួតត្រា ដែលអស់អ្នកជាប់កិច្ច និងត្រូវសម្រេចការនោះក៏មានប្រការដូច
គ្នា ដោយហេតុនេះបានជាយើងបញ្ជាក់ថាមេរៀនសំបុត្រព្រះបាទសម្តេច
ច្បាស់ថា គោរពញ៉ាំងសេចក្តីប្រយ័ត្នចំពោះលើបញ្ជាក់របស់យើង ដោយ
ពោលថា “នេះហើយ នោះហើយ ជាព្រះរាជបញ្ជា” សេចក្តីសម្រេច
តាមបញ្ជាទាំងនោះ អាចនឹងមានប្រយោជន៍ជាច្រើន សេចក្តីដែលមិន
សម្រេចតាមលក្ខណៈបញ្ជានោះ អាចនឹងនាំឲ្យខូចខាតប្រយោជន៍ជា
ច្រើន អ្នកឯណាដែលមិនធ្វើឲ្យបានសម្រេចតាមលក្ខណៈនោះ ឥតបាន
អនុគ្រោះពីព្រះពុទ្ធ ឬ ពីមហាក្សត្រិយ៍ឡើយ បានជាយើងខ្ជល់ខ្ជាយក្នុង
ការទាំងនេះពេក គឺព្រោះប្រាថ្នាប្រយោជន៍ ២ យ៉ាង :

១- គឺដើម្បីនឹងឲ្យអ្នកបានសេចក្តីសុខព្រោះអ្នកធ្វើតាមផ្លូវនេះផង ។

២. ដើម្បីឲ្យអ្នកប្រុងបំណុលអំពីយើងផង ។

ក្នុងប្រកាស ១ ទៀត ដែលបញ្ជាក់ដល់មន្ត្រីនោះ មានពណ៌នាតែ
អំពីជំនួយដែលមិនចុះចូល (អន្តោអាវិជិត) គឺជាពួកដែលនៅប្រទេស
ដែនដែលល្ងង់ខ្លៅមិនស្គាល់បង្គាប់ ។ គំនិតចំពោះនឹងដន់ទាំងនេះ កើត
អំពីសេចក្តីកុណា របស់ព្រះគង្គ (រប២) ។

នេះឯងដែលខ្ញុំប្រាថ្នាចំពោះដល់បណ្តាពន្ធុ ដែលនៅប្រទេសដែន
គោងបណ្តាពន្ធុទាំងឡាយដើម្បីដាក់ថា មហាក្សត្រិយ៍ប្រាថ្នាមិនឲ្យពន្ធុ
ទាំងឡាយនោះ មានសេចក្តីបារម្ភ ត្រូវឲ្យទុកចិត្តដល់មហាក្សត្រិយ៍ ត្រូវ
ទទួលអំពីមហាក្សត្រិយ៍ តែសេចក្តីសុខស្រួលឡើយ ហើយគោងឲ្យ
បណ្តាពន្ធុដើម្បីដាក់សេចក្តីនេះថា ព្រះករុណាស្រឡាញ់រាប់អានដល់ខ្លួន
ហើយមួយទៀតដើម្បីឲ្យយើងទុកចិត្ត ឬ ពីព្រោះតែយើងក្តី បានជាត្រូវ
តែគេប្រតិបត្តិដូចជាដូកលោកយន្តនឹងលោកុត្តរ “ គឺដោយហេតុនេះហើយ
ដែលយើងបញ្ជាក់ដល់អ្នកទាំងឡាយ កាលណាបើដូច្នេះ បញ្ជាក់ដែល
យើងមានមកដល់អ្នកទាំងឡាយ ជាសេចក្តីប្រាថ្នាយើងជាដាច់ខាត
ប្រែប្រួលបានឡើយ យល់ឃើញដូច្នេះហើយត្រូវតែអនុវត្តតាមមុខងារ
រៀងខ្លួន ហើយយកចិត្តពន្ធុឲ្យដើម្បីថាយើងជាមហាក្សត្រិយ៍ដូចជាបិតា
អ្នកទាំងឡាយ ហើយទ្រង់មានព្រះហឫទ័យ ស្រឡាញ់គេដូចជាស្រ-
ឡាញ់ព្រះគង្គឯង ត្រូវឲ្យគេទុកដាក់ខ្លួនដូចជាព្រះរាជបុត្រព្រះគង្គបង្កើត
ដែលយើងបានបញ្ជាក់ដល់អ្នកនឹងឲ្យស្គាល់ចិត្តយើង ។ នឹកថាក្នុងស្ថាន

នេះ អ្នកឯងជាអ្នកឧស្សាហ៍ សម្រេចតាមបង្គាប់ទាំងឡាយ ឥឡូវ
 ខាតត្បិតអ្នកទាំងឡាយជាមនុស្សទំនុកទុកចិត្តនៃជនទាំងឡាយ នោះនឹង
 ឲ្យដល់ជនទាំងនោះ បានសេចក្តីសុខនិងសេចក្តីចម្រើនក្នុងជាតិនេះ និង
 ក្នុងជាតិមុខ ហើយបើធ្វើដូច្នេះទៅ អ្នកនឹងបានសម្បត្តិស្នូត និង បានរួច
 ចំណូលអំពីយើង ។

មានសេចក្តីសំខាន់មួយទៀតដែលអសោកមានគំនិតយ៉ាងវិសេសដូច
 ជាយើងនឹងនិយាយឥឡូវនេះ ហៅថាសាសនា គំនិតនោះអធិប្បាយជា
 សេចក្តីសង្ខេបថាដូច្នេះ មហាក្សត្រិយ៍ទ្រង់តាំងព្រះហឫទ័យជាកណ្តាល
 ទូទៅ សេចក្តីស្រាកស្រួលរបស់ព្រះបាទស្រីយន្តាទៅវិញទៅមក មហា-
 ក្សត្រិយ៍ទ្រង់ព្រះហឫទ័យឧបេក្ខាចំពោះទូទៅ ដល់សាសនាទាំងឡាយ
 ដោយសាសនាទាំងអស់នោះមានប្រាថ្នាតែ ១ ផងគ្នាដែលវិសេស គឺ
 សេចក្តីសង្គ្រោះ និងសេចក្តីបរិសុទ្ធនៃខ្លួន (សយមេភាវសុធិ អា ៣៧)
 គោលដែលជាធិគតិយាបង្ហាត់ខ្លួនទៅកាន់សាសនាមួយ ។ (អត្ថនាប
 ចូបគមនេមាឲ្យមតេ វិហ្វ ៦) ដែលមហាក្សត្រិយ៍មិនសព្វព្រះហឫទ័យ
 គឺមិនមែនចំពោះតែទៅបែបយ៉ាងសាសនាណាៗទេ គឺមិនសព្វព្រះហឫទ័យ
 នឹងសេចក្តីព្រងើយកន្តើយមិនកាន់សាសនា ស្ថាននេះទ្រង់ក៏បានសម្តែង
 ទូទៅព្រះរាជតម្រិះជាសេចក្តីដ៏វិសេសក្នុងប្រកាសទី ១២ (អា ១២) ។

ព្រះបាទសម្តេចព្រះចៅប៊ិយទសី គោរព ។ ដល់ពួកអ្នកបួសនោះ
 ជាពួកតាបសក្តិ ជាពួកគ្រហស្ថក្តិ ព្រះអង្គគោរពដោយឲ្យទាននិងដោយ

កិច្ចគោរពផ្សេងៗ ប៉ុន្តែដែលជាប្រយោជន៍ដល់ព្រះអង្គជាងឲ្យទាន និង
ជាងគោរពនោះ គឺជាសេចក្តីចម្រើនខ្លឹមសារនៃពួកទាំងនោះ (សារវណ្ណ)
សេចក្តីចម្រើននោះមានច្រើនយ៉ាង ប៉ុន្តែមានបួសតែ ១ គឺសេចក្តីសង្រួម
វត្ថុដែលមានស្ថានភាពកុំនិយាយអ្នកអាន នូវសាសនារបស់ខ្លួន ហើយ
បង្គាប់សាសនាគង់ទៀត កុំឲ្យបង្គាប់ចង្អោនសាសនាគង់ទៀត នេះ
ដោយឥតឧកាសគួរតែសរសើរសាសនាទាំងឡាយនេះ គ្រប់ឧកាសវិញ
បើធ្វើយ៉ាងដូច្នេះគេហៅថាធ្វើឲ្យចម្រើននៃសាសនារបស់ខ្លួន ហើយគេ
ជួយសង្គ្រោះដល់សាសនាគង់ទៀត បើមិនធ្វើយ៉ាងនេះទេ គេហៅថាធ្វើ
ខុសក្នុងសាសនាខ្លួន ដោយបំផ្លាញដល់សាសនាគង់ទៀត ព្រោះថាបើអ្នក
ណាអ្នកអាននូវសាសនារបស់ខ្លួន ហើយបង្គាប់សាសនាគង់ទៀត គឺធ្វើ
ដោយស្រឡាញ់សាសនាខ្លួនប៉ុន្តែ ប៉ុន្តែបើធ្វើយ៉ាងដូច្នេះ អ្នកនោះឯង
ឈ្មោះថាធ្វើឲ្យខូចខាតសាសនាខ្លួនវិញទេ មានសេចក្តីល្អតែ ១ គឺសេចក្តី
ព្រមព្រៀងគ្នាដែលនាំចិត្តឲ្យស្តាប់ធម៌ ហើយចូលចិត្តស្តាប់ធម៌អាថ៌កំបាំង
សាសនា ១ ទៀត នេះហើយជាសេចក្តីប្រាថ្នារបស់មហាក្សត្រិយ៍ដែល
ឲ្យពួកអ្នកបួសទាំងអស់ចេះដឹងបរិបូណ៌ដោយប្រាជ្ញា ។

ទាំងអស់គ្នា ទោះមានសន្តានចិត្តដូចម្តេចៗ ក៏ ត្រូវតែនិយាយថា
ឯទាននិងកិច្ចគោរពនោះ មានប្រយោជន៍ដល់មហាក្សត្រិយ៍ តិចជាង
សេចក្តីចម្រើនក្នុងផ្លូវសាសនា និងសេចក្តីកោតខ្លាចដល់ពួកទាំងឡាយ

ព្រោះគេហេតុនេះហើយ បានជាមានបង្កើតពួកគ្រូគ្រាធម៌ (ធម៌មហា-
 មាត្រ) (៦) ពួកគ្រូគ្រាវិន័យ ពួកវច្ចក្ខមិក និងក្រុមរាជការផ្សេងៗ ទៀត
 ដែលនៃសេចក្តីគ្រូគ្រាទាំងនោះ គឺជាសេចក្តីចម្រើននៃសាសនារបស់
 យើងនិងពន្លឺនៃធម៌ ដោយមានលក្ខណៈពិតនេះហើយ ពិតមែនជាព្រះ
 បាទអសោកលោកកាន់ពុទ្ធសាសនា ដោយមាំមួន តែគង់ទ្រង់បានធ្វើ
 អំណោយគុហរ ឯ ដល់ពួកអាជីវករទៀតដែរ ។

នំពីពុទ្ធសាសនា

យើងបានដឹងដោយចារឹករបស់ស្តេចអសោក ថានៅឆ្នាំទី ៧ ក្នុង
 រាជព្រះអង្គជាគ្រាប្រមូលស្រុកកលិន្ទ នោះព្រះអង្គបានចូលកាន់ពុទ្ធ
 សាសនាហើយថ្វាយខ្លួនទៅជាឧបាសក ប៉ុន្តែមិនបានជាដ្ឋានខ្លួនឡើយ
 ហើយក្នុងឆ្នាំទី ១១ ព្រះអង្គបានទទួលឧបសម្បទជាភិក្ខុ (ច ១ អា. អាដ)
 រីឯប្រកាសទាំងឡាយរបស់ព្រះអង្គមិនមែនជាទូន្មានឲ្យសាសនាឡើយ គឺ
 គ្រាន់តែប្រកាសផ្លូវប្រតិបត្តិប៉ុណ្ណោះទេ លើកតែប្រកាសមួយនោះ ដែល
 មានកិរិយាច្បាស់ខាងពុទ្ធសាសនាគឺប្រកាសនៅស្រុកកត្រ (៧) ។

ប្រកាសនេះបានបញ្ជាក់ដល់សង្ឃមគ្គ ដែលថាសង្ឃមគ្គនោះ មិន
 មែនចំពោះទៅលើតែសង្ឃ ដែលនៅក្នុងដៃនមគ្គនោះទេ គឺជាសង្ឃ

៦- សេចក្តីនិយាយ អា ៥ ក្នុងឆ្នាំ ១៣ ក្រោយរាជវិសេក ខ្ញុំបានបង្កើតក្រុមប្រឹក្សា
 ធម៌ ក្រុមរាជការនេះមានបង្កកគ្រូគ្រាច្រើនពួកនៃសាសនាទាំងអស់ ដើម្បីបង្កើតទូរធម៌
 សន្តោស ដើម្បីជាប្រយោជន៍និងចម្រើនដល់ផលដែលបានរក្សាធម៌ ។

ក្នុងពុទ្ធសាសនាទាំងអស់ ជាទីរំលឹកសាធារណៈដែលហៅថាសង្ឃមគ្គ
នោះ ពីព្រោះហៅតាមឈ្មោះស្រុកដើម ក្នុងប្រកាសនោះ មិនឃើញមាន
ចុះថ្ងៃខែឆ្នាំឡើយ ប៉ុន្តែឃើញដោយស្មានថានៅឆ្នាំទី ១៨ ក្រោយរាជា
ភិសេក ប្រកាសនោះ មាននិយាយពីរចំណែក ៖

១- ប្រកាសនូវសេចក្តីសង្ខេបរបស់ស្តេច

២- សេចក្តីអធិប្បាយធម៌ (ធម្មបរិយាយ) ដែលមហាក្សត្រិយ៍
តម្រូវឲ្យអ្នកបួសរៀនសូត្រ

ព្រះបាទសម្តេច ច័យទស័ (១) ថ្វាយបង្គំដល់ព្រះសង្ឃមគ្គ ហើយ
ឲ្យពរសត្វសាធុការ ឲ្យបានសេចក្តីសុខសេចក្តីចម្រើន ។

បពិត្រលោកម្ចាស់ដ៏ចម្រើន (កន្ត) លោកម្ចាស់ជ្រាបស្រាបៈហើយ
មានប្រការដូចម្តេចខ្លះ ដែលខ្ញុំព្រះករុណាមានសេចក្តីគោរពនិងកោតខ្លាច
ដល់ព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ និង ព្រះសង្ឃ ពាក្យណាដែលជាពុទ្ធភាសិត ពាក្យ
នោះជាពិត ឯចំណែកខ្ញុំព្រះករុណាអាចព្យាករថា “ ធម៌ដែលល្អ នឹង
ស្ថិតស្ថេរជាយូរអង្វែង ” ។

ឯបរិយាយដល់អ្នកបួស ដែលព្រះសម្តេចបានសម្តែងនោះមាន ៧
ប្រការគឺ (២) ៖

១- ត្រង់នេះមហាក្សត្រិយ៍ភ្លេចគោរម្យងារសព្វមួយដឹងថា ទេវានំបិយោ

២- ជឿរំលងតែ (១ និង ៦) ចេញនោះ ធម្មបរិយាយទាំងនេះត្រូវវិញ្ញាទាំងអស់

៣- សង្ឃិសុត្ត ដើ ។

១ វិនយសមុគ្គសេ រសចក្កីខ្ពង់ខ្ពស់នៃវិនយ

២- អលិយេវសានិ អំណាចនៃព្រះអរិយ

៣- អនាគតកយានិ រសចក្កីយដែលនឹងមានមកខាងមុខ ។

៤ មុនីតាថា ភាពនៃព្រះមុនី

៥- មោឈយស្វរេត សូត្រនៃធម៌របស់ព្រះមុនី

៦- ឧបតិស បសិទេ អំពីបញ្ញាឧបតិស

៧- លាឃុលោកនេមុសាកនំអនិច្ច ប្រៀនប្រដៅ

ដល់រាហុលអំពីមុសាកន ។

ខ្ញុំសូមឱ្យភិក្ខុ និង ភិក្ខុនីស្តាប់នូវឧបទាននេះ ហើយពិចារណាជាញឹកញយ ព្រមទាំង ឧបាសក ឧបាសិកា ទាំងឡាយផង ដោយហេតុនេះហើយ លោកម្ចាស់ បានជាខ្ញុំព្រះករុណាចាត់ចែងឱ្យធ្វើសិលាចារឹកនេះ ដើម្បីឱ្យគេដឹងនូវរសចក្កីចំណង់របស់ខ្ញុំ ព្រោះអាស្រ័យរសចក្កីនេះ ទើបគម្ពីរត្រៃបិដកទាំងឡាយ គេបានសូត្ររៀនក្នុងវត្តអារាមទាំងឡាយក្នុងរវាង ៣០០ ឆ្នាំ មុនគ្រឹស្តសករាជ ប៉ុន្តែប្រហែលជាសូត្រជា

៤- អង្គុរ ខ្សែ ៣ ទំព័រ ១០៥-១០៨

៥- សុត្តន្តបិដក ទំព័រ ២៤៦-២៤០

៦- អង្គុរ ខ្សែ ១ ទំព័រ ២៧២ ជិតវិវត្តក លេខ ៦៧

៧- ឧដ្ឋិមនិកាយ ខ្សែ ១ ទំព័រ ៤១៤-៤២០

ភាសាប្លែកបង្កើត ពីភាសាបាលី (១) ។

បើដូច្នេះឃើញថា កាលក្នុងរាជអាសាគនោះ ព្រះពុទ្ធសាសនា
បំប៉នរុងរឿងល្អក្នុងដំបង់ខាងជើងស្រុកឥសាន្ត ហើយប្រហែលជាទូទៅ
គ្រប់កន្លែង ដែលមានព្រះរាជអាជ្ញាផ្សាយដល់មានវត្តអារាមធំៗ ដូចជា
អាសាគារាម និង ក្បែររាជធានីក្រុងបាងកក មានសាងសង់ជាច្រើន
ដាក់ទូរគោដ្ឋព្រះសារីរិកធាតុនៃព្រះសក្យមុនី ឬ ចូរគោរពដល់ព្រះពុទ្ធ
មុនៗ (កនកមុនី) គេបានសូត្ររៀន ឬ ធ្វើធម្មសាក្ខីនាំពីគម្ពីរព្រះ
ត្រៃបិដក ។

X
X X
បរិប្បេទទី ៥

អំពីស្ថាបនាអាសាគនិងវត្តអារាមដល់រាជ្យកនិស្ត

[ឆ្នាំ ២២៥ មកដល់ ៧៨ មុខត្រីស្តសករាជ]

គឺអាសាគស្ថាបនាវត្តអារាម ដល់រាជ្យកនិស្ត (ច.២២៥ មុខត្រីស្ត
សករាជ ច.៧៨ អាទ) ។

វត្តក្រុងត្រីយ័រមាឡប្រហែលជាផុតត្រឹមឆ្នាំ ១៧៨ មុខត្រីស្តសករាជ
ផ្អាកស្រព្វព្រះបាទអាសាគក្រោយបង្គ្រាប គឺត្រីហឫទ័យ ដែលបុស្សវត្ត

៤- ក្នុងចារឹកនៅលើស្លឹកឈើ រាបរាត មាននិយាយដែរ (២០១ ឆ្នាំមុខត្រីស្តសករាជ)
ដំបូងច្បាប់នៅឯក្នុងកំឡុងមានឆ្នាំជាជ្រុងកំរើ អណ្ណក្ខតា ជានក (លេខ . . . ឬស្សល ខ្សែ ១
ទំព័រ ២៨៩ មានចំណងជើងថា យំត្រាប្រាណេអវយេសិ ជិតក ដំបូងក្នុងភាសាបាលីថា
យំត្រាប្រាណេអវយេសិ ។

ដែលជាអ្នកតាំងវង្ស សុទ្ធ ដែលឈ្មោះយករាជសម្បត្តិបានទៅ រាជគ្រូកូល
ក្រោយនេះ ឥមកបានក្សត្រិយ៍ ១០ ព្រះអង្គសោយរាជ្យដរាបដល់ឆ្នាំ ៧០
មុនគ្រិស្តសករាជ ។

បុស្សមិត្ត (ច.១៧៨.១៤២) ដើម្បីធ្វើឲ្យយើងឃើញថាជាអ្នកស្អប់ពុទ្ធ
សាសនាជាបំផុតណាស់ បានរើបំផ្លាញនូវកុក្កដារាមដែលព្រះបាទអសោក
បានសាងនៅក្រុងបាងលិបុត្រ ហើយបានសម្លាប់ភិក្ខុជាច្រើននាំប្រមាណ
ក្សត្រិយ៍នេះបានតម្កល់នឹងពួកយវន (ក្រឹក) ដែលមកពីបាតទ្រិយានទៅ
លុកលុយដំបង់ទិសពាយព្យនៃស្រុកឥណ្ឌាទៀត ក្នុងវង្សនេះមានក្សត្រិយ៍
១ ព្រះអង្គឈ្មោះឡៅវត្តាតផ្លូវពុទ្ធសាសនា គឺមេនទ្រង់ដែលសេចក្តីនាមថា
មិលិន្ទ ជាអ្នកស្នូរនូវមិលិន្ទចញ្ចា ហើយឯអ្នកឆ្លើយ គឺព្រះនាគសេនាបាវ
ក្សត្រិយ៍នេះគ្រងរាជ្យក្នុងឆ្នាំ ១៥០ មុនគ្រិស្តសករាជក្នុងក្រុងសាគលក្នុង
ដែនបញ្ចាប (១) បុស្សមិត្តបានធ្វើសង្គ្រាម បានឈ្នះក្សត្រិយ៍ ១ អង្គ
និង នគរខាងត្បូង ដែលមានបុទ្ធិ នាមជាសោតកណ៍ជាក្សត្រិយ៍នៃពួក
អន្ត្រ ប្រហែលក្នុងឆ្នាំ ៧៥ មុនគ្រិស្តសករាជ ដែនបញ្ចាបនោះ ពួកសក្ត
លុកលុយបានក្សត្រិយ៍របស់ពួកនេះជាដំបូង ដែលគ្រងរាជ្យក្នុងប្រទេស
ឥណ្ឌា (គឺ មូរេសស ឬ មោត) អាសេសទី ១ និង អាស៊ីលីសេស ប្រ-
ហែលជាអាសេសទី ១ ដែលជាអ្នកតាំងសករាជ ក្រិម (៥៨ ឆ្នាំមុន
គ្រិស្តសករាជ) ដែលជាទីសម្គាល់នូវកាលនៃរាជាភិសេកស្តេចនេះ សាខា

១-សាកល បាលីថា សាគល នោះគឺ ស្បែកត នៅក្នុងដំបង់បញ្ចាបដាក់កណ្តាលជិត
នឹង វិ ។

នៃស្តេចសក្កនេះ ជុំត្រឹមអាសេសេរី ២ (១៩ អា.ទ) ហើយមានសាខា
មែកនៃស្តេចប្រាសាទ (គោត្តោជនីស ច ១៩-២៥ អា.ទ បច្ចេ រេច
២៥-៦២ អា.ទ) គវ័ន្តក្នុងសាខានេះ ហើយតវ័ន្តក្រោយនេះមក មាន
វ័ន្តក្នុងសាណាគ្រងពង្សតទៅទៀត(១) រវាងកាលដែលផុតពូជស្តេចមោក្ខ
ទៅដល់ក្នុងពង្សពួកកុសាណានោះ ពុទ្ធសាសនានេះ តែងចម្រើនថ្កុំថ្កើង
ឡើងដរាប ថ្វីបើបុស្សមិត្រប្រទូស្តនឹងព្រះពុទ្ធសាសនាដោយពិត ឬ មិន
ពិត សេចក្តីរុងរឿងនៃពុទ្ធសាសនានោះ មានបន្ទាល់ដោយប្រាសាទ
ច្រើន ដែលគេប្រាសាទនៅក្នុងកាលនោះ ក៏សាងក្នុងជាន់នោះ គឺស្ថាប
នៅភហ៊ុត ១ (ច.១៥០ មុនគ្រិស្តសករាជ) ប្រាសាទនៅពោធិ្ទយា
(វ.១០០ មុនគ្រិស្តសករាជ) ស្ថាបទាំងឡាយ នៅសន្ធឹនិង គោហាជាបឋម
នៅអង្គរ (វ.៥០ ឆ្នាំមុនគ្រិស្តសករាជ) ហើយខាងក្រោយនេះ និង បដិ
មាករេត្រកូត្រ ដែលកើតមាននៅស្រុកគន្ធារ ។

ឯស្ថាបនៅភហ៊ុត(២) នោះ នៅជិតភ្នំកណ្តាលផ្លូវ ពីបាងលីបុត្រទៅ
វិទិសា គឺជាស្ថាបមួយយ៉ាងធំ ទ្រង់មូលធ្វើតាមដ្ឋានខ្សែនច្រុងវិញមាន
សណ្ឋានដូចគ្នា ហើយមានទ្វារ ២ ឥឡូវនេះ ស្ថាបនោះបាក់បែកស្ទើរ

១- សីលវង់ខ្សែ សេចក្តីតត់សម្គាល់អំពីវិស្វកម្មស្ថិតឡើយ ១ ខ្សែក្នុង (ដ ១៨៩៦ ខ្សែ ១
ទំព័រ ៤៤៤ ខ្សែ ២) សៀវភៅសាវតារ ១៨៩៧ ខ្សែ ១ ទំព័រ ១ ។

២- រឿងព្រះ អ.ចុន្ទីឡូម. គឺស្ថាបនៅភហ៊ុតឡើយ ១៨៧៩ (រូបថត) ស.មុលដង បែរ
អនុវិទ្យាស្ថានភាព អ្នកប្រែប្រួលវង់សែលជ្រុង ១៨៩៣ ទំព័រ ៣០១ លុកអនុវិទ្យាស្ថាន) អ្នក
ប្រែប្រួលវង់នេះ ជាទស្សន៍ ១៨៩៧ ឬខ្សែ ១ ទំព័រ ១៨៣ វិស្វកម្ម ជ្រុង ១៨៩៦ ទំព័រ ១២៣
អាហ្វូសេ ធំខ្សែរឿងរ៉ាវ ជាភាគនៅជិតភ្នំ ភហ៊ុត ចារិក ១៩០៨ កាលែតនៅមណ្ឌលគីមេ ។

គ្មានសល់អ្វីបន្តិចសោះ ខ្សែដែលសល់នៅនោះគេនាំមកតម្កល់ទុកក្នុង
មន្ទីរតាំងរបស់ (មួយសិ) នៅក្រុងកាល់គុត្តា ខ្សែនេះ មានសសរ
(ស្កម) ភ្ជាប់មកពីឆ្នឹម ៣ (សូច) វិចត្រដោយបែបផ្សេង ។ ខ្សែនោះ
មានដំបូលថ្មពីលើមេទ្វារទាំងឡាយ ទ្រូងខ្វាងទ្វារទ្រង់ដងធ្នូ (គោរណ)
អស់ទាំងទ្វារ សសរជើងខ្សែ និងមេជើងខ្សែនោះ មានធ្លាក់ជារូប ឬ
ជារឿងរ៉ាវហើយដែលមានជាច្រើន ហើយមានចារឹកចំណងជើងពន្យល់
ឲ្យដឹង ហេតុនេះបានជាគេឃើញរូបយក្ស យក្សិនី និង ទេវតា នាគាធ ។
ជាច្រើននៅសសរ ១ នៅលើសសរ ១ ទៀត នៅទ្វារខាងជើងមាន
ធ្លាក់រូបកុចិយរោយក្លា (កុវេរោយក្ស ជាលោកបាលនៅទិសខាងជើង)
ហើយនៅទ្វារខាងត្បូងមានរូបវិរុទ្ធភោ (គឺ វិរុទ្ធភោយក្ស ជាមេរក្សទិស
ខាងត្បូង) នៅកន្លែងផ្សេងទៀតគេឃើញមានរូបអប្សរ នាគរាជ ឯលាប
គោ (ឯលាបត្រ) ។ ល ។

ក្នុងរឿងរ៉ាវដែលធ្លាក់ទាំងនោះ ដូនកាលយកជាតិជាបំផុតរបស់
ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធមកនិយាយ ដូនកាលយកជាតិមុន ។ មកនិយាយ រឿងរបស់
ព្រះអង្គកាលគង់ព្រះធម្មនៅក្នុងជាតិបំផុតនោះ មាន ៦ ។

១- ភគវតោ ឧកន្តិ (ឬ ២៨២) ព្រះដ៏មានបុណ្យចុះមកកាន់យក
បដិសន្ធិក្នុងវិស្វព្រះនាងមា យាដោយសណ្ឋានជារូបដ៏រី ។

២- ជេតវន អនាធិបទិ កោទេតិ កោដិសំវតន កេតាអនាថ
បិណ្ឌិកថ្វាយជេតវនដែលបានទិញជាប្រាក់ថ្លៃ ១ កោដិប្រាក់ ។

៣- ឥន្ទសាលគុហា អំពីព្រះឥន្ទបូលគាល់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធក្នុងឥន្ទ្រ
សែសគុហា ។

៤- អជាតសត្វកតវតោន្តរេត (ប្រ. ១៦-៣) អជាតសត្វវបូលគាល់
ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ។

៥- រាជបរសនវិភាសលោ (ប្រ. ១៣-១) ព្រះបាទព្រះសេនជិត ព្រះ
ចៅកោសលបូលគាល់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ។

៦- (គ្មានចារឹកចំណងជើង) ព្រះអង្គចុះពីស្ថានត្រៃត្រឹង្ស (ប្រ. ១៧. ២)
ឃើញមានដណ្តើរ ៣; នៅកាំទី ១ និងកាំទីបង្គុលនៃដណ្តើរកណ្តាល
នេះ មានស្នាមព្រះបាទព្រះពុទ្ធ ១ ឯរូបឥន្ទ្រនិងព្រហ្មមិនឃើញមានធ្លាក់
តំណាងឡើយ ។

រឿងជាតកទាំងឡាយ ដែលបានធ្លាក់ជារឿងជាប់នៅដណ្តើមបា
ហ៊ុតនោះមានចំនួន ៥០ តែមាន ២៨ រឿងនោះគេស្គាល់ជាក់ខ្លះ មានរឿង
ឥតមានចារឹកចំណងជើងខ្លះ ដែលមានចំណងជើងនោះខ្លះឆ្លើយប្រកប ឬ
ប្រហែលនឹងរឿងក៏ក្នុងឥន្ទ្របាលី ខ្លះទៀតមានចារឹកចម្លែកពីបាលីភាសា
ដែលគេប្រើក្នុងចារឹកនោះ ប្លែកពីបាលីបន្តិចដូចមានសេចក្តីផ្សេងខ្លះ
ក្រោយនេះ ៖

បាហ៊ុត

ជាតកបាលី

មយទេវីយ-ជាតកំ លេខ ៩ មខាទេវជាតកំ តាមមង្គលស្តេច
ម. នាយខ្មែរព្រះកេសបានថ្វាយដំណឹង អំពីព្រះកេសាស្តវជាដំបូង ។

យំព្រាហ្មណេកវេយសិជាតក លេខ ៦២ អណ្ណក្ខតជាតក

(ព្រាហ្មណ៍ម្នាក់ដេញពិណថ្មីនៃភ្នែក ឯប្រពន្ធខ្លួនកំពុងតែរាំជាមួយ នឹង សហាយ) ភាថាទី ១ ថា យំព្រាហ្មណេរាអារទេសិ ។

នាគជាតក លេខ ២៦៧ កុក្កដជាតក ជីវជំនង់ ១ ត្រូវដោយក្តាម គៀប ចារឹកនៅបាហ៊ុតយកមកពីជីវ ឯចារឹកជាតកជាបាលីយកមកពីក្តាម។

[ភកិដ]

ពិឌុលជាតក កុក្កដជាតក លេខ ៣៨៣ កុក្កដជាតក (មាន ឈ្មោះ ១ បានឮឧបាយបញ្ចេញរបស់ឆ្មាញីហើយមិនព្រមចុះពីលើឈើ ទ្រនំរបស់ខ្លួន) ។

មីកជាតក លេខ ៤៨២ រុក្ខជាតក (សត្វប្រើសរុក្ខដែលបានសង្គ្រោះ ដល់មនុស្ស មនុស្សនេះត្រឡប់ប្រឡូកវិញ តែមហាក្សត្រិយ៍បានជួយ ដោះសត្វនោះដោយទ្រនំមេត្តា ។

វិគុបុនកិយ ជាតក លេខ ៥៤៥ វិគុបល្លាត ជាតក (ស្តេច យក្សឈ្មោះបុណ្យាតប្រាថ្នានឹងសម្លាប់វិគុបល្លាត តែសម្លាប់មិនបាន) ។

យវមល្លកិយជាតក លេខ ៥៤៦ មហាឧម្មត្តជាតក (នាងអមរា ជាស្រីប្រកបដោយបញ្ញាពិធកល្យាណ៍ ជាភរិយារបស់មហាសថនៅភូមិ យវមជ្ឈក ជាកំអ្នកលេង ៤ នាក់ ដែលមកចែចង់នាងនេះក្នុងករណី ។

ក្រៅពីរឿងរ៉ាវក្នុងជាតិបំផុត នៃព្រះពុទ្ធនឹងជាតកខាងឡាយនោះ ឃើញមានរឿងរ៉ាវក្នុងសាសនាផ្សេងៗ ទៀត ដូចជាពួកទេវបុត្រ ទេវតា នៅក្នុងស្ថានត្រៃត្រីង្ស គោរពដល់ព្រះសាសនាព្រះសក្យមុនី (លេខ ៦៤) សុធម្មទេវសតាបុរាណ (អំពីមន្ទិលក្នុងសក់នៅសុធម្មទេវសតា) គឺសាលា

ជាទីប្រជុំនៃខេត្ត (១) សេចក្តីគោរពដល់ស្តី ដល់ធម្មចក្រដល់ពោធិ
ព្រឹក្សនៃព្រះពុទ្ធារិយ ៧ ព្រះអង្គដែលកន្លងទៅ ។

១- វិបស្សិ (វិបស្សី) ឈើ បាដលិ (ដើមច្រនៀង)

២- សិខិ (សិខី) បុណ្យរឹក (ឈូកសរ)

៣- វេស្សកុ (វិស្គុ) សាល (ដើមកំផ ឬ ឈើដែលមានខ្លឹម)

៤- កកុសន្ទ (ក្រកុច្ឆន្ទ) សិរីស (ច្រូស)

៥- កោនាគមន (កនកម្មនី) ឧទម្ពរ (ដើមល្វា)

៦- កស្សប (កាស្សប) ន្យត្រោក (ជ្រូង)

៧- សក្កមុនី (សាក្យមុនី) បិប្បល (ដើមលៀប) នៅប្រាសាទ
បាហ៊ុត ដើមសិខិនោះ ប្រាត់បង់ទៅតែឃើញនៅសល់តែដើមរាំង ៦ ។

១- (៦៨) កកុសន្ទ វិបសិលោកោធិ

៣- (៣) " វេស្សកុលោកោធិសាលោ

៤- (៧៨) ,, កកុសន្ទស្សតោធិ

៥- (១១) ,, កោនាគមនសតោធិ

៦- (៤៩) កកុសន្ទ កាស្សបស តោធិ

៧- (២៨) សាក្យមុនីលោកោធិ

ហើយមានចារឹកជាច្រើន ដែលកត់សម្គាល់ ចំណែកស្តីបដិលបណ្តា
ជនបានរៀបចំសម្រេចដល់សាសនាដូចជាសសរ ១ (ចំពោះស្តី)

ផ្នែក ១ (សូច) តាមកម្មវត្ថុ . អ្នកធ្វើអំណោយបានថ្វាយកងនៃពោធិ ១
(ពោធិចក ៥១) តាមកតាំងនេះ ជួនកាលជា (គហបតិ) ជួនកាលជា
អ្នកបួសដែលមានបណ្ណាស័ក្តិថា អយ (អាយ) និងបានទូរពាក្យគួរគោរព
ថា “ កទន្ធ ” ក្នុងពួកតាំងនេះ គេឃើញមានពួកអ្នកសម្តែង ឬ អ្នកពោល
(កានក) ជាច្រើន ៧៧,៧១ ។ ល ។ មានម្នាក់ស្ម័គ្រទៅពួកសៅ
ត្រាទ្រឹក (សុត្តន្តិក) (៨៥) មានម្នាក់ទៀតជាអ្នកប្រាជ្ញក្នុងនិកាយតាំង ៥
(បញ្ចនេកាបក ៤២) ឯពួកភិក្ខុនីដែលបានធ្វើអំណោយនោះ មាន
ជាច្រើន មានទៀន ១ នោះ គឺជាដំបូន្មានម្នាក់បានធ្វើ (រូបការក ៤២)
តាមកម្មវត្ថុទៀតឧទ្ទិសថា កុសលដែលខ្លួនបានធ្វើនោះ ឲ្យបានដល់ឥត
នឹងម្តាយ (មាតាបិតុនអវយេ ប ១៤០ លេខ ២៧) តាមកតាំងប៉ុន្មាន
នោះ ឃើញមានច្រើនតែអ្នកស្រុកបាដលិបុត្រ វេទិសា និងនាសិក ។

នៅពោធិគយា ខឿនព័ទ្ធជុំវិញនៃប្រាសាទធំ និង សសរនៃចង្រ្កម
ជិតប្រាសាទនោះ គេចាត់ទុកថា របស់តាំងនេះ កើតនៅក្នុងឆ្នាំដំបូងនៃ
គ្រិស្តសករាជ ខឿននោះកាលដើម ព័ទ្ធជុំវិញនៃពោធិទ្រមនោះបែបដូច
វិហារភូមិ ប្រាសាទសព្វថ្ងៃនេះបានសាងក្នុងរវាងឆ្នាំ ៥០០ ហើយបាន
ជួសជុលជាច្រើនលើកច្រើនដងតមកហើយ ។

តាំងពីឆ្នាំ ៥០ តមកនោះ បានសង់ខឿននៃស្តូបធំនៅស្រុកសញ្ជី
(កោបល) មួយអន្លើដោយទ្វារប្រាសាទនេះតាំង ៤ (គោរណ) នៅទ្វារតាំង
នេះមានច្រកដូចជានៅប្រាសាទ បុរាណដែរ ក) អំពីរឿងកំរើបសព្វព្រះ

សម្ពុទ្ធភាសនាធម្មបទនោះ, ១) អំពីជាតកផ្សេងៗ ហើយនិងរឿងកំរងទៀត,
គ) អំពីរឿងដែលកើតឡើងក្រោយពុទ្ធសម័យ; ក- ចេញពីប្រាសាទ
សម្ពោធិតំណាងដោយប្រាសាទពោធិគយាមួយនៅនឹងបល្ល័ង្កទេវ ។ នៅ
ខាងក្នុងនិងមែកពោធិទ្រូមចេញតាមបង្អួចកំរិតវិយាចុះចូលនៃកស្សប (បាដិ-
ហារទឹកលិច) ព័ន្ធសារចូលគាល់ ។

ខ- ឆ្នុនជាតក (លេខ ៥១៤) រឿងឯកស្រីង្គ (គឺអលម្ពសា
ជាតក លេខ ៥២៣ ឬ នឿនិកាជាតក លេខ ៥២៦) វេស្សន្តរជាតក
(លេខ ៥២៧) មហាកបិជាតក លេខ ៤០៧ សាមជាតក (លេខ
៥៤០) ។

គ- អំពីស្តេចអសោក និង នាងភិស្សរក្សិតា ជាមហេសីយាងទៅ
កាន់ដើមពោធិទ្រូម ដើម្បីស្រាវជ្រាវដើមនេះ ឲ្យមានកម្លាំងរស់ដូចដើម
នៅវេលាក្រោយដែលត្រូវស្នេហ៍អគ្គមហេសីហើយ គេឃើញមានរឿង
កំរងផ្សេងៗ ក្នុងពុទ្ធសាសនាទៀត ដូចជាទៅលោកទាំង ៦ ព្រះពុទ្ធ
ទាំង ៧ ព្រះអង្គដែលកន្លងទៅនោះ គេបានធ្លាក់ជាបល្ល័ង្កតំណាងក្រោម
ដើមឈើ ដែលបានត្រាស់គ្រប់ៗ ព្រះអង្គ ។ល។ សូមទាំងឡាយនៅ
សង្ខេបនោះមានចំណែកនូវសេចក្តីប្រាថ្នាជាច្រើនចំនួនប្រហែល ៣០០ បណ្តា
ទាយកទាំងប៉ុន្មាននោះ គេឃើញមានកិក្ខុ ៥៤ កិក្ខុនី ៣៧ ឧបាសក
៧១ និងឧបាសិកា ៤៥, ចំនួនកិក្ខុ និង កិក្ខុនី នោះមានជាច្រើន ដោយ
អ្នកបួសទាំងនេះ មិនមែនជាអ្នកបួសមានវត្តដ៏ធំទូលំទូលាយជាច្រើន ត្រូវតែ
ប្រមាណថាអ្នកបួសទាំងនោះ អង្គាសប្រាកយកមកសាងសូមទាំងនោះ

ក្នុងភិក្ខុទាំងនោះមាន ១ អង្គបាននាមថា បច្ចនេកយិកោ គឺបញ្ចវិនិកាយិកោ សព្វនេះដែលមាននៅក្នុងបុរាណបិយ ច្បាស់ជាអធិប្បាយថា “ដឹងនូវនិកាយទាំង ៥” ហើយឃើញថា ចំណែកនៃសុត្តន្តបិដកជា ៥ និកាយនោះ មានកើតក្នុងជាន់នោះ រួចហើយកាលគ្រានោះ មានភិក្ខុដែលហៅថា សុតាភិក្ខុ គឺសៅត្រាភិក្ខុ ហើយជាអ្នកស្ម័គ្រក្នុងពួកសៅត្រាភិក្ខុ មានអំណោយខ្លះបានអំពីអ្នកស្រុកទាំងឡាយ គឺអំណោយ ១ ពួក ជាងពួកនៅស្រុកទិសាបានធ្វើ (វេទិសកា ទានុករ) អំណោយ ១ ទៀត មានចុះសេចក្តីដូច្នេះ ពោធិគាដ្ឋិយាធម៌វរណនាទានំ គឺពោធិគាស្ស្យធម៌វរណំ “ ទាននៃក្រុមអភិបាលពុទ្ធសាសនានៃធម៌វរណ ” គឺនេះហើយឲ្យឃើញថា - ពួកសង្ឃក្នុងពុទ្ធសាសនាមានរបៀបរៀបរយល្អ ហើយ ។

ក្នុងជាន់ជាមួយនេះ មានកើតគុហា ជាដំបូងទាំងឡាយ នៅអធិន្តា (ហិរេប័ទ) ហើយគុហាក្រោយនោះ កើតក្រោយ ៦០០ ឆ្នាំ (ឆ្នាំ ៧០០) គុហាទាំងនោះសុទ្ធតែគុហាចំណែកខាងពុទ្ធសាសនាទាំងមូល តែគុហាខ្លះជារបស់ពួកហិនយាន (១០០ ឆ្នាំ មុនគ្រិស្តសករាជ ៣០០ ឆ្នាំក្រោយ ច) គុហាខ្លះទៀតជាពួករបស់មហាយាន (៦០០-៧០០) គុហាទាំងនោះមានចំនួន ២៩ មានចុះលេខពីទិសខាងកើតរៀងទៅទិសខាងលិច មានគុហាជាច្រើន ដែលមានរូបគំនូរតួរនឹងថ្នាំប្រេង គឺរូបព្រះពុទ្ធ រឿងក្នុងជាតិ ។ ល ។ បណ្តាសាលារចនាទាំងឡាយរបស់អ្នកស្រុកដែលបានបង្កើតឲ្យមាន ជាប្រាសាទទាំងប៉ុន្មាន ដូចមាននិយាយ

ខាងលើ មានសាលារចនា ១ កើតដោយគំនិតអ្នកប្រទេសនៅស្រុកគន្ធារ
ខាងទិសពាយព្យ នៃស្រុកឥណ្ឌា ដែលគេហៅសព្វថ្ងៃថា សាលារចនា
គន្ធារ (១) សាលានោះមានផលប្រយោជន៍រុងរឿងឡើង សាលានោះ
ជាងខាងត្បូងក្រីកបានបង្កើតហើយបានធ្វើហើយតំណាងជារូប និង រឿងរ៉ាវ
ដែលមាននិយាយក្នុងអវតាននៃពុទ្ធសាសនា ដោយបែបសម្លៀកបំពាក់
ដោយសណ្ឋានដោយគ្រឿងប្រដាប់ ដែលជាគ្រឿងសម្គាល់ នៃក្បាច់
រចនាវចនាស្រីក ទំនើបថ្មី ដែលសាលារចនាគន្ធារបង្កើតឡើង ឲ្យជ្រួត
ជ្រាបទូទៅក្នុងលោក គឺទំនងព្រះសម្ពុទ្ធ ។

តាំងពីដើមមកត្បូងជាងមិនអាចហ៊ាន ធ្វើរូបតំណាង ព្រះសម្ពុទ្ធនោះ
ឡើយ ធ្វើតែបល្ល័ង្កទទេក្រោមដើមពោធិព្រឹក្ស សម្គាល់ថាព្រះពុទ្ធបាន
សម្រេចជាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ បល្ល័ង្ក ១ ទៀតមានចម្លាក់ជាកងនៅកណ្តាល
សត្វឈ្នះវិរា សម្តែងឲ្យឃើញថា ព្រះពុទ្ធសម្តែងធម្មចក្រនៅម្រឹគទាវ
ជណ្តើរ ១ មានស្នាមព្រះបាទវិរាធិប្បាយថា ព្រះពុទ្ធយាងចុះពីត្រៃ
ត្រឹង្សទៅកាន់សង្កាស្យ គ្រឿងសម្គាល់នេះមានញឹកញាយ ហើយជាទីរាប់
អាននៅឡើយ ។

ព្រះពុទ្ធបដិមាភរដែលបានកើតឡើងហើយ ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌាប៉ែក
ខាងជើង ហើយផ្សាយទៅក្នុងប្រទេសប៉ែកខាងកើតបំផុត នៅមានគេ

១- មើលសៀវភៅ អ ហ្វែស អំពីក្បាច់រចនាវចនាបស់ក្រិកដែលដាច់ឈ្មោះដោយក្បាច់រចនា
ខាងពុទ្ធសាសនានៅស្រុកគន្ធារ ហរិស ១៩០៥-១៩២៤-២ វិទ្យុ (បោះពុម្ពផ្សាយចេញអំពី
សាលាបារាំងសែស ឥតស្រែមអូរីយ៉ង់ ។

គោរពរាប់អានដរាបដល់សព្វថ្ងៃនេះ តែរូបនោះក្លាយទៅបន្តិច ។

X

X X

បរិប្បទទី ២

អំពីរាជ្យស្តេចកនិស្ត ទេវជន រាជវង្សស្តេចគុប្ប
[ត្រីស្តសករាជ ៧៨ ដល់ ៣២០]

កុសលា គឺជាវង្សស្តេចសោយរាជ្យនគរតុខា ដែលចិនហៅថា
យូរេ នៅក្នុងរាជ្យស្តេចគុប្បលកាត់ហ្វីសេស ឬកាត់ហ្វីសទី ១ នោះពួក
កុសលា ដេញពួកសក ពីស្រុកអាហ្វយានិស្តង់ខាងត្បូងបាន (ត្រីស្ត
សករាជ ២៥-៥០) ហើយកាលក្នុងរាជវង្សកាត់ហ្វីស ឬកាត់ហ្វីសេសទី ២
ជាពួនពួកកុសលា យកបានតំបន់ពាយព្យ នៃស្រុកឥណ្ឌា (ត្រីស្តសករាជ
៥០-៦០) ហើយដេញពួកសកលុះដល់ត្រើយសមុទ្រខាងលិច រួចបាន
ពួកទាំងនេះតាំងវង្សនោះ ហៅថាក្សត្រិយ៍ (១) គឺកាត់ហ្វីសេសទី ២ មក
មានមហាក្សត្រិយ៍ ១ ឥឡូវគ្រងរាជ្យតំណក្នុងវង្សកុសលា ព្រះនាម កនិស្ត
រាជ្យស្តេចនេះប្រហែលជាចាប់ឡើងជាមួយនឹងសករាជពួកសកដែរ ត្រីស្ត
សករាជ ៧៨ ហើយគេទៅ បានពី ២៥ ដល់ ៣០ ឆ្នាំ លុះដល់ត្រីស្ត
សករាជ ១០៥ ស្តេចកនិស្ត កាន់កាប់ត្រួតគ្រាគេយ៉ាងធំ រាប់ចូលទាំង

១- ពួកក្សត្រិយ៍ខាងលិច គឺមានពួក ៤៣៣ ១២៦ (បន្តិច ប.១៣០ ព្រះ
ទាន ប. ៤០) ជាដើម ហើយដែលមានទីពឹងនៅឡើយនឹង ដែលចន្រ្ទប្បទទី ២ បំផ្លាញ
កាលពីឆ្នាំ ៣៥៥ អ.ទ ។

អាហ្វឃា និស្សន្ទ បេន្ទី បន្ទាប និង កស្មីរ ស្ដេចនេះបានតាំងក្រុងនៅបុរស
 បុរ (បេសករ) វេលាដែលបានចូលកាន់ពុទ្ធសាសនាហើយ ស្ដេចនេះ
 បានសាងនូវស្ដុបជាច្រើន មួយអង្វេនឹងវត្តអារាម ស្ដុបដែលល្អឆ្នើមជាង
 គេនោះ គឺស្ដុបនៅ បុរសបុរ ដែលបានបញ្ជូនព្រះសារីរិកធាតុនៅក្នុងទី
 នោះ កាលឆ្នាំ ១៧០៧ នោះ គេបានគេយ័ញ្ញស្ដុបជាមួយនឹងកោដ្ឋ
 នៅភូមិសា-ជី-កិ. ខេហ្វា ជិតបេសករ កោដ្ឋនោះគឺជាប្រអប់កែវតូច ១
 មានអង្គ ៣ ដុំក្នុងនោះ (១) ហើយឯប្រហោងនោះគេបិទជិតដោយដីឥដ្ឋ
 មានត្រារូបដំរី កោដ្ឋនោះគេយ័ញ្ញដាក់នៅក្នុងខ្នងស្ដាន់ ១ កាវៀរមាស
 នៅគ្របមានចម្លាក់ជារូប ៣ ទ្រង់មូលគឺព្រះពុទ្ធរូបមានរស្មី ១ គង់ជា
 កណ្តាលរោធិសត្វ ២ ព្រះអង្គឈរអម ឯគួរមខ្នងនោះមានព្រះពុទ្ធរូប
 ៣ អង្គគង់លើកម្រងផ្កា ១ ពីក្រោមហើយនឹងរូបកន្ទិស្ដង ១ មានទ្វក់
 អក្សរខេរោស្មី ២ បន្ទាត់នៅលើកោដ្ឋនោះ គឺ ២ បន្ទាត់ (ដែលមើល
 ច្បាស់តែ ១ បន្ទាត់) នៅលើគ្របហើយ ២ បន្ទាត់ទៀតនៅលើមេ ឯ
 អក្សរទាំងនោះដូចខាងក្រោយនេះ ។

១. អរិយ ធំ សរិស្ដីវង្ស ធំប្រតិគ្រហោ

“ សូមអាចារ្យសរិស្ដីវង្ស ទទួលយក ”

២ កន្ទិស្ដ

១- ព្រះអង្គទាំង ៣ ដុំនោះ គេបានឲ្យទៅដាក់ស្រុកភូមាដែលជាស្រុកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា
 ដើម្បីឲ្យរក្សាទុកក្នុងវត្ត ១ នៅក្រុងមន្ទលេ ។

៣ ឈេយធម៌ សរីរសត្វន័កវត្ថុ

“ សូមឲ្យការជ្រុះស្រីនេះបានចម្រើនដល់គ្រប់សត្វទាំងអស់ ”

៤. ធនអតិសល ធនកិមក ធនស្តសរិហ រមហាសេន
សសយរមេ

ឈ្មោះអតិសល ជាមេការក្នុងវិហារកន្តិស្តក្នុងសំយាមនៅមហា
សេន ។

អតិសលនោះ គឺប្រហែលជាជាងក្រិចឈ្មោះអតិសល ដែលជា
អ្នកបម្រើស្តេចកន្តិស្ត ស្តេចដែលថ្វាយទូរកោដ្ឋនេះដល់ពួកសាសន៍វិទិន
នោះនាំឲ្យឃើញថា ពុទ្ធសាសនានេះ កាលក្នុងរាជ្យស្តេចកន្តិស្តនៅ
ថ្មីថ្មីរុងរឿងនៅឡើយ ដោយគ្រាប់តាមស្តេចអសោក ស្តេចកន្តិស្តចង់
បំបាត់ទូរសេចក្តីចម្រើនដ៏ជ្រះក្នុងផ្លូវធម៌អាថ៌ ដែលនាំឲ្យចលាចលក្នុងវត្ត
អារាមហើយនាំឲ្យបែកជា ៨ ពួកនោះ ក្នុងស្ថាននេះកន្តិស្តបានរៀបប្រជុំ
សង្គាយនាតាមសេចក្តីខ្លាចនាពុទ្ធិស្វី ឯសង្គាយនានោះតាមអ្នកខ្លះគេថា
ធ្វើក្នុងអារាមកុណាលវននៅនគរកស្ម័រ ហើយតាមអ្នកខ្លះទៀតថាបានលើក
នៅក្នុងអារាមកុវន នៅប្របស្រុកជាលន្ទរ (នគរបញ្ចាប) ក្នុងសម័យនោះ
មានព្រះអរហន្តចំនួន ៥០០ អង្គហើយមានបុរស និង ប្រុសជាអ្នកធ្វើ
ច្នាសជាងគេ ទៅប្រជុំក្នុងអធិបតីនៃវិសុមិត្ត ក្រុមជំនុំនេះបានផ្ទៀងផ្ទាត់
ជាថ្មីនូវគម្ពីរដ៏កាតាំងអស់ហើយតាំងបង្កើតជាអង្គកថាស្តីពីជីវិតនីមួយៗ ៖

១- ឧបទេសសាស្ត្រ អំពីសូត្របិដក

២. វិនយវិកាសាស្ត្រ អំពីវិន័យបិដក

៣. អភិធម្មវិកាសាស្ត្រ អំពីអភិធម្មបិដក

លោកជាអធិបតីក្នុងការសង្គាយនា បានចាត់ឱ្យទៅរកអស្សយោស ដើម្បីរចនាជាក្បួនវិកាសា មហាក្សត្រិយ៍បានឱ្យធ្វាក់បិដកទាំង ៣ នោះ លើវែនស្ពាន់ ហើយបញ្ចុះក្នុងស្ទូប ១ ក្នុងកាលនោះបិដកទាំង ៣ នោះ បានចារឹកជាភាសាសំស្ក្រឹត តាមធម៌ពួកសាវ័ស្តិកទី១ ដែលជាពួកមាន អំណាចជាងគេ ក្នុងស្រុកឥណ្ឌាខាងជើងក្នុងជាន់នោះ សង្គាយនានេះ បាញ់កថាទៅកាន់លង្កា (ស៊ីឡង់) មិនបានជើងទេ ។

តាមអវទានថា ស្តេចកនិស្តនេះ គឺបណ្ឌិតស្រ្តីដែលនឿយណាយ នឹងសង្គ្រាមជានិច្ច សម្លាប់ ។

តាមពន្យល់ការគេ មកថា ក្នុងពេលកនិស្តនោះ អ្នកដែលព្យាបាលជំងឺក្នុង របៀបពុទ្ធសាសនា គឺអស្សយោស (១) អស្សយោសនេះ កាលដើមកាន់

១- រឿងរ៉ាវ ស. ឡើវ. អស្សយោស សូត្រាលម្អាត និង គោលដើម ដ, ១៩០៩, វិទ្យា ២ ទំព័រ ៥៧, ពុទ្ធបរិវេណៈ ពុទ្ធវិទ្យាបានប្រកាសហើយបានប្រែ (អាណេចដុកតាអក្សេនីអនិស្ស, ១៩៩៣, និង សាក្របុត្រ ភូមិ បេអស្ត៍, លេខ ៤៩ ឆ្នាំ ១៩៩៤) ហ្នូមីស៊ីបានប្រើជាភាសា ភិកាស៊ី, អស្សយោស, ប្តីភេតាវេល័ឡុយ៉ា, បារីលឆ្នាំ ១៩១២ (លក្ខណៈ បានប្រែចេញពី ចិន សៀវភៅលេខ ១៩, សូត្រាលម្អាត (ភាសាចិន) អេដ. ហ៊ុយបានប្រែចេញជាភាសា បារាំងសែល, បារីលឆ្នាំ ១៩០៨ សោត្តា កាឡីតោហាកក្រសាទសស្ត្រីបានរកឃើញ ហើយបានបោះពុម្ពផ្សាយចេញ (កាលបុគ្គលឆ្នាំ ១៩១០ ហៅសៀវភៅ នៅស្រុកឥណ្ឌា) ។

សេចក្តីអធិប្បាយ ជ្រី, ១៩១២ ទំព័រ ១០, លេខ ១៩, ទំព័រ ៧៩, និង ជ្រី ១.១១១ ទំព័រ ១ ១២៤ អធិប្បាយ អ.វេយោ ។

សាសនាឥស្សរយ៉ាងមាំ ហើយចូលកាន់ពុទ្ធសាសនាវិញ ដោយអំណាច
 បាស្តីនាំ ហើយក៏ល្បីឮ ឈ្មោះដរាបដល់ស្តេចកន្ទិស្តទៅវាយយក គ្រុន
 សកេត (គីស្រុកស្ទឹង) ឥតមានបញ្ញា ដើម្បីនឹងនាំយកទៅឱ្យឥស្សរ-
 យោស ទុកជារាជបណ្ឌិតជាទីប្រឹក្សារបស់ព្រះគង្គ បណ្តាអ្នកដែលត្រូវក
 ខាងឯកាក៏តែងរឿងក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនានោះ គឺ ឥស្សរយោសនេះឯង ជា
 អ្នកត្រូវក ១ ហើយជាអ្នកកាន់ពួកសព៌ស្តីព័ទ្ធនៃ ដែលបង្កោយមកគ្រប់
 ទៅស្ម័គ្រនឹងពួកមហាយានវិញ នេះមានហេតុអ្វីនឹងសម្គាល់ឱ្យឆ្លើយបាន
 ដោយហេតុនេះ មិនគួរគេជឿថា មហាយានស្រឡាត្បាចសាស្ត្រ ជាប់
 ដែរបស់ឥស្សរយោសនេះឡើយ ប៉ុន្តែឥស្សរយោសនេះ ពិតជាបានតែងរឿង
 ពីរដូចមានខាងក្រោយនេះ ៖

ពុទ្ធចរិតគាថាសម្តែងពីចរិតព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ។

សោន្តរន្ទកាវ្យគាថា សម្តែងពីសេចក្តីចុះចូលនៃន្ទ ។

សូត្រាលម្អារឿងពីរជាទីអំណោយគង្គ ដែលមានតែសេចក្តីប្រតិ
 ចិនមក លើកចេញតែទីខាង ៣ (១៦, ២៧, ៥២) គឺពីរឿងស្តេចកេសា
 នឹង ឧបគុប្បដែលជាពាជបណ្ឌិតដែលរកបញ្ចូលទៅក្នុងទីវិហារ (ទីពីរ
 ៣៥៧ ហេតុនឹងឧបគុប្បទីពីរ ៣៧២ នឹងខាងរឿងយស ទីពីរ ២៣៦)
 អំណោយថ្ងៃតាមលក (ស្រម) ១ ចំហៀង ។

ឥស្សរយោស បានតែងរឿងល្ខោនជាច្រើន ដែលគេបានរកឃើញ

ចំណែកខ្លះរឿងក៏ចំរើនអំពីអស្ចារ្យយោសនាឱ្យយើងដឹងថាភក្តីនេះ បានតែង
រឿងល្ខោន “កស្រ្តបាល” នៅបាងលីបុត្រ ហើយល្ខោនៗ មនុស្ស
ចុះចូលច្រើន លុះដល់មានសេចក្តីបញ្ចាញាតិហាម ដើម្បីបង្ហាញក្រុងបណ្តា
កស្រ្តទាំងអស់ក្នុងក្រុងនេះទៅនៅជ្រកកោនក្នុងអាពម ។

គឺនៅក្នុងរាងរាជកន្ទីរហើយ ដែលមានកើតហេតុយ៉ាងធំ ១ ក្នុង
ពុទ្ធសាសនាមានចំបែកពួកសង្ឃបែកជា ២ ពួក គឺហ៊ិនយាន និង មហា
យាន ។

អំពីមហាយាន

មហាយានជាពួកដ៏ធំដែលគេប្តូរគ្នា ជាគូបដ៏បក្សនិងហ៊ិនយាន ឬ
ពុទ្ធសាសនាដើម (១) នោះ ប្រហែលជាទទួលបែបវែងមកពីនាគាដ្ឋិន
ដែលកើតក្នុងពាក់កណ្តាលគ្រិស្តសករាជឆ្នាំ ៦០០ ខាងដើម (២) ដែលគូណា
មហាយានដែលប្លែកពីហ៊ិនយាននោះ មានសេចក្តីដូចមានខាងក្រោយ
នេះ ។

១- ពាក្យដែលជាមហាយាន និង ហ៊ិនយាននេះ មានន័យផ្សេងគ្នាថា “រទេះធំ” និង
“រទេះតូច” រទេះទាំងនេះ គឺជាយានដំបូង ដែលនាំបុគ្គលកាន់និព្វាន ដូចគេហៅថា
ពោធិសត្វយាន (និមហាយាន) និងស្រាវត្តយាន (និហ៊ិនយាន) ដែលនាំអោយ “ធំ” និង
“តូច” នោះ គឺពួកដែលនាំចំបែកមុនហៅឡើងដោយដំណើរយកឈ្មោះរបស់ខ្លួន ។

២- ក្នុងពង្សាវតារពួកនេះកើតនៅពី ៣ ដែលគេនិយាយសង្គាយនា ។

១- ហ៊ានយានផ្គងឡើងថា សេចក្តីប្រាថ្នារបស់មនុស្ស គឺអរហត្ត ផលរួចបានព្រះនិព្វាន ឯមហាយានវិញផ្គងឡើងថា សេចក្តីប្រាថ្នា របស់មនុស្ស គឺជាភោគិសត្វ រួចទើបបានជាសម្មាសម្ពុទ្ធ ។

២- តាមហ៊ានយានថានិព្វាន នោះបានដោយបុត្តាករិយាវត្ថុ ឯមហាយានថាដោយសម្មា និងសេចក្តីជ្រះថ្លាក្នុងព្រះពុទ្ធមានព្រះពុទ្ធសមិតាក ជាដើម ។

៣- តាមហ៊ានយាន ថាទីព្រះអរហត្តនោះបានដល់តែភិក្ខុទេ ឯមហាយាន ថានៅជាយកវេសក៏គង់បានដល់ទីភោគិសត្វដែរ ។

៤- ហ៊ានយាន ប្រដៅថាឱ្យធ្វើការកុសល យកប្រយោជន៍របស់ខ្លួន ដើម្បីឱ្យបាននូវឧត្តមសុខដល់ខ្លួន ឯមហាយានវិញថាត្រូវផ្សាយ ផលកុសលដល់អ្នកដទៃអំពីបុណ្យកម្មរបស់ខ្លួន ។

៥ ក្នុងគំនិតពួកមហាយាន ថាព្រះពុទ្ធាងឡាយ ជាឧត្តមសត្វ ធម្មតាផ្សាយពេញភាសគ្រប់កន្លែង ប្រៀបដូចជាព្រះពុទ្ធ កែសជ្យគ្រូ និងអមិតាក អមិតាកនេះ នៅទិសខាងលិចក្នុងស្ថានសួគ៌ ក៏ឈ្មោះ សុខាវតី ។

៦- ព្រះពុទ្ធ ១ មានកាយ ៣ កាយ ១ ហៅថាធម៌ កាយគឺកាយ ព្រះធម៌ បានដល់ភោគិប្ប និងវិណ កាយមួយទៀតហៅថា សម្មាគកាយ គឺកាយដែលប្រកបដោយសិរីសួស្តី ដែលព្រះពុទ្ធស៊ីគៈនៅក្នុងស្ថានសួគ៌

៣, ឆាយមួយទៀត ហៅថាវិមាណកាយ គឺកាយជាបេសមនុស្ស ។

៧. មានមហាពោធិសត្វជាច្រើនដែលមិនចូលនិព្វាន ហើយនៅក្នុង
លោកយើងនេះ ដើម្បីធ្វើការជាប្រយោជន៍ដល់សត្វ ឯពោធិសត្វទាំងនេះ
មានដើមគឺ អវលោកិតេស្វរ ឬបទុបាណិ ឬ លោកិតេស្វរ គឺជាពោធិ-
សត្វសង្គ្រោះនិងឲ្យសុខសប្បាយ មញ្ញុស្រី គឺពោធិសត្វធ្វើឲ្យស្លូតតាម
យុត្តិធម៌ ដែលគង់លើរូបសីមា ហើយកាន់សៀវភៅ ១ និងព្រះខ័ន ១,
សម កទ្រ គឺពោធិសត្វអាណាព្យាបាលអ្នកកាន់សាសនា ដែលគេធ្វើជា
រូបគង់លើដំរី, មៃត្រេយ គឺព្រះពុទ្ធជាអនាគតខាងក្រោយដែលនៅរក្សា
សេចក្តីផ្សាយនៃសាសនា, ក្សតិភិ គឺពោធិសត្វដែលស្រង់ពីស្ថាននរក,
វជ្របាណិ គឺពោធិសត្វដែលមាន មានវជ្រ (រន្ទះ) ជាអាវុធ ក្នុងដៃ
ដើម្បីការពារនូវសាសនា លោកិតេស្វរមានកិរិយាល្បោះតាម (អ្នក
ស្រោចស្រង់), ប្រាជ្ញបារមីតា (ប្រាជ្ញាយ៉ាងឧត្តម) នេះមានខ្លួន
ជាមនុស្សហើយត្រឡប់ទៅជានាងទេវីធីតា ។

៨. មហាយានមានគម្ពីរផ្សេងៗជាច្រើន គឺសុទ្ធមិបុណ្យិក សូត្រ
អមិតាភសូត្រ សុវណ្ណប្រភាស លង្កាវតារ ។ល។

៩ - ពួកនេះមានសេចក្តីជឿ ទៅក្នុងកិរិយាតាមរាប់អានដល់រូប
ក្នុងពិធីបុណ្យផ្សេងៗក្នុងការសូត្រធម៌និងក្នុងពិធីរៀនអាន ។

ធម៌អាចិរបេសមហាយាននោះត្រូវឆ្ងាយណាស់មកហើយ ហើយ

ប្រាកដថា បានផ្សាយទូទៅក្នុងតំបន់ទិសពាយព្យនៃស្រុកឥណ្ឌាកាល
 ក្នុងរាជ្យកន្ទិស ប៉ុន្តែប្រហែលជាភាគនៃបានបង្កើតចែចផែនដីដូចជាភាគ
 ដីនេះ បានបង្កើតសាលាមាធិមិក ហើយបានផ្សាយធម៌ក្នុងមហាប្រាជ្ញា
 បារមីតាសាស្ត្រ (ដែលមានតែជាភាសាចិន) និងក្នុងមាធិមិកសូត្រ
 អ្នកតែងឈ្មោះឡៅឡេពូស្យ័ន ក្នុងការសៀវភៅរឿងពុទ្ធសាសនា ។

ទៅ ឬ ការបានប្រតិបត្តិតាមនាគាដីន ហើយមានសិស្ស ១ ឈ្មោះ
 ធម៌ត្រាត ដែលបានប្រមូលនូវគម្ពីរដ៏ត ជាពាក្យឃ្លានសំស្ក្រឹតមកជា
 គម្ពីរ ១ ហៅថា ឧបាទេស ដែលមានសេចក្តីដូចជាធម្មបទ បាលីជា
 ច្រើនកន្លែង ពួកអ្នកប្រាជ្ញទាំងនេះ កើតឡើងក្នុងរាជវង្សស្តេចកុសលា
 ដែលគ្រងរាជ្យតំណាងកន្ទិស (គ្រិស្តសករាជ ១៩០-២២០) តពីរាជ្យ
 ស្តេចទាំងនេះទៅនោះ រឿងពីរគ្នានឹងឆ្លើយទៅទៀតឡើយ លុះដល់មក
 រាជ្យស្តេចគុប្ប គ្រិស្តសករាជ ៣២០ (គ.វ.) ។

គឺក្នុងសករាជនេះហើយ (ឆ្នាំ ២០០) ដែលគេបានសាងស្រួច
 នូវព្រះស្តុបដ៏ធំ នៅនាគ្រឹយស្តីនៃគ្រិស្តាខានគ្យ័ន ចម្ងាយប្រហែល
 ១៥០ គីឡូម៉ែត្រពីសមុទ្រ ស្ទើរនោះនាគ្នាក់ជាក្បាច់ដ៏តិចត្រ ដែល
 សព្វថ្ងៃនេះ ផ្សាយទូទៅក្នុងមន្ទីរតាំងរបស់ស្រុកឡង់ជ្រី ស្រុកមេទ្រ និង
 កាលកុត្តា គេឃើញមានព្រះពុទ្ធប្រដែលធ្វើតំណាងជាច្រើន ហើយនិង
 រឿងពីរក្នុងជាតិព្រះអង្គ (ចេញពីរំង ៗ ល។) នៅមន្ទីរទាំងនោះ ។

បរិប្បទទី ៧

កពីរាជ្យពួកគុប្បនេរដែលជុំត្នាំ ៧០០

សេចក្តីចម្រើនក្នុងពុទ្ធសាសនា មានកើតឡើងជាថ្មីនៅក្នុងដើមឆ្នាំ

២០ ដោយអសន្តនិងវិសុព្វតាំង ២ នាក់បងប្អូន (១) ។

ក្នុងកាលនោះធម៌អាចមានក្នុងស្រុកឥណ្ឌាគឺ ១ នៅក្នុងពួកនៃហិន
យាន មានគម្ពីរ ២ ដែលរៀបចំតាមសរសើរស្តីពីខ្លួន គឺ៖ ក) ពួកវិកាសិក
ដែលមានក្នុងស្រុកកសិរ ហើយមានរៀបរៀងក្នុងកាលនៃ ចតុត្ថសង្គាយ-
នា, ខ) គឺពួកសៅត្រាទ្តិកដែលកាន់តាមលទ្ធិសូត្រាទ្ត ពួកទាំង ២ នេះ
ធ្វើដូចគ្នា ចាសង្គារលោកនោះមានមែន តែមកប្លែកគ្រងកន្លែងនេះ គឺ
ពួកវិកាសិក ធ្វើដល់សេចក្តីឃើញផ្ទាល់នៃសេចក្តីផ្សេង ។ ឯពួកសៅ
ត្រាទ្តិកវិញ អធិប្បាយថាវត្ថុផ្សេង ។ ដែលនឹងប៉ះពាល់ដល់ចក្ខុប្រសាទ
នោះ មិនមែនផ្ទាល់ទេ គឺដោយមានរូបជាតំណាង ។

២. ក្នុងពួកមហាយាន នោះបែបមាធិបិក ដែលនាគាជិនបង្កើត
នោះ (គឺផ្លូវកណ្តាល) គឺជាចន្លោះសេចក្តីពិតនិងមិនពិត គឺថាជាទទេវិញ
(សូឡតា)

១- មើលសៀវភៅ ន. បេរី អំពីកាលនៃ វិសុព្វតាំង, ប៊ុលីតិកសាលាបារាំងសែស
អេកស្រែម អូរីយង វៀរ ១១ ទំព័រ ៣៣៩ ។

អសន្ត ជាអ្នកបង្កើតបែប ១ ថ្មី គឺយោគាចារៈ ដែលបង្ហាញឲ្យដឹង
នូវសេចក្តីថា លោកនេះគ្មាន មានតែវិញ្ញាណ ហើយសង្ខេបនូវការប្រតិបត្តិ
នូវធម៌ជាសុខមណ្ឌិត (យោគ) ដើម្បីឃើញនូវសេចក្តីវិត អសន្តនេះបាន
តែងនូវមហាយានសូត្រាលង្ការ ដែលមានសេចក្តីយល់ឃើញសុទ្ធតែពាក្យ
ការិកា (តាថា) ហើយក្នុងតាថាមួយ ៗ សុទ្ធតែមានអង្គ១២៦ គឺសេចក្តី
ពន្យល់របស់អ្នកតែងខ្លួនឯង (១) ។

វិសុ-ពន្ធ រស់នៅប្រហែលតាំងពីឆ្នាំ ២៨០ ទៅដល់ ៣៦០ ក្នុង
រាជ្យស្តេចឧបគប្បតាំង ២ អង្គ ជាបឋមវិសុពន្ធនោះ កាលដំបូងជាពួក
សព៌ស្តេចវិនិច្ឆ័យ លុះបានសិក្សាវិជ្ជា ភិស្សុក្ខនៅស្រុកកស្មិរ ហើយ
ក៏បានទៅនៅឯអយោធា ហើយបានតែងតម្កីអភិធម៌កោស ជា ៦០០
ការិកា ហើយផ្ញើទៅឯស្រុកកស្មិរ ដោយពួកអ្នកប្រាជ្ញនៅស្រុកកស្មិរ
បានអារាធនា, វិសុ-ពន្ធ ក៏បានតែងនូវតម្កីអង្គ១២៦ ឈ្មោះអភិធម៌
កោស សាស្ត្រជាតម្កីសម្រាប់ពន្យល់អធិប្បាយនូវតម្កីអភិធម៌កោសនោះ
តែពួកអ្នកប្រាជ្ញទាំងនេះ មិនពេញចិត្តដោយមានកន្លែងខ្លះ អ្នកតែង
ចូលចិត្តសេចក្តីរបស់ពួកសៅត្រាន្តិក ជាប់សព្វគ្រប់វិភាគវិចិត្រ វិសុ-ពន្ធ
តាមសេចក្តីខ្លួនគ្មានរបស់អសន្តជាប់ ក៏បានចូលទៅកាន់ពួកមហាយាន
ហើយក៏បានតែងសេចក្តីអធិប្បាយពន្យល់អំពីបូត្រ បុរសចក្ខុវិញ្ញាណ
នោះជាច្រើន មានតម្កី ១ ឈ្មោះសតសាស្ត្រជាអង្គ១២៦ តែតម្កី ១ ជា

១- អ្នកតែងនិងអ្នកប្រែឈ្មោះ ល-ឡៅ រៀនរាល់ ឆ្នាំ ១៩៩១, ១៩៩២ ។

ស្នាដៃរបស់ខេត្ត ហើយមានតម្លៃ ខៀវឈ្មោះពោធិចិត្តាភ័ក្ត្រ ១៣ សាស្ត្រ
 តម្លៃទាំង ២ នោះ បាត់ច្បាប់ដើម ប៉ុន្តែនៅមានតែសេចក្តីប្រែ ដែល
 កុមារជីវបានប្រកាសពីឆ្នាំ ២០២ និង ២០៥ វិស្វ-ពន្ធដ្ឋិកាលភិរិយាទៅ
 ក្នុងអាយុ ៨០ ឆ្នាំ នៅក្រុងគយោធា ខ្វះនិយាយថាស្លាប់នៅនៃប៉ាល់
 តាមការនាថ (ចំពូក ៣៩) ថាពួកសិស្សនៃវិស្វ-ពន្ធ បានផ្សាយនូវធម៌
 ពួកមហាយានមកក្នុងកំឡុង អំឡុងដូស្តីន ។

រឿងពីទាំងឡាយក្នុងពុទ្ធសាសនា គឺ វិស្វ-ពន្ធ មកនោះ យើង
 មានកិច្ច ត្រូវជាប់និយាយដល់អ្នកដំណើរជាតិជាចិន ដែលបានចូលទៅ
 ក្នុងស្រុកឥណ្ឌាពីឆ្នាំ ៥០០ ទៅឆ្នាំ ៧០០ ឯពួកទាំងនោះគឺ:

- ហ្វា-ហៀន (២០៥-២១១)
- សុន យុន និង ហ្វាយ-ចេន (៥៦៨-៥៦១)
- ហ៊ិន-គ្យង (៦៦៨-៦៦៥)
- យី-គ្យង (៦៧៦-៦៨៥)

អំពីដំណើរ ហ្វា-ហៀន^(១) ហ្វា-ហៀន ចេញពីស្រុកចិន កាល
 ពីឆ្នាំ ៣៩៩ ហើយចូលទៅស្រុកឥណ្ឌា តាមទូកស្តុន តាមសេចក្តី
 សម្គាល់របស់ ហ្វា-ហៀនជាពួកហ៊ិនយានក្នុងជាន់នោះ មាននៅក្នុង

១- ហ្វូ ជួយ គឺ “ស្ថានមេត្រីនិធិស្រុកកាន់ពុទ្ធសាសនា” របស់ ហ្វា-ហៀន នោះឈ្មោះ
 អ បុយសាត់បានប្រែ (១៩៣៦)

គំប៉ងឡើយ ហើយឯពួកមហាយាននៅស្រុកខោន នៅក្នុងប្រទេស
ស្រុកកសិករនិងឧទ្យាន (ស្វិត) ពួកអ្នកបួសទាំងអស់ សុទ្ធតែពួកហិន-
យានមានចំនួនអ្នកបួសជាច្រើន នៅតន្ត្រី ពួកទាំង ២ ដែលនៅបញ្ចប់
និងនៅមថុរា មានកម្លាំងស្ទើរនឹងប្រហែលស្មើគ្នា នៅក្នុងក្រុងខាង
ក្រោយនេះ ពួកគ្រូនៃពួកមហាយាន បានរៀបចំជាដល់ប្រាជ្ញាបារមីតា
ដល់បញ្ចស្រី និង លោកេស្វរ ក្នុងដែនភោសល នៅមានពួកទេវវត្តជា
ច្រើន ដែលទទួលស្គាល់តែព្រះពុទ្ធ ៣ ព្រះអង្គដែលកន្លងទៅហើយ
តែមិនទទួលស្គាល់ព្រះសក្យមុនឡើយ ។

នៅដែនមគធ ពុទ្ធសាសនាចម្រើនឡើងវិញ នៅក្នុងបាដលីបុត្រ
មានវត្ត ២ យ៉ាងធំ វត្ត ១ សម្រាប់ពួកហិនយាន វត្ត ១ ទៀតសម្រាប់ពួក
មហាយាន រួមគ្នាទាំង ២ ពួកនេះទៅ បានចំនួន ៦០ - ៧០០ អង្គ
ហ្វា-ហៀនក៏បានខំយកចិត្តទុកដាក់ ចម្រើនវិន័យផ្សេងៗ បានដោយ
លំបាកណាស់ ព្រោះពួកព័រនេះ ប្រាប់ផ្ទាល់តែមាត់ ប៉ុន្តែហ្វា-ហៀន
បានឃើញខ្វះខាតម្ល៉ឹង ១ ដែលពួកមហាយានសំយកបានតែនៅក្នុង
វិហារពួកមហាយានក្នុងបាដលីបុត្រ ។

គតិជាតិហុនចូលលុកលុយ ក្នុងដើមឆ្នាំ ៥០០ មានជាតិហិនស ឬ
ហិនផ្កា ភាសិតដណ្តើមបានខេត្តសុកដ្យាននិងខេត្តបាតន្រ្ទិយានពួកកុសលា
ហើយដណ្តើមបានស្រុកបេរ្យ ១ ចំណែកទៀតពួកសាស្សនិក និងស្រុក

ឥណ្ឌា ១ ចំណែកទៀតក្នុងឆ្នាំ ២៥៥ មានកើតបះបោរក្នុងស្រុកបញ្ចប់
ទៀត ប៉ុន្តែសន្តតប បង្កើតបានវិញ តែសន្តតបនេះមានជម្ងឺឈឺនៅ
វេលាកើតចលាចលជាថ្មីទៀត កាលក្នុងឆ្នាំ ២៧០ ហើយទទួលមរណ
ភាពក្នុងឆ្នាំ ២៨០ ហើយនគរបស់ពួកគេក៏រលាយទៅក្នុងឆ្នាំនេះ ពិត
មែនតែនគរបានតាំងតមកជាយូរអង្វែងដូចដែលមគធក្នុងឆ្នាំ ៥០៖ ពួកជាតិ
ហ៊ុន ដោយមានឈ្មោះកោរមានជានាយក ក៏ចូលទៅរុករានកាន់ស្រុក
អាហ្វយានីស្ត បញ្ចប់នឹងមល្លៈទៀតឯមហិកុលជាមួយដែលគ្រងរាជ្យវណ្ណ
(ឆ្នាំ ០១០ ដល់ឆ្នាំ ៥០៖) បានបង្ខំនាំម្ចាញជាច្រើនទៅទៀត
ហើយបញ្ចេញទូរសេចក្តីកាច់ឱ្យឃើញក្នុងជាន់នេះ បានច្បាំងនឹងស្តេច
១ ពួកជាតិហិណ្ឌូក្នុងឆ្នាំ ៥២៨ ស្តេចនេះក៏រត់ទៅស្រុកកស្មិរ ហើយ
បានត្រួតត្រាពួកនោះទៀត រួចពីនោះក៏បានទៅច្បាំងដណ្តើមយកស្រុក
គន្ធារ ហើយសម្លាប់ទាំងស្តេចនិងព្រះរាជវង្សានុវង្សទាំងអស់ ស្តេច
នេះបានបង្ខំនាំម្ចាញក្នុងនគរទាំងអស់ ហើយក៏ទេចទូរព្រាសាទដុត
ទូរព្រះវិហារ ហើយសម្លាប់គិតសង្ឃទាំងឡាយច្រើន មានអ្នកបួស
ជាច្រើនរត់ទៅក្នុងស្រុកក្នុងតំបន់ខាងចុងស្រុកខាងកើត គឺក្នុងវេលា
នោះហើយដែលពោធិធម៌ខ្ចាត់ទៅដល់ស្រុកចិន មហិកុលទទួលមរណ
ភាពក្នុងឆ្នាំ ៥២០ ហើយរាជ្យពួកហិណ្ឌូលិកក៏អាប្រឌុន នៅមានពួក
ទួក (ហ្គុ) មកវាយយកបានក្នុងរវាងឆ្នាំ ៥៦៣ ទៅឆ្នាំ ៥៦៧ ។

អំពីដំណើរសុខ-យុទ្ធ និង ហ្វូង-ចង (៥១៨-៥២៩) (១) បាន
ទទួលបង្គាប់ពីសម្តេចក្សត្រិយានីមេម៉ាយ ឲ្យទៅកាន់ស្រុកឥណ្ឌា ដើម្បី
រកទ្រព្យវត្ថុ បាលីក្នុងសាសនា ព្រមទាំងយកដង្ហាយទៅថ្វាយផង នោះ
សុខ-យុទ្ធ និងគ្នាទាំងប៉ុន្មាន ក៏ចូលទៅក្នុងស្រុកឥណ្ឌា តាមផ្លូវខ្លះក៏ស្តង់
អ្នកដំណើរទាំងនេះ បានដើរកាត់នគរពួកយេតហិដ្ឋាលិតបូហិន ដែល
មានស្តេចឈ្មោះ “ មហិរកុល ” មិនជាអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនាឡើយ ហើយ
ចូលទៅក្នុងឧទ្យាន ទំនាបភ្នំស្វាត ស្តេចនគរនោះនឹងបណ្តាពស្ត្រទាំង
អស់កាន់ពុទ្ធសាសនាយ៉ាងមាំមួនណាស់ គេបាននាំទៅបង្ហាញទីដ៏ឧត្តម
ផ្សេងៗ ជាទីដែលជាលំនៅនៃព្រះវេស្សន្តរជាដើម គឺនៅនោះទៅអ្នកដំណើរ
បានចូលទៅក្នុងគន្លាវ ក្នុងនគរនោះ មានឧបរាជម្នាក់កាន់កាប់រាជការតាំង
នាមស្តេចពួកហិដ្ឋាលិត ឧបរាជនោះជាអ្នករឹងរូសព្រហ្មណ៍កាច ហើយឥត
មានសេចក្តីគួរសម្លឹងឡើយ ប្រមាទមើលឆ្ងាយដល់ព្រះពុទ្ធសាសនា ដែល
បណ្តាពស្ត្រទៅដាច់គោរពប្រតិបត្តិ ។ សុខ-យុទ្ធបានទៅមើលត្រង់គន្លាវ
លុះទៅដល់ប្រទល់ដែន ក៏ទទួលជាស្រុកនោះកើតចម្បាំងនឹងស្រុកកសិរ
គឺនៅនោះទៅគាត់ក៏បានចូលទៅក្នុងដែនកក្កសិលា រួចពីនោះទៅបេសវរ
ដែលនៅប្របត្រង់នោះ គាត់បានទៅមើលស្តុបលោកិយោត៍ (ស្សូល)
ឈ្មោះពន្យល់មិនកើត ដែលស្តេចកនិស្តបានសាង គេបានពណ៌នាថា

១- មើលឃ្លាំង សុខ យុទ្ធចូលទៅកាន់ស្រុកឧទ្យាននិងគន្លាវដែលឈ្មោះ (ឯដ. សាវាត)
បានប្រែ ប៊ុលីពាំង សាលាបាវាំងសែស អេកស្រែមន្ទិយង វៀ ៣ ទំព័រ ៣៧៩ ។

ស្ដេចនោះ នៅវេលាដែលបានឃើញកូនក្មេងម្នាក់ កំពុងតែធ្វើស្លូប ១
ដោយអាចម៍គោ ក៏មានព្រះរាជហឫទ័យចង់ធ្វើស្លូប ដោយថ្មគ្របពីលើ
ប៉ុន្តែស្លូបដែលធ្វើដោយអាចម៍គោនោះ ក៏លូតខ្ពស់ឡើងឯងដកបល្ល័ង្កដល់
កំពស់ ៤០០ ពីរយ៉ា គឺ ១៣២ ម៉ែត្រ ហើយចេញ ក៏បានធ្វើជាគំរូស្លូបនោះ ១
ដោយស្ដាន់លាយសំណរ រួចពីនោះបានទៅមើលស្លូប ដែលបានសាង
នៅកន្លែងដែលស្ដេចពួកសិរីបានសង្គ្រោះដល់សត្វព្រាហ្ម (នៅភិក្ខុវី ,
ប៉ុនេ) នៅនគរហោរ គេបានបង្ហាញឲ្យត្រូវផ្សេងៗ សម្រាប់សាសនាគឺ
ឧល្លាសដំបង (ខ្នុរ) ធ្មេញ និង សក់ព្រះពុទ្ធ អ្នកកាន់យកសាសនា
ជាតិចិនទាំងនេះនៅ ២ ឆ្នាំក្នុងឧទ្យាន ហើយចូលទៅក្នុងនគរ (ឡើយ)
វិញ ក្នុងដើមឆ្នាំ ៥២២ បានយកសៀវភៅហិណ្ឌូ ១៧០ ក្បាលទៅដែល
ហៅថាជាសៀវភៅពួកមហាយានទាំងអស់ ។

អំពីរាជហសិធិ (៦០៦-៤៨) ហិសវរធិនបានគ្រងរាជ្យតំណក្នុងនគរ
ថនេស្វរ (ចម្ងាយ ១០០ មិលពីព្រំខាងជើងក្រុងទេល្លី) កាលពីឆ្នាំ ៦០៦
ស្ដេចហសិវរធិន យកបាននិគមមាត់ត្រើយទន្លេគង្គាទាំងអស់ គឺនិគមជា
កណ្តាលភ្នំ ហិមាលយាននិងនស្ទុទា ស្រុកឥណ្ឌាក្នុងកាលនោះចែកជានគរ
ធំ ២ គឺស្ដេចហសិវរធិនជាត្រើយគ្រងរាជ្យក្នុងស្រុកឥណ្ឌាខាងជើង ស្ដេច
បុលិកេសិន (អំពីរាជវង្សស្ដេចកាលក្ស) ជាត្រើយគ្រងរាជ្យក្នុងស្រុក
ឥណ្ឌាខាងត្បូង ។

ហសិវរធិនជាអ្នកទ្រទ្រង់ពុទ្ធសាសនាយ៉ាងមាំមួន ហើយបានទាំងថ្វាយ

ខ្លួនក្នុងពុទ្ធសាសនាកាន់យកនូវក្រឹត្យជាឧបាសកយ៉ាងមាំ ១ ដោយគ្រាប់
តាមស្តេចអសោកនោះ ព្រះអង្គបានសាងនូវរោងព្យាបាល និងព្រះវិហារ
ព្រមទាំងស្តុបជាច្រើន បានហាមមិនឲ្យសម្លាប់សត្វយកសាច់បរិភោគ
ឡើយ ព្រះអង្គបានចាត់ចែងការត្រួតត្រា ក្នុងពុទ្ធសាសនាយ៉ាងមាំមួន
ហើយឲ្យរង្វាន់ដល់អ្នកបួសដែលគួរទទួលរង្វាន់បាន ព្រះអង្គបានចំណាយ
ព្រះរាជទ្រព្យ ដែលទុកក្នុងឃ្លាំងធ្វើជាទាន ក្នុង ៥ ឆ្នាំ ធ្វើម្តងជាដក់ប
អ្នកដំណើរជាតិជាចិនឈ្មោះ ហ៊ាន ត្សង បានចូលទៅក្នុងក្រុងកន្សាកុញ្ញា
(កនោជី) ហើយបានប្រទះគេធ្វើបុណ្យវិហាព្រះពុទ្ធរូបមាស ១ អង្គលើខ្នង
ដំរី ១ ហើយស្តេចហសិវតែងខ្លួនជាឥន្ទ្រកាន់ភ្លោះនៅជាខាងស្តាំ ខាងឆ្វេង
បានស្តេចនៅក្រុងកាមរូប (អស្សម) ព្រះរាជកុមារតែងខ្លួនជាព្រហ្មកាន់
សិរីភិធីបុណ្យនេះមានចែកនូវទានកំណត់ ៥ ឆ្នាំម្តងនេះជាលំដាប់ នៅក្រុង
ប្រយោគ (អលូហបទ) ហសិ ជាភូតតែងរឿង ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា
ជាច្រើនក្នុងរឿងទាំងនេះ គេសង្គ្រោះឈឺញាមានរឿង ៖

នាការ (១) គឺរឿងបទបែបដែលដកយកពីជាតក ១ មកជាទីប្រ
គោរពដល់ស្តុបធំ ៧ ទាំង ៨ នៅស្រុកឥណ្ឌា (អស្តមហាវិទ្យាវន្ទ៍) (២)
ហើយមានបទធម៌មួយទៀត សម្រាប់សូត្រគោរពព្រះពុទ្ធ (សុប្រភាគ

១- សេចក្តីប្រែរបស់បែរធើរី ចារិក ១៨៧៩ ។
២- មានតែក្នុងសៀវភៅនេះ របស់ភិក្ខុ ហ្វា ហៀន (៩៩២១-១០០១) ហើយ ឡើង
បានតែងដាក់សាសនាស្ត្រីមានពាក្យពាក្យ ១ មិនស្គាល់ដំណើររបស់ហសិសីលាទិព្វ សេចក្តីកត់
ហេតុទី ១១ នៃព្រះក្រុងដំនុំខាងកើត សិលោវ ឆ្នាំ ១៨៩២ ភាគទី ២ ទំព័រ ១៨៩ ។

ស្មោះត្រង់) (១) ។

អំពីដំណើរ ហ៊ាន គួន និង យី គួន (២) ហ៊ាន គួន ចេញពីស្រុក
ចិនទៅក្នុងឆ្នាំ ៦២៩ ដើរកាត់នគរទួកដែលជានគរនៅប៉ាងស្រុក ១ នៅ
ជាកណ្តាលបឹងសស្ស៊ីក្តុលនិងសមុទ្រអរិល ហើយផ្សាយអាណាខែត្រទៅ
លើស្រុកសុកដ្យាននិងកបិស ដកបល្ល័ង្កដល់រដ្ឋទន្លេហិណ្ឌូស៍ លុះបាន
ដើរទៅក្នុងតំបន់មួយធំៗ ក្នុងស្រុកសណ្ត ហើយ ហ៊ាន គួន ក៏ចេញពី
ដែនមគធៈទៅកាលឆ្នាំ ៦៤១ ហើយទៅនគរចិន ឆាន ឆាន (គីស៊ី
ឆិន-ហ្វូ) វិញក្នុងឆ្នាំ ៦៤៥ នៅវេលាក្រោយដែលចេញបាត់ពីស្រុក
កំណត់ ១៦ ឆ្នាំ ។

លុះទៅដល់នគរវិញហើយក៏តាំងប្រគល់ព្រះរាជសាសនា ។

យី គួន ជាអ្នកដំណើរដំបូង ដែលបោះបង់ផ្លូវជើងគោកចោល
ដោយវេលានោះមានកើតចម្បាំងនៅស្រុកទីបេត និងភ្នាក់អាភ័ប យី គួន
ក៏ទៅតាមផ្លូវជើងទឹកតាមស្រុក កង គុន ក្នុងឆ្នាំ ៦៧១ កាត់ទៅលើស្រុក
ស្រីវិជ័យ (សុមាត្រា) ហើយចុះទៅតាមរលិប្តិ ជាកន្លែងកំពង់ចតនៅមាត់
ទន្លេគង្គាហើយត្រឡប់ទៅស្រុកចិនវិញ តាមផ្លូវដែលក្នុងឆ្នាំ ៦៩៥ ។

១- ឯង ឱណាយវី ក្នុងសាទិស្តវិទ្យា ២ (ឆ្នាំ ១៨៨៧) ទំព័រ ២៣៣ ។

២- រឿងរ៉ាវ ហ៊ាន គួន សេចក្តីតែងអំពីស្រុកផ្សេងៗ នៅទិសខាងលិចដែលស្ថានីស្ថាស៍
សិល្បាធានប្រែ បារិស ១៨៥៧ - ១៨៥៨ សៀវភៅ ២ ក្បាលហួយលី អំពីរឿងប្រវត្តិ
របស់ ហ៊ាន គួន និង ហ៊ាន គួន មានដំណើរ ទៅក្នុងស្រុកសណ្តក្នុងឆ្នាំ ៦២៩ លុះដល់ឆ្នាំ
៦៤៥ ដែលស្ថានីស្ថាស៍ សិល្បាធានប្រែ បារិសឆ្នាំ ១៨៥៣ ។

សេចក្តីកត់សម្គាល់របស់អ្នកដំណើរទាំង ២ នាក់នេះ ដែលត្រូវបែង
គ្នាចំរើនពីរបស់ ហិន គ្យង ជាមួយផងនោះ ធ្វើឲ្យយើង បានដឹងរឿង
ពីក្នុងពុទ្ធសាសនា ក្នុងស្រុកឥណ្ឌាក្នុងឆ្នាំ ៧០០ គួនបរិបូណ៌ ។

ឃើញថាកាលក្នុងសតវត្សនោះព្រះពុទ្ធសាសនារៀបរយណាស់ក្នុង
តំបន់ទិសពាយព្យ នៅវេលាក្រោយដែលពួកហិន បានលុកលុយ ស្រុក
គន្ធារនោះ ស្ទើរតែគ្មានអ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយឃើញមានតែ
វិហារជេរដាស ដែលគេបោះបង់ចោល ប៉ុន្តែឧទ្យានក៏នៅជាប់នឹងស្រុក
នេះនៅឡើយ ក្នុងស្រុកឥណ្ឌាខាងត្បូង មានពួកដែនជាច្រើន ប៉ុន្តែឯ
ស្រុក “ព្រាជ្យាង” ជាកន្លែងជ្រកពួននៃភិក្ខុ ១០.០០០ អង្គជាពួកស្តេច
ក្នុងស្រុកឥណ្ឌាកណ្តាល និង ស្រុកបង្គោលនោះ ពុទ្ធសាសនានៅរុង
រឿងគ្រាន់បើ ពិតមែនតែមានសាសនាហិណ្ឌូមកប្រកួត និងពុទ្ធសាសនា ។

ហិន គ្យង បានគិតបូកចំនួនភិក្ខុឃើញមាន ១៨៣.០០០ អង្គ
ហើយ ៣២.០០០ ជាពួកមហាយាន ៧៦.០០០ ជាពួក ហិន យាន
ឯពួកឯទៀតក្រៅពីនោះ ក៏រៀនតាមបែប ទាំង ២ នេះ ពួក ហិនយាន
ក្នុងជាន់នោះ មានដំណាច់ជាង មានពួក ៣ ទៀត គឺពួកស្តេច (នៅស៊ី
ឡង់ និងបឹងហ្គាល់ខាងកើត) ពួកសាវ័ស្តិវាទិន (នៅខាងជើងបំផុតពី
ប្រទល់ដែនទៅ) ហើយនឹងពួកសម្មាទិយ ដែលជឿថាមានបុគ្គល
(បា.បុគ្គល) ប្រាកដ ។

យី គ្យង បានប្រមូលពួកកាន់ពុទ្ធសាសនាជា ៤ និកាយ ដែលនឹង

សម្គាល់បានដោយចំណែកវិន័យរបស់ខ្លួន គឺពួកមហាសង្ឃិក ពួកស្ថាវិរ
ពួកមូលសព៌ស្តីព៌ទិន (យី-ត្សិន ក៏ជាពួកភាន់នេះដែរ) ហើយខាងក្រោយ
បំផុត គឺពួកសម្មាសម្ពុទ្ធិយ ពួកមហាសង្ឃិកនោះ ឃើញមានតែគ្រប់កន្លែង
ប៉ុន្តែមិនឃើញមានចំនួនច្រើនក្នុងកន្លែងនីមួយៗ ឡើយ ពួកស្ថាវិរបាន
តាំងនៅក្នុងកោះស៊ីឡង (លង្កា) និងក្នុងតំបន់ស្រុក ឥណ្ឌាខាងត្បូង
ជាដំបូងពួកសព៌ស្តីព៌ទិន នៅក្នុងតំបន់ខាងជើងស្រុកឥណ្ឌា មានដែន
មគធៈជាដើម ពួកសម្មាសម្ពុទ្ធិយ នៅស្រុកសុទ្ធ និង គង្គវេលី មានក្រុងវាលី
ដែលមានព្រះវិហារ ១០០ និង ភិក្ខុ ៦.០០០ គត្តិជាពួកនេះ នៅក្នុង
ពួកនោះ ។

ក្នុងកាលនោះសិក្ខាវិន័យ ក៏ហាក់ដូចជាបាត់អំណាចដើមរប្រើន ឯ
ទម្លាប់បីល្អ បាត់ក៏បាត់អស់ទៅ អស់ទាំងអ្នកបួសទទួលនូវចង្កាន់ តែ
នៅវត្តតាមរសចក្កៈស្មារចំពោះ របស់ឧបាសក នៅវិថីឧបាសថ អស់
ទាំងភិក្ខុ បានរៀបចំបុណ្យសូត្រធម៌មានចម្រៀននិងតន្ត្រី មានរៀបស្រាវ
ព្រះកុម្មារទាំងឡាយជាដើម ព្រះវិហារទាំងឡាយក៏សុទ្ធតែប្រដាប់តាក់
តែងដោយក្បួនចម្លាក់និងលាចថ្នាំពណ៌ ។

កន្លែងយ៉ាងធំដែលសិក្ខាពុទ្ធសាសនានៅក្នុងឆ្នាំ៧០០ គឺព្រះវិហារ
នាលន្ទ (បាតគន ឬហ្វាយ ៧ មិល្លីគីឡូម៉ែត្រច្រកខាងជើង) ។

ព្រះវិហារនាលន្ទនោះទ្វិរឈ្មោះតាមស្រុកនៅជិតនោះ (នាលន្ទគ្រាម)
ដែលបានជារហវដ្ឋរចនៈនោះ ព្រោះយកតាមឈ្មោះនាគ ១ ដែលនៅ

ក្នុងគ្រូពាំងជិតរំពោះពីដើម ឬដោយព្រះពុទ្ធភ័ក្តិ កាលនៅជាពោធិសត្វ
ក្នុងអតីតជាតិ ជាស្តេចសោយរាជ្យក្នុងនគរនោះ ព្រះអង្គមានព្រះរាជ
សទ្ធាច្រើនចេះតែនឹកក្នុងព្រះហឫទ័យថា ឲ្យខាននេះ តែមិនទាន់ល្មម
(ន. អលំទ) ។

តែមិនបានដឹងថាក្នុងឆ្នាំណា ដែលបានសាងព្រះវិហារនោះឡើយ
តែកន្លែងនោះ កាលដើមជាព្រៃស្វាយទាំងអស់ (បារមីកម្ពុជ) តាម
រឿងរ៉ាវជាតន្ត្រីវិសាមថា មាននាយពាណិជ្ជ ៥០០ នាក់ បានទិញទីនោះ
ថ្វាយព្រះពុទ្ធ ថាព្រះអង្គបានប្រថាប់នៅទីនោះជាច្រើនដង ដូចកាលមាន
ពុទ្ធដំណើរជាន់ក្រោយបំផុត ដែលចេញពីរាជគ្រឹះបាងលីបុត្រ (១) តាម
ហិន-គ្សន៍ ថាសង្ឃរាមនោះ ស្តេចសក្រាវិគ្ស ដែលគ្រងព្រះក្នុងខែ
មគធៈបានសាងជាដំបូងនៅវេលាក្រោយពុទ្ធបរិនិព្វានបន្តិច ស្តេចដែល
គ្រងព្រះក្រោយមក គឺពុទ្ធគុប្ប តថាគតគុប្ប ពាលាទិក្សនិងវជ្ជបានសាង
សង្ឃរាមជាថ្មីមួយៗ ម្នាក់មានព្រះវិហារ ១ ដែលស្តេចនៅក្នុងស្រុកកណ្តាល
កណ្តាលបានសាងជាក្រោយបន្ថែមទៅលើវិហារទាំងនេះទៀត ក្នុងជាន់
នោះមានព្រះវិហារ ៦ ដែល ហិន-គ្សន៍ បានឃើញឈ្មោះក្ស័ន្ធ បានដើរ
វិហារ ៨ ។

កំណែដុំវិញនៃព្រះវិហារទាំងនោះរាងជា ៤ ជ្រុង មានកែវដុំវិញទាំង

១-មហាបរិនិព្វានសូត្រ វិទ្យុ ១ ទំព័រ ១៥ មជ្ឈិមនិកាយវិទ្យុ ១ ទំព័រ ៣៨១ ទិយនិកាយ
វិទ្យុ ១ ទំព័រ ២១១ ។

២ មុខងារដែលធំជាងគេ នៅទាន់លិចមានដំបូលខ្លោងខ្ពស់ជាងគេ
កាលណាគេចូលទៅជិតព្រះវិហារនោះ គេនឹងដើរកាត់ស្រប និងប្រាសាទ
ជាច្រើន លុះចូលដុះទ្វារទៅ គេនឹងឃើញក្នុងកំដែងយ៉ាងធំ ជុំវិញ
ដែលមានរៀបរៀងពីវិស្សន្សានទៅទិសខាងកើតសង្ឃកម្ម ១ ដែលមាន
ក្នុង ៣ ជាន់ សាងពីឥដ្ឋរៀបរៀងជុំវិញផ្ទះកណ្តាលវិហារទាំងនេះ ភ្នំ
ដោយបង្អួចផ្សេង ១ ដែលមានលក្ខណៈក្នុងក្រោយគេសំទាំងដំបូលនោះ
ធ្វើរាបស្មើហើយរៀបតាមកំដែងទៅដោយរូបក្បាលមនុស្ស ទំហំប៉ុនក្បាល
មនុស្សមែន ១ ឯទ្វារនោះមានស្លាបតែ ១ ដើម្បីឱ្យបានមើលឆ្លុះទៅខាង
ក្នុងជាដកថ ក្នុង ១ ចំហៀង ១ មានវិហារនោះ ៧ ហើយទាំង ៤
ចំហៀងមានវិហារ ៣៦ ក្នុងវិហារមួយៗ មានទំហំផែនទី ៣៥ ៣០ បួន
ជ្រុង ៥ ម្យ៉ាងវិញទៀត នៅជ្រុងនីមួយៗ ទាំង ៤ ជ្រុងនោះមានធ្វើ
ជាប៉មរឹងដួសប្រាប់ក្នុងដែលមានបណ្តាស័ក្តិធំជាងគេ ទ្វារដែលចូលទៅ
ក្នុងសង្ឃកម្មមួយ ១ នេះ នៅទិសខាងលិចទាំងគេសំដូចជាទ្វារកំដែងធំ
នោះ ដែលនៅមុខទ្វារនីមួយៗ នោះ មានប្រាសាទរូបព្រះ ១ ។

ពាក្យសាហាដែល ហិន គ្រូ ១ សាសនាពីរបីយ៉ាងព្រះវិហារទាំងនេះ
បានជាតាំងប៉ាតាតប៉ាន់នឹងគ្នាបែបដោយច្បាស់ណាស់ (វិ.ទំព័រ ១៥០-
១៥១) ពាក្យដែលភាគីគង់នោះ ជាសេចក្តីចា់ដូច្នេះ ៖

គេសំទាំងប្រាសាទយ៉ាងល្អ បានរៀបរៀងជាផ្ទះត្រឹមត្រូវគេសំទាំងប៉ម
ដែលរចនាទៅដោយផ្កាថ្មនោះ លើកខ្ពស់ឡើងដូចជាកំពូលគ្រូដូច ដែល

រចនាវិចិត្រនោះដើមឡើងកណ្តាលអាគារវេហាស ហើយអស់ទាំង
ដំបូលប្រាសាទ ហាក់ដូចជាហើរឡើងទៅលើស្រទាប់មេឃ នៅចង្អុល
ទាំងឡាយគេឃើញកើតនៅខ្យល់និងពពក នៅជុំវិញប្រាសាទទាំងនេះ
ព្រះអាទិត្យនិងព្រះចន្ទចូលផ្គុំគ្នា នៅជុំវិញប្រាសាទទាំងនេះ មានទឹក
ដ៏ថ្លាជ្រះពណ៌ក្រហម ហើយមានដើមឈូកខៀវល្អិតលាស់ មានស្រទាប់
គ្របកើតរោយរាយ ហើយដេរដាសទៅដោយដើមកណ្តុក ដែលមានផ្កា
ព្យួររោយនរាយាននិងដើមពណ៌ក្រហមថ្លា មានដើមស្វាយជាច្រើន ដាំតែ
ពីក្រៅប្រកបដោយម្លប់ត្រឈៃ ។

ក្នុងទីធ្លាផ្សេងៗ មានកុដិលោកសង្ឃនីមួយៗ សុទ្ធតែមាន ២ ជាន់
អស់ទាំងបីនោះ មានសសររចនាទៅដោយរូបនាគ និង ដែកត្បូងជា
ក្បាច់មានពណ៌ដូចជាត្បូង អស់ទាំងនោះសឹងធ្លាក់ទៅដោយ ក្បាច់
ផ្សេងៗ ហើយឯសសរសឹងរចនាទៅដោយរូបមន្តលាបពណ៌ ក្រហម
បន្ទុកក្បាច់យ៉ាងល្អ ហើយឯខ្សែកាត់ដាច់ៗ ត្បូង អស់ទាំងមេឃរចនា
លើនោះសឹងតែរចនាដោយក្បាច់ចម្លែក ឯដំបូលសុទ្ធតែប្រក់ក្បឿងយ៉ាង
ល្អ ហើយទាំងទៅដោយពន្លឺរោលរស្មីក្នុង ១ ស្របក់ ១ ពាន់យ៉ាង ។

នៅខាងក្នុង និង ខាងក្រៅកំផែននេះ មានសាងសង់ ប្រាសាទនិង
គុហានៅវិញនោះ គេសម្គាល់ឃើញមានប្រទេសប្រាសាទ ក្រាលាតិក
សួរ ១ កំពស់ ៧៧ ម៉ែត្រ ដែលពលាទិត្យ បានសាងយកគាមរូប
ប្រាសាទនៅតាមគិលា មុខអារ៉ូ និង រូបដូចគ្នាដែរ ប្រាសាទស្ពាន់ ១

ដែលហសិប្បានសាង វេលាដែល ហិន-ត្បូង មានដំណើរទៅក្នុងទីនោះ
មានដើម “ឈើចាក់ធ្មេញ” ដែលដុះពីឈើចាក់ធ្មេញ (ឈើស្លុង) ដែល
ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានចោល មានបល្ល័ង្កព្រះពុទ្ធ ២ អង្គ ដែលកន្លងមក មាន
ព្រះពុទ្ធរូបសាងពីឥដ្ឋកំពស់ ២៦ ម៉ែត្រ ដែលបូណ៌រឹមនប្បានសាង (ឆ្នាំ
៧០០) ។ល។

ចំនួនអ្នកបួសដែលនៅជាប់ជានិច្ចនោះ ៣.៥០០ បើបូកចំនួនអ្នកបួស
ចំណូលដែលចូលទៅនៅផង ត្រូវជា ១០.០០០ ព្រះវិហារនោះ មាន
ជើងវត្តចំនួន ២០០ ក្នុងហើយអស់ទាំងអ្នកស្រុកយកចង្កៀងចូលទៅប្រគេន
ជាកលថ្ងៃ ។

ពួកភិក្ខុដែលមានឈរ (វិហារស្វាមីន៍) តាំងការក្រុមជំនុំកាន់កាប់
ហើយពួកក្រុមជំនុំនោះ គឺពួកស្វាមី ដែលជាភិក្ខុមានអាយុច្រើនជាងគេ
ពួកវិហារបាល ដែលមានកិច្ចត្រូវប្រមូលប្រជុំនៃក្រុមជំនុំនិងចាំទ្វារ គឺ
ត្រូវបិទទ្វារគន្លឹសទ្វាររាល់ល្ងាច និងទុកដាក់ត្រាវនៃពួកស្វាមី ពួកកមិទាន
មានកិច្ចត្រូវវាយគង់និងត្រួតត្រាពេលឆាន់ ។

ហិន ត្បូង វេលាដែលទៅដល់បាននៅក្នុងសំយាមដែលស្តេច
ពលាទិត្យសាង ជាដំបូងគាត់បាននៅក្នុងពុទ្ធកម្ម ១ ចំណែក រួចពី
នោះបានជាប់មកនៅតែម្នាក់ឯង វិហារ ១ យ៉ាងល្អរាល់តែថ្ងៃ គេបានឲ្យ
មកគាត់ គឺថ្លៃដង្កូវក្រហម ១០០ ស្វាទំពុល ២០ ថ្លៃ អន្ស៊ែ ២០
កាប្បិរ ១ ដំឡើង បាយ ១ ស្លុក ហើយនឹងទឹកដោះស្រស់ (ទឹក) និង

ទឹកដោះថ្នាំ (សប្ប) ចំនួនធួនល្អមក្នុង ១ ខែ ៗ គាត់បានទទួលប្រេង
៣ ដំឡើង មានស្រមណ៍ ១ អង្គ និង ព្រាហ្មណ៍ដូនគាត់ដើរលេងដោយជិះ
ដំរី ដោយរទេះនិងអង្រឹងស្រួលជាពលវិថី ។

តាំងពីឆ្នាំ ៦០០ មក នាលទ្ធជាទីប្រជុំធំ ១ ពលវិថីគេបង្កាត់បង្រៀន
ប្រហែល ១០០ យ៉ាង មិនត្រឹមតែបែបធម៌អាថ៌កំបាំងពុទ្ធសាសនាឡើយ
គឺមានបង្រៀនអំពីវិធីគិតគូរសេចក្តីដែលប្រកបដោយហេតុ (ហេតុវិទ្យា)
(បា . ហេតុវិជ្ជា) អំពីពិស្សាវតារ និងជៀបទ្វីកាសា (សត្វវិទ្យា) (បា.
សត្វវិជ្ជា) អំពីវិជ្ជាពេទ្យ (ចិត្តវិទ្យា) (បា. ចិត្តវិជ្ជា) អំពីវិជ្ជាស្វាគមន៍
(ក្រិយា) អំពីក្បួនទទួល (សំឡាង) ហើយនិងវេទផ្សេងៗទៀតផង ក្នុង
ពួកកាន់ពុទ្ធសាសនាទាំង ១៨ ពួកនេះ គេរើសបញ្ចូលតែពួក ហិនយាន
និង ពួកមហាយានក្នុងសាលានោះ ដែលនឹងបានទៅក្នុងសាលានាលទ្ធ
នោះលុះតែបានជ្រាបឡើងហើយ ដោយសេចក្តីពិនិត្យពិនិត្យយ៉ាង
តឹងតែង តាមធម្មតា គេឲ្យជាប់តែ ៦ ឬ ៧ នាក់ក្នុងចំនួនបង្អាប្រឡង
១០ នាក់ ហើយពួកលោកសង្ឃក្នុងនាលទ្ធនោះ គេកប់អាណាស់ ពួក
ភិក្ខុក្នុងវត្តនេះ មិនមែនរុករឿងតែត្រឹមដោយចេតិយ៍ចេតិយ៍ទេ គឺរុករឿង
ដោយកាន់ត្រឹមត្រូវផង ។

ឯក្រឹត្យវិន័យនោះ តឹងតែងណាស់ ហើយសេចក្តីដែលខិតខានតាម
នាំឲ្យបណ្តាញខ្លួនចេញអំពីពួកនោះ ។

ក្នុងកាលដែល ហិន ត្បូង នៅ ៗ ទីនោះ ៗ លោកដែលដឹងជាងគេ

ក្នុងវត្តនោះព្រះនាមថាសីលកទ្រមានអាយុ ១០៦ ឆ្នាំ ដោយព្រះជន្មច្រើន
នឹងដោយចេះវិជ្ជាជ្រៅជ្រះនោះ ក៏បានជាដំណើរសេចក្តីអស់ ដោយ
គេកោតខ្លាចហើយគេមិនហ៊ានហៅចំឈ្មោះឡើយ គេហៅថាអ្នកឃ្លាំង
ធម៌វិញ “ សទ្ធិបិកោស ” ហ៊ាន គួរ បានរៀននូវយោគសាស្ត្រ ពី
ព្រះថេរៈនេះ មុនដែល ហ៊ាន គួរ ទៅដល់បន្តិចនោះ សីលកទ្រមាន
ជម្ងឺឈឺក្អកជាខ្លាំង ហើយចង់អត់អាហារឲ្យស្លាប់ ប៉ុន្តែបញ្ចស្រី អវលោ
កិតេស្វរ នឹង មែត្រយ មកពន្យល់សុបិនឲ្យឃើញរូបហើយទូន្មានឲ្យអត់
គ្រាំហើយប្រាប់ថា ជម្ងឺនោះច្បាស់ជានឹងជាស្បើយមិនខាន ឲ្យតែខំយក
ចិត្តទុកដាក់បង្រៀនធម៌អាថ៌ចុះ មានបង្រៀនអ្នកបួសជាតិចិន ដែលនឹង
មកដល់ជាដើម ហើយក្រោយនោះ ក៏ឃើញពិតដូចទំនាយប្រាកដមែន ។

សីលកទ្រនេះជាត្រកូលស្ដេចនៅសម័យ ដោយចង់សិក្សាវិជ្ជាខ្លាំង
ណាស់ ក៏ចូលមកទទួលការរៀនសូត្រអំពីធម្មបាល នៅទីនាលទ្ធ ឯធម្ម
បាលនោះ ក៏ស្លាប់មុនទៅជាយូរអង្វែងហើយ សីលកទ្រ ក៏នៅជំនួសគ្រូ
នោះឡើង ហើយបានដោះអាថ៌ប្រស្នា និង ព្រាហ្មណ៍ម្នាក់ មកពីស្រុក
កណ្តាខាងត្បូង បានឈ្នះព្រាហ្មណ៍នោះគ្រប់អាថ៌ប្រស្នាទាំងអស់ ឯ
មហាក្សត្រិយ៍ ក៏បានឲ្យរង្វាន់ ដោយប្រគេនក្រុង ១ នៅលើភ្នំខាងទិស
ឦសាននៃក្រុងគយា ហើយសីលកទ្រក៏បានសាងជាព្រះវិហារ ១ នៅ
ទីនោះ ។

ធម្មបាលកើតនៅកណ្តាប់ ហើយបានចូលទៅនៅក្នុងមជ្ឈមប្រទេស

បានរៀនបដិកទាំង ៣ ក្នុងសំណាក់ ទិដ្ឋភាព ហើយគឺនោះមកបាន
ទៅនៅក្នុងពោធិគយា ហើយបានបង្ហាត់បង្រៀនក្នុងទីនោះផង ៣០ ឆ្នាំ
នៅទីនោះហើយដែលធម្មបាលបានទទួលការ ១ ភិកាវិវេក ដែលជា
អ្នកបង្ហាត់បង្រៀនធម៌របស់នាគាជិន ធម្មបាលបានតំណាង ចន្ទ្រ ក៏រក
ជាអ្នកប្រាជ្ញ ១ នៅនាលទ្ធ នៅទីនោះហើយដែល បានទទួលហើយ
បានបង្រៀនសីលកម្ម លុះដឹកនឹងអស់អាយុ ក៏បានទៅសុវណ្ណិទ្ធិប
(សុមាត្រា) ហើយក៏ស្លាប់ទៅនៅទីនោះ ។

យើងនឹងរៀបរាប់ធម្មបាល កើតមុនសីលកម្មជាសិស្ស ១០ ឆ្នាំ
នោះគឺកើតក្នុងឆ្នាំ ៥១៧ ហើយដែលបានចាប់បង្រៀនបង្ហាត់ក្នុងឆ្នាំ ៥៤០
ទៅនៅគយា ៣០ ឆ្នាំ លុះដល់ឆ្នាំ ៥៧០ ហើយទៅនៅ នាលទ្ធ
៤០ ឆ្នាំ ទើបចូលទៅសុមាត្រា (គឺ ស្រីវិជ័យ) ក្នុងឆ្នាំ ៥៩០ ហើយក៏
ទទួលរណភាពនៅក្នុងឆ្នាំ ៥៩៥ ។

ក្នុងពួកអាចារ្យទាំងប៉ុន្មាន ដែលបង្ហាត់បង្រៀននៅនាលទ្ធ ក្នុងកាល
ដែល ហិន-គ្រូននៅទីនោះ នោះគ្រូវាច់បញ្ចូលអាចារ្យឈ្មោះគុណមតិ
និងស្តីរមតិផង ៥ គុណមតិបានអស្រ័យទៅៗ វាលក៏ និងនាលទ្ធ ដោយ
លំដាប់ហើយបានជាគ្រូនៅសុមេត្រ ក៏សិស្សនិងគ្រូទាំង ២ នេះ បានតែង
សេចក្តីអធិប្បាយនៃគម្ពីរអភិធម៌កោសល ដែល វស្សុពន្ធ បានតែង
សុរមតិ ក្នុងកថាខ្មុន ២ ដែលគុណមតិ នៅហើយបានតែងសេចក្តី
អធិប្បាយនៃគម្ពីរដែល វស្សុពន្ធផ្ទៃនោះដែរ ។

ក្រោយបំផុតនេះមាននៅអ្នកប្រាជ្ញធំ ១ ក្នុងព្រះវិហារនេះ គឺចន្ទ្រ
គោមិនដែលជាអ្នកតែងនូវវេយ្យាករណ៍ និងតែងគម្ពីរដែលជាគាថាសុទ្ធ
ចន្ទ្រគោមិននេះ រស់នៅក្នុងរវង់ឆ្នាំ ៦២៥ ទៅដល់ឆ្នាំ៦៧៣ ក្នុងសម័យ
ដែលយើងគ្រូមានដំណើរ ទៅក្នុងនគរនោះ អ្នកប្រាជ្ញនេះបានតែង នូវ
វេយ្យាករណ៍គឺចន្ទ្រវ្យាករណ៍ (អ្នកតែងឈ្មោះលាបិនឆ្នាំ១៩០២) និង
គម្ពីរតូចដែលជាគាថាសុទ្ធក្នុងរឿងពុទ្ធសាសនា ១ គឺសិស្សលេខធម៌ការវ្យ
(អ្នកតែងឈ្មោះមណារយវិសាទិស្តវ្យ២) ។

នៅខាងលិចនាល្ងមានវត្ត ១ ទៀតឈ្មោះ តិលាឈក ដែលថ្មប៉ុក្តើង
ក្នុងកាលនៃ យី គ្រូង ជាអ្នកប្រាជ្ញឈ្មោះ ជានចន្ទ្រ ។

អ្នកប្រាជ្ញក្នុងពុទ្ធសាសនាឆ្នាំ ១០០ ទៅដល់ឆ្នាំ ៧០០ ៖

ឆ្នាំ ១០០ : អស្សយោស វសុមិត្រទី ១

ឆ្នាំ ២០០ : ដល់ឆ្នាំ ៣០០ { នាគាដិន-អារ្យវេទ
ធម៌ត្រាត

ឆ្នាំ ៤០០ : { វសុពន្ធ-អសន្ត-សំយកទ្រ-ហិវិមិន (២៨០-៣៦០)
សារមតិ-ពុទ្ធសិម្ព-វិមលមិត្រ (៣៦០-៤០)

ឆ្នាំ ៥០០ : ទិដ្ឋាភ-វសុមិត្រទី ២

- ធម្មបាល ស្ថិតិ គុណមតិ
 (៥១០-៥៧៥) (៥២០-៥៦០) (៥២០-៥៦០)
 ស័កទ្រ
 (៥២៧-៦៣៥) ជយសេន ប្រាជ្ញគម្ពីរ សុខត្រី ៣
 (៥៣៣-៦៣៥)
 គម្រោច-ការវិវេក (តាំងពីឆ្នាំ ៥៥០ មក)
 ឆ្នាំ ៧០០ : ចន្ទគោមន៍ (ឆ្នាំ ៦២៥ ដល់ឆ្នាំ ៦៧៣) ។

ចន្ទគោមន៍

X X
X X

បរិច្ឆេទទី ៨

អំពីសេចក្តីវិនាស ពុទ្ធសាសនាក្នុងស្រុកឥណ្ឌា

អំពីសេចក្តីវិនាសពុទ្ធសាសនាក្នុងស្រុកឥណ្ឌា ។

សេចក្តីវិនាសព្រះពុទ្ធសាសនា ចាប់ដើមអំពីឆ្នាំ ៧០០ ហើយវិនាស
 យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ៨០០ គ.ទៅ ហើយចេញត្រឡប់មកទៀត ។

សេចក្តីវិនាសនេះ មានហេតុ ២ យ៉ាង គឺហេតុខាងក្នុង និង ហេតុ
 ខាងក្រៅ ។

១- អំពីហេតុខាងក្នុងនៃសេចក្តីវិនាសព្រះពុទ្ធសាសនា

ហេតុយ៉ាងដែលនាំឲ្យវិនាសព្រះពុទ្ធសាសនានោះ មកពីសេចក្តី
បង្កើតនូវវិធីហួសខ្នាតនិងមន្តអាគមផ្សេងៗ របស់តួកមហាយាន ឯភិក្ខុ
ប្រើនូវវិធីដេញខ្មោចនិងប្រើឈាននេះ មិនខុសឆ្ងាយពីបែបសាសនាចាស់
ឡើយ ប៉ុន្តែកាន់យកនូវផ្លូវចង្អៀតពេក ហើយធ្វើចេះតែហួស គមកទៀត
ក្នុងឆ្នាំខាងក្រោយនេះ ។

ក្នុងឆ្នាំ ៧០០ គេបានពិនិត្យឃើញមានប្រើបែបធរណី ឯវិធីនោះ
កើតមានឡើងជាបែបយ៉ាងនៅក្នុងឆ្នាំ ៦៥០ ដែលបានឲ្យឈ្មោះថា តន្ត្រី
ឈាន គឺរទេះថ្មី ១ សម្រាប់ទៅកាន់ស្ថាននិព្វាន ។

ឯតន្ត្រីនេះ ជា “ សៀវភៅ ១ ” ដែលបានរៀបចំពីវិធីតប្រាកដ
(បរមត្ថ) និងរបៀបបុណ្យ ដែលអាចនឹងនាំទៅនិព្វាន ឬទៅដួចនឹងចិត្ត
ដ៏ឧត្តម មានតន្ត្រី ខាងសាសនាព្រះឥសូរ ព្រះរាជយល់ និងខាង
ពុទ្ធសាសនា តន្ត្រីទាំងនេះ បង្រៀនបែបដែលគន្លឹះចម្រើនទាបយកនូវ
ពោធិសត្វ ហើយធ្វើខ្លួនឲ្យបានជាពោធិសត្វ នៅពេលដែលបានទទួល
អភិសេកហើយ ។

ខាងសាសនាឥណ្ឌ គេផ្សំផ្គុំភិក្ខុ ១ ឬ អំណាចធុត្តនាម ១ (សក្តិ)
អំណាចធ្វើជាភិក្ខុ នៃទេវតា ៥ យ ។ ឧបមាដូចជាបារមី ជាសក្តិរបស់
ព្រះឥសូរ លក្ខណៈជាសក្តិរបស់ព្រះវិស្ណុ ឯពុទ្ធសាសនាដែលច្បាស់ទៅនោះ
បានខ្ចីបែបខុសនេះយកមក ហើយគេឃើញជាពោធិសត្វខ្លះ និងព្រះពុទ្ធ
ខ្លះ មានសក្តិដូចជាព្រះឥសូរ ពោធិសត្វ និងនាង ភាព គេយល់ថាការផ្សំ

ផ្គុំសក្តិនិង ព្រះពោធិសត្វ ឬ និង ព្រះពុទ្ធនោះ ជាហេតុដើម្បីនឹងឲ្យបាន
នូវសេចក្តីសុខសួស្តីដ៏ឧត្តម ហេតុនេះបានជាគេចែកនូវកាយទី ៤ ថា
មហាសុខកាយ ឬ វជ្ជកាយ ។

ប៉ុន្តែបើអ្នកចេះបែបនេះធ្វើខ្លួនឲ្យដូចជាព្រះពុទ្ធ ១ អង្គ ឬ ពោធិសត្វ ១
អង្គ ហើយអ្នកនោះឯងក៏អាចនឹងបានដល់ទីបរមសុខ ដោយសំណាចនៃ
ការរួបរួម និងសក្តិរបស់ខ្លួន ដោយហេតុនេះហើយទើបមានបង្កើតបែបមែ-
ថុន បញ្ចូលទៅក្នុងសេចក្តីគោរពប្រតិបត្តិ គេបំពេញផែនទៅលើវិធីនេះ
ទៀតថា ដែលធ្វើខ្លួនឲ្យដូចជាព្រះពុទ្ធ ដោយដាច់ខាតច្បាច្នេះហើយនោះ
នឹងអាចនឹង ប្រឡាក់ទៅដោយអំពើអ្វីនីមួយៗឡើយ គឺនឹងប្រព្រឹត្តនូវអំពើ
ឧក្រិដ្ឋយ៉ាងធំៗបានឥតមានទោសអ្វី ។

បរស្សហរណំ កាយំ បរទាករំ សេវំ

វត្ថុវ្យំ ចាត្វតំ វិគ្យំ សវិតុទ្ធាមំស្វយោគយេតិ (១)

ហិន-គ្យងនិង យី គ្យង គ្មាននិយាយអំពីសេចក្តីវិនាសទាំងនេះ
ឡើយ ប៉ុន្តែក្នុងឆ្នាំ ៧៤៧ មានអ្នកប្រាជ្ញខាងគម្ពីរ ឈ្មោះ បដិសម្ពុរ
ដែលបានទៅៗ គយានិងនាលន្ទ បានទៅដល់ទីបេត ហើយលុះដល់មក
ក្នុងឆ្នាំ ៨០០ ស្រាប់តែឃើញមានសេចក្តីប្រជាកាសាចិនអំពីគម្ពីរ គឺ
ក្នុងឆ្នាំ ៧៥០ ដែលត្រូវទុកជាកំនត់កំណើត គម្ពីរនេះ ប្រហែលជា
កន្លែងដែលកើតជាដំបូង គឺឧទ្យាន “ ស្វាត ” និង កស្មីរ ប៉ុន្តែឃើញ

១- សុភាសិត សង្គ្រហ អ្នកតែង ឈ្មោះ បិនដ៏ល វិទ្យុ ២ ទំព័រ ៤១ ។

មានច្រើនដេរដាសនៅក្នុងក្រុង បេត្តាល ពីទីនោះហើយដែលបានទៅ
ដល់ នេប៉ាល់ និង ទីបេត នៅក្នុងទីបង្រៀនចាស់នៃ នាលន្ទ និង បង្រៀន
ថ្មីនៅក្រុមសីលានោះ អស់ទាំងគ្រួសារទូទៅតែពួកអ្នកចេះមន្តអាគម (សិទ្ធ) ។

វិធីសិក្សាផ្លូវតន្ត្រីនោះមាន ៤ យ៉ាងគឺគ្រិយា (របៀបបុណ្យដែល
ធ្វើតាមទំនៀម) ចរ្យា (មារយាទ) យោគ សេចក្តីសម្លឹងពិចារណា
ដោយមុតមាំ) និងអនុត្តរយោគ ថ្នាក់ដ៏ប្រសើរនៃយោគ ក្នុងឆ្នាំ ៧៦៥
ឃើញមានក្នុងវិចិត្រសាស្ត្រណាលៃបបកាលចក្រតន្ត្រី ដែលបង្កើតផ្លូវប្រ-
តិបត្តិទូទៅព្រះពុទ្ធជាបែបបទស្រស់ គឺកាលាចក្រ និង ហេរុក ជារូបនៃអាទិ
ពុទ្ធ វិធីនេះនាំឲ្យវិនាសព្រះពុទ្ធសាសនា ពិតមែនតែគ្មានប្រាថ្នានឹងធ្វើ
ឲ្យវិនាស ហើយពិតមែនតែពួក ហិន យាន នៅមានវិន័យយ៉ាងមាំមួន
ដែលមានកាន់តាមនៅស្រុកបេត្តាល ដរាបដល់ឆ្នាំ ១១០០ ។

២- អំពីហេតុខាងក្រៅ

សេចក្តីលុតលុយរបស់ ពួក ហិន នាំឲ្យវិនាសពុទ្ធសាសនាក្នុងស្រុក
បញ្ចូបមានព្រះវិហារនៅច្រើន ដែលបោះបង់ចោល ហើយដែលបាន
និយាយក្នុងចារឹករបស់អ្នកដំណើរ ក្នុងឆ្នាំ ៧០០ គឺនៅមានតែក្នុងស្រុក
ឧទ្យានបុណ្ណោះ ដែលបណ្តាអ្នកស្រុកនៅកោត ភូគោរពប្រតិបត្តិព្រះពុទ្ធ
សាសនា ហើយគឺនោះមក ក៏ពួកមហាម៉ាត់ ញាតិអស់ទៅទៀត ។

នៅស្រុកកស្មីរ ព្រះពុទ្ធសាសនាវិនាសទៅដោយពួកហិណ្ឌូ កាល
ក្នុងឆ្នាំ ៦០០ អ្នកបួសសុទ្ធតែមានប្រពន្ធទាំងអស់គ្នា តភ័ក្ត្រ លលិតា

អាទិត្យមក (៧៣៣-៧៦៩) អស់ទាំងក្សត្រិយ៍ត្រង់រាជ្យតំណាសុទ្ធតែជា
អ្នកកាន់សាសនាព្រះឥសូរទាំងអស់ ។

ស្រុកសិទ្ធិនោះ ពួកអារ៉ាប់វាយយកបានក្នុងឆ្នាំ ៧១២ ។

ក្នុងស្រុកទាំងឡាយដែលនៅលើត្រីយសមុទ្រខាងលិច គឺស្រុក
គងរថ មហាពស្ត កុរ្លាន នោះពួកសម្តេចយថ្កំថ្មើរជើងរឿង ក្នុងឆ្នាំ
៧០០ ព្រះពុទ្ធសាសនាស្ថិតនៅក្នុងទីតាំងនោះ លុះដល់ឆ្នាំ ១.៦០០ ។

ក្នុងតំបន់ខាងត្បូង មានព្រះវិហារប្រាសាទធំ ។ ដូចមានព្រះវិហារ
នៅអមរាវតី (ឆ្នាំ ១៥០) និងអដណ្ណា (១០០ ឆ្នាំមុនគ្រិស្តករាជមក
ដល់ ៦០០ ឆ្នាំ ក្រោយគ្រិស្តសករាជ) បញ្ជាក់ឲ្យឃើញស្រាប់ ប៉ុន្តែព្រះ
ពុទ្ធសាសនាក្នុង នោះ ជាប់គយ្យទ្ធនឹងទាំងយ៉ាងពូកែ ២ គឺសាសនាហិណ្ឌូ
និងសាសនាជន ហើយអន្តរាយអស់លើក្នុងឆ្នាំ ១១៥០ ។

ករោង ធាតុក្រីក្រចាស់របស់ហាសិ (នៅលើទន្លេគង្គា ខាងលិចប៉ុន្មាន)
ដល់ក្នុងឆ្នាំ ៨០០ បានទៅជាទីត្រង់ពួកព្រាហ្មណ៍វិញ ព្រះពុទ្ធសាសនា
បានស្ថិតស្ថេរនៅជាយូរអង្វែង ក្នុងតំបន់ស្រុកឥណ្ឌា ខាងទិសឦសាន
(ខេត្តលំ ឡិស្ស ខេប៉ាល់) ដោយសេចក្តីឧបត្ថម្ភ នៃពួកក្សត្រដែលជា
រាជវង្សបាល នៅទីត្រង់ដែលគេបាល បានកសាងក្នុងឆ្នាំ ៧៣០
ពួកនេះ នៅតទៅបាន ២៥០ ឆ្នាំ ហើយសេចក្តីគោរពក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា
របស់ពួកក្សត្រទាំងនេះ ឥតមានប្រែប្រួលឡើយ ហើយប៉ុន្មានទ័ងសាសនា
ហិណ្ឌូវិញ ក៏ឥតធ្វើឡើយ ធ្វើបាបឡើយ បណ្តោយឲ្យនៅជាសុខតទៅ

ទៀត គេបុល បានសាងព្រះវិហារឧទ្ទម្ហ ឯធម្មបុល (ឆ្នាំ ៨០០)
បានសាងក្រុមសីលាជាជំនួសនាល្អ ដើម្បីធ្វើជាទីបង្ហាត់បង្រៀនខាង
ផ្លូវសាសនា(១) ក្នុងរាជ្យមហីបុល : (៧៧៨-១០៣០) ពួកអ្នកបួស
ទាំងឡាយនៅស្រុកបេង្គាល បានយកពុទ្ធសាសនាទៅផ្សាយនៅស្រុក
ទីបេត ដោយព្រះពុទ្ធសាសនានៅស្រុកនេះ អន្តរាយខ្លួនខាតទៅ ដោយ
សេចក្តីលុកលុយក្នុងឆ្នាំ ១.០០០ អ្នកផ្សាយសាសនាដែលត្រូវបានជាងគេ
ក្នុងឆ្នាំ ១.១០០ នោះ គឺទីបង្កើតអតីត ដែលកើតក្នុងឆ្នាំ ៧៨០ ហើយ
នៅវេលាដែលបានចូលបួសក្នុងពុទ្ធសាសនា នៅក្នុងឆ្នាំ ១.០១១ ហើយ
ក៏ទៅឯសុវណ្ណិទ្ធិប (ស្រីវិជ័យ សុមាត្រា-) ហើយបានរៀនវិជ្ជាអំពី
ចន្ទ្រក៏ជាអ្នកប្រាជ្ញធំនៅក្នុងវិហារនោះអស់ ១២ ឆ្នាំ លុះត្រឡប់មក
ស្រុកបេង្គាលវិញ ក៏បានធ្វើជាចៅអធិការនៅក្នុងវត្តក្រុមសីលា លុះ
ស្តេចស្រុកវិបេត អាណត្តាទីមន្តទៅ ព្រះចៅនេះ ក៏និមន្តទៅក្នុងឆ្នាំ
១.០៤០ ហើយបានរៀបចំពុទ្ធសាសនា ក្នុងទីនោះដែលវិនាសទៅដោយ
ពួកកាងបែបគ្រូ ឲ្យបានធម៌គ្រឹះត្រូវល្អវិញ ខាងរបស់ពួកមហាយាន
ព្រះចៅនេះ ក៏ដល់ទ្វារមណ្ឌាតាទៅទីនោះ ក្រោយដែលនៅបាន
១៣ ឆ្នាំ គឺក្នុងឆ្នាំ ១.០៥៣ ។

លុះមកក្នុងឆ្នាំ ១០៦៧ វង្សស្តេចសេន ដណ្តើមយក បានស្រុក
បេង្គាល ខាងកើតពីវង្សស្តេចបុលទៅ ហេតុនេះហើយនឹងនាំឲ្យចម្រើន

១- ឧទ្ទម្ហឬឧទ្ទម្ហ គឺប្រាសាទបីហារសេតវិថី (នៅជាតិសាន ក្រុងតាយ) វិក្រម
សីលា នៅ ៥ បដិមីត លើស្ទឹងខាងស្តាំទីភ្នាក់ងារ ជាខាងក្រោមភ្នំតាយ ។

ព្រះពុទ្ធសាសនាមិនបាន ប៉ុន្តែសាលារៀនវិធីសាសនាធំ ៗ នៅឡើយ
ទេ ដែលថានាលន្ទ បាត់ឈ្មោះនោះ ដោយក្រមសីលា ដែលសាងថ្ម
ក្នុងឆ្នាំ ៨០០ នោះ មិនមែនបាត់ឈ្មោះដោយហេតុដូច្នោះទេ ព្រោះអ្នក
ដំណើរជាតិចិនឈ្មោះ គឺ យ៉េ (៧៦៤ - ៧៧៦) (១) បានអធិប្បាយ
អំពីសាសនានេះដែរ ព្រះវិហារទាំង ២ នេះ មានស្ថានមេត្រីនឹងគ្នាទៅ
វិញទៅមក ក្នុងកាលនៃអតីត (១.០៤០) ការនាថ (ភាគទី ៣៩)
អធិប្បាយថាកាលក្នុងរាជ្យរាមបាល នៅមានអ្នកបួសជាអ្នកប្រាជ្ញជាច្រើន
នៅក្នុងវត្តក្រមសីលា ភោជគយា និងឧទ្ទន្ទបុរ វត្តទី ១ នោះឈ្មោះជាង
គេ គឺក្នុងជាន់នោះ គេបានបង្រៀននូវវេយ្យាករណ៍ ហេតុវិទ្យា និងតន្ត្រៈ
សេចក្តីដែលបង្ហាត់បង្រៀននោះ មានរបៀបប្រហែល នឹងនៅនាលន្ទ
ដែរ ។

ពូជវង្សបណ្ណាកស្រុកមួយអង្គនឹងវត្តភាគ ក៏ខូចខ្ចាំទៅដោយសេចក្តី
លុកលុយរបស់ពួកមហាមាតីឆ្នាំ ១១៩៩ បណ្ណាអ្នកស្រុក ១ ចំណែក
រត់ទៅតាំងលំនៅក្នុងទីងង្វើត ហើយខ្លះក៏ចូលសាសនាមហាមេត៌ទៅ
(មហាមាតី) ។

ព្រះពុទ្ធសាសនាក៏វិនាសអស់ពីស្រុកបង្គោល ហើយបានកាន់ទៅ
យូរចន្លិច នៅស្រុកឧរស្ស និងនេប៉ាល ស្រុកនេប៉ាលនេះបានទ្រទ្រង់
ពុទ្ធសាសនា ពីស្រុកបង្គោលដោយមាំមួន យូរចន្លិច ពិតមែននៃសាសនា

១- មើលរឿងនូវដែល គឺ យ៉េ ដើរ ដែលឈ្មោះ ហ៊ុំ ដែល បានតែងឱ្យ ២ ទំព័រ ២៥៦
និងរឿងនូវ គឺ យ៉េ ដើរ ដែលឈ្មោះ សាវាទ បានតែង ឱ្យ ៤ ទំព័រ ៧៥ ។

ហិណ្ឌូ បានតាំងជាម៉ាក្នុងស្រុកនោះកាលក្នុងឆ្នាំ ៧០០ លុះដល់មកក្នុង
 ឆ្នាំ ១៣២២ នោះពួកមួយស៊ីលម៉ង់ គឺពួកកាន់សាសនាមហាម៉ាត់ បាន
 ដេញស្តេចស្រុកគឺហ៊ុតចេញ ហើយក៏តាំងកាន់កាប់ជាម្ចាស់នគរនោះ ឯ
 អ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនា ក៏មាននៅជាជួររបណ្តោយតាមពួក ហិណ្ឌូក្នុងឆ្នាំ
 ១៧៦៩ នោះ ពួកគេខំវាយយកស្រុកនេះប៉ុលបាន ហើយសាសនាហិណ្ឌូ
 ក៏មានកម្លាំងជាថ្មីគ្របលើពុទ្ធសាសនាទៀត សព្វថ្ងៃនេះសាសនាទាំង ២
 ចូលជាមួយគ្នា ហើយអ្នកកាន់សាសនាទាំង ២ នេះ គោរពប្រតិបត្តិ
 ដល់រូបជាមួយគ្នា តែបញ្ញត្តិនាមខុសគ្នា គឺ អាទិពុទ្ធ និង សូយម្ពូ ប្រាជ្ញា
 បារមីតា និងទុតិ អវលោកិតេស្វរ និងមហាកាល ។ ល។ អស់ទាំងភិក្ខុ
 មានកវិយាគ្រប់គ្នា ហើយគ្មានកាន់ក្រឹត្យវិន័យអ្វីសោះ ឯគម្ពីរក្នុងពុទ្ធ
 សាសនា ដែលចាស់ជាងគេនោះ គឺដែលគេហៅថាធម៌ទាំង ៩ (នវលោ
 កុត្តរធម៌) ធម៌ទាំងឡាយនេះពិតល្អណាស់ តែមនុស្សសូត្ររៀនតិច ។

សេចក្តីសម្គាល់នូវសារីរិកធាតុ

តាមគម្ពីរសុមង្គលវិលាសិនី និង ដីការជ្រុង ។ របស់ពួកអ្នកប្រហារៈ
 ថា ព្រះបាទអធិបត្ថម្ភ ដោយព្រះមហាកស្សបបានទូន្មាន ក៏បានប្រជុំ
 ប្រមូលនូវសារីរិកធាតុរបស់ព្រះបរមគ្រូជាក្នុងស្របតែ ១ ក្នុងរាជអសោក
 កន្លែងស្លាប់ដែលរង្វង់បាត់ក្នុងព្រះនោះបានជ្រាបដល់ព្រះអង្គ ហើយព្រះ
 អង្គបានឲ្យគាត់យកព្រះសារីរិកធាតុ ក្នុងស្របនោះ ទៅដក្កល់ក្នុង ស្រប
 ទាំង ៨២.០០០ ដែលព្រះអង្គសាង អសោកបានបញ្ជូនបាត្រទៅស៊ីឡង់

(កោះលង្កា) ហើយបាត្រនេះនេះ ក៏ចេះតែខ្ចាត់ខ្ចាត់ទៅក្នុងប្រទេសផ្សេងៗ
ហ្នា ហ៊ាន បានឃើញបាត្រនោះនៅប៉េសក់ក្នុងឆ្នាំ ២០៥ ប៉ុន្តែដល់កាល
ដែល ហ៊ាន-ត្ស័ន ទៅ បាត្រនោះក៏បាត់ទៅ ។

តាមពន្យារការ ពួក សីហនៈ ថាស្ដេចស្រុកកលីង្គ នៅវេលាដែល
បូជាព្រះសព ព្រះសម្ពុទ្ធនោះ បានទទួលធម្មញ្ញមួយ (ចង្អុមខាងឆ្វេង)
ហើយយកទៅតម្កល់ក្នុងប្រាសាទ ដែលសាងទុកដាក់ធម្មញ្ញនេះនៅក្រុង
ទន្ធបុរ (បុរី) ៨០០ ឆ្នាំក្រោយនោះ ព្រះចង្អុមនេះគេបាននាំយក
មកកោះលង្កា ហើយតម្កល់ទុកក្នុងប្រាសាទឈ្មោះធម្មចក្ក នៅក្រុង
អនុរាធបុរី ព្រះចង្អុមនេះក៏ទៅតាមតែស្ដេច នៅវេលាដែលផ្លាស់ប្ដូរទ្វីប
ទីក្រុង ។

ក្នុងឆ្នាំ ១៤០០ ពួកភិក្ខុបានយកព្រះចង្អុមនេះទៅដាក់បន់ខាងត្បូង
នៃស្រុកឥណ្ឌា ប៉ុន្តែមកក្រុមពាហុទី ៣ ដណ្ដើមយកបានមកវិញ ក្នុង
ឆ្នាំ ១៥៦០ ក្សត្រិយ៍ជាតិធនទុយគេនៅគោតា យកបានស្រុកឥណ្ឌា
ហើយរកឃើញព្រះចង្អុមនេះនៅក្នុងស្រុកនោះ ហើយនាំយកទៅឯស្រុក
គោតា ហើយក៏យកទៅចង្អុលបោល បុរេដណ្ដឹងជាស្ដេចស្រុកប៉េត្វី (មន)
ដែលបានចេញប្រាក់ជាច្រើន ដើម្បីលោះយកព្រះចង្អុមនេះ បានដំណឹង
តាមកពីស្ដេចនោះហត្ថ (លង្កា) ថា ស្ដេចនេះមានព្រះចង្អុមដែលជា
ប្រាក់ដទៃបស្ចិម (មន) នេះ ចង់បានព្រះរាជបុត្រីស្ដេចនោះ ធ្វើជាមហេសី
ឯព្រះចង្អុមនោះក៏បានទិញទៅស្ដេចមន និង ស្រីម្នាក់ ជាបុត្រីនាហ្មឺនម្នាក់

ដែលគេក្លែងធ្វើជាបុត្រស្តេច គឺនោះមក ស្តេចស្រុកកន្ទីបានឲ្យដំណឹង
ទៅស្តេចស្រុក មន ថា ធ្មេញដែលស្តេចនេះបានទទួលនោះ មិនប្រាកដ
ទេ ឯស្ត្រីនោះទៀត ក៏មិនប្រាកដដែរ ថាឯខ្លួនស្តេចស្រុកកន្ទីរ ឯងទើប
មានធ្មេញប្រាកដនោះ ហើយបានថ្វាយទៅស្តេចស្រុក មន ដូរនិងព្រះ
រាជបុត្រដែលពិតប្រាកដ ប៉ុន្តែសេចក្តីនេះ ស្តេចស្រុក មន មិនបាន
ទទួល ហើយធ្មេញពិតប្រាកដដែលអាងថាពិតនោះ នៅៗស្រុក កន្ទីរ ដកប
ដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

ចូរយើងចាំទុកថា សារីរិកធាតុខ្លះ ដែលពិតរបស់ព្រះពុទ្ធនោះ បាន
រកឃើញនៅស្រុកចំប្រាស់ និង ប៉េសក់ ។

[ចប់ពុទ្ធពង្សាវតារ]

201

កាយបរិភោគាទិវិតកថា^(១)

របស់ ព្រះញាណបរិវិន័យ ឯម អាចារ្យសាលាបាលី
ជាខ្ពស់បានកែង ប្រែចេញពីគម្ពីរបាលីទាំងឡាយ មានគម្ពីរមង្គលទីបទី
អង្គកថាមង្គលសូត្រជាដើម ។

ឧទាហរណ៍ ភក្កវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស(៣ដង)
សន្តិសង្ខេហិច្ចជិតំ តុទ្ធិតុទ្ធននេសីតំ
ធម្មធម្មវរលទ្ធិ សំយសំយវរនមេ ។

ធម្មានុសន្តិ ព្រះសន្និម្ពិសសទេសនា និង បានជាបុព្វបុរ លំដាប់
រៀបរៀងជាតំណ រសេចក្តីគ្នា អំពីមុនមកក៏ទេ វេលានោះនឹងពណ៌នាក្នុង
រតនបណ្ឌាមគាថា ដែលបូកណាចារ្យ លោកបានចារឹកទុកក្នុងខាងដើមនៃ
គម្ពីរ វិធីវសារជីកា ថាខ្ញុំព្រះករុណាសូមទូនកាយវាចាចិត្តប្លាយបង្ហាញដោយ
នូវអង្គសម្ពេចព្រះអុនិទូពិនលោកនាថ ព្រះអង្គមានសេចក្តីក្តៅក្រហាយ
ដោយកងកិលេសមានអវិជ្ជានិងតណ្ហាជាដើម រំលត់បង់ហើយចាកកាយ
សន្តាន ព្រះអង្គទ្រង់ផ្លាញ់នូវបញ្ចាតិធមារទាំង ៦ ឈ្នះស្រឡះហើយព្រះ

អង្គបានត្រាស់សព្វញ្ញាតញ្ញាណជាព្រះពុទ្ធប្រាកដ គង់លើរតនបល្ល័ង្ក ជា
បុគ្គលគួរគេទៅតា និង មនុស្សទាំងឡាយ ដែលមានចិត្តសន្តោសត្រេក
អរក្នុងកងកុសល គប្បីបូជា ។

ឡំព្រះករុណាសូមទុនកាយវាចាចិត្តថ្វាយបង្គំចំពោះម្តងព្រះនវលោកុត្តរ
ធម៌ទាំង ៩ ចំពូក ព្រមទាំងបរិយត្តិធម៌ គឺ បិដកទាំងបី ចែកចេញជាធម៌-
ក្ខន្ធបានប្រាំបីមុខបួនពាន់ព្រះធម្មក្ខន្ធ ជាធម៌ មិនគឺ អ្នកឯណាដទៃសម្តែង
តែងតាំងទុកមក ពិតជាធម៌ គឺអង្គសម្ពេចព្រះលោកុត្តរាចារ្យជាម្ចាស់
ព្រះអង្គបានត្រាស់ហើយ ទ្រង់សម្តែងតាំងទុកមក ជាប្រយោជន៍ដល់
វេនយុវសត្វប្រតិបត្តិតាម និង បានរួចផុតចាកទុក្ខ ។

ឡំព្រះករុណាសូមទុនកាយវាចាចិត្តថ្វាយបង្គំចំពោះម្តងព្រះអរិយសង្ឃ
ទាំង ៨ ចំពូកដែលបានត្រាស់ដឹងនូវលោកុត្តរធម៌ដ៏ប្រសើរ លោកប្រសើរ
ជាងបុគ្គល មានក្សត្រិយ៍ និង ព្រាហ្មណ៍ជាដើម ជាប្រែប្រួលដ៏ប្រសើរ
រើសសង្កេតសត្វលោក ។

អធិប្បាយមកក្នុងបទរតនបណ្ឌិតថា ចប់សេចក្តីសង្ខេបតែប៉ុណ្ណោះ
ដើម្បីការពារនូវសេចក្តីអន្តរាយគ្រប់ចំពូកដល់សាសនិកជន ដែលបាន
ប្រតិបត្តិលក្ខន្តិកៈព្រះពុទ្ធសាសនា និង បានសេចក្តីសុខសេចក្តីចម្រើនក្នុង
លោកនេះ និង លោកខាងមុខដោយផលានិសង្ស ដែលបាននមស្សការ
នឹករលឹកដល់ពុទ្ធកុណ ធម្មកុណ សង្ឃកុណនេះឯង តែតាមរំជំទៃអំពីបទ

នមស្សការនេះ នឹងបានសម្តែងអំពីសេចក្តីប្រព្រឹត្តិសំអាតនូវរបស់ផ្សេងៗ
ដែលជាប់របស់គួរសំអាតឲ្យស្អាតម៉ត់ចត់ល្អ និង ចម្រើនប្រយោជន៍ ក្នុង
បច្ចុប្បន្ននេះ នឹង បរិលោក ដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់សប្បុរសទាំងឡាយ
បានមើល បានស្តាប់ហើយនិងប្រតិបត្តិតាមឲ្យបានសមគួរត្រឹមត្រូវតាម
ពុទ្ធារាម ។

សេចក្តីប្រព្រឹត្តិសំអាតនូវរបស់ផ្សេងៗនោះ សម្តេចព្រះមហាមុនីនាថ
ជាម្ចាស់ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងដោយន័យជាអនេកបរិយាយ មានក្នុងព្រះ
វិន័យខ្លះ ក្នុងព្រះសូត្រខ្លះ ក្នុងព្រះអភិធម្មខ្លះ ជាច្រើនហួសកម្លាំង
ព្យាយាម ហេតុនេះសូមបំព្រាញសេចក្តីឲ្យខ្លី ចុះមកសម្តែងចង់ឲ្យមានជា
ចទ្ធមាតិកា ជាការងាយនឹងសិក្សា ។

ឯបទមាតិកានោះ មាន ៦ គឺ :

១- កាយបរិភោគវត្ថុ : កិរិយាប្រព្រឹត្តិសំអាតវត្ថុ គឺកាយនិង
គ្រឿងចរិភោគ ។

២- ភូមិវត្ថុ កិរិយាប្រព្រឹត្តិសំអាតវត្ថុ គឺដៃនិង ទ្រង់ទ្រាយ ។

៣- សព្វកម្មនូវវត្ថុ កិរិយាប្រព្រឹត្តិសំអាតវត្ថុការងារទាំងពួង ។

៤- កាយទ្វារវត្ថុ កិរិយាប្រព្រឹត្តិសំអាតវត្ថុគឺកាយទ្វារ ។

៥- វចីទ្វារវត្ថុ កិរិយាប្រព្រឹត្តិសំអាតវត្ថុគឺវចីទ្វារ ។

៦- មនោទ្វារវត្ថុ កិរិយាប្រព្រឹត្តិសំអាតវត្ថុគឺមនោទ្វារ ។

ប្រព្រឹត្តសំអាតនូវវត្ថុ គឺរាងកាយនិងគ្រឿងបរិភោគនោះ ដូចមាន
 បាលីក្នុងគម្ពីរព្រះវិស្ណុមគ្គវិញ ៦ ដែលព្រះពុទ្ធខ្មោយោសាចារ្យ លោក
 បានជកស្រង់យកអំពីវត្ថុខន្ធកវិន័យ គម្ពីរមហាវគ្គមកចារក៏ទុកក្នុងគម្ពីរ
 ព្រះវិស្ណុមគ្គថា ។

ដ៏យ៉ាងកេលនឧលោមាដ៏ធំដូចត្បាង ដ៏ស្អាតដ៏
 រស្មីដ៏ឆ្លាត កម្ពុក តុលាកម្ពុក កត្តាភ័ក្ត្រលិដ្ឋានិក
 រដ៏ត្បាង សពេបត្ថេ មលំហោតិ បត្តាបច្ច័តត្បា
 បត្បាបិថាដ៏ គោរពត្បាងតិ ។

អធិប្បាយថា បើសក់និងពុកមាត់ ពុកចង្កា និង ក្រចកម្រាមដៃ
 ជើងនិងរោមទាំងឡាយដុះឡើងវែង ក៏ក្នុងទាំងឡាយគប្បីការពារកាត់ចេញ
 សំពត់ចំរើសម្រាប់ស្បែកដណ្តប់ចាស់គ្រាំគ្រា គប្បីធ្វើទង្គិកម្ម គឺកិរិយា
 ប៉ះចែមបំពេញឱ្យមាំជាដើម ឬធ្វើតុន្តកម្ម កិរិយាដែលផ្ដួសផ្ដុលជាដើម បើ
 សំពត់ចំរើសទាំងឡាយប្រឡាក់មន្ទិលសៅហ្មង គប្បីបោកគក់ជ្រលក់ផ្ដួស
 លាងឱ្យល្អ ថាបើមានមន្ទិលច្រេះស្នឹមសៅហ្មងក៏ត្រូវក្នុងបាត្រ បាត្រ
 នោះក៏ក្នុងប្លង់ដុសខាត់លាបប្រេង ដុត ឬ ហាលថ្ងៃឱ្យស្អាតល្អ ។

ទីដេក ទីអង្គុយទាំងឡាយ មានគ្រែ និង គាំងជាដើម ក៏ក្នុងប្លង់ដុស
 ខាត់បោសប្រាសផ្ដុតសំអាតនូវសម្រាម និង ផង់ជូលឱ្យស្អាតល្អ។ ដែល
 អង្គុយម្តេចព្រះសព្វញ្ញជាម្ចាស់ ទ្រង់អនុញ្ញាតដូចអធិប្បាយមកនេះ ព្រះ

អង្គមិនអនុញ្ញាតចំពោះតែភិក្ខុនោះទេ ព្រះអង្គទ្រង់អនុញ្ញាតសាធារណទូទៅដល់អ្នក បួស និង គ្រហស្ថដែលជាសប្បុរសទាំងអស់ គប្បីប្រតិបត្តតាម ។

ព្រោះព្រះអង្គទ្រង់ឈ្នួលយល់ ទោសដែលបុគ្គលមិនប្រព្រឹត្តសំអាតនេះច្រើនប្រការណាស់ មានកេត កម មោស និង ធ្វើចិត្តខ្លួនមិនឱ្យស្អាតផ្លូវផងបរិសុទ្ធជាដើម ហើយព្រះអង្គទ្រង់យល់គុណប្រយោជន៍ ដែលបុគ្គលប្រព្រឹត្តសំអាតជាមង្គលនិងសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើនក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះ គឺមានចិត្តរបស់ខ្លួនផ្លូវផងស្អាតបរិសុទ្ធ ជាហេតុនឹងមិនឱ្យមានកេតជាដើម ប្រយោជន៍ក្នុងបរិយាកាស អធិប្បាយថា បើបុគ្គលបានប្រព្រឹត្តសំអាតវត្ថុខាងក្រៅឱ្យស្អាតបរិសុទ្ធល្អហើយ វត្ថុខាងក្នុងគឺចិត្តនិងចេតសិក ក៏នឹងកាន់យកនូវវត្ថុខាងក្រៅ ដែលស្អាតបរិសុទ្ធល្អនោះមកជាអារម្មណ៍ និងផ្លូវផងស្អាតបរិសុទ្ធទៅតាមវត្ថុខាងក្រៅនោះឯង បើនឹងចរិត្តាគទ្រព្យឱ្យបាន ក៏នឹងបានផលានិសង្សច្រើនបរិសុទ្ធល្អ បើនឹងចម្រើនការវិនា និងញ៉ាំងគុណវិសេសមានឈានជាដើមឱ្យកើតឡើងបានដោយងាយ ។

ហេតុដូច្នេះនេះ សាធុដទៃទាំងឡាយដែលប្រាថ្នាសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើនគប្បីប្រព្រឹត្តតាមន័យ ដែលបានអធិប្បាយមកនេះចុះ សមគួរតាមពុទ្ធនុញ្ញាតភិក្ខុ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងប្រាប់ទោស ទៃ

បុគ្គលដែលខ្ជិលច្រអូសមិនលុបលាងជម្រះញើសក្អែលមន្ទិលមុខមាត់ធ្មេញ
ដោយប្រាសនឹងឈើស្ងួនជាដើម ថានឹងមានទោស ៥ ប្រការ ដូចមាន
បាលីក្នុងគម្ពីរសោតុស្ត្តហ ខ្សែ ១១ ថា :

បញ្ចមេកិត្តុវេអាទីនវាទន្តកដ្ឋស្សអទាទ នេកត-
មេបញ្ច អចក្ខាស្សំ មុខំ ទុក្ខំ ហោតិ រសាហារណី
យោនវិសុជ្ឈន្តិបិត្តំ សេម្ហំ កត្តំ ន បរិយោនទ្ធិតិ កត្ត
មស្សនច្ឆានេតិ ឥមេខោកិត្តុវេ បញ្ចាទីនវាទន្តកដ្ឋ
ស្សអទាទនេ សេចក្តីថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ទោសទាំងឡាយ ៥
ប្រការនេះកើតមានប្រាកដក្នុងភិក្ខុយាមិនទំពាស្មីនូវឈើស្ងួន គឺថាបុគ្គល
ខ្ជិលច្រអូសមិនលាងលុបជម្រះមន្ទិលញើសក្អែលមុខមាត់ធ្មេញ ដោយឈើ
ស្ងួន ឬប្រាសឲ្យស្អាតមក់ចត់ល្អ កតមេបញ្ច ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយទោស
ទាំង ៥ ប្រការនោះដូចម្តេចខ្លះ ។

ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងវិសដ្ឋនា ដោយព្រះអង្គឯង ថាទោសទាំង ៥
ប្រការនោះគឺ :

- ១- សេចក្តីសាចសូន្យកើតឡើងដល់ភ្នែក បង្កើតឲ្យមានរោគឯង ឆ័ត
និងស្រវឹងឈឺចាប់ក្នុងភ្នែក ។
- ២- មាត់មានក្លិនស្អុយជាទីខ្ពើមរមើមដល់ខ្លួនឯង និងគ្នាដទៃ ។
- ៣- សរសៃដែលជាទីទទួលនូវសអាហារមិនស្អាតបរិសុទ្ធល្អ ជា

ហេតុឲ្យចរិតកាតកាហារមិនមានរសជាតិធ្លាញ់ពីសាបរស្មុទ្ធល្អ ។

៤- ប្រមាត់និងស្មៅស្ម មិនគ្របសង្កត់រួចរឹតជក់យកនូវជាតិបាយ ទឹក
ស្អាតល្អ ។

៥- បុគ្គលនោះមិនឃ្លានបាយ បាយមិនគាប់ចិត្ត បរិភោគមិនសូវ
បាន កើតជាពេកស្អុយក្រហមល្បឿន ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ទោសទាំង ៥ ប្រការនេះ បង្កើតមានពិតប្រាកដ
ដល់បុគ្គលដែលខ្លួនសំអាតកាយមានមិនលាងលុបជម្រះមុខមាត់មន្ទិល
ធ្មេញជាដើម ដោយឈើស្នូន ឬប្រាស ឲ្យស្អាតល្អ ។

អង្គសម្តេចព្រះទេសពាលញ្ញាណ ទ្រង់សម្តែងប្រាប់ទោសយ៉ាងនេះ
ហើយ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងប្រាប់អានិសង្សជាទាំងក្រោយ ដោយវា
បាលីថា :

បញ្ចមេ ភិក្ខុវេ អាធិសំសាទន្តកដ្ឋស្សទាទនេ
កត មេបញ្ចមេ ភិក្ខុវេ មុខំទុក្ខំ ន ហោតិ រសាហារលា
យោវិសុជ្ឈនំ មិត្តសេម្មកត្តបរិយោទទូតិ កតមស្សញ្ញា
នេតិ វេមេ ខោភិក្ខុវេបញ្ចមេ អាធិសំសាទន្តកដ្ឋស្សទាទនេ ។

សេចក្តីថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អានិសង្សទាំងឡាយ ៥ ប្រការ
នេះ កើតមានប្រាកដក្នុងកិរិយាទំពាស្សនូវឈើស្នូន គឺថាបុគ្គលមាន
ឧស្សាហ៍ព្យាយាមលាងលុបជម្រះមន្ទិលញ៉ែស ក្អែកមុខមាត់ធ្មេញដោយ
ឈើស្នូនឬប្រាសឲ្យស្អាតមត់ចត់ល្អ កតមេបញ្ច ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ

អានិសង្សទាំង ៥ ប្រការនោះដូចម្តេចខ្លះ ព្រះអង្គវិសដ្ឋនាដោយព្រះអង្គ
ឯង ថា អានិសង្សទាំង ៥ ប្រការនោះគឺ :

១- សេចក្តីសាបសូន្យមិនមានដល់ភ្នែកជាប្រយោជន៍ គឺមានភ្នែកថ្លា
ល្អ មិនឆឺត មិនស្រកាំង មិនមានរោគឈឺចាប់កើតឡើងក្នុងភ្នែក ។

២- មាត់មានក្លិនស្អុយមិនមាន ។

៣- សរសៃទាំងឡាយ ដែលជាទីទទួលនូវសអាហារស្អាតបរិសុទ្ធ
ល្អ ។

៤- ប្រមាត់និងស្មៅស្នូ គ្របសង្កត់រូបរាងកាយជាតិបាយទឹកស្អាត
បរិសុទ្ធល្អ ។

៥- បាយទឹកជាទីតាមចិត្តនៃបុគ្គលនោះ បរិភោគអាហារបានមិន
ព្រាន់ មិនឆ្អើម មិនបង្កើតជារោគស្តម ។

ម្ចាស់កិត្តុទាំងឡាយ អានិសង្សទាំង ៥ នេះ កើតឡើងពិតប្រាកដ
ដល់បុគ្គលដែលមានឧស្សាហ៍ព្យាយាម លាងលុបជម្រះមុខមាត់មន្ទិល
ធ្មេញ ដោយឈើស្ងួនជាដើម ដូច្នេះយើងទាំងឡាយគប្បីប្រតិបត្តិតាម
ព្រះពុទ្ធភាសិត ដូចបានអធិប្បាយមកនេះចុះ នឹងបានសេចក្តី ១ សេចក្តី
ចម្រើនក្នុងលោកនេះ និងលោកខាងមុខពិត ។

ន័យមួយទៀតលោកសម្តែងថា បុគ្គលដែលនឹងបរិភោគអាហារត្រូវ
ឲ្យពិនិត្យពិចារណាក្នុងថ្ងៃ ១ បើបរិភោគច្រើន វេលា ត្រូវឲ្យបរិភោគអា
ហារដែលទន់ ៗ មុន កុំឲ្យបរិភោគដែលរឹង ៗ មុន បើបរិភោគអាហារ

រឹង ។ មុន ហើយចរិតភាគអាហារដែលទន់ ។ ក្រោយ អាហារដែលទន់ ។
នោះ នោះរលួយទៅឆាប់ អាហារដែលរឹងនោះរលួយទៅមិនទាន់នាំឲ្យ
ខ័ណ្ឌឲ្យស្ទុះពោះរៀនខ្យល់ច្រប្រីត្តទៅពុំស្រួល ជាហេតុនឹងឲ្យកើតនូវ
រោគឈឺពោះ ចុកសៀតជាដើម ។

ព្រោះហេតុដូច្នេះ បានជាអង្គសម្ពេចព្រះមុនិន្ទជិនស្រី ព្រះអង្គទ្រង់
អនុញ្ញាតឲ្យភិក្ខុសាមណេរឆាន់បបរមុនកត្ត ហើយទ្រង់សម្តែងប្រាប់អាទិ-
សង្ឃបបរទាំង ១០ ប្រការ ចំពោះនឹងព្រាហ្មណ៍ខ្នាត មានក្នុងគម្ពីរមហា
វគ្គ ខ្សែ ១៦ ថា ៖

ទសយមេព្រាហ្មណ អាទិសំសាយាគុយា

កតមេទស យាតុំ ទេធន្តោអាយុទេតិ

វណ្ណំទេតិ សុខំទេតិ ពលំទេតិ

បដិកាណំទេតិ យាតុំបីតា ទុទ្ធិបតិហានតិ

បិទាសំបដិវិទោទេតិ វាតំអនុលោមេតិ

វត្ថុបរិសោទេតិ អាមាវសេសំទាបេតិ

ឥមេទាព្រាហ្មណ ទសអាទិសំសាយាគុយាតិ ។

អធិប្បាយថា ម្ចាស់ព្រាហ្មណ៍ អាទិសង្ឃបបរទាំងឡាយមាន ១០
ប្រការនេះ បង្កើតមានប្រាកដដល់បុគ្គលអ្នកបរិភោគ និង បុគ្គលអ្នកឲ្យ
កតមេទស អាទិសង្ឃ បបរទាំងឡាយមាន ១០ ប្រការនោះ គឺបុគ្គលអ្នក
ឲ្យនូវបបរឈ្មោះថា ឲ្យអាយុជីវិត ១, ឲ្យនូវពណ៌សម្បុរល្អ ១, ឲ្យនូវ

សេចក្តីសុខសប្បាយ ១, ឲ្យនូវកម្លាំងខ្លាំង ១, ឲ្យនូវប្រាជ្ញាឆ្លៀតឆ្លាស់
ក្នុងសំដីនិយាយ ១, បឋមគឺបុគ្គលដ៏កហើយកំចាត់បង់នូវសេចក្តីឃ្លាន ១,
បន្ទាប់បង់ចំពោះនូវសេចក្តីសម្រេកស្រែកទឹក ១, ញ៉ាំងឲ្យលំក្អួតពោះវៀន
ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅតាមស្រួល ១, ញ៉ាំងពោះវៀន តូច-ធំ ឲ្យស្អាតបរិសុទ្ធ
ដោយជុំវិញ ១, ញ៉ាំងអាហារចាស់ដ៏សេសសល់ ដែលខ្លួនបរិភោគមុន
មិនទាន់ទ្រុឌទ្រោមទៅ ឲ្យទ្រុឌទ្រោម ស្អាតល្អ ១ ។

ម្ចាស់ព្រាហ្មណ៍ អានិសង្សបឋមទាំង ១០ ប្រការនេះ នឹងបង្កើត
មានប្រាកដដល់បុគ្គលអ្នកបរិភោគជាប្រយោជន៍ក្នុងបច្ចុប្បន្ន បង្កើតមាន
ប្រាកដ ដល់បុគ្គលអ្នកឲ្យទានបឋមជាប្រយោជន៍ក្នុងលោកខាងមុខ ហេតុ
ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់អនុញ្ញាតឲ្យបរិភោគបឋមជាអាហារទន់ មុនបាយ
ព្រោះបាយជាអាហាររឹង ដើម្បីសង្គ្រោះដល់ភិក្ខុសាមណេរ នឹងមិនឲ្យ
បង្កើតមានជំរាត និង សម្រេចនូវអានិសង្សទាំង ១០ ប្រការ ដូចបាន
ពណ៌នាមកនេះឯង សប្បុរសទាំងឡាយគប្បីប្រតិបត្តិតាមន័យ ដែល
បានអធិប្បវាងមកនេះចុះ នឹង បានសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើនក្នុងលោក
នេះនិងលោកខាងមុខ ។ ន័យមួយទៀតលោកសម្តែងថា បុគ្គលនឹង
ប្រព្រឹត្តធ្វើកងកាយរបស់ខ្លួន មិនឲ្យមានរោគ មិនឲ្យលំបាក ឲ្យប្រព្រឹត្ត
ស្រួលក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះ គប្បីប្រព្រឹត្តចង្រ្កមគឺ ដើរទៅដើរមកឲ្យស្រួលសរ
សៃ នឹងបានអានិសង្ស ៥ យ៉ាងដូចមានបាលីក្នុងគម្ពីរសារត្ថសង្កហវិទ្យា
១១ ថា ៖ បញ្ចមេភិក្ខុវេ ចង្ក្រមេអានិសំសា ភកមេបទ្វា

អន្ធានក្ខមោហោតិ អប្បពាណោហោតិ អសំតប័តទា
យិតសាយិតំ សម្មាបរិណា មំកច្ចតិ ចង្កំមាធិកតោ
សមាធិវិរដ្ឋិតិកោហោតិ ឥមេខោ ភិក្ខុវេបញ្ចានិសំ
សាចង្កមេ ។

សេចក្តីប្រែតាមពុទ្ធភាសិតថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អានិសង្ស
ទាំងឡាយ ៥ យ៉ាងនេះនឹង បង្កើតមានប្រាកដដល់អ្នកប្រព្រឹត្តិ ចង្អៀម
គឺថាប្រព្រឹត្តិដើរដោយប្រក្រតី កតមេបញ្ចា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ៥
យ៉ាងនោះដូចម្តេចខ្លះ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែង វិសដ្ឋនាដោយព្រះអង្គឯងថា ៖
ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អានិសង្សចង្អៀម ៥ យ៉ាងនោះ គឺ បុគ្គលអ្នក
ព្យាយាមដើរទៅដើរមក ប្រព្រឹត្តិសង្រួមកាយនោះ បើត្រូវការនឹងដើរ
ទៅកាន់ផ្លូវឆ្ងាយនឹងអាចអត់ធន់ដើរ មិនសន្លៀតដើរ មិនឈឺដើរ ចុក
ខ្នងចង្កេះជាដើម ១ និងមានព្យាយាមជាគ្រឿងតម្កល់មាំ ១, មានជម្ងឺអា
ពាធចុកសៀតតិច ១, វត្ថុគឺបាយនិងអាហាររោគាធនដែលខ្លួនស៊ី ផឹក ហិត
ភូក្ស នឹងដល់ខ្សែកវិយាទ្រុឌទ្រោមទៅដោយប្រពៃ ១, សមាធិគឺកវិយា
តម្កល់ចិត្តមាំ ក្នុងគុណវិសេសទាំងពួង ដែលខ្លួនបានត្រាស់ដឹងក្នុងវេលា
ដែលដើរចង្អៀមនោះ និង ស្ថិតនៅអស់កាលយូរមិនរកចេញទៅឆាប់ ១ ។
ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អានិសង្សទាំង ៥ យ៉ាងនេះ នឹងបង្កើតពិតប្រាកដ
ដល់អ្នកប្រព្រឹត្តិចង្អៀម ដែលអង្គសម្តេចព្រះបរមគ្រូជាម្ចាស់ទ្រង់អនុញ្ញាត
ឲ្យចង្អៀមដើរទៅ ដើរមកនេះ មិនចំពោះតែលោកអ្នកចម្រើនព្រះ ក្នុងផ្ទះ

ប៉ុណ្ណោះទេ ទោះបីបុគ្គលឯណា ៗ ក្តី ក៏គប្បីប្រព្រឹត្តតវិយាបថដ៏រន្ទះចុះ ជា
ហេតុនឹងឲ្យបានអានិសង្សទាំង ៥ ប្រការដូចគ្នា ។

សម្តែងមកអំពីកាយបរិកោតវត្ថុ បទមាតិកាជាបឋម ចប់សេចក្តី
ជាសង្ខេបតែប៉ុណ្ណោះ ។

២- ភិមិតិបទ មាតិកាទី ២ និយាយពីតវិយាសំអាតវត្ថុ គឺដែនដីទី
នោះនោះ អធិប្បាយថា កិច្ចសាមណេរគប្បីធ្វើអំបោស បោសប្រាសទី
អាក្រក់ព្រះវិហារ និងលានព្រះចតិយឲ្យស្អាតរាបស្មើល្អ កុំឲ្យមានសម្រាម
ទីត្រង់ណាដែលគគ្រឹកគគ្រក់ មានកក់ និងជ្រាំជាដើម មិនស្អាតមិនរាប
ទាបល្អ ត្រូវយកវនាសំរាស់យកសម្រាមចេញ ហើយយកដីមានដី
ខ្សាច់ជាដើម មកចាក់លុបទីនោះ បំបាត់ភ្លិនស្អុយអាក្រក់នោះចេញ
ដើម្បីនឹងរក្សាពងកាយមិនឲ្យផ្សាយភ្លិនសំអុយ ចូលមកក្នុងកាយនឹង
ក្លាយបង្កើតជាពេតគ្រុនផង កើតពីសន្តិសុខហាក់តែកកជាដើម ដោយ
រដូវដែលផ្សាយខ្យល់បក់ភ្លិនអាក្រក់ ចំហាយធាតុអាកាសជាខាងក្រៅ
ចូលមកតាមធាតុអាកាសជាខាងក្នុង ដែលមានជាចន្លោះ ៗ ក្នុងរូបយើង
នេះ នឹងនាំឲ្យមានពេតផ្សេង ៗ បើទីត្រង់ណាស្មៅដុះមានរាណិខៀវ កិច្ច
នឹងទៅធ្វើឲ្យរងករបររលើងឃ្លាតចាកទីពុំគួរ នឹងត្រូវអាចភ្លឺបាច់ភ្លឺយក្នុង
ភូតនាមសិក្ខាបទ ត្រូវឲ្យអនុប្បសម្បសន្ទ ដែលជាវេយ្យាករចូកចាត់ចែង
ទើបគួរ ថា បើជាគ្រហស្ថ គឺឧបាសកឧសិការីញ ក៏គប្បីបោសប្រាស
ដែនទីស្ថានលំនៅរបស់ខ្លួនឲ្យស្អាតបរិសុទ្ធ និង កើតមានសិរីសួស្តី

បានសេចក្តីសុខសប្បាយ មានមិនកើតរោគជាដើម ក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះ ។

ថាបើគ្រហស្ថមានប្រាថ្នានូវប្រយោជន៍ក្នុងចរលោក ក៏តប្បិច្ចកដ្ឋម្រះ
របោសច្រាសនូវទីវត្តអារាម ព្រះវិហារ នឹងបានផលានិសង្សច្រើន បាន
សេចក្តីសុខសេចក្តីចម្រើនទៅខាងមុខ រាប់ពុំបាន ។

ដូចមានបាលីដែលព្រះអាននាចារ្យ លោកបានដកស្រង់មកកត់ត្រា
ចរិកវិន័យ មកចារឹកទុកក្នុងគម្ពីរសារត្ថសង្គហវិទ្យា ២ សរសើរផល
និសង្ស របោសសំអាតទីនៅផ្សេង ៗ ដោយវារបាលីពុទ្ធភាសិតថា បញ្ជានិ
សំសាសមជ្ជនិយា សេចក្តីថា អានិសង្សទាំងឡាយនៃបុគ្គល ដែលបាន
របោសសំអាតផែនដីទីលំនៅផ្សេង ៗ មាន ៥ ប្រការ ឯអានិសង្សរបោស
សំអាតទីនៅផ្សេង ៗ មាន ៥ ប្រការនោះគឺ ៖

សក្ការៈចិត្តបសិទ្ធិ ឬក៏បុគ្គលម្នាក់មានឧស្សាហ៍របោសសំអាត និងញ៉ាំង
ចិត្តចេតសិករបស់ខ្លួនឲ្យជ្រះថ្លាស្អាតផ្លូវផងបរិសុទ្ធល្អ បើធម្មជាតិខាងក្នុង
ស្អាតបរិសុទ្ធល្អហើយ នឹងមានរោគកើតមកឆ្ងាយណា? វិញ្ញាណនឹងចាប់
យកទីដែលស្អាតបរិសុទ្ធមកជាអារម្មណ៍ ហើយនឹងប្រគំនិតដែលមិនស្អាត
ផ្លូវផងនោះឲ្យស្អាតផ្លូវផងទៅតាមអារម្មណ៍នោះបាន បើនឹងចម្រើនព្រះ
កម្មជាន់ ចាប់យកព្រះពុទ្ធតុណ្ឌជាដើមជាអារម្មណ៍ និង ញ៉ាំងបីតិ និងបា-
មោជ្ជឲ្យកើតឡើងប្រាកដ ចេតនាដែលស្អាតផ្លូវផង និងពិចារណាកំណត់
នូវសំខារជា អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា រឿយ ៗ ទៅបានបើមានឧបនិស្ស័យ
ចាស់ ក៏នឹងត្រាស់ដឹងនូវមគ្គផលក្នុងពេលនោះ បើគ្មានឧបនិស្ស័យ ទេ

ក៏គង់បានផលានិសង្ស ជាពុទ្ធសាសនាមិទៅខាងមុខនឹងបានសម្រេចមគ្គផល
ក្នុងម្នាក់ ព្រះពុទ្ធជាអនាគតមិនខាន លោកសម្តែងអាងនិទានថាដូច
បុស្សទេវថេរ បានបោសសំអាតលានព្រះចេតិយហើយ សំឡឹងមើល
លានព្រះចេតិយដែលស្អាតល្អហាបូជ័យរបស់លោកក៏ស្អាតផ្លូវផង ទៅតាម
អារម្មណ៍នោះ ចាប់យកព្រះពុទ្ធគុណជាអារម្មណ៍ ញ៉ាំងចិត្តឲ្យកើតឡើង
បានសម្រេចមគ្គផលក្នុងវេលានោះឯង ដូចទុត្តក៏ ទៅក្នុងកណ្តាលវិហារ
បានបោសសំអាតនូវលានព្រះចេតិយ ហើយបានសម្តែងមើលនូវទីដែល
ខ្លួនសំអាតនោះ បានចំពោះនូវទុទានកសិណ ញ៉ាំងសមាបត្តិទាំង ៤
ឲ្យកើតឡើង ចម្រើននូវវិបស្សនាតទៅទៀត បានសម្រេចព្រះអរហន្ត
ផលក្នុងវេលានោះ ដោយផលដែលបានបោសសំអាតនោះឯង អាសិសង្ស
ជាគម្រប់២គឺបរិច្ចេកសិទ្ធិ តបុគ្គលអ្នកមានឧស្សាហ៍បោសសំអាត
ទីលំនៅផ្សេងៗ និង ញ៉ាំងចិត្ត នៃបុគ្គលដទៃឲ្យជ្រះថ្លាផ្លូវផងល្អអធិប្បាយ
ថា បុគ្គលទាំងឡាយដែលមានបណ្ណសក្តិក្តី ឥតបណ្ណសក្តិក្តី បានដើរ
ទៅឃើញទីកន្លែងត្រង់ណា មានទីអារាមព្រះវិហារជាដើម ដែលបុគ្គល
បានចូកជម្រះបោសប្រាសសំអាត ឲ្យស្អាតរាបទាបល្អ និង មានចិត្តជ្រះថ្លា
ផ្លូវផងស្រឡាញ់រាប់អានបុគ្គលនោះ ដោយពិតលោកសម្តែងអាងនិទាន
ដូចជា ភិស្សុក្តនៅក្នុងជម្ពូកាលវិហារ បានបោសសំអាតនូវលាន
ព្រះចេតិយ ហើយបញ្ជូនសម្រាមយកទៅចាក់ចោលវេលានោះ មាន
ព្រះវេរមួយអង្គឈ្មោះ ភិស្សុទុត្តថេរចុះអំពីសំពៅ ហើយក្រឡេកមើល

លានព្រះចេតិយ ដែលភិក្ខុនោះបោសសំអាត ហើយមានសេចក្តីជ្រះថ្លា
សួរ បញ្ញាចំពោះនឹងភិក្ខុនោះ ភិក្ខុនោះក៏បានវិសដ្ឋនាដោះស្រាយបញ្ញា
នោះដរាបដល់ចប់ទៅ ។

មានព្រះបរមបូជនីយ៍អង្គឡើងបានមកដល់ហើយបានឃើញលានព្រះ
ចេតិយស្អាតល្អ ដើរចូលទៅខាងក្នុងមានចិត្តផ្លូវផងល្អ ញ៉ាំងជាតិសួរ
ញាណឲ្យបង្កើតឡើង ព្រះថេរៈអង្គ ១ បានព្យាបាលជាតិបាន ៨ កប្ប
ព្រះថេរៈអង្គ ១ ព្យាបាលជាតិបាន ១៦ កប្ប, ព្រះថេរៈអង្គ ១ ព្យាបាលជាតិបាន
២០ កប្ប, ព្រះថេរៈអង្គ ១ ព្យាបាលជាតិបាន ៣០ កប្ប, ដោយចិត្តដែល
ជ្រះថ្លាផ្លូវផងនោះឯង ។

អានិសង្សជាគម្រប់ ៣ គឺទៅតាមអត្តមនាហោតិ ទៅតាមទាំងបួននឹង
មានចិត្តរីករាយជ្រះថ្លា ស្រឡាញ់រាប់អាននូវបុគ្គលអ្នកបោសសំអាតនោះ
លោកសម្តែងអាននិទានថាដូចភិក្ខុ ១ អង្គនៅក្នុងវិហារមួយ ព្យាបាល
បោសសំអាតនូវលានព្រះចេតិយ ឡើងព្រះពោធិព្រឹក្ស និងទីអារាមព្រះ
វិហារនោះស្អាតស្អាត ទៅតាមទាំងឡាយដែលនៅអាស្រ័យក្នុងទីនោះ
មានចិត្តជ្រះថ្លាបានយកផ្កាមកបូជាដល់ភិក្ខុនោះ ហើយបានថែទាំរក្សា
ភិក្ខុនោះឲ្យបានសេចក្តីសុខ ។

អានិសង្សជាគម្រប់ ៤ គឺ វាសាធិកាសំវត្ថុធិកាបុញ្ញឧប
ធិបតី បុគ្គលអ្នកបោសសំអាតឈ្មោះថា ចូលទៅជិតសន្សំនូវបុញ្ញវាស
ជាទីញ៉ាំងចិត្តជ្រះថ្លាឲ្យប្រព្រឹត្តទៅព្រមដល់ទីប្រជុំជនទាំងឡាយ គេនឹង

ពណ៌នាសរសើរដោយអាការផ្សេងៗ ។

អានិសង្សជាគម្រប់ ៥ គឺ តាយស្សកេធាបរម្មរណាសុត
តិ សត្តលោកំ ឧបបជ្ជតិសេចក្តីថាបុគ្គលដែលបានធ្វើសមជ្ជករណ៍
កិច្ចទីលំនៅនោះបើធ្វើមរណកាលរំលាយនូវរាងកាយទៅខាងមុខ និង បាន
ទៅកើតក្នុងសុគតិគឺជាតិជាមនុស្ស និង ក្នុងលោក គឺស្ថានសួគ៌ដោយពិត
អានិសង្សចាំង ៥ ប្រការនេះនឹងកើតឡើងប្រាកដដល់បុគ្គលអនាគតយាម
សមជ្ជនកិច្ចទីលំនៅមានអារម្មណ៍ព្រះវិហារជាដើម។ ដូច្នេះសប្បុរសចាំងឡាយ
គប្បីប្រតិបត្តិតាមព្រះពុទ្ធភាសិត ដូចបានអធិប្បាយមកនេះ ចុះនឹងបានប្រ-
យោជន៍ចាំងពីរប្រការ គឺប្រយោជន៍ក្នុងចចប្បន្នលោកនេះនិងប្រយោជន៍
ក្នុងបរលោក ដោយផលានិសង្សដែលបានបោសច្រាសនេះឯង ។

សម្តែងមកអំពីក្នុងវត្ថុបទមាតិកា ជាគម្រប់ពីរចប់សេចក្តីជាសង្ខេប
ប៉ុណ្ណោះ ។

ពីនេះនឹងសម្តែងសព្វកម្មនូវវត្ថុបទមាតិកាជាគម្រប់ ៣ តទៅទៀត ។

៣- សត្វកម្មនូវវត្ថុ គឺប្រព្រឹត្តសំអាតវត្ថុ គឺ ការងារចាំងព្រំនោះ
អធិប្បាយថា បុគ្គលជាអ្នកប្រាជ្ញ មានប្រាជ្ញានៅគ្រប់គ្រងផ្ទះជាយកសនេះ
ដែលនឹង តាំងខ្លួនឲ្យជាអ្នកមានទ្រព្យសម្បត្តិបាននោះ គប្បីប្រកបការងារ
ឲ្យស្អាតល្អ មានប្រកបការងារធ្វើស្រែចំការ និង រក្សាគោក្របីនិងជំនួញផ្លូវ
ទឹក ផ្លូវគោកជាដើម មិនឲ្យរឹកវ៉ាប្រាសចាកអំពើមិនចម្រើន មានកិរិយា
ប្រព្រឹត្តកន្លងនៅកាលគួរធ្វើនិងកិរិយាប្រកបការងារដ៏សមគួរ និង ខ្ជិលមិន

ធ្វើនូវការងារឲ្យបានលឿនជាងដើម ហើយត្រូវប្រកបការងារ ឲ្យប្រកបព្រម
ដោយហេតុទាំង ៥ ប្រការគឺ កាលញ្ញ ដឹងនូវកាលវែង កាលចម្រើន
១, បតីរូបការី ធ្វើនូវការងារដ៏សមគួរ និង ញ៉ាំងទ្រព្យសម្បត្តិឲ្យចម្រើន
ឡើងមិនឲ្យខាតខូចវិនាសទៅ ១, អនលីសតាការី មិនប្រព្រឹត្តខ្ជិលច្រអូស
អាងកាលវេលាខុស ១, ឧដ្ឋានវិយសម្បទា បរិបូណ៌ដោយព្យាយាមជា
ហេតុក្រោកឡើងមិនធុញដប់ ១, អនព្យសនិយតាការីប្រព្រឹត្តញ៉ាំងខ្លួន និង
កូនប្រពន្ធ និងការងាររាំងឡាយមិនឲ្យវិនាសខូចខាតទៅ ១, បុគ្គលអ្នក
ប្រកបការងារមិនរីករាយនេះ នឹងបាននូវទ្រព្យពិត ព្រោះហេតុដូច្នេះ
បានជាអង្គសម្ព័ន្ធព្រះដ៏ទ្រង់នូវព្រះភាគ កាលព្រះអង្គសម្តែងធម៌ទេសនា
ដល់អាឡូរកយក្ស ក្នុងគម្ពីរយក្សសំយុត្តដោយព្រះគាថាបតីរូប កោរីធុរក
ឧដ្ឋានតារីន្តតេជនី សេចក្តីថា បុគ្គលជាអ្នកប្រាជ្ញញ៉ាំងកិច្ចទាំងឡាយមាន
បរទេសនិងកាលធារដ៏ម មិនឲ្យសាបសូន្យទៅហើយធ្វើនូវឧបាយជាហេតុ
បាននឹងត្រាស់ដឹងដ៏សមគួរដល់ទ្រព្យជា លោកិយនិងលោកុត្តរ មានគុរ
មិនជាក់ចុះ ដោយអំណាចដែលមានព្យាយាមប្រកបមាំក្នុងចិត្ត បរិបូណ៌
ដោយព្យាយាមជាហេតុក្រោកឡើងមិនបន្ទុះបន្ទុយដោយអំណាចព្យាយាម
ដែលប្រកបមាំក្នុងកាយ បុគ្គលប្រព្រឹត្តយ៉ាងនេះឡើងតែនឹងបាននូវទ្រព្យ
ជាលោកិយនិងលោកុត្តរពិត ដូចមានបាលីក្នុងចុក្ខកសេដ្ឋី ជាឥកវណ្ណនា
ក្នុងបឋមវគ្គនៃគម្ពីរឯកនិបាតលោកសម្តែងអាងនិទានថា ដូចបុរសកំសត
ម្នាក់ជាកូនក្មួយនៃចុក្ខកសេដ្ឋី ។

ជាអ្នកប្រាជ្ញមានព្យាយាមល្អ បានឮពាក្យច្បាស់ស្មើ ជានាយ
និយាយថា កណ្តុរស្លាប់នេះ បើអ្នកឯណាមានព្យាយាមល្អ រើសយក
ទៅលក់នឹងញ៉ាំងទ្រព្យសម្បត្តិឲ្យកើតឡើង នឹងបានជាអ្នកមានទ្រព្យច្រើន
ក្នុងនគរនេះ ឯបុរសកម្សត់នោះ ក៏រើសយកសត្វកណ្តុរស្លាប់នោះ ទៅ
លក់ឲ្យជនអ្នកចិញ្ចឹមឆ្កាងដើម ហើយប្រកបការជំនួញជើងទឹកជើងគោក
មិនយូរប៉ុន្មានក៏លាត់បាន ៤ ខែ បានទ្រព្យ ៤ សែនកហាបណា សេដ្ឋីជា
ម្ចាស់មានសេចក្តីត្រេកអរពេញចិត្ត ហើយបានឲ្យកូនស្រីរបស់ខ្លួន ជា
ប្រពន្ធនៃបុរសនោះ បុរសនោះក៏បានជាសេដ្ឋីធំមានទ្រព្យច្រើន ចាប់
ដើមតាំងពីថ្ងៃនោះទៅដោយផល ដែលបានប្រកបការងារស្អាតល្អនោះ
ឯង ឯសម្បត្តិជាលោកត្រូវវិញ្ញាណកស័រម្តងទៀតនិទានថា ដូចជាព្រះថេរ
អង្គមួយ ឈ្មោះមហាលូក មហាភិស្សលោកមានព្យាយាមល្អ មិនខ្ជិល
ច្រឡំនឹងចម្រើនព្រះកម្មដ្ឋាន វេទនាណាដែលសេចក្តីខ្ជិលនឹងឆ័យមក
គ្របសង្កត់លោក យកចម្លើយមកជ្រលក់ទឹក ដាក់លើក្បាល ដើរចុះ
ទៅក្នុងទឹកប្រមាណត្រឹមក ដើម្បីយាត់នូវសេចក្តីខ្ជិល នឹងឆ័យនោះ
ទំព្យាយាមកន្លងទៅ អស់ ១២ ឆ្នាំហើយ បានសម្រេចព្រះអរហត្តផល
ល្បីទៅក្នុងជម្ពូទ្វីបជាអស្ចារ្យដោយផលានិសង្ស ដែលព្យាយាមល្អនោះឯង
ម្យ៉ាងទៀតបាលីក្នុងគម្ពីរមន្តលទ្ធិបទនិម្មិតថាមន្តលសូត្រខ្សែ ១២ លោក
សម្តែងថា:

យោបល់សកល ទិវសភាគំសុបិតា តតិមន្ត
តតិមន្ត ជាដើម អធិប្បាយថា បុគ្គលមែនឯណាប្រព្រឹត្តផេកលក
អស់ចំណែកថ្ងៃទាំងអស់ មិនធ្វើការងារទាំងឡាយ វេលាយប់ក៏មិន
ក្រោកឡើងប្រារព្ធធ្វើនូវការងារទាំងឡាយនោះ ឬអ្នកស្រវឹងដោយសុរា
ជាទីច្នៃ ឬជាអ្នកលេងក្នុងល្បែងទាំងពួង មានល្បែងស្រីនិងបៀវហ្មៅជា
ដើម បុគ្គលនោះឈ្មោះថាធ្វើនូវការងារទាំងឡាយរបស់ខ្លួនឲ្យរីករព្រោះ
តែខ្លួនខ្ជិលប៉ុណ្ណោះឯង បុគ្គលប្រព្រឹត្តខ្ជិលប្រាកដដូច្នេះ មិនអាចដើម្បី
នឹងញ៉ាំងយកវាសជាតិ ឲ្យតាំងឡើងបាន នឹងដល់នូវសេចក្តីទុក្ខលំបាកក្នុង
បច្ចុប្បន្ននេះដោយពិត ព្រោះហេតុដូច្នេះបានជាអង្គសម្ព័ន្ធត្រះទីបខ្ពស់មា-
តារាជ្យជាម្ចាស់ ព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់សម្តែងក្នុងសិដ្ឋាលសុត្តថា ននិវាសោ-
ប្បសិលេន រតិឧដ្ឋាននេសិតា និព្វមត្តនេសោ! ល្អាន
សត្តា អារាសិវុយរំ សេចក្តីថា ផ្ទះសម្បែងគឺបុគ្គលខ្ជិលអ្នកល្មោភ
ដេកក្នុងវេលាថ្ងៃជាប្រក្រតី មិនអាចដើម្បីនឹងគ្រប់គ្រងផ្ទះបាន ផ្ទះ
សម្បែងគឺ បុគ្គលខ្ជិលជាប្រក្រតីដេកក្នុងវេលាយប់មិនក្រោកឡើងប្រារព្ធធ្វើ
នូវការងារក្នុងពេលព្រះអាទិត្យមិនទាន់រះឡើងជាប្រក្រតី មិនអាចដើម្បី
នឹងគ្រប់គ្រងផ្ទះបាន ផ្ទះសម្បែងគឺបុគ្គលខ្ជិលប្រព្រឹត្តលេងល្បែងផ្សេងៗ
ជាអ្នកលេងស្រី ជាអ្នកលេងស៊ីបាយ ជាអ្នកលេងស៊ីនំ ជាអ្នកលេង-
ស៊ីដំឡូង ជាអ្នកលេងស៊ីផឹក មានសេចក្តីស្រវឹងជាប់ជាទីច្នៃ មិនអាច

ដើម្បីនឹងគ្រប់គ្រងផ្ទះបាន សប្បុរសទាំងឡាយគប្បីប្រព្រឹត្តតាមពុទ្ធដីកា
ដូចបានអធិប្បាយមកនេះចុះ នឹងអាចធ្វើខ្លួនឲ្យបានសេចក្តីសុខ សេចក្តី
ចម្រើនក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះដោយពិត ។

ព្រោះហេតុដូច្នោះហើយ បុគ្គលជាគ្រហស្ថអ្នកស្វែងរកនូវផ្ទះសម្បែង
មិនគប្បីប្រព្រឹត្តខ្ជិលដេកច្រើន មិនគប្បីប្រព្រឹត្តជាបែបអ្នកលេងតែបុគ្គល
ប្រព្រឹត្តខ្ជិលដេកច្រើន នឹងប្រព្រឹត្តជាបែបអ្នកលេងប្រាកដដូច្នោះ បុគ្គល
នោះ ទៀងតែនឹងដល់នូវសេចក្តីទុក្ខលំបាកដោយចំណែកមួយ ។ លោក
សម្តែងអាងមាននិទានថា ដូចជាកុសិកមាណាព ជាកូនសិស្សនៃអាចារ្យ
ទិសាបារមាភូ ថ្ងៃ១ បានទៅរកឧសជាមួយនឹងមាណាពទាំង ៥០០ ដល់
ទៅក្នុងព្រៃមាណាពទាំងឡាយដទៃ គេចូលទៅរកកាប់ឧសទាំងអស់គ្នា
ឯកុសិកមាណាពកម្ជិល បានឃើញដើមថ្នាំន៍ ១ មានម្លប់ល្អ អាងវេលា
ថាថ្ងៃថ្ងៃនៅឡើយសេចក្តីខ្ជិលនឿយដេកបង្ហើតឡើង ក្នុងពេលនោះគិតថា
អញដេកសម្រាកបានបន្តិចសិនហើយក៏ដេកលក់ទៅ ដរាបទាល់តែព្រលប់
មាណាពដទៃគេរកឧសបានគ្រប់គ្នាគ្រឡប់មកវិញ ឃើញកុសិកមាណាព
នៅដេកលក់នៅដដែល ហើយគេដាស់មាណាពនោះឲ្យក្រោកឡើង គេ
ប្រាប់ថាល្ងាចណាស់ហើយ ឯកុសិកមាណាពក្រោកឡើងប្រញាប់ប្រញាល់
ពុំទាន់ស្វាងនឿយ ប្រពន្ធឡើងទៅលើដើមថ្នាំដៃចាប់កាច់មែកថ្នាំន៍នោះ ឯ
មែកថ្នាំន៍នោះក៏បាក់ពុំតែមកត្រូវភ្នែកទាំង ២ បែកខ្ចាត់វិនាសទៅ ឯឧសក៏

ពុំបានកែតម្រូវខ្លួនក៏ដល់សេចក្តីទុកជាទម្ងន់ព្រោះតែលោកដេក នោះឯង
គ្រហស្ថតាំងឡាយ ដែលប្រាថ្នាសេចក្តីចម្រើន ក៏តប្បប្រព្រឹត្តតាម បែប
កុសិកមាណាពដូចបានអធិប្បាយមកនោះឡើយ ហើយតប្បវៀរលែងនូវ
វត្ថុដែលជាទីអាងជាទីតាំង ញ៉ាំងសេចក្តីខ្ជិលឆ្ងល់ឱ្យកើតឡើងក្នុងចិត្ត
សន្តាន ជាហេតុនឹងធ្វើការងាររបស់ខ្លួនឱ្យរីករវៃចរិតផ្សេងៗ ទៅដូចមាន
បាលីក្នុងគម្ពីរមង្គលទីបី អង្គកថាមង្គលសូត្រ ពោលអាងព្រះពុទ្ធដ៏កាថាៈ
តេជាហកកក អតិសីតន្តិកម្មនកកោតិ ។ល។ ឧបទ្ទាធ
កោតាបរិក្ខុយនច្ឆន្តិតិ អធិប្បាយថាព្រោះហេតុនោះព្រះដ៏មានព្រះ
ភាគព្រះអង្គពោលថា វត្ថុជាទីអាងជាទីតាំងនៃសេចក្តីខ្ជិលមាន ៦ ប្រការគឺ
បុគ្គលឯណាពោលអាងថា វេលានេះត្រជាក់ណាស់ហើយឈប់បង្អង់មិន
ធ្វើនូវការងារទាំងពួង ១, ពោលអាងថាវេលានេះក្ដៅណាស់ ហើយឈប់
បង្អង់មិនធ្វើនូវការងារទាំងពួង ១, ពោលអាងថាវេលានេះល្ងាចណាស់
ហើយ ឈប់បង្អង់មិនធ្វើនូវការងារទាំងពួង ១, ពោលអាងថាវេលានេះ
នៅព្រឹកណាស់ ហើយឈប់បង្អង់មិនធ្វើនូវការងារទាំងពួង ១, ពោលអាង
ថាឃ្លានបាយណាស់ហើយ ឈប់បង្អង់មិនធ្វើនូវការងារទាំងពួង ១, ពោល
អាងថាស្រេកទឹកណាស់ ហើយឈប់បង្អង់មិនធ្វើនូវការងារទាំងពួង ១ ។

កាលបើបុគ្គលនោះ ច្រើននៅដោយសេចក្តីអាងនូវកិច្ចយ៉ាងនេះ
ហើយ ភោគគឺសម្បត្តិទាំងឡាយទាំងពួង ដែលមិនទាន់កើតឡើង នឹងមិន

កើតឡើង កោតទាំងឡាយគឺសម្បត្តិទ្រព្យទាំងឡាយដែលកើតឡើងហើយ
នឹងដល់នូវសេចក្តីវិនាសទៅវិញ ។

ហេតុនេះសប្បុរសទាំងឡាយ ដែលជាអ្នកប្រដៅនិយមត្រូវតែរៀន
លែងវត្ថុជាទីអាង នៃសេចក្តីខ្ជិលទាំង ៦ ប្រការនេះចេញឱ្យស្រឡះ ហើយ
គប្បីប្រតិបត្តិតាម ពុទ្ធសូតដូចបានអធិប្បាយមករួចហើយ បានឈ្មោះថា
អ្នកប្រព្រឹត្តសំអាតការងារទាំងឡាយស្អាតល្អដោយពិត ។

សម្តែងមកក្នុងសព្វកម្មនូវតួបទ មាតិកាជាតំប៉ ៣ ចប់ សេចក្តីជា
សង្ខេបតែប៉ុណ្ណោះ ពីនេះនឹងបានសម្តែងកាយទារវត្ថុបទមាតិកា ជាតំប៉
៤ តទៅទៀត ៖

៤- ឯកាយទារវត្ថុ ៖ ប្រព្រឹត្តសំអាតវត្ថុ គឺកាយទារនោះ
អធិប្បាយថាសប្បុរសទាំងឡាយ គប្បីប្រព្រឹត្តរក្សាបិទឃាត់ហាមនូវអំពើ
អាក្រក់មិនស្អាត កុំឱ្យកើតឡើងបានក្នុងកាយទារ ដូចមានបាលីក្នុងគម្ពីរ
សុត្តន្តជាតកនិទាននិសង្សវិទូ ៦ ថា ៖

កាយេ ប្បុរោហិតេ យុ កាយេ ន សុវត្ថោ សិ យា

កាយេ ន ធុច្ចរិតំ ហិត្វា កាយេ ន សុចរិតំ ចរេ

សេចក្តីថា បុគ្គលគប្បីរក្សានូវកិរិយាកម្រើកនៃកាយ គឺញ៉ាំងកាយមិនឱ្យ
កម្រើកឡើង ប្រព្រឹត្តធ្វើនូវអំពើអាក្រក់មិនស្អាតដោយកាយបុគ្គល គប្បី
សង្រួមបិទឃាត់ហាម នូវអំពើអាក្រក់មិនស្អាតដោយកាយ បុគ្គលគប្បី

លះបង់នូវអំពើប្រព្រឹត្តិកាត្រក់មិនស្អាតដោយកាយ បុគ្គលគប្បីប្រព្រឹត្តឲ្យ
 ស្អាតបរិសុទ្ធល្អដោយកាយ គឺរៀនវិលងកាយទុច្ចរិត សេចក្តីប្រព្រឹត្ត
 កាត្រក់ដោយកាយទាំង ៣ ប្រការ ដូចមានបាលីក្នុងគម្ពីរមន្តលទ្ធិបទីខ្សែ
 ៧ ថា ឥត្តាណាតិ បាតោ អធិប្បាទានំ កាមេសុមិច្ឆា-
 បារោ ថាអង្គសម្តេចព្រះសព្វវិទូបរមគ្រូជាម្ចាស់ ព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់
 សម្តែងទុកក្នុងអាតារវិន័យ ជាវិន័យសម្រាប់គ្រហស្ថថា បុគ្គលដែល
 មានចិត្តស្រឡាញ់រាងកាយរបស់ខ្លួន គប្បីប្រព្រឹត្តរៀនវិលងកាយដែលធ្វើ
 កាយឲ្យកាត្រក់ទាំង ៣ ប្រការគឺ :

១- បាលីបាតោ.- ប្រព្រឹត្តញ្ចាស់សត្វឲ្យធ្លាក់ចុះកន្ទួន គឺសម្លាប់
 សត្វ ជាហេតុនឹងឲ្យមានរឿងទៅខាងមុខ បើបុគ្គលឯណាប្រព្រឹត្តធ្វើអំពើ
 បាលីបាត ឲ្យចម្រើនឡើងហើយ បុគ្គលនោះធ្វើមរណកាលទៅវេលា
 ណាទាំងទៅកើតនរក រួចអំពីនរកនឹងទៅជាប្រេត រួចអំពីប្រេតនឹងទៅ
 កើតជាអសុរកាយ រួចអំពីអសុរកាយនឹងទៅកើតជាតិរោទ រួចអំពីតិរោទ
 ដោយសេសសល់ផលកម្មនោះ នឹងមកជាមនុស្ស មានរូបដ៏វិកលវិការ
 ផ្សេង ៗ ដ៏កាត្រក់ មានបាក់ដៃបាក់ជើង ក្រវែងក្រងងង ខ្លួនខ្វាក់ជាដើម
 មានជម្ងឺអាពាធបៀតបៀនក៏ច្រើន មានអាយុក៏ខ្លី សេចក្តីទុកកើតឡើង
 ជាទីច្នៃ ព្រាត់ប្រាសញ្ញាតិសន្តាន មិត្តសម្លាញ់បងប្អូនកូនចៅ ពុំបាន
 ព្រមព្រៀងគ្នា ដោយផលបាលីបាតនោះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀត លោកសម្តែងពុំបានទេ បើបុគ្គលសម្លាប់សត្វតូច
 មានទោសតិច ព្រោះសត្វនោះមានសរីរតូចអ្នកដែលនឹងសម្លាប់នោះមាន
 ព្យាយាមក៏តិច សម្លាប់សត្វធំមានទោសច្រើន ព្រោះសត្វនោះមាន
 សរីរធំ អ្នកដែលនឹងសម្លាប់នោះ មានព្យាយាមក៏ធំសម្លាប់សត្វតូចក្តី ធំក្តី
 មានទោសច្រើន ព្រោះសត្វនោះមានគុណច្រើន សម្លាប់សត្វតូចក្តី ធំក្តី
 មានទោសតិច ព្រោះអ្នកសម្លាប់នោះ មានកិលេសនឹងព្យាយាមមិនក្លៀវ
 ក្លា សម្លាប់សត្វតូចក្តី ធំក្តី មានទោសច្រើន ព្រោះអ្នកសម្លាប់នោះ
 មានកិលេសនឹងព្យាយាមដ៏ក្លៀវក្លា ឯបុណ្យភិបាកនេះ ប្រកបដោយ
 សាហាវភាពយោគ សម្លាប់ដោយខ្លួនឯង ក៏ត្រូវទោស អាណត្តិកបយោគ
 ចង្អាប់ បើអ្នកដទៃឲ្យសម្លាប់ក៏ត្រូវទោស តែបើសម្លាប់ប្រកបដោយអង្គ
 ទាំង ៥ ។

ក. ចាណោ	សត្វមានជីវិត
ខ. ចាណាសញ្ញតា	សម្គាល់ជីវិតសត្វមានជីវិត
គ. វេទកចិត្ត	ចិត្តក្លែងនឹងសម្លាប់
ឃ. ឧបត្តមោ	ព្យាយាមនឹងសម្លាប់
ង. តេជមរណំ	កិរិយាសម្លាប់សត្វនោះ បានដោយ

ព្យាយាមនោះ ។

បើបុគ្គលសម្លាប់សត្វព្រមដោយអង្គទាំង ៥ នេះ ទើបឈ្មោះថាត្រូវ
 បុណ្យភិបាក បើសម្លាប់សត្វមិនព្រមដោយអង្គទាំង ៥ នេះទេ មិនឈ្មោះ

ថាត្រូវបាណាតិបាតឡើយ ។

បុគ្គលដែលប្រព្រឹត្តធ្វើអំពើបាណាតិបាតនេះ ឈ្មោះថា មិនស្រឡាញ់
ខ្លួនមិនរាប់អានខ្លួនប្រព្រឹត្តធ្វើខ្លួនឯងមិនឲ្យស្អាតល្អ ឲ្យអាគ្រក់ទៅខាងមុខ
ហេតុនេះសប្បុរសទាំងឡាយមិនគប្បីប្រព្រឹត្តធ្វើនូវអំពើបាណាតិបាតនេះ
ឡើយ ត្រូវតែប្រតិបត្តិតាមព្រះពុទ្ធដ៏កាដូចអធិប្បាយមកនេះ ទើបបាន
សេចក្តីសុខទៅខាងមុខដោយពិត ។

២- អទិន្នាទាន.- កិរិយាកាន់យកនូវទ្រព្យនៃបុគ្គលដទៃដែលគេពុំបាន
ឲ្យហើយដោយកាយដោយវាចា ឈ្មោះថាលួចយកនូវទ្រព្យនៃបុគ្គលដទៃ
ទោះលួចយកដោយខ្លួនឯងក៏ច្រើនឆ្លាចអ្នកដទៃឲ្យលួចយកក្តី ឬ ធ្វើការ
ឲ្យនិមិត្ត ផ្សេងៗ មានញាក់មុខបំប្រិចភ្នែកដៃដើរជាដើម ឲ្យអ្នកដទៃ
លួចយកនូវទ្រព្យនៃបុគ្គលដទៃនោះក្តី ក៏ឈ្មោះថាអទិន្នាទាន ដូចគ្នា ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត ទោសអទិន្នាទាននោះ លោកសម្តែងថា បើបុគ្គល
លួចយកនូវទ្រព្យនៃបុគ្គលដទៃមានថ្លៃថោកថយមានទោសតិចលួចយកនូវ
ទ្រព្យនៃបុគ្គលដទៃ មានថ្លៃច្រើនមានទោសច្រើន លួចយកនូវទ្រព្យនៃ
បុគ្គលដទៃថោកក្តីថ្លៃក្តីមានទោសតិច ព្រោះបុគ្គលនោះមានគុណតិច
លួចយកនូវទ្រព្យនៃបុគ្គលដទៃថោកក្តីថ្លៃក្តី មានទោសច្រើន ព្រោះបុគ្គល
នោះមានគុណច្រើន លួចយកទ្រព្យ នៃបុគ្គលដទៃថោកក្តីថ្លៃក្តីមានគុណ
ក្តីតិចគុណក្តីមានទោសតិចព្រោះអ្នកដែលលួចនោះ មានកិលេសនឹង

ព្យាយាមតិចមិនក្លៀវក្លា មានពេលសម្រេចនោះមានកំលោះសន្តិសុខព្យាយាម
ច្រើនដ៏ក្លៀវក្លា ។ ។

ឯអំឡុងទី១នេះមានបរិយាយត្រឹមត្រូវបំផុត ប្រកបដោយអង្គ៥គឺ:

ក.បរមវត្ថុហតិ ព្រឡាតិបុគ្គលរាជវិទេតហ្ន៎វៃហ្ន៎វៃក្សត្រ ។

១- បរេវត្ថហិតសញ្ញា សម្គាល់ដឹង ថាទ្រព្យគឺបុគ្គលនៃទេវតាហ្ន
ហ្នែករក្សាទុក ។

គ. ថេយ្យចិត្តៈ ចិត្តជាហេតុលមយក ។

យ-ឧបករណ៍ ព្យាយាមនឹងលូត ។

ង. ភេនហារណំ កិរិយាល្អចយកន្ទុវទ្រព្យនោះបានដោយព្យាយាម
 នោះ គឺបុគ្គលល្អចព្រមដោយអង្គទាំង ៥ នេះទើបត្រូវអទិន្នាទាន បើមិន
 ព្រមដោយអង្គទាំង ៥ នេះទើបត្រូវអទិន្នាទាននោះឡើយ ។

បើបុគ្គលឯណា ប្រព្រឹត្តល្មើស ឬទ្រព្យ នៃបុគ្គលដទៃទៀតច្រើន
ចម្រើនឡើងហើយ បុគ្គលនោះធ្វើមរណកាលទៅនឹងទៅកើតក្នុងនរក
ប្រភ អស្សុកាយ តិរច្ឆាន សេសសល់ផលអទិនាទាននោះ នឹងវិលមក
កើតជាមនុស្សវិញ ជាអ្នកកំសត់អត់ឃ្លានដល់ខ្យល់សចក្តីទុក្ខលំបាក រកស៊ី
ចិញ្ចឹមជីវិតបានដោយរកម្រ រកបានរបស់អ្វីៗ តិចតួចមក មានចោរលួច
ចោរច្នៃនឹងល្បើមយកអស់ទៅ ដោយផលអទិនាទាននោះឯង ។

ហេតុនោះអ្នកទាំងឡាយជាសប្បុរសដែលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ៩៧

ដោះខ្លួន រឿងខ្លួនឲ្យរួចផុតចាកពីសេចក្តីកំសត់ទំលក្រទៅខាងមុខ ត្រូវតែរៀន
លែងចាកអទិទ្ធាទាន ហើយប្រព្រឹត្តឲ្យសមគួរតាមព្រះពុទ្ធដីកាដូចបាន
អធិប្បាយមកនេះ ទើបឈ្មោះថាស្រឡាញ់ខ្លួន ធ្វើខ្លួនឲ្យស្អាតល្អទៅ
ខាងមុខដោយពិត ។

៣- គឺ ការមេសុមិច្ឆាចារ កិរិយាប្រព្រឹត្តខុស ប្រព្រឹត្តដ៏លាមក
គឺបណ្ឌិតតប្បីគឺជឿលចំណែកមួយ ក្នុងតាមទាំងឡាយ អធិប្បាយថា
បើបុរសឯណាប្រព្រឹត្តក្បត់ចិត្តប្រពន្ធហើយ ទៅធ្វើសេវនកិច្ចនឹងស្រីដទៃ
ឬ ស្រីឯណា ទៅប្រព្រឹត្តក្បត់ចិត្តស្វាមីរបស់ខ្លួនហើយ ទៅសេពសន្ថវៈ
នឹងបុរសដទៃដោយសេចក្តីប្រាថ្នាឬអសន្នមបុរសនោះឬស្រីនោះ ឈ្មោះ
ថាជាចំសីលការមេសុមិច្ឆាចារ ។

ឯការមេសុមិច្ឆាចារនេះ បើបុគ្គលឯណាប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអគមនិយដ្ឋាន
គឺទីជាទីដែលមិនតប្បីសេពគប់នោះ ប្រាសចេញចាកគុណសម្បត្តិ មាន
សីលគុណជាដើម បុរសនោះមានទោសតិច, បើបុគ្គលឯណាប្រព្រឹត្តទៅ
ក្នុងអគមនិយដ្ឋាន គឺទីជាទីដែលមិនតប្បីសេពគប់នោះបរិបូណ៌ដោយគុណ
សម្បត្តិមានសីលគុណជាដើម បុរសនោះមានទោសច្រើន ។ ម្យ៉ាង
ទៀតអគមនិយដ្ឋាន ទីដែលមិនតប្បីសេពគប់នោះមានគុណក្តី ឥតគុណក្តី
ការមេសុមិច្ឆាចារ ដែលបុគ្គលប្រព្រឹត្តទៅដោយសេចក្តីកំហែងតាមអំណាច
ខ្លួនមានទោសធ្ងន់ បើបុគ្គលទាំងពីរនាក់មានសេចក្តីប្រាថ្នាស្មើគ្នាក្នុង
ការមេសុមិច្ឆាចារ មានទោសស្រាល ព្រោះបុរសនោះមានកិលេសនឹង

ព្យាយាមទំនំមិនក្លៀវក្លា មានទោសធ្ងន់ព្រោះបុរសនោះមានកិលេស និង
 ព្យាយាមដ៏ក្លៀវក្លា បុគ្គលឯណាប្រព្រឹត្តសេពគប់ ការមេសុមិច្ឆាចារនេះ
 ឲ្យច្រើនចម្រើនឡើងហើយ បុគ្គលនោះលុះធ្វើមរណកាលក្សណក្ស័យជីវិត
 ទៅវេលាណា ទៀងតែទៅកើតក្នុងនរក ប្រេត ឬ អសុរកាយ ឬ តិរច្ឆាន
 សេសសល់ផលនោះ នឹងមកកើតជាមនុស្សឡើយជាច្រើនជាតិ កើតជា
 មនុស្សឆ្នុត ជាមនុស្សមានរូបអាក្រក់គ្នាទទួកណា និមួយគេស្រឡាញ់រាប់
 អាទឡើយ សត្រូវដទៃតែងបៀតបៀនជានិច្ច មានតែសេចក្តីទុក្ខលំបាក
 ជាច្រក្រតីដោយសេសសល់ផលការមេសុមិច្ឆាចារនោះឯង ការមេសុមិច្ឆាចារ
 នេះជាកាយបរិយោគ ប្រព្រឹត្តសេពខ្លួនឯងទើបត្រូវ បើបង្គាប់ប្រើអ្នកដទៃ
 ឲ្យសេពមិនត្រូវឡើយ ប្រកបដោយអង្គ ៤ ។

ក. អតមនិយវត្ថុ ទីដែលមិនគួរសេព ។
 ខ. ភស្តុសេវនចិត្ត ចិត្តប៉ងបំណងដើម្បីសេពក្នុងទីដែលមិនគួរ
 សេពនោះ ។

គ. សេវនប្បយោគោ ព្យាយាមដើម្បីសេព ។
 ឃ. មគ្គេនមគ្គបដិច្ចក្កិអធិវាសនំ កិរិយាញ៉ាំងមគ្គឲ្យដល់ចំពោះចូល
 ទៅតាមទ្វារមគ្គ ។

បើបុគ្គលធ្វើសេវនកិច្ចប្រកបដោយអង្គទាំង ៤ នេះ ទើបត្រូវការមេ
 សុមិច្ឆាចារ បើមិនប្រកបត្រាបដោយ អង្គទាំង ៤ នេះទេ មិនត្រូវការមេ-

សុមិច្ឆាចារ្យឡើយ ។

ហេតុដូច្នេះ សច្ចរសទាំងឡាយ ដែលស្រឡាញ់រូបកាយខ្លួន ត្រូវ
 តែរៀនលេងចាកការមេសុមិច្ឆាចារ្យនេះឱ្យស្រឡះចេញ ប្រព្រឹត្តឱ្យត្រូវត្រង់
 តាមពុទ្ធនុរោត ដូចបានសម្តែងមកហើយនេះ ទើបបានឈ្មោះថាអ្នក
 ថែទាំរក្សារកកាយខ្លួនឱ្យស្អាតបរិសុទ្ធប្រព្រឹត្តទៅខាងមុខ បុគ្គលដែលប្រ-
 ព្រឹត្តធ្វើនូវអំពើបាណាតិបាត អទិន្នាន ការមេសុមិច្ឆាចារ្យទាំង ៣ នេះ
 ឈ្មោះថា ធ្វើកាយរបស់ខ្លួនឱ្យអាក្រក់បុគ្គលដែលបានរៀនលេងប្រព្រឹត្តធ្វើ
 នូវអំពើទាំង ៣ ប្រការ មានបាណាតិបាតជាដើមនេះ ឈ្មោះថាធ្វើកាយ
 របស់ខ្លួនឱ្យអ ។

សម្តែងអំពីកាយទ្វារវត្ថុ ៥ មានតិកាជាតំរប់ ៤ ចប់សេចក្តីជាសន្លឹកបត្រ
 ប៉ុណ្ណោះ ។

គតីនេះនឹងសម្តែងពី រចនាវត្ថុ ៥ មានតិកាជាតំរប់ ៥ គឺទៅទៀត
 ឯរចនាវត្ថុនោះគឺប្រព្រឹត្តសំអាតវត្ថុគឺរចនា អធិប្បាយថា បុគ្គលគប្បីរក្សា
 សង្រួមយាត់ហាមនូវពាក្យអាក្រក់ដែលមិនស្អាតល្អដោយរចនា ដូចមាន
 បាលីក្នុងគម្ពីរសុត្តន្តបិដកនិទានខណ្ឌសង្ឃ វិទ្យា ៦ ថា៖

វិចីបកោបរត្ថេយ វាចាយសំវុតោសិយា
 វិចីទុច្ចរិតហិត្វា វាចាយសុចរិតធរ ។

អធិប្បាយថា បុគ្គលគប្បីរក្សានូវកិរិយាកម្រិតឡើងវិទ្យាថា គឺថា

មិនប្រព្រឹត្តឡើយ ពាក្យសម្តីដែលអាត្រក់ឱ្យកម្រើកកើតឡើងបាន បុគ្គល
 គប្បីសង្រួម ឃាត់ហាមនូវពាក្យពោលអាត្រក់ បុគ្គលគប្បីលះចង់ នូវ
 កិរិយាប្រព្រឹត្តអាត្រក់មិនស្អាតល្អដោយពុំចាំបាច់ ឃើញគប្បីប្រព្រឹត្តឱ្យជា សុច-
 រិត ស្អាតបរិសុទ្ធល្អដោយពុំចាំគឺរៀនវិសេសវិចិត្រចិត្ត ៤ ប្រការគឺ មុសាវត
 ទៅកិរិយាប្រព្រឹត្តពោលនូវពាក្យកុហកបញ្ឆោតមិនពិត ដល់អ្នកដទៃ ឱ្យគេ
 ខូចខាតប្រយោជន៍ ឱ្យគេបង់ទ្រព្យសម្បត្តិព្រោះខ្លួន ជាហេតុនឹងឱ្យមាន
 ពៀរទៅខាងមុខ ។

ឯបុគ្គលដែលពោលនូវពាក្យ កុហកមិនពិតដល់បុគ្គលឯណា ចំបាត់
 នូវប្រយោជន៍នៃបុគ្គលឯណា ថាបើប្រយោជន៍នោះ ជាវចនៈនៃបុគ្គល
 នោះច្រើនក៏មានទោសច្រើន បើចំបាត់នូវប្រយោជន៍នៃបុគ្គលឯណា
 បុគ្គលនោះមានគុណតិចក៏មានទោសតិច ចំបាត់នូវប្រយោជន៍បុគ្គលឯណា
 ដែលមានគុណច្រើនក៏មានទោសច្រើន ។ ម្យ៉ាងទៀតបុគ្គលអ្នកពោល
 នូវពាក្យមុសាវតមានទោសតិច ព្រោះបុគ្គលនោះមានកិលេសទន់មិន
 ភ្លៀវភ្លា មានទោសធ្ងន់ព្រោះមានកិលេសដ៏ភ្លៀវភ្លា ជាវិចីបយោគពោល
 កុហកដោយខ្លួនឯង ទើបត្រូវមុសាវតទេ បើប្រើបុគ្គលដទៃឱ្យពោលកុហក
 មិនត្រូវមុសាវតទេឡើយ ។

មុសាវតនេះមានអង្គ ៤ គឺ ៖

ក. អតថវិត វិតមិនពិត ។

ខ- វិស័កខនចិត្ត ចិត្តប្រាថ្នាដើម្បីពោលឲ្យឃ្លាត ។

គ- គរដ្ឋាវាយាមោ ព្យាយាមនឹងពោលនូវពាក្យនោះឲ្យឃ្លាត ។

ឃ- ចរស្សតទត្ថវិជាននំ កិរិយាញ៉ាំងបុគ្គលដទៃឲ្យខឹងច្បាស់ គឺ
ថាឲ្យជឿនូវសេចក្តីដែលមិនពិតនោះឯង បើពោលនូវពាក្យកុហកប្រកប
ព្រមដោយអង្គទាំង ៤ នេះហើយ ទើបត្រូវមុសាវាទ បើពោលមិនប្រកប
ព្រមដោយអង្គទាំង ៤ នេះទេ មិនត្រូវមុសាវាទឡើយ ។

ង- ចិសុណាវតា ចេតនាជាហេតុពោលនូវពាក្យសិកស្ស៍តញ្ចៈ
ញ៉ាំងបំបែកបំបាក់បុគ្គលដទៃ ឲ្យគេកើតឈ្មោះប្រកែកបែកមិត្តសម្លាញ់
របស់គេ ឬថានិយាយញ្ចៈញ៉ាំងបំបែកមិត្តគេ ដើម្បីល្បងយកមកជាមិត្ត
ខ្លួនវិញ ឈ្មោះថា ចិសុណាវតា ។

ឯចិសុណាវតានេះមានអង្គ ៤ គឺ :

ក- ភិទ្ធិតញ្ចោបរោ បុគ្គលដទៃគឺខ្លួនគប្បីបំបែក ។

ខ- ភេទបុរេត្តារតាចិយកម្សតា ការបំបែកទំលាយមិត្តគេឲ្យ
ប្រព្រឹត្តទៅខាងមុខ ប្រាថ្នាយកមកជាមិត្តសម្លាញ់ខ្លួនឯងវិញ ។

គ- គរដ្ឋាវាយាមោ ព្យាយាមពោលនូវពាក្យបំបែកមិត្តគេនោះ ។

ឃ- តស្សតទត្ថវិជាននំ កិរិយាញ៉ាំងបុគ្គលនោះឲ្យដឹងច្បាស់នូវ
សេចក្តីនោះ ។

បើពោលច្រកច្រមងាយអង្គទាំង ៤ នេះ ហើយទើបត្រូវ បិសុ-
ណាវត្ថុនេះ បើមិនព្រមដោយអង្គទាំង ៤ នេះទេ មិនត្រូវបិសុវត្ថុឡើយ
ឯបិសុណាវត្ថុនេះ បើនឹងហៅថា ចេសុត្ថាវត្ថុច្រើនវិញក៏បាន ។

៣- ផុសវត្ថុ ចេតនាចំណែកមួយដ៏អាក្រក់តាំងឡើងព្រមដោយ
វិចីយោគ គឺព្យាយាមពោលពាក្យអាក្រក់ខ្លួនឯងផ្តាច់បង់នូវសេចក្តីរាប់
អានសេចក្តីសុខនៃបុគ្គលដទៃ ញ៉ាំងសេចក្តីក្តៅក្រហាយចិត្តឱ្យកើតឡើង
ដល់អ្នកដទៃ មានដេរប្រទេចជាដើម ឬពោលចាក់ដោតអ្នកដទៃ ពោល
ចំពោះ រូបណាមួយនោះអាចមានចិត្តគ្មានខ្មាញ់នូវសេចក្តីទុក្ខក្តៅក្រហាយ
ឈ្លោះថាផុសវត្ថុ ឆ្លើយហៅថាផុសវត្ថុច្រើនវិញក៏បាន ឯផុសវត្ថុនេះ
ពោះបើពោលនូវពាក្យល្អឆ្លើយ តែចិត្តនោះអាក្រក់ទេ ក៏ឈ្លោះថាផុសវត្ថុ
បើពោលនូវពាក្យនោះអាក្រក់ចិត្តក៏អាក្រក់ឈ្លោះថាផុសវត្ថុ បើពោល
ពាក្យអាក្រក់ទេ តែចិត្តនោះល្អប្រាថ្នានូវប្រយោជន៍ដល់បុគ្គល នោះដូច
មាតានិងបិតា ដេរប្រដៅកូនចៅជាដើម ពោលនូវពាក្យទាំងនេះមិន
ឈ្លោះថាផុសវត្ថុឡើយ ដូចមានបាលីក្នុងគម្ពីរមង្គលទីបីអង្គកថាខ្សែ ៧
លោកសម្តែងអាងនិទានថា៖ មានឧបាសិកាម្នាក់មានកូនប្រុសមួយកូន
នោះប្រាថ្នាចង់ទៅលេងព្រៃជាមួយនឹងអ្នកស្រុក ឯមាតាក៏យាត់កូននោះ
ម្តងពីរដង កូននោះក៏មិនស្តាប់រឺងចេះចេសតែងទៅ ឯមាតាក៏ដេរប្រទេច

ថា អាងទឹកទៅចុះ ឲ្យក្របីព្រៃឆ្ងាយក្នុងព្រៃទៅចុះ ។

ឯកូនទៅដល់ក្នុងព្រៃ ស្រាប់តែមានក្របីព្រៃមួយបោលមកបម្រុង
នឹងវែកកូននោះ ក៏ធ្វើសច្ចកិរិយាថា បើមានខ្ញុំពោលពាក្យអាក្រក់តែមាន
ចិត្តល្អប្រាថ្នាប្រយោជន៍ដល់ខ្ញុំទេ ក៏សូមឲ្យក្របីព្រៃនេះឈរនៅ នៅទី
នេះកុំឲ្យចូលមកដល់ឡើយ ។ ក្របីព្រៃនោះក៏ឈរនៅនឹងកន្លែងនោះមិន
អាចចូលមកបានឡើយ ។

ពោលពាក្យសម្តីអាក្រក់ តែចិត្តល្អប្រាថ្នាប្រយោជន៍ដល់ខ្លួនវា
ដែលអាងមកនេះ មិនឈ្នោះថាផុសវាចាឡើយ ។

ផុសវាចាមានអង្គ ៣ ៖

- ក- អាកាសិតត្នោតរោ បុគ្គលដទៃ នឹងខ្លួនច្បាំង ។
- ខ- កុប្បិតចិត្ត ចិត្តខឹងហើយ
- គ- អាកាសនា កិរិយាដេរប្រទេច ។

បើពោលព្រមដោយអង្គទាំង ៣ នេះ ទើបត្រូវផុសវាចា បើមិន
ព្រមដោយអង្គទាំងនេះទេ មិនត្រូវផុសវាចាឡើយ ។

៤- សម្បជ្ឈលាបោ កិរិយាពោលនូវពាក្យឥតប្រយោជន៍ មាន
និយាយនូវរឿងតិរច្ឆានកថាជាដើម ប្រកបដោយអង្គពិរិគ្គ ៖

- ក- ការគយ្យសិកាហរណាទិ និរត្តកថា បុរេក្ការតា ការញ៉ាំង

ពាក្យពោលឥតប្រយោជន៍មាននាំមកនូវរឿងចម្បាំងនៃការតសេន និង
រឿងនាងសិតាជាដើម ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅខាងមុខ ។

១- តថាប្រឹកថាកថនំ កិរិយាពោលនូវពាក្យមានសភាពដូច្នោះ ។

បើពោលព្រមដោយអង្គទាំងពីរនេះ ទើបត្រូវសម្មច្បាស់ បើមិន
ប្រកបដោយអង្គទាំងពីរនេះទេ មិនត្រូវសម្មច្បាស់ឡើយ សម្បទស
ទាំងឡាយដែលមានសន្តានចិត្តល្អ គប្បីរៀនលេងចាកវិចិត្រភិក្ខុ គឺសេចក្តី
ប្រព្រឹត្តអាក្រក់មិនល្អ ដោយវាចាជាហេតុនឹងឲ្យមានរោស ធ្លាក់ចុះទៅ
ក្នុងអបាយទាំង ៤ មាននរកជាដើម រួចអំពីអបាយនោះមក ដោយសេស
សល់នៃផលបាប នឹងមកកើតជាមនុស្ស មានមាត់អាក្រក់ សម្តីអាក្រក់
និយាយសម្តីអាក្រក់នឹងអ្នកឯណា គេក៏មិនស្តាប់ សូម្បីតែខ្លួនបើរបស់
ខ្លួន ក៏មិនស្តាប់ជាច្រើនជាតិ បុគ្គលដែលរៀនលេងមិនប្រព្រឹត្តិពោល
នូវវិចិត្រភិក្ខុទាំង ៤ យ៉ាង ដូចអធិប្បាយមកនេះ បានឈ្មោះថា ប្រព្រឹត្ត
សំអាតវិចិត្រភិក្ខុរបស់ខ្លួនឲ្យស្អាតចរិស្តល្អ ត្រូវត្រង់តាមព្រះពុទ្ធភាសិត
ដោយវិត សម្តែងវិចិត្រភិក្ខុបទមាតិកា ជាតំរប់ ៥ ចប់សេចក្តីជាសន្លេប
តែប៉ុណ្ណោះ ។

ភក្តីនេះនឹងបានសម្តែង មនោទូរវត្ថុបទមាតិកាតំរប់ ៦ តទៅទៀត៖

មនោទូរវត្ថុ : ប្រព្រឹត្តសំអាតវត្ថុ គឺមនោទូរនោះ អធិប្បាយថា
បុគ្គលគប្បីរក្សាសង្រួមចិត្តយាត់ហាមចិត្តរបស់ខ្លួនមិនឲ្យ ប្រព្រឹត្តសន្សំនូវ

ការប្តូរណ៍ដ៏ស្ម័គ្រចិត្តនៃស្ថាប័នមានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការស្រាវជ្រាវ (ខ្សែ ៦)

的：

မိမိ၏ ဗုဒ္ဓဘာသာကို နှစ်သက်သူများသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နှစ်သက်သူများသည်

សំយាមនោទុច្ឆរិតហិតា មនសាសុច្ឆរិតចរ ។

អភិប្បាយថា បុគ្គលគប្បីរក្សាខ្លួនឱ្យយ៉ាកប្រើកនៃចិត្តគឺជាញ៉ាំងចិត្ត
មិនឲ្យកប្រើកឡើង កាន់យកខ្លួនអារម្មណ៍ដ៏ខុសមិនស្អាតល្អ បុគ្គលគប្បី
សង្រួមចិត្តយាត់ហាមនូវសេចក្តីរិះគិតខុសដោយចិត្ត បុគ្គលគប្បីលះបង់
នូវសេចក្តីប្រព្រឹត្តអាក្របមិនស្អាតល្អដោយចិត្ត ហើយប្រព្រឹត្តឲ្យជាសុចរិត
ស្អាតល្អដោយចិត្ត កាន់យកខ្លួនអារម្មណ៍ត្រូវប្រពៃ គឺជាប្រព្រឹត្តរឿយលឿន
ចាកមនោទុច្ចរិតទាំង ៣ ប្រការ ឯមនោទុច្ចរិតទាំង ៣ ប្រការនោះគឺ៖
១ អភិជ្ឈក រេតនាសម្បត្តិយកនូវទ្រព្យនៃបុគ្គលដទៃ គឺសេចក្តីលោភ
ចង់ប៉ានបង្ហាន់ចិត្ត បន្តិចចិត្តទៅកាន់ទ្រព្យអ្នកដទៃ ដើម្បីយកមកជា
របស់ខ្លួនឈ្មោះថា អភិជ្ឈក ។

ឯអភិជ្ឈានៈមានអង្គ ២ គឺ :

ក- បរកណ្ណំ ទ្រព្យជាបេសនៃបុគ្គលដទៃ

១- ឥតនោបរិណា នំ កិរិយាបណ្ណេនចិត្តោកាខ័ទ្រព្យអ្នកដទៃដើម្បី

23 7

ចេតនាដែលប្រកបដោយអង្គទាំង ២ នេះទើបត្រូវអភិជ្ឈា បើចេតនា

មិនប្រកបដោយអង្គទាំង ២ នេះទេ មិនត្រូវអភិជ្ឈាឡើយ ។

២- ព្យាបាទោ ចេតនាធម៌ញ៉ាំងប្រយោជន៍និងសេចក្តីសុខនៃបុគ្គល
ដទៃទៀតនាសព្វ គឺ ថាចេតនាធម៌ដែលខឹងគំនុំគំនូននឹងបុគ្គលឯណា
ញ៉ាំងបុគ្គលនោះទៀតនាសព្វ បើធ្វើបុគ្គលនោះទៀតនាសព្វទៅពុំបាន ព្យា-
យាមគិតញ៉ាំងទ្រព្យឥតវិញ្ញាណក្តីទ្រព្យមានវិញ្ញាណក្តី របស់នៃបុគ្គលនោះ
ទៀតនាសព្វឈ្មោះថា ព្យាបាទ ។

ព្យាបាទនេះមានអង្គពីរគឺ :

ក- បរិសត្តោ សត្វដទៃ ។

ខ- តស្សចរិទានចិន្តា សេចក្តីរិះគិតដើម្បីញ៉ាំងសត្វដទៃនោះ ទៀត
នាសព្វ ។

ចេតនាធម៌ដែលប្រកបដោយអង្គទាំងពីរនេះ ទើបឈ្មោះថាព្យាបាទ
បើចេតនាធម៌ មិនប្រកបដោយអង្គទាំងពីរនេះទេ មិនឈ្មោះថា ព្យាបាទ
ឡើយ ។

៣- មិច្ឆាទិដ្ឋិ សេចក្តីឃើញខុសប្រកាន់យកខុសថាជាត្រូវ ព្រោះ
មិនមានន័យកិរិយាកាន់យកដោយសមត្ថភាពតាមពិត ។ អធិប្បាយថា អង្គ
សម្តេចព្រះអនុញ្ញាណសាស្តាចារ្យទ្រង់សម្តែងថាសង្ខារធម៌ទាំងឡាយជា
អនិច្ច ទុក្ខ អនត្តា គឺថាមិនទៀង នាំមកនូវសេចក្តីទុក្ខមិនជាប់របស់ខ្លួន

គ្មានខ្លឹមសារ បុគ្គលឯណាពិចារណាឃើញនូវសង្ខារធម៌ជាអនិច្ចលក្ខណៈ
 ថាជារបស់ទៀងវិញ ជាទុក្ខលក្ខណៈថាជាសុខវិញ ជាអនត្តលក្ខណៈថា
 ជាខ្លួនវិញ បុគ្គលដែលពិចារណាឃើញដូច្នេះនោះ ឈ្មោះថាមិច្ឆាទិដ្ឋិ ។
 ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងគម្ពីរមន្តលទ្ធិបន្តិកថាមន្តលសូត្រខ្សែ ៧ ថា ៖
 មិច្ឆាទិដ្ឋិ សហកតេន ខន្ធសិវាទយោសេដ្ឋាតិ
 តេសំអភិវាទន អញ្ញាលិកម្មត្ថបិថ កបរិកណ្ណាទិ
 ទិករោតិ ។

អធិប្បាយថា បុគ្គលឯណាពិចារណាឃើញវិចិត្រដោយចិត្តរិះគិត
 ខុសថាទេវតាទាំងឡាយមានខន្ធកុមារ និងព្រះឥសូរជាដើម ដ៏ប្រសើរ
 ដោយវិសេសក្នុងលោក ហើយធ្វើនូវកិរិយាបូជាមានអភិវាទកម្ម គឺអំពើ
 ធ្វើបុណ្យកាយថ្វាយខ្លួន លុតជង្គង់ថ្វាយបង្គំនឹងអញ្ញាលិកម្ម គឺអំពើធ្វើ
 នូវក្រព្រំប្រាមដែលក្រឡើងប្រណម្យទមស្សការសំពះដល់ទេវតាទាំងឡាយ
 មានខន្ធកុមារនិងព្រះឥសូរជាដើមនោះ និងធ្វើនូវតាំងសម្រាប់បូជាដល់
 រូបភូតខ្លោចនិងប្រោះប្រាំដោយគ្រឿងបូជាមានតាមជាដើម កិរិយាធ្វើយ៉ាង
 នេះឈ្មោះថាមិច្ឆាទិដ្ឋិ ។ ម្យ៉ាងទៀតបុគ្គលដែលកាន់យកនូវទិដ្ឋិសេចក្តី
 ចូលចិត្តថាសត្វបង្កើតក្នុងសុគតិនិងទុគតិបានសេចក្តីសុខ និងទុក្ខ មិនមែន
 បង្កើតអំពីកម្មដែលបុគ្គលធ្វើឬនឹងអាក្រក់នោះទេ កើតមកអំពីសំណាក់
 នៃទេវតាទាំងឡាយ មានខន្ធកុមារនិងព្រះឥសូរជាដើម ឲ្យនូវសេចក្តី

ទុកនឹងសុខដល់មនុស្សទាំងឡាយ បុគ្គលចូលចិត្តយ៉ាងនេះឈ្មោះថាមិច្ឆា
ទិដ្ឋិ ។

ឯមិច្ឆាទិដ្ឋិនេះ សម្តែងដោយសង្ខេបមាន២ គឺអធិយតាមិច្ឆាទិដ្ឋិ
សេចក្តីឃើញខុសមិនទៀងជាសកកិច្ច ប្រកបដោយកិរិយាក្សាន គឺ
ថានៅប្រដៅទូន្មានបាន ព្រោះចិត្តមិនទាន់ធ្លាក់ចុះដល់ផែនចិត្ត ជាគំរប់ប្រា
តិរនៅឡើយ ១, ធិយតាមិច្ឆាទិដ្ឋិ សេចក្តីឃើញខុសប្រកាន់យក
មាំជាអកកិច្ច គឺអ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយមានព្រះពុទ្ធជាដើមប្រដៅទូន្មានតុ
បាន ព្រោះចិត្តធ្លាក់ចុះដល់ផែនចិត្ត ជាគំរប់ ៣ គឺបុគ្គលដែលប្រកបដោយ
ទិដ្ឋិ ៣ យ៉ាង ៖

១- នត្តិកទិដ្ឋិ.— សេចក្តីឃើញខុសថាអំពើដែលបុគ្គលធ្វើមានទាន
ជាដើម មិនមានផលឥតប្រយោជន៍ទាំងអស់ ។

២- អកិរិយទិដ្ឋិ សេចក្តីឃើញខុសថាភក្តិក្រក់និងភក្តិក្តីដែល
បុគ្គលប្រព្រឹត្តធ្វើទាំងប៉ុន្មាន ឈ្មោះថាមិនធ្វើទាំងអស់ គ្មានបាចបុណ្យអ្វី
ឡើយ ។

៣- អហេតុកទិដ្ឋិ សេចក្តីឃើញខុសថាផលនិងភក្តិទាំងពីរនេះ
មិនមានទេ សត្វដែលកើតឡើងដែលនឹងបរិសុទ្ធតិចរិសុទ្ធដោយខ្លួនឯង
ដែលនឹងសៅហ្មងក៏សៅហ្មងដោយខ្លួនឯងជាធម្មតា ។ បុគ្គលដែលប្រកប
ដោយទិដ្ឋិទាំង ៣ នេះ ឈ្មោះនិយតាមិច្ឆាទិដ្ឋិ មានទោសធំបំផុត ទៀង

តែនឹងធ្លាក់ ទៅក្នុងលោកនូវនរកដោយពិត ។

ឯមិច្ឆាទិដ្ឋិនេះ មានអង្គ ២ គឺ :

វត្ថុនោកហិតា ការវិបរិតតា ការវិបរិតប្រាសចាកអាការ
 ដែលពិតដោយមិច្ឆាទិដ្ឋិ គឺខ្លួនកាន់យកហើយនូវវត្ថុមិនពិត ១, យថា-
 ចត្តកណ្តាតិ តថា ការវេទនសម្បជ្ជា ឯ បុគ្គលកាន់យកនូវអត្ត
 ដែលមិនពិតនោះដោយប្រការឯណា ក៏យ៉ាងកើតឡើងប្រាកដនៃអត្តដែល
 មិនពិតនោះដោយប្រការដូច្នោះ ១ ចេតសិកធម៌ដែលប្រកបដោយអង្គទាំង
 ពីរនេះ ទើបឈ្មោះថា មិច្ឆាទិដ្ឋិ បើមិនប្រកបដោយអង្គទាំងពីរនេះទេ
 មិនឈ្មោះថាមិច្ឆាទិដ្ឋិឡើយ អ្នកដែលបានស្តាប់ ឬបានមើលគួរពិចារណា
 ឲ្យច្រើន ទើបសង្ឃឹមថាបានយល់ខ្លះ ឬ យល់ទាំងអស់តាមប្រាជ្ញាតិច
 ច្រើន បើពុំនោះសោត សឹងតែពុំដឹងជាសម្តែងកន្លែងត្រង់នេះថាដូចម្តេច
 ។ ។

ឯអនិយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ ដែលមិនទៀងនោះ បើបុគ្គលបានស្តាប់ពាក្យ
 ប្រដៅអ្នកប្រាជ្ញហើយដឹងខ្លួនថាខ្លួនឃើញខុស លះបង់នូវទិដ្ឋិនោះចោល
 ចេញ បុគ្គលនោះធ្វើមរណកាលទៅនឹងទៅកើតក្នុងសុគតិភព បើមិន
 លះបង់នូវទិដ្ឋិនោះចោលចេញទៀត តែធ្វើមរណកាលទៅនឹងទៅកើតក្នុង
 ខុគតិភព គឺនរកប្រេត អសុរកាយ តិរច្ឆានដោយចំណែក ១ ហេតុ
 ដូច្នោះយើងទាំងឡាយ ដែលប្រាថ្នាសេចក្តីសុខទៅខាងមុខ គប្បីរៀន

លែងចាកមនោទុច្ចរិតសេចក្តីដែលប្រព្រឹត្តអាក្រក់ មិនស្អាតល្អដោយចិត្ត
ទាំង ៣ យ៉ាងដូចបានសម្តែងមករួចហើយតប្បីញ៉ាំងមនោសុចរិត សេចក្តី
ដែលប្រព្រឹត្តសំអាតចិត្ត ឲ្យពេញចរិយ្យណ៍បានឈ្មោះថាប្រព្រឹត្តសំអាតវត្ថុ
គឺមនោទ្វារឲ្យស្អាតបរិសុទ្ធល្អទើបនឹងបានសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើនទៅ
ខាងមុខដោយពិត សម្តែងមនោទ្វារវត្ថុច១ មាតិកាជាតំប៉ ៦ ចប់សេចក្តី
ជាសង្ខេបប៉ុណ្ណោះ ។

សូមផ្សាយផលានិសង្សឲ្យបានសម្រេច ដល់សាធុសប្បុរសទាំង
ឡាយដែលមានផ្ទុកសទ្ធាជ្រះថ្លា បានស្តាប់ធម៌ទេសនាក្នុងវេលានេះ សូម
ឲ្យបានសម្រេចនូវបម្បត្តិទាំង ៣ ច្រកាតី សម្បត្តិមនុស្ស ១ សម្បត្តិ
ទេវតា ១ សម្បត្តិនិព្វានជាទីបំផុត ១ សម្តែងរឿងប្រតិបត្តិសំអាតនូវចេស
ដែលគួរសំអាតចងជាបទមាតិកាមាន ៦ មាតិកា មិនខានចប់សព្វគ្រប់ទេ
តែថានឹងសន្មតថាចប់ដោយសង្ខេបតែប៉ុណ្ណោះ ឯវិ ក៏សមគួរដោយនូវ
វេលានេះឯងហោង ។

ចប់ កាយបរិកោគាទិវត្ថុកថា

